

Opvs Theologicvm

In Tres Tomos Distribvtvm, In quo praecipua totius Theologiae capita
accurate pertractantur ... Adiecto ad finem Tertij Tomi Indice rerum
notabilium

Qui totam primam partem D. Thomæ, ac multa alia continet, quorum
Indicem sequens pagina dabit

Mauro, Silvestro

Romae, 1687

Tractatvs Dvodecimvs. De creatione Angelorum in esse naturæ, eorumque
eleuatione ad esse gratuæ, & gloriæ, ac de peccato & pœna Dæmonum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84111](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84111)

cut demon, si Deus nullo modo reuelasset mysterium Trinitatis, posset affirmare Deum sub ratione vnius, ac negare sub ratione trini, ac proinde Deum simul affirmare, ac negare sub diuerso conceptu, sic idem demon sub conceptu boni communis non potest Deum odisse, vel minus amare, quam se, at sub conceptu, quo apprehendit Deum ut contrarium suae beatitudini, & ut auctorem suae miseriae, Deum odio habet. Vide dicta num. 18. vbi explicata est doctrina Sancti Thomae in resp. ad 5.

24. Ad 5. nego antecedens. Ideo Angelus debet Deum amare magis, quam se ipsum, non quia Deus utrumque est melior, quam Angelus, sed quia Deus est ipsum bonum commune, & vniuersale, à quo pendet omne aliud bonum; sed licet vnus Angelus sit melior altero, tamen Angelus melior non est ipsum bonum commune, & vniuersale; ergo non sequitur, quod vnus Angelus debeat Angelos meliores se magis amare, quam se.

TRACTATUS XII.

De creatione Angelorum in esse naturae, eorumque eleuatione ad esse gratiae, & gloriae, ac de peccato, & poena demonum.

Postquam Sanctus Thomas à quaestione 50. vsque ad 60. inclusiue differuit de existentia, essentia, differentia specifica, numero, corporibus assumptis, loco, motu locali, intellectu, & voluntate Angelorum, quaestionibus 61. 62. 63. & 64. disputat de creatione Angelorum in esse naturae, eorum eleuatione ad esse gratiae, & gloriae, ac de peccato, & poena demonum. Doctrinam harum quatuor quaestionum examinabimus hoc duodecimo tractatu pluribus quaestionibus, quarum tituli videri poterunt in indice initio proposito.

QVAESTIO CLXX.

Virum Angeli habeant causam sui esse, & creati fuerint ab aeterno, vel ante mundum corporeum in caelo empyreo?

Sanctus Thomas qu. 61. art. 1. 2. 3. & 4.

1. **P**rimo videntur Angeli non fuisse creati à Deo. Ex Aristotele enim 8. Metaphysicae tex. 17. si substantia sit forma sine materia, statim per se ipsam est ens, & vnum: sed Angeli sunt formae immateriales, ut dictum est

quaest. 128. ergo. Confirmatur, nam creationis rerum à Deo factarum mentio fit in Genesi: sed ibi nulla fit mentio creationis Angelorum: ergo signum est Angelos non esse creatos à Deo.

2. Secundo videtur Angeli producti iuisse ab aeterno. Nam omne, quod non semper est, sed aliquando est, aliquando non est, subiacet temporis: sed Angelus non subiaceret temporis, sed est supra tempus, ut dicitur in libro de causis, prop. 2. ergo Angeli semper fuerunt, ac proinde producti sunt ab aeterno.

3. Tertio S. Augustinus lib. 13. de Trinitate, cap. 8. probat Angelos, & animam rationalem esse incorruptibiles, quia sunt capaces veritatis, quae est incorruptibilis; sed veritas non solum est incorruptibilis, sed est aeterna à parte ante: ergo Angeli non solum sunt incorruptibiles, sed sunt aeterni à parte ante.

4. Quarto videntur Angeli saltem fuisse creati ante mundum corporeum, ut teste Sancto Thoma art. 1. q. 61. concorditer docuerunt Patres Graeci, quos sequutus est Hieronymus in Comment. Epistolae ad Titum. Natura enim angelica media est inter diuinam, quae est ab aeterno, & corpoream, quae incipit cum tempore: ergo natura angelica fuit post aeternitatem, sed ante quam fieret tempus.

5. Quinto corpora non fuerunt producta simul, sed sex diebus, aliqua prius, aliqua post: ergo Angeli debuerunt produci ante corpora.

6. Sexto videntur Angeli non fuisse creati in caelo empyreo. Nam cum non dependant à loco corporeo, non debuerunt creati in loco corporeo caeli empyrei.

7. Septimo videntur Angeli creati infra caelum empyreum in superiori parte aeris, ut docet S. Augustinus lib. 3. de Gen. ad litt. cap. 10. Coelum enim empyreum est caelum supremum; sed Angeli non creati fuerunt in caelo supremo, alioquin Isa. 14. non potuisset dici in persona Luciferi: *ascendam in caelum*: ergo Angeli non fuerunt creati in caelo empyreo, sed in loco aliquo inferiori, puta in suprema parte aeris, seu caeli aerei.

8. Respondeo certum est primo, ac de fide Angelos, & omne id, quod distinguitur à Deo, factum esse à Deo. Probat Sanctus Thomas ex eo, quod omne ens per participationem causatur ab eo, quod est ens per essentiam: sed ens per essentiam est vnum tantum, hoc est Deus: Angeli, & omnia alia entia sunt entia solum per participationem: ergo angeli, & omnia alia entia causantur à Deo. Hanc rationem explicauimus supra, qu. 111. num. 19. vbi etiam probauimus Angelos, & omnia distincta à Deo causata esse à Deo, ex eo, quod ens à se est vnum tantum, adeoque omnia, quae distinguuntur ab illo ente à se, causari debent ab ipso.

9. Certum est secundo, ac de fide, itaut contrarium sit haereticum, quod solus Deus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus est ab aeterno: crea-

creaturæ autem omnes ita à Deo productæ fuerunt ex nihilo, vt ante productionem temporalem nihil fuerint. Sed quia in philosophia in libro de Generat. & corrupt. quæst. 1. satis egimus de hoc, & ostendimus nullam creaturam fuisse ab æterno, nihil hoc loco est addendum.

10. Quæritur ergo primò, vtrum angeli creati fuerint ante mundum corporeum?

Respondeo duas esse sententias. Prima plurimum Patrum Græcorum, & Latinorum, docet angelos creatos fuisse, non quidem ab æterno, sed ante mundum corporeum. Ex Græcis docuerunt hanc opinionem Origenes Hom. 4. in Isaiam, vbi confusè dicit fuisse quædam ante mundum, & clarius tract. 9. in Matth. asserens angelos non solum esse antiquiores homine, sed etiam esse antiquiores omni creatura propter hominem creatam. Basiliius hom. 1. in hexam. Anastasius Synaita lib. 1. hexam. in principio referens Basilium, Nazianzenus orat. 38. de Natiuitate, & orat. 42. in Pascha, eiusque interpres Nicetas in orat. 39. Nazianzeni: Damasc. etiam lib. 2. de fide, cap. 43. hanc opinionem Nazianzeni censet probabilior. Refertur etiam Chrysost. lib. 1. de Prouid. circa initium, & homil. 22. in Gen. qui tamen non clarè loquitur.

11. Ex Latinis eandem sententiam secuti sunt Clemens Papa, lib. 8. constit. cap. 12. Ambr. lib. 1. hexam. cap. 5. Hilari. lib. 12. de Trinit. post medium, Hieronym. in cap. 1. epist. ad Titum. Cassian. collat. 8. cap. 7. vbi addit, neminem fidelium de hoc dubitare, Isidorus lib. 1. de summo bono, cap. 12. Beda lib. quæst. quæst. 9. in 8. tomo.

12. Secunda sententia docet angelos creatos fuisse simul tempore cum mundo corporeo, cum cælo nimirum, & terra. Hanc sententiam ex Græcis secuti sunt Epiph. Hæresi 65. ante medium, Theodoretus quæst. 3. in Gen. Procopius Prefat. in Gen. Ex Latinis eandem opinionem docuerunt Aug. lib. 11. de Ciuitate, cap. 6. 9. & 33. qui tamen cap. 32. addit, quod si quis aliter sentiat, non est cum eo contendendum. Idem docet lib. 22. contra Faust. cap. 10. lib. 2. de Gen. ad litt. cap. 8. & in Psalmum 89. Gregorius etiam Magnus lib. 32. moral. cap. 9. vel 10. dicit Deum simul spiritualia, & corporalia condidisse, idemque insinuat alijs locis. Consentiant Beda tom. 4. in hexamer. post initium, & Hugo Victorinus lib. 1. de Sacramentis p. 1. cap. 3. & 4. ac citatur etiam Rupert. lib. 1. in Gen. cap. 10. & 11. Hanc sententiam Theologi communiter amplexi sunt cum Magistro in 2. dist. 2. Altfiodorensi, Alensi, & alijs, & cum Sancto Thoma hoc art. 3. quæst. 61. quem sequuntur Cajetan. & Thomistæ communiter, ac ex nostris Suarius lib. 1. de angelis, cap. 3. & Vasquez 1. p. disp. 225. vbi referunt auctores pro vtraque sententia.

13. Dicendum cum hac secunda sententia; angeli conditi sunt simul cum mundo

corporeo, & non post, neque ante. Et quidem, quod angeli non fuerint creati post mundum corporeum, consentiunt auctores vtriusque sententiæ, & videtur suaderi ex eo, quod Iob. 40. Bohemoth, hoc est Lucifer, seu Diabolus vocatur *initium viarum Domini*. Solum igitur probandum est contra auctores primæ sententiæ, quod non fuerint creati ante mundum corporeum.

14. Probatur primò ex Scriptura. Primū testimonium est Ecclesiast. 18. vbi dicitur. *Qui viuit in æternum, creauit omnia simul*; ergo angeli creati sunt simul cum mundo corporeo.

15. Dices: hoc testimonium probat Deum non creasse mundum sex diebus, sed vno momento, vt ex hoc ipso loco conatus est inferre Augustinus lib. 4. de Gen. ad litt. cap. 33. & 34. sed sententia illa ab Augustino proposita, non admittitur à pluribus Theologis, & interpretibus Scripturæ; ergo hoc testimonium nimis probat.

16. Respondeo, negando sequelam. Primò enim testimonium illud debet intelligi de ijs, quæ Deus creauit propriè ex nihilo, & ex nulla materia præexistente, non autem de ijs, quæ fecit ex materia præexistente, & ab ipso Deo prius creata; sed Deus cælum, terram, elementa, & angelos creauit propriè ex nihilo, & ex nulla materia præexistente, cætera autem opera sex dierum fecit ex materia præexistente, & prius à Deo creata; ergo non sequitur, quod opera sex dierum produxerit eodem momento, adeoque testimonium allatum non nimis probat. Secundò, vt exponit Gregor. lib. 32. moral. cap. 9. & S. Thomas infra quæst. 74. art. 2. ad 2. Deus dicitur creasse omnia simul in virtute, & quasi in semine, quia opera sex dierum continebantur virtualiter, & quasi in semine, in cælo, terra, & elementis.

17. Secundum testimonium est: Gen. 1. dicitur: *In principio creauit Deus cælum, & terram*; sed *ly in principio* significat Deum ante nihil creasse, vt explicat S. Augustinus lib. 11. de Ciuitate, cap. 6. ergo Deus non creauerat angelos ante cælum, & terram, siue ante mundum corporeum. Verba S. Augustini sunt. *Si literæ sacræ, maximeque veraces ita dicunt, in principio fecisse Deum cælum, & terram, vt nihil antea fecisse intelligatur, quia hoc potius in principio fecisse diceretur, si quid fecisset ante cætera cuncta, quæ fecit, proculdubio non est factus mundus in tempore, sed cum tempore. Et si verò ly in principio posset etiam aliter explicari, tamen explicatio allata videtur maximè literalis, & conformis sensui communi.*

18. Probatur secundò ex Concilio Lateranensi relato cap. firmiter, vbi loquens de Deo omnia creante dicit. *Qui sua omnipotentis virtute simul ab initio temporis vtramque condidit creaturam, spiritualem, & corporalem, angelicam videlicet, & mundanam.*

19. Probatur tertio ratione. Prima ratio, quasi à priori, quam affert Sanctus Thomas hoc art. 3. quæst. 61. est. Pars non debuit creari an-

ante suum totum, & separata à suo toto: sed angeli sunt pars vniuersi, & ad eius perfectionem ordinantur; ergo non debuerunt creari ante suum totum, & ante ipsum vniuersum, ac separati ab vniuerso. In principio ergo creatum est simul ipsum vniuersum cum omnibus suis partibus principalibus, licet minus principales, ac quæ continebantur in virtute in principalibus, formata fuerint successiue in sex diebus. Ad hanc rationem reduci possunt rationes Theodoret, quæst. 3. in Gen. quibus hoc idem probat, quia cum angeli debeant esse in loco corporeo, non debuerunt creari ante locum corporeum; & cum debeant esse spiritus administratorij in gubernatione mundi, non debuerunt creari ante ipsum mundum. Vtraque enim ratio desumitur ex eo, quod angeli ordinantur ad mundum, sicut pars ad suum totum.

20. Secunda ratio, qua sola vtitur Vasquez 1. p. quæst. 225. cap. 5. & quam affert etiam Suar. lib. 1. de angelis, cap. 3. num. 17. 18. & 19. est. Si angeli creati fuissent ante mundum corporeum, verosimile est, quod fuissent creati pluribus sæculis ante mundum, vt docuerunt Hieronymus, & Cassianus locis citatis, quibus Basilus etiam consentire videtur. Vt quid enim Deus paulo ante mundum angelos creasset? sed Deus non creauit angelos longo tempore, & multis sæculis ante mundum corporeum: ergo. Probat minor: nam angeli peccarunt non multo post suam creationem, vt cum communi opinione dicemus infra, agentes de peccato demonum; sed cum peccarunt, iam creatum erat cœlum, & mundus corporeus; ergo angeli non fuerunt creati multo tempore ante mundum corporeum. Probat minor: nam Christus Luc. 10. dicit: *Videbam Satanam tanquam fulgur de cœlo cadentem*, & Isai. 14. de Lucifero dicitur: *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer?* Sed ex his colligitur angelos peccasse in cœlo, & post peccatum fuisse ex cœlo expulsos: ergo cum peccarunt, iam creatum erat cœlum, & angeli peccarunt in cœlo. Porro allata loca de ruina angelorum, qua propter peccatum fuerunt expulsi à cœlo, explicant Patres communiter, nimirum Hieronymus in cap. 13. Isai. & lib. 6. in Isaiam super illa verba. *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer?* Cyprianus de Cardinalibus Christi operibus, capite de ieiunio, & tentatione Christi; Gregor. lib. 23. moral. cap. 4. vel 7. Origenes libr. 1. Periarch. cap. 5. Theodoretus libr. 5. Hæret. fabul. cap. de diabolo, Chrysostomus Homil. 3. de verbis Isaia, & Hom. 10. de poenitentia, & alij. Non desunt etiam, qui verba illa Apocal. 12. *Factum est prælium magnum in cœlo*, explicent de pugna inter angelos bonos, & malos post peccatum, qua angeli mali expulsi sunt de cœlo. Ideo plures Patres docent angelos creatos fuisse in cœlis, vt dicemus infra, num. 26. & sequent.

21. Confirmatur: nam angeli post peccatum non solum expulsi sunt de cœlo, sed de-

trusi in infernum iuxta illud 2. Petr. 2. *Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos: cui consonat illud Iudæ: Vinculis æternis sub caligine reseruauit*; ergo cum peccarunt, iam erat cœlum, & infernus; ideoque Christus Matth. 25. in die iudicij dicit: *Ite maledicti in ignem æternum, qui parati estis diabolo, & angelis eius*.

22. Queritur secundo, vtum sit de fide angelos non fuisse creatos ante mundum corporeum, vel saltem sit ita certum, vt sententia contraria sit erronea, vel temeraria.

Respondeo Ferrariensem 2. contra Gentes cap. 83. & quosdam alios docuisse hanc veritatem, quod angeli creati fuerint simul cum mundo corporeo, post Concilium Lateranense pertinere ad fidem, cum iam fuerit ab eo Concilio definita verbis citatis num. 17. Alij contrariæ sententiæ inurunt notam saltem temeritatis. Modestius loquitur Sanctus Thomas hoc artic. 3. quæst. 61. in corpore per hæc verba. *Dicendum, quod circa hoc inuenitur duplex Sanctorum Doctorum sententia. Illa tamen probabilior videtur, quod angeli simul cum creatura corporea sunt creati. Concludit: Quamuis contrarium non sit reputandum erroneum, præcipue propter sententiâ Gregorij Nazianzeni, cuius tanta est in doctrina christiana auctoritas, vt nullus vnquam eius dictis calumniam inferre præsumpserit, sicut nec Athanasij documentis, vt Hieronymus dicit. Addit in resp. ad 1. quod Hieronymus contrariam sententiam docens, loquitur secundum sententiâ Doctorum Græcorum, qui omnes hoc concorditer sentiunt, quod angeli sint ante mundum corporeum creati. Debet autem aduerti Sanctum Thomam scripsisse post Concilium Lateranense, & post illud decretum, quod erat illi notissimum, vt potè pluribus annis ante à Gregorio IX. positum in decretalibus, titulo 1. cap. firmiter: ergo Sanctus Thomas censuit verba Concilij non continere definitionem de fide. Addo, quod S. Thomas opusc. 23. Decretum illud Lateranensis ex professo explicauit. Sed Thomistæ, qui cum Ferrariensi dicunt sententiam illam fuisse damnatam per illud decretum, negant illud opusculum esse Sancti Thomæ, ac asserunt decretum illud Lateranensis Sancto Thomæ fuisse ignotum, quod est planè incredibile, cum iam fuisset positum à Gregorio IX. initio decretalium, tit. 1. Dicendum igitur cum Caietano, Sixto Senensi lib. 5. Biblioth. annotat. 5. quos sequitur Suarez lib. 1. de angelis, cap. 3. num. 14. Concilium verba illa non dixisse definitiue, sed obiter, & quasi oblique, ac proinde non damnaſſe contrariam sententiam. Verum cum constet Concilium communem illam sententiam fuisse secutum, licet illam non definierit, ex hoc ipso validè confirmatur sententia communis. Loca Scripturæ, quæ afferuntur, cum sint capacia plurium explicationum, non sufficiunt ad reddendam sententiam communem ita certam, vt contraria opinio tot Patrum debeat damnari vt erronea, vel temeraria. Videri possunt Suar.*

Suar.

Suar. lib. I. de angelis, cap. 3. num. 12. & seq. & Vasquez 1. p. disp. 224. cap. 2. 3. & 4.

22. Quæritur tertio, utrum angeli creati fuerint in supremo cœlo, siue vocetur empyreo, seu vocetur quocumque alio nomine?

Respondet plures esse sententias. Prima Rupertii lib. 1. Gen. cap. 11. quam sequitur Augustinus Eugubinus lib. 7. de peremni Philos. cap. 38. docet omnes angelos creatos fuisse sub omnibus cœlis in regione aeris. Nituntur autem falso fundamento, nimirum, quod angeli sint corporei, & ex elemento aeris formati. Addit Rupertus: *Non magis angeli formati sunt in cœlo, quàm homo plasmatus in paradiso est &c.* Angeli nimirum extra paradisum conditi, & in cœlis translati, non natura, sed gratia cœlum inhabitant.

23. Secunda sententia quorundam, quos refert S. Augustinus lib. 3. de Gen. ad literam, cap. 10. & lib. 11. cap. 17. & 18. docet angelos, qui peccarunt, fuisse ex alio inferiori ordine, quam angelos beatos, ac angelos beatos creatos fuisse in cœlo supremo, angelos, qui peccarunt, in mundo inferiori, ac in suprema parte aeris. Augustinus de Gen. ad litt. lib. 11. cap. 19. dicit se non audere hæc duo genera angelorum asserere, cum non habeant fundamentum in Scripturis. Hanc opinionem Sanctus Thomas hoc art. 4. quæst. 61. in resp. ad 2. non reprobatur, sed dicit: *Nihil autem prohibet dicere, quod supremi angeli habentes virtutem eleuatam, & universalem supra omnia corpora, sint in supremo creature corpore creati: alij vero habentes virtutes magis particulares sint creati in corporibus inferioribus.*

24. Tertia sententia Suarii lib. 1. de angelis, cap. 3. num. 7. & Lorini in 2. Petri docet angelos omnes creatos fuisse, non in cœlo empyreo, sed in sydereo, ex eoque post peccatum eiectiones malos, bonos autem in empyreum translatos. Tribui potest hæc opinio Hieronymo, qui lib. 6. in Isa. cap. 14. cum dixisset verba illa, *In cœlum ascendam* posse referri ad Luciferum peccantem, subdit: *Si adhuc in cœlo positus, quomodo dicit: in cœlum ascendam?* Respondet, sed quia legimus cœlum cœli Domino, cum esset in cœlo, id est in firmamento, in cœlum, ubi solium Domini est, cupiebat ascendere. Tribui etiam potest Innocentio III. in 5. Psalmum poenitentialem, ubi explicans illa verba, & sicut opertorium mutabis eos, dicit Angelos peccasse in cœlis, ubi sunt sydera, & luminaria, & ideo probabile esse illos etiam cœlos immutandos.

25. Quarta demum sententia communis Scholasticorum cum Magistro in 2. distinct. 2. & Sancto Thoma 1. p. quæst. 61. art. 4. docet omnes Angelos creatos fuisse in cœlo empyreo, seu supremo, ex eoque postquam peccarunt, eiectiones fuisse Luciferum cum angelis malis, ac in tartarum detrusos. Tradit hanc sententiam Beda Hom. 4. in lib. Hexameron, non longè à principio, Hugo Victorinus in summa sent. tract. 2. cap. 1. & Glossa ordinaria in priora verba Genes.

26. Dicendum cum hac quarta sententia:

omnes angeli creati sunt in supremo cœlo?

Probatur primo: nam angeli mali peccarunt in cœlo empyreo, ex eoque post peccatum fuerunt eiectiones, ut plures Patres citati num. 19. colligunt ex illo loco Luc. 10. *Videbam Satanam quasi fulgur de cœlo cadentem*, & ex illo Isa. 6. *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer?* sed ibi peccarunt, ubi fuerunt creati: ergo.

27. Probatur secundo ratione, quam affert Sanctus Thomas hoc art. 4. Nam angeli debuerunt creari in loco ipsis naturaliter conueniente; sed locus angelis naturaliter conueniens est supremum cœlum: ergo. Probatur minor: nam angeli, cum sint penitus incorporei, & habeant naturam superiorem toti naturæ corporeæ, ac omnibus corporibus debeant præsidere, locus illis conueniens est supremus, hoc est supremum cœlum: ergo. Hinc rejicitur sententia dicentium locum conuenientem angelis supremis esse cœlum supremum, locum conuenientem angelis inferioribus esse cœlos inferiores, puta cœlum sydereum, vel acreum. Nam cum omnes angeli sint penitus incorporei, omnes habent naturam superiorem omnibus corporibus, ac proinde locus omnibus conueniens est supremum corpus, & supremum cœlum.

28. Confirmat Sanctus Thomas suam sententiam ex Isidoro, qui in illud Deuter. 8. *Domini Dei tui est cœlum*, & *cœlum cœli*, dicit, quod supremum cœlum est cœlum angelorum, & ex Strabo, cuius censetur Glossa ordinaria, qui in illud Gen. 1. *In principio creauit Deus cœlum*, & *terram*, dicit, *cœlum non visibile firmamentum hic appellatur, sed empyreum, id est igneum, vel intellectuale, quod non ab ardore, sed à splendore dicitur: quod statim angelis est repletum.*

29. Ad 1. Aristoteles dicens, quod si substantia sit forma sine materia, non habet causam, negat talem substantiam habere causam formalem distinctam à materia, & subiecto, ac negat etiam habere causam efficientem, quæ illam efficiat per transmutationem ex vno ente in aliud: at non negat posse habere causam efficientem per creationem, qua illam producat ex nihilo: ergo angeli licet sint formæ sine materia, ac non possint generari ex alio ente, potuerunt, ac debuerunt à Deo creari ex nihilo. Ad confirmationem ex eo, quod in Genesi non fit mentio creationis angelorum, respondet S. Augustinus citatus à Sancto Thoma in resp. ad 1. lib. 11. de Ciuit. cap. 33. *Angeli non sunt pratermissi in prima illa rerum creatione, sed significantur nomine cœli, aut etiam lucis.* Addit Sanctus Thomas, quod Angelorum non est facta expressior mentio, ne populus ille rudis, & ad idololatriam pronus sumeret occasionem angelos adorandi ut Deos.

30. Ad 2. Angelus est supra tempus corporeum, ideoque non mensuratur, nec pendet à tempore corporeo, quod est numerus motus corporei, sed potius causat tempus, & motum corporeum. At angelus non est supra tempus incorporeum, qui est numerus successio-

R r r

cessio-

cessionis, quo esse angelicum succedit post non esse, & quo vna duratio succedit alteri. Ideo S. Augustinus lib. 8. de Gen. cap. 22. & 23. dicit, quod Deus mouet naturam spiritualementer per tempus. Addo, quod sicut angeli, licet non pendeant à mundo corporeo, debent coexistere mundo corporeo, sic licet non pendeant à tempore corporeo, debent coexistere tempori corporeo.

31. Ad 3. Angeli, quia sunt capaces veritatis incorruptibilis, accepta hac capacitate, acceperunt incorruptibilitatem; sed hanc capacitatem non acceperunt ab æterno, sed in tempore, & quando Deus voluit illis dare talem capacitatem; ergo non sequitur, quod fuerint ab æterno, sed in tempore, quo Deus voluit illis dare talem capacitatem intelligendi veritatem incorruptibilem.

32. Ad 4. Licet S. Hieronymus, & plures Patres Græci docuerint angelos fuisse creatos ante mundum corporeum, tamen dicendum cum communiori sententia angelos creatos simul cum mundo corporeo propter auctoritates, & rationes allatas num. 12. & sequent. Ad argumentum ex eo, quod sicut Deus est ab æterno, sic angeli cum sint medij inter Deum, & corpora, debuerunt esse non ab æterno, sed ante corpora, negatur consequentia. Ideo enim Deus debuit esse ante mundum, quia non est pars mundi; sed angeli sunt pars mundi; ergo non debuerunt creati ante mundum corporeum, sed cum mundo corporeo, vt magis explicatum est num. 18.

33. Ad 5, concedo antecedens, & nego consequentiam, Ideo prius debuerunt produci cælum, terra, & alia elementa, deinde corpora, quæ producta sunt sex diebus, quia elementa sunt causæ materiales mistorum, ac proinde debuerunt præcedere mixta: sed angeli non sunt causæ cæli, terræ, ac mundi corporei; ergo non debuerunt creati ante cælum, terram, & mundum corporeum.

34. Ad 6. Angeli licet non dependeant à loco corporeo, tamen sunt pars vniuersi, ac debent præsidere corporibus; ergo debeuerunt creati in loco corporeo, & simul cum loco corporeo, cui debent præsidere.

35. Ad 7. S. Augustinus locis citatis non dicit absolute aliquos angelos creatos esse in hoc aere inferiori, sed solum asserit, quod si aliqui angeli præsertim mali creati sunt in aere inferiori, creati sunt in altissima aeris regione, ad quam exhalationes non ascendunt, & quæ sub nomine cæli in Scriptura comprehenditur. Lucifer dicens, ascendam in cælum, verba sunt Sancti Thomæ quæst. 61. art. 4. in resp. ad 4. loquitur ibi non de cælo aliquo corporeo, sed de cælo Sanctæ Trinitatis, in quod angelus peccans ascendere voluit, dum voluit aliquo modo Deo equiparari, vt infra patebit, quæst. nimirum 63. in qua S. Thomas agit de peccato angelorum.

QVAESTIO CLXXI.

Vtrum Angeli ab initio suæ creationis fuerint beati beatitudine supernaturali, & perfecta, vel saltem beatitudine naturali, & imperfecta?

S. Thomas quæst. 62. art. 1.

1. **V**identur Angeli in primo instanti suæ creationis fuisse beati beatitudine supernaturali consistente in visione intuitiua Dei; primò enim ex Augustino lib. 4. de Gen. ad litt. cap. 24. angeli ab initio suæ creationis habuerunt cognitionem tum matutinam, tum vespertinam de creatione mundi, ac de creaturis à Deo factis, & prius habuerunt cognitionem matutinam, quam vespertinam, vt etiam dictum est supra, quæstione 164. cum Sancto Thoma 1. p. quæst. 58. art. 6. & 7. sed cognitio matutina ex eodem Augustino loco citato fuit, qua creationem, & res creatas videbant in Verbo, hoc est visio beatifica; ergo angeli ab initio suæ creationis habuerunt visionem beatificam, in qua consistit perfecta, & supernaturalis beatitudo. Alibi etiam Augustinus docet angelos sanctos ab initio fuisse beatos, ac videtur loqui de beatitudine perfecta, ac consistente in visione intuitiua Dei.

2. Secundò idem Augustinus lib. 11. de Ciuit. cap. 9. dicit loquens de angelis sanctis; *Et magna pars est, & eo beator, quo nunquam peregrinata; sed si nunquam peregrinata est, nunquam fuit in statu viæ, ac proinde semper fuit in termino perfectæ beatitudinis; ergo. Rursus eodem lib. 11. de Ciuitate cap. 11. & lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 27. docet angelos sanctos semper fuisse certos de sua salute, & inamissibili beatitudine; sed hæc certitudo propria est perfectæ beatitudinis; ergo. Ideo Auctor libri de Ecclesiasticis dogmatibus, qui liber est inter opera Augustini, cap. 59. dicit Angelos sanctos in ea, in qua creati sunt beatitudine, perseuerare.*

3. Tertiò Angeli non indigent mora temporis ad hoc, vt perfectè operentur; ergo angeli sancti in primo suæ creationis instanti potuerunt Deum super omnia diligere, & sic totam legem obseruare, & eodem instanti beatitudinem consequi; Angeli autem mali liberè peccando, potuerunt mereri æternam beatitudinis priuationem.

4. Quartò Angeli per hoc differunt ab anima rationali, quod angeli statim debent esse perfecti, anima autem rationalis paulatim, & cum mora temporis, vt cum Sancto Thoma diximus præsertim qu. 161. n. 10; sed perfectio angeli consistit in perfecta, & vltima beatitudine, quæ est vltimus finis naturæ intellectiue; ergo &c.

5. Quintò videntur Angeli ab initio suæ creationis habuisse beatitudinem naturalem. Ex Aristotele enim lib. 10. Ethic. cap. 7. & 8. beatis

beatitudo naturalis consistit in contemplatione Dei naturaliter perfecta; sed angeli, cum in primo instanti suæ creationis acceperint omnes species intelligibiles illis naturaliter debitas, habuerunt contemplationem, & cognitionem Dei naturaliter perfectam; ergo &c.

6. Respondeo claritatis gratia plura puncta esse distinguenda, & examinanda. Quæritur ergo primò, vtrum angeli tum boni, tum mali in primo instanti suæ creationis habuerint perfectam, & supernaturalem beatitudinem?

Respondeo indubitatum esse apud doctores, quod angeli mali, hoc est qui deinde peccarunt, nunquam habuerunt perfectam beatitudinem. Probatur: nam vt in tractatu de actibus humanis, quæstione 6. diximus, & docuerunt S. Augustinus lib. 10. de Ciuit. cap. 3. & pluribus alijs locis, de essentia beatitudinis est certitudo de ipsius perpetuitate; sed demones nunquam habuerunt hanc certitudinem, cum de falso non possit haberi certitudo; ergo. In idem recidit discursus S. Augustini lib. 11. de Ciuit. cap. 11. qui sic arguit. Vel demones antequam peccarent, & incidere in æternam miseriam, erant præscij sui peccati, & casus in æternam miseriam, vel non; si erant præscij; ergo propter hoc ipsum non erant beati, sed potius miseri: si non erant præscij, ideoque sine anxietate vivebant, non erant beati, siquidem negatio anxietatis oriebatur in illis ex errore, aut ignorantia; ad beatitudinem autem requiritur securitas non fundata in errore, vel ignorantia.

7. Quæritur secundò, vtrum angeli, qui, deinde peccarunt, antequam peccarent, viderint Deum intuitiuè, licet per talem visionem non fuerint beati, quia talis visio non erat perpetua, neque coniuncta cum certitudine de sua æterna duratione?

Respondeo negatiuè cum sententia omnium Scholasticorum. Probatur primò ex S. Augustino, qui lib. 11. de Gen. ad litteram, cap. 23. loquens de diabolo dicit: *Beata, atque angelica vite dulcedinem non gustauit, quam non vtiq; acceptam fastidiuit, sed nolendo recipere, deseruit, & amisit*; sed si diabolus, alique angeli, qui deinde peccarunt, vidissent Deum intuitiuè, gustassent vtiq; vitam beatam, quæ consistit in tali visione; ergo &c.

8. Probatur secundò: nam si diabolus, & angeli eius, antequam peccarent, vidissent Deum, vel amisissent visionem, peccando, & contra est, quia visio Dei summi, & infiniti boni reddit ita impeccabilem, vt talis visio neque possit coniungi cum peccato, neque possit per peccatum amitti, vt ex communi sententia dicitur suo loco: vel amisissent visionem, Deo illam pro sua voluntate subtrahente, & contra est, quia inuicissimè est, quod Deus dederit visionem sui angelo, quem præuidebat peccaturum, & quod datam abstulerit, absque vilo angeli demerito: ergo. Confirmatur: nam connaturaliter visio Dei, non debet viatori, & paucis tantum viatoribus ex-

miè dilectis fuit data ex insigni priuilegio: ergo inuicissimè est, quod data fuerit omnibus angelis reprobis, qui procul dubio non fuerunt eximiè dilecti.

9. Quæritur tertio, vtrum angeli sancti, ac qui deinde perseuerarunt in gratia, ab initio suæ creationis fuerint beati beatitudine supernaturali, aut saltem Deum viderint intuitiuè?

Respondeo affirmasse Ludovicum Viues lib. 11. de Ciuitate, cap. 9. propter quædam testimonia S. Augustini malè intellecta.

10. Dicendum iuxta communem sententiam Scholasticorum cum Magistro in 2. diff. 4. & Sancto Thoma 1. p. quæst. 64. art. 2. quibus consentit Alexander de Alef. 2. p. qu. 23. membro 1. angeli etiam sancti, qui perseuerarunt, ab initio creationis, & dum fuerunt in via, non viderunt Deum intuitiuè, nec fuerunt perfectè beati.

11. Probatur primò: nam viatori, qui possit liberè vel mereri beatitudinem, & visionem Dei, vel illam demereri, & per peccatum incidere in æternam miseriam, non debetur visio Dei, & beatitudo, nec potest dari sine maximo priuilegio: sed Deus etiam in ordine supernaturali regularitèr operatur iuxta exigentiam talis ordinis, ac non nisi rarò operatur præter illam exigentiam; ergo non est credendum Deum non vni, aut alteri, sed innumerabilibus Angelis, qui perseuerarunt in sanctitate, dum erant viatores, dedisse beatitudinem supernaturalem, & visionem intuitiuam Dei. Christus fuit viator simul, & comprehensor, & non potuit sibi mereri beatitudinem essentialem, sed solum gloriam accidentalem, puta gloriam corporis, ac ratione vnionis hypostaticæ debebatur animæ Christi beatitudo, & visio beatifica, ideoque diuersa est ratio de Christo, ac de alijs viatoribus. Confirmatur: nam cum viator debeat ambulare per fidem, & non per speciem, debet nec videre, nec vidisse quod credit: alioquin non tam credit, quam recordatur quæ vidit.

12. Probatur secundo: nam vel Angeli, qui perseuerarunt, ita habuerunt visionem intuitiuam Dei initio suæ creationis, vt illam retinuerint toto tempore suæ viæ, vel ita ut non retinuerint toto tempore suæ viæ: neutrum dici potest: ergo. Probatur prima pars: nam si illam retinuerunt toto tempore viæ, nunquam fuerunt peccabiles: siquidem vt ex communi sententia Theologorū dixi num. 3. visio intuitiua summi boni reddit videntem impeccabilem, ita ut neque possit peccatum coniungere cum visione, neque possit visionem per peccatum amittere. Quod autem Angeli, qui perseuerarunt, fuerint impeccabiles, est contra S. Augustinum, qui lib. de corrept. & gratia cap. 11. docet angelos malos liberè peccasse, cum possent non peccare, sed perseuerare in gratia, dicens: *Sicut fecerunt Angeli Sancti, qui eadentibus alijs per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt, & huius per mansionis debitam mercedem receperunt; sed in tan-*

tum per liberum arbitrium steterunt, in quantum cum possent liberè non stare, ac non perseverare, liberè perseverarunt: ergo. Probatur secunda pars: nam cum visio intuitiva Dei ex se exigit durare in æternum, est omnino inenarrabile, quod Deus in omnibus Angelis sanctis, qui fuerunt innumeri, operatus sit contra hanc exigentiam, subtrahendo visionem semel datam, sicut si Angelum, aut animam rationalem, quæ exigunt durare in æternum, non conservaret in æternum.

13. Quaritur quarto, utrum Angeli, tum qui perseverarunt, tum qui peccarunt, ab initio suæ creationis habuerint beatitudinem naturalem?

Respondeo duas posse considerari beatitudines naturales Angeli, vel hominis. Prima est conveniens illis, dum adhuc sunt in statu viæ; secunda est illis conveniens, dum sunt in termino, & quæ in statu naturæ puræ, ac non elevatæ ad finem supernaturalem videndi Deum, deberet naturaliter retribui à Deo propter opera meritoria exercita in statu viæ, sicut propter peccata deberet retribui miseria, & privatio naturalis beatitudinis. Hoc supposito, dicendum Angelos ab initio suæ creationis fuisse beatos beatitudine naturali conveniente statui viæ, non autem conveniente statui termini.

14. Probatur secunda pars: nam beatitudo naturalis conveniens Angelo, vel homini in statu termini, debet à Deo retribui in præmium operum meritoriorum exercitorum in statu viæ, ac debet esse coniuncta cum impeccabilitate morali, & cum morali certitudine de perpetuitate talis beatitudinis, ut dicam suo loco in Tractatu de pura natura, & de felicitate naturali propria illius status, ubi ostendam illam etiam consistere in contemplatione quadam abstractiva quidem, sed altissima Dei, supponente rectitudinem voluntatis, & causante gaudium quoddam satiationum voluntatis: sed Angeli creati fuerunt in statu viæ cum potentia morali peccandi, & incidendi in æternam miseriam, ac de facto tertia pars illorum peccavit, & incidit in æternam miseriam; ergo Angeli ab initio creationis non fuerunt beati beatitudine naturali conveniente statui termini.

15. Probatur secunda pars: nam ex Arist. 10. Ethic. cap. 7. 8. & 9. beatitudo naturalis conveniens statui viæ consistit in hoc, quod homo, vel Angelus habeat sine impedimento perfectam, & delectabilissimam operationem, quam possit naturaliter habere in statu viæ: & quia perfecta operatio naturalis naturæ intellectivæ est intellectio, & contemplatio abstractiva optimi intelligibilis, quod est Deus; ideo beatitudo naturalis Angeli, vel hominis in statu viæ consistit in perfecta non impedita, ac delectabilissima contemplatione Dei; sed Angelus non paulatim proficit in cognitione per discursum, sicut homo, sed statim potest acquirere perfectam cognitionem

rei, quam contemplatur: ergo ab initio suæ creationis habuit sine ullo impedimento perfectissimam, & delectabilissimam contemplationem naturalem Dei, ac proinde beatitudinem naturalem convenientem statui viæ, licet imperfectam, & inferiorem illa, quæ in statu puræ naturæ conveniret Angelis, vel animæ rationali in statu termini.

16. Addo, quod Angeli ab initio suæ creationis fuerunt beati beatitudine non solum naturali, sed supernaturali conveniente statui viæ; siquidem habuerunt perfectam, non impeditam, & delectabilissimam contemplationem, non solum naturalem, sed supernaturalem Dei convenientem statui viæ. Si verò ad beatitudinem viæ requiratur etiam amor Dei, & perfecta operatio voluntatis, creati fuerunt cum perfecto amore Dei, & cum perfectis actibus aliarum virtutum voluntatis, ut dicitur infra quæst. 174.

Potest ergo dici Angelos ab initio suæ creationis fuisse beatos beatitudine conveniente statui viæ mixta ex contemplatione Dei naturali, ac supernaturali, & ex actibus virtutum voluntatis naturalibus, & supernaturalibus, ut explicatum est. Simili, ac proportionali beatitudine Adam, & Eva fuerunt beati in paradiso terrestri, antequam peccarent, & de hac beatitudine intelligendus est S. Augustinus dicens, Angelos, & Adamum, antequam peccarent, fuisse beatos. De eadem existimo loqui Sanctum Thomam hoc art. 1. q. 62.

17. Inferitur primo, quid dicendum sit de sententijs antiquorum Scholasticorum circa hoc punctum. Plures Scholastici docuerunt Angelos ab initio suæ creationis fuisse beatos beatitudine quadam naturali consistente in quadam naturali contemplatione Dei: nimirum S. Thomas hoc art. & in 2. dist. 3. qu. 9. & dist. 4. quæst. 1. & alij. Dicendum, quod si loquantur de beatitudine imperfecta, & Angelis, ac hominibus conveniente in statu viæ, verum dicunt: secus si loquantur de beatitudine, quæ in statu puræ naturæ conveniret illis in termino.

18. Inferitur secundo Angelos malos post peccatum non retinuisse ullam beatitudinem, sed incidisse in miseriam. Ratio est, quia ad beatitudinem requiritur contemplatio Dei non impedita, ac delectabilissima; sed Angeli post peccatum per ipsum peccatum, & per poenas, quas patiuntur, impediuntur à tali contemplatione, ac cognitio Dei non solum non est illis iucunda, sed est maxime molesta, cum cognoscant Deum ut ab ipsis aversum, ac experiantur se per peccatum separari à Deo suo ultimo fine; ergo. Vide quæ de hoc dixi lib. de Actibus humanis, q. 5. num. 36. in resp. ad 4.

19. Ad 1. Angeli dupliciter potuerunt cognoscere res in Verbo, siue in essentia diuina: primo per cognitionem intuitivam supernaturalem, qua essentiam diuinam viderent in se ipsa: secundo per cognitionem naturalem, qua essentiam diuinam cognoscerent per creaturas,

turas, ac deinde per quemdam regressum quasi demonstratiuum cognoscerent creaturas in essentia diuina. S. Augustinus dicens Angelos ab initio creationis cognouisse creationem, & creaturas cognitione matutina in Verbo, debet intelligi de hac secunda cognitione naturali, quæ prioritate dignitatis præcedit cognitionem vespertinam, qua creaturas cognouerunt in ipsis creaturis. Idem S. Augustinus, dum docet Angelos ab initio creationis fuisse beatos, loquitur de beatitudine imperfecta, & conueniente viatori, de qua lib. 11. de Ciuit. cap. 12. dicit: *Non imprudenter vocamus beatos, quos videmus in se, & per se cum spe futura resurrectionis hanc vitam ducere sine crimine: in eodemque sensu lib. 11. de Gen. ad litteram, cap. 18. docet Adamum in paradiso, antequam peccaret, fuisse beatum. Lib. etiam de corrept. & Gratia, cap. 10. in eodem sensu docet ipsos demones, antequam peccarent, fuisse beatos, dicens. Diabolus vero, & Angeli eius, etsi beati erant, antequam caderent, & se in miseriam casuros nesciebant, erat tamen adhuc, quod eorum adderetur beatitudini, si per liberum arbitrium in veritate stetit, donec illam summam beatitudinis plenitudinem, tanquam præmium ipsius per mansionis acciperent, id est, ut magna per Spiritum Sanctum data abundantia charitatis Dei, cadere ulterius omnino non possent, & hoc de se certissime nossent. Hanc plenitudinem beatitudinis non habebant; sed quia nesciebant suam futuram miseriam, minore quidem, sed tamen beatitudine sine vitio fruebantur: ergo Augustinus distinguit beatitudinem perfectam à beatitudine perfecta termini, & docet demones, antequam peccarent, illam, non autem hanc habuisse. Licet autem S. Augustinus lib. 11. de Gen. ad litteram, cap. 19. & lib. 11. de Ciuitate, cap. 23. & alibi, dubitet, vtrum Angeli, qui perseuerarunt, ab initio creationis fuerint beati cum certitudine de perpetuitate suæ beatitudinis, tamen cap. 11. lib. de corrept. & gratia, quem scripsit post, deposuit hoc dubium, & clare docuit Angelos etiam sanctos beatitudinem perfectam cum certitudine de perpetuitate accepisse in præmium suæ liberæ perseuerantiæ: Loquens enim de Adamo dicit. Sed quia noluit permanere, eius culpa fuit, cuius meritum fuisset, si permanere voluisset, sicut fecerunt Angeli sancti, qui cadentibus alijs per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi, & huius mansionis debitam mercedem accipere meruerunt, tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certissimum sit, semper se in illa esse mansuros; ergo S. Augustinus etiam in Angelis sanctis distinguit beatitudinem imperfectam conuenientem statui viæ, à perfecta conueniente statui termini.*

20. Ad 2. Peregrinari dicitur non solum qui est in statu viæ, sed etiam qui recedit à domino, peccando, eo pacto, quo filius prodigus peregrè profectus in regionem longinquam est figura hominis peccantis. Angeli igitur sancti sunt beatiore, non quia nunquam fuerunt in statu viæ (hoc enim non

conferret ad augmentum beatitudinis) sed quia nunquam peccando recesserunt, ac peregrinati sunt à Domino. Rursus ex dictis num. 19. S. Augustinus licet locis citatis dubitarit, vtrum Angeli sancti ab initio fuerint certi de perpetuitate suæ beatitudinis, tamen lib. de corrept. & gratia, cap. 11. deposuit dubium, & docuit illos perfectam beatitudinem cum certitudine de eius eternitate obtinuisse post in præmium liberæ perseuerantiæ. Auctor lib. de Ecclesiast. dogmatibus dicens Angelos sanctos in ea, in qua creati sunt, beatitudine perseuerare, solum significat beatitudinem illos nunquam amisisse, licet imperfectam propriam viam mutarint in perfectam propriam termini.

21. Ad 3. Licet admittatur, quod Angeli non indigeant mora temporis ad operandum etiam meritorie, tamen cum beatitudo visionis intuitiua non possit coniungi cum peccabilitate, & Angeli ab initio fuerint peccabiles, non potuerunt ab initio esse perfecte beati per visionem Dei.

22. Ad 4. Distinguo maiorem: Angeli ab initio debuerunt esse perfecti perfectione propria viæ, concedo; perfectione propria termini, nego; distingo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Angeli sicut ab initio debuerunt esse perfecti perfectione physica, propria viæ, non autem perfectione propria termini, & quæ debet retribui in præmium meritorum, sic debuerunt ab initio esse beati beatitudine propria viæ, non autem beatitudine propria termini, vt explicatum est nu. 14. & 15. Ad 5. quod in primo instanti non debuerunt esse perfecti perfectione morali meriti, sed in secundo, vt dicitur infra qu. 175.

23. Ad 5. iam num. 3. explicatum est, quo pacto Angeli ab initio suæ creationis habuerint beatitudinem naturalem propriam viæ, vel potius partim naturalem, partim supernaturalem.

QVÆSTIO CLXXII.

Vtrum Angeli indiguerint gratia ad hoc, vt conuerterentur in Deum?

S. Thom. qu. 62. art. 2.

1. **V**identur Angeli non indiguisse gratia ad hoc, vt conuerterentur in Deum per actum dilectionis: primò quia Angeli non indiguerunt gratia ad ea, quæ naturaliter poterant; sed naturaliter possunt Deum diligere, vt cum Sancto Thoma quæst. 60. art. 5. diximus quæ. 169. ergo.

2. Secundò Angeli non indiguerunt gratia ad ea, quæ ipsis non erant difficilia; sed conuertere in Deum, illumque diligere, non erat Angelis difficile, cum nihil tali dilectioni repugnaret: ergo.

3. Tertiò conuertere in Deum est se ad gratiam

tiam preparare; sed Angeli non indiguerunt gratia ad hoc, vt se prepararent ad gratiam, alioquin procederetur in infinitum; ergo.

4. Respondeo cum Sancto Thoma duplicem esse conuersionem in Deum. Prima est, qua Deus diligitur, in quantum est principium naturæ, & dat esse naturale. Secunda est, qua Deus diligitur, in quantum est principium beatitudinis supernaturalis consistentis in visione intuitiua Dei, quæ visio, vt dictum est supra quæst. 25. est supra omnem naturam creatam, & creabilem. Hoc supposito, Angeli non indiguerunt gratia supernaturali, & propriè dicta ad hoc, vt conuerterentur in Deum, diligendo illum vt auctorem naturæ, sed poterant tali dilectione illum naturalitèr diligere. Vtrum verò indigerent aliqua gratia minus propria, & ordinis naturalis, examinabitur suo loco, in Tractatu de pura natura. At indiguerunt gratia supernaturali, & propriè dicta, vt diligerent Deum vt principium, & obiectum beatitudinis supernaturalis. Ratio est, quia nulla res potest moueri, & operari supra suam naturam, nisi moueatur, & eleuetur à principio superiori: e.g. calor vitalis potest quidem calefacere, absque eo quod eleuetur, at non potest in animali generare carnem, nisi eleuetur ab anima nutritiua, cuius est instrumentum; sed visio Dei est supra omnem naturam creatam, & creabilem, vt dictum est quæst. 25. ergo nulla voluntas creata, vel creabilis potest moueri ad visionem Dei, & Deum diligere vt auctorem beatitudinis supernaturalis consistentis in visione Dei, nisi vt mota, & eleuata à Deo vt agente supernaturali; sed motio, qua Deus eleuat voluntatem, creatam ad amandum Deum vt auctorem beatitudinis supernaturalis, vocatur auxilium gratiæ supernaturalis, ac propriè dictæ: ergo Angelus non potest conuertere in Deum vt auctorem beatitudinis supernaturalis consistentis in visione intuitiua Dei, nisi per auxilium gratiæ propriè dictæ.

5. Ex hac doctrina, quam Sanctus Thomas tradit in corpore huius articuli, patet contra sententiam Iansenij, Sanctum Thomam ultra amorem Dei supernaturalem admittere amorem Dei ordinis naturalis. Sed de hoc puncto, si Deus dederit, ex professo disputabimus, in Tract. de statu, & possibilitate naturæ puræ.

6. Quæri potest, vtrum Angeli ad iustè viuendum, ac perseuerandum in iustitia, & ad singulos actus bonos, indiguerint gratia, & adiutorio Dei? Vtrum indiguerint motibus indeliberatis voluntatis inclinantibus ad actus bonos? Vtrum qui perseuerarunt, habuerint solum adiutorium *sine quo non*, ac purè sufficiens, an etiam adiutorium *quo*, siue efficax? Vtrum merita, & perseuerantia Angelorum fuerint specialia dona Dei?

7. Respondeo de istis quæstionibus agendum infra in Tractatu de statu naturæ integre,

8. Ad 1. distinguo minorem: Angeli naturalitèr potuerunt diligere Deum vt auctorem naturæ, & amore naturali, concedo; vt auctorem supernaturalis beatitudinis, nego: & distinguo eodem pacto consequens. Ex dictis num. 4. Angeli potuerunt quidem naturalitèr diligere Deum vt auctorem naturæ, & amore naturali, ideoque ad sic diligendum non indiguerunt gratia supernaturali, ac propriè dicta: sed non potuerunt diligere Deum vt auctorem supernaturalem, & dilectione supernaturali, ideoque ad sic diligendum indiguerunt gratia propriè dicta.

9. Ad 2. distinguo minorem: Angelis diligere Deum vt auctorem supernaturalem non erat difficile difficultate orta ex corruptione corporis, & ex infectione peccati, concedo; difficultate orta ex supernaturalitate amoris excedentis vires naturæ, nego. Dilectio Dei vt auctoris supernaturalis est nobis hominibus difficilis, tum propter corruptionem corporis aggravantis animam, tum propter infectionem peccati, tum propter supernaturalitatem talis dilectionis excedentis vires naturæ, ideoque ad Deum tali dilectione diligendum indigemus gratia, non solum eleuante, sed etiam sanante. Eadem dilectio erat Angelo difficilis, imò naturalitèr impossibilis, non quidem propter corruptionem corporis, neque propter infectionem peccati, sed propter solam supernaturalitatem talis dilectionis, ideoque licet ad illam eliciendam non indigerent gratia sanante, indigebant gratia eleuante.

10. Ad 3. Transeat maior, quæ tamen non est vera vniuersalitèr, & nego minorem. Vt docet S. Thomas in respons. ad 3. omnis motus voluntatis in Deum potest dici conuersio in Deum: sed potest considerari triplex motus voluntatis in Deum; ergo potest considerari triplex conuersio in Deum. Primus motus voluntatis in Deum, & prima conuersio primitate dignitatis est per dilectionem perfectam, & fructiuam, qua beati fruuntur Deo clarè viso: & ad hanc conuersionem requiritur gratia consummata lumine gloriæ. Secunda conuersio in Deum est per actus, quibus viatores merentur de condigno beatitudinem, & visionem beatificam: & ad hanc requiritur gratia habitualis, sine qua non possumus de condigno mereri beatitudinem, ideoque est principium merendi beatitudinem de condigno. Tertia conuersio est, per quam aliquis se preparat ad habendam gratiam habituales: & ad hanc non prærequiritur gratia habitualis, hoc est diuinum auxilium, quo homo non se preparat, neque se conuertit ad Deum, sed Deus preparat hominem, & actiue conuertit, vt deinde homo se liberè conuertat, & præparet ad ulteriorem gratiam, iuxta illud Threnorum ultimo: *Conuertere nos Domine ad te, & conuertemur*, consentiendo gratiæ praueniendi.

Patet ex his non procedi in infinitum, sed pertinere ad primam gratiam conuerentem,

ad

ad quam non prærequiritur alia gratia. Adde, quod sicut ad primam conversionem, qua Deus nos conuertit, & præparat ad hoc, vt illi consentiendo, nos libere conuertamus, non prærequiritur alia gratia, sic vltima, & consummata conuersio, qua beati per dilectionem fructuam conuertuntur in Deum, non est præparatio ad gratiam, sed est vltima gratia, & vltimus finis iuxta illud ad Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna.*

QVAESTIO CLXXIII.

Vtrum Angeli fuerint creati in gratia, an in pura natura?

S. Thom. quæst. 62. art. 5.

1. **V**identur Angeli non fuisse creati in gratia habituali, ita vt in primo instanti creationis gratiam sanctificantem acceperint; primo, quia neque ex Scriptura, neque ex Patribus sufficienter colligitur Angelos creatos fuisse in gratia, imò ex aliquibus Patribus videtur colligi oppositum: ergo.

2. Secundo si omnes Angeli creati fuissent in gratia, omnes in primo instanti se libere conuertissent ad Deum, diligendo ipsum, super omnia; sed Angelorum voluntas moraliter mutari nõ potest ab eo, quod semel elegit, vt inf. dicitur q. 188. ergo nullus Angelus peccasset, sed omnes in gratia, & charitate perseuerassent, imò statim secundo in instanti accepissent præmium beatitudinis, sicut diabolus, & angeli eius statim post peccatum acceperunt poenam æternæ damnationis.

3. Tercio gratia, cum sit media inter naturam, & gloriam, sicut data fuit angelorum, sic dari debuit post naturam, præsertim quia si data fuisset simul cum natura, videri posset naturalis, ac naturæ debita; ergo.

4. Quarto videntur Angeli mali non solum non creati fuisse in gratia, sed nunquam illam habuisse. Io: enim 3. dicitur *diabolus ab initio peccat*; sed peccare ab initio est peccare in primo instanti; ergo diabolus, & angeli eius peccarunt in primo instanti, ac proinde in primo instanti non habuerunt gratiam sanctificantem, quæ cum peccato coniungi non potest; sed diabolus, & angeli eius nunquam conuersi sunt à peccato; ergo nunquam habuerunt gratiam sanctificantem.

5. Quinto ex Scriptura, & Patribus non sufficienter colligitur diabolus, & angelos eius habuisse vnquam gratiam, & charitatem, imò ex Ioanne Papa, Augustino, & Gregorio Magno, ac Ruperto Abbate potius colligitur oppositum; ergo.

6. Respondeo plures esse sententias. Prima docet angelos non fuisse creatos cum gratia sanctificante, & in iustitia, ac sanctitate supernaturali, sed in pura natura, nec iustos, nec iniustos. Hanc opinionem docuerunt Ru-

pertus Abbas lib. 1. in Gen. cap. 14. 15. & 16. Hugo de Sancto Victore lib. 1. de Sacram. par. 5. cap. 29. & in summa sentent. tract. 2. cap. 2. atq; ex Scholasticis Magister in 2. dist. 5. cap. 2. Antistodorense lib. 2. summ. tract. 1. cap. 1. Henricus Quodl. 4. quæst. 10. Eandem sententiam vt probabiliorem defenderat Alexander 2. par. quæst. 19. memb. 2. S. Bonau. in 2. dist. 4. art. 1. quæst. 2. Richard. ibi art. 2. quæst. 2. Argentina quæst. 1. art. 2. Agid. art. 4. & alij, quos referunt Suar. lib. 5. de Angelis, cap. 4. num. 1. & Vasquez 1. p. disput. 227. cap. 1. n. 1.

7. Secunda sententia est eorum, qui docent diabolus, & angelos eius non solum non fuisse creatos in gratia, sed peccasse in primo instanti, ac proinde nunquam habuisse gratiam. Auctores huius sententiæ referemus inf. q. 184. agētes de peccato Angelorum.

Tertia sententia communis docet omnes Angelos, etiam qui deinde peccarunt, creatos esse cum gratia sanctificante. Docent hanc sententiam S. Thomas hoc art. 3. q. 62. ac Caietanus in Comm. cum cæteris Thomistis, Albertus 2. par. Summa, tract. 4. qu. 18. memb. 1. Durandus in 2. dist. 4. quæst. 2. Capreol. eadem distinct. q. 1. art. 3. ad 1. Gregor. ibidem q. 1. ar. 3. & alij, quos referunt, & sequuntur Suar. lib. 4. de Angelis, cap. 3. & 4. & Vasquez 1. p. disp. 227. cap. 2. & sequ.

8. Dicendum cum hac secunda sententia omnes angeli, etiam qui deinde peccarunt, creati sunt in gratia, ita vt in primo instanti gratiam sanctificantem, charitatem, & virtutes supernaturales infusas acceperint.

9. Probatur primo ex Scriptura. Nam Ezechiel 28. 12. habetur: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore. In delictis paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum. Sardius, toparius, &c. auxum opus decoris tui, & foramina tua in die, qua conditus es, preparata sunt. Tu Cherub extensus, & protegens, & posuisti in monte sancto Dei. In medio lapidum ignitorum ambulasti. Perfectus in vijs tuis à die conditionis tue: donec inuenta est iniquitas in te; sed per hac, licet ad literam sermo sit de quodam Rege Tyri, tamen in alio sensu literali, vel in mystico, & à Spiritu Sancto præcipue intento sub persona illius regis sermo est de Lucifero, vt explicant plures Patres, ac non solum designatur eius perfectio naturalis, sed etiam supernaturalis gratiæ, & virtutum infusarum; ergo Lucifer à die conditionis suæ habuit gratiam, & virtutes infusas. Probatur minor, afferendo testimonia Patrum. Gregorius lib. 33. Moral. cap. 28. explicans de Lucifero illa verba: *In medio lapidum ignitorum ambulasti*, dicit, quia inter Angelorum corda charitatis igne succensæ clarus gloria conditionis exiit. Et paulo post alludens ad illa verba: *Tu signaculum similitudinis dicit. Quid namque boni non habuit, si signaculum similitudinis Dei fuit?* Videri etiam potest Hom. 34. in Euangelium: ergo Gregorius Lucifer, antequam peccaret, tribuit charitatem, ac omnia bona dicens, *quid namque boni non habuit?**

buit &c. quod profecto non verificaretur, nisi habuisset bona supernaturalia. Confirmatur: nam Hieronymus in commentario huius loci ad illa verba: *Tu Cherub extensus, & protegens*, dicit: ex quo ostenditur ad hominem orbis Tyrie principem hæc pertinere non posse, sed ad sanctam quamdam, & præcipuam fortitudinem: & infra docet verba hæc pertinere ad eum, de quo & Isai. cap. 14. dicit: *Quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris?* & de quo Saluator Luc. 10. *Videbam Satanam sicut fulgur de celo cadentem*: ergo satis constat verba illa intelligenda de Lucifero, seu Satana, aut alio Angelo, qui deinde peccauerit: sed de eo angelo dicitur, quod fuit perfectus in vijs suis à die conditionis sue; ergo ab initio suæ conditionis fuit perfectus; sed dum, assertur, quod fuit omni lapide pretioso ornatus, in medio lapidum ignitorum, hoc est angelorum charitatis igne succensorum ambulauit &c. non congruè hæc intelliguntur de solis perfectionibus, & virtutibus naturalibus: ergo Lucifer, vel alius angelus, de quo fit sermo, non fuit præditus solis virtutibus naturalibus, sed etiam supernaturalibus, & infusus; sed si Lucifer, vel alius angelus, qui deinde peccauit, ab initio habuit gratiam, & dona supernaturalia, idem dicendum de cæteris angelis: ergo omnes angeli ab initio suæ creationis habuerunt gratiam, & dona supernaturalia, ac virtutes infusas.

10. Secundò Isai. 14. dicitur: *Quomodo cecidisti de celo Lucifer?* sed licet hæc verba ad litteram sint intelligenda de Nabuchodonosor, tamen in alio sensu etiam litterali, vel mystico, & à Spiritu Sancto intento, intelligi debent etiam de Lucifero sub figura Nabuchodonosoris expresso, vt explicant plures Patres, & insinuat Hieronymus num. 9. relatus: verba autem illa, *Quomodo cecidisti de celo &c.* cum sint admirantis, habent emphasim, & significant Luciferum cecidisse de magna quadam dignitate, ac proinde supernaturali; ergo. Addo, quod Christus Luc. 10. dicens *vidi Satanam de celo cadentem*, videtur alludere ad locum adductum Isaiæ, *Quomodo cecidisti de celo Lucifer?* & cum illis vsus sit, vt moneret Apostolos, qui erant in statu eximie gratiæ, ne superbirent, satis insinuat Luciferum, seu Satanam propter superbiam excidisse à statu maximæ gratiæ.

11. Tertiò Io. 8. 44. Christus loquens de diabolo, hoc est de Lucifero, & Satana dicit: *In veritate non stetit*; sed verbum standi in Scripturis solet significare perseuerantiam, permanentiam, & stabilitatem: vt cum ad Galat. 5. dicitur: *State, & nolite inغو servitutis contineri*; & Matth. 15. *Quomodo stabit ad Regnum eius?* Rursus nomen veritatis in Scripturis solet sumi pro iustitia, & obseruantia totius legis, vt cum 4. Reg. 20. Ezechias Deum alloquens, & orans dixit: *Memento, quomodo ambulauim coram te in veritate*; ergo Christus illis verbis significat diabolum ab initio fuisse iustum iustitia vtique supernaturali gratiæ, sed in illa nõ

stetisse, ac perseuerasse. Videtur autem Christus alludere ad illa verba Job. 4. *Ecce, qui seruiunt Deo, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit prauitatem*, quibus significatur angelos malos ab initio seruasse Deo, ac fuisse iustos, & sanctos, sed non perseuerasse, cum deinde peccarint.

11. Confirmatur: nam Augustinus lib. 11. de Ciuit. cap. 13. dicit eos, qui dicunt diabolum ab initio suæ creationis fuisse malum, non natura, sed libero arbitrio, licet non sentiant cum Manichæis, non satis attendere, non dixisse dominum: *in veritate alienus fuit, sed in veritate non stetit*; & cap. 15. ex alijs locis Scripturæ, ac præsertim ex illo Ezech. 28. *Ambulasti in diebus tuis sine vitio*, concludit: *Quæ si aliter conuenientius intelligi nequeunt, oportet etiam illud, quod scriptum est, in veritate non stetit, sic accipiamus, quod in veritate fuerit, sed non permanferit*. Eodem pacto explicant verba illa in veritate non stetit, Chrysostomus hom. 53. in Ioann. Leo Papa Epist. 62. cap. 2. & 3. & serm. 10. Quadrag. & alij.

12. Quartus locus desumitur ex Epistola Iudæ, vbi de Angelis loquens dicit: *Angeli vero, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni Dei vinculis æternis sub caligine reseruauit*; sed angeli non amiserunt dignitatem, & principatum suæ naturæ, sed dignitatem naturæ retinuerunt; ergo amiserunt, ac non seruauerunt dignitatem gratiæ, qua aliqui alios excedebant. Confirmatur ex Theodoro, qui lib. 5. Hæreticarum fabularum cap. de Diabolo, sic hunc locum exposuit.

13. Probatur secundo ex Patribus tum Græcis tum Latinis, quorum aliqua testimonia affert Vasquez 1. par. disputat. 227. cap. 2. qui disertè asserunt angelos etiam, qui deinde peccant, creatos fuisse in gratia. Ex Græcis Basilii in illud Psalmi 32. *Et spiritus oris eius omnis virtus eorum*, dicit. *Angelos namque initio vt essent, Verbum omnium opifex condidit; sanctificationem verò simul impendit ipsis Spiritus Sanctus. Non enim in infanti statu sunt creati, deinde paulatim exercitati, atque perfecti, sic spiritus susceptione digni sunt habiti, sed prima constitutione, & quasi conspersione suæ substantiæ simul infusam habuerunt sanctitatem*. Quid clarius dici potuit? Damascenus lib. 2. de fide, cap. 3. alludens ad citata Basilij verba, dicit. *Per verbum igitur Angeli omnes creati sunt, ac per Sancti Spiritus sanctificationem omnes perfectionis numeros acceperunt, ita tamen, vt pro sua quisque dignitate, & classe, luminis, gratiæque participes fuerint*. Accedit Theodoretus lib. de cultu Dei, & lib. 5. hæreticarum fabularum, cap. de diabolo.

14. Ex Latinis primò Augustinus, licet alibi videatur dubius, & loqui in vtramque partem, tamen lib. 12. de Ciuit. cap. 9. expressè nostram sententiam docet. Cum enim dixisset angelos creatos à Deo cum bona voluntate, hoc est cum amore Dei, subdit. *Et istam, quis fecerat, nisi ille, qui eos cum bona voluntate, hoc est cum auctore casto, quo illi adherent, creauit*.

uit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam. Unde sine bona voluntate, hoc est Dei amore, nunquam sanctos angelos fuisse credendum est. Isti autem, qui cum boni creati essent, mali facti sunt mala propria voluntate &c. aut minorem acceperunt amoris divini gratiam, quam illi, qui in eadem perseveraverunt: aut si virique boni aequaliter creati sunt, istis mala voluntate cadentibus, illi amplius adiuti ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se nunquam casuros certissimi fuerunt, pervenerunt, sicut iam etiam in libro, quem sequitur iste tractavimus. Constat igitur est cum debita laude creatoris, non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiam de sanctis angelis posse dici quod charitas Dei diffusa sit eis per Spiritum Sanctum, qui datus est eis: ergo Augustinus expresse docet angelos tum bonos, tum malos creatos esse cum bona voluntate, hoc est cum casto amore Dei, & cum caritate per Spiritum Sanctum in iis diffusa, ac proinde supernaturali, ac solum dubitat, verum qui deinde peccaverunt, creati fuerint cum aequali amore Dei, & cum aequali gratia, vel cum minori, quam illi, qui perseveraverunt.

15. Secundò Hieronymus in cap. 3. Olee loquens de demonibus dicit: *pristinam gratiam perdidit, qui lapsi de propria dignitate aridi sunt*: & in cap. 4. Iob, verba illa, & in Angelis suis reperit pravitatem de diabolo exponens dicit. *Qui quodammodo sanctus Angelus fuit, & in veritate non stetit*. Dum dicit de demonibus, quod *pristinam gratiam perdidit*, & de diabolo, quod *sanctus angelus fuit*, docet demones gratiam habuisse, & sanctos fuisse, sed non perseverasse. Accedit testimonium eiusdem Hieronymi scribentis in Ezechielem, allatum n. 9.

16. Tercio idem docet Gregorius, cuius verba attulimus num. 9. Prosper lib. 1. de vita contemplativa, cap. 3. loquens de angelis tum bonis tum malis dicit: *cum essent virique sine peccato creati, & ad serviendum Deo suo feliciter instructi &c.* Cyprianus lib. de Zelo, & Liore initio loquens de diabolo dicit: *Ille dudum angelica maiestate subnixus, ille Deo acceptus, & carus &c.* Anselmus lib. de casu diaboli, cap. 4. 27. & 27. clare supponit angelos bonos, & malos creatos fuisse in iustitia; ergo constat ex patribus Græcis, & Latinis omnes angelos creatos fuisse in iustitia, & gratia.

17. Probatur tertio conclusio rationibus. Prima ratio ex ipsa natura angelorum est. Angeli ex sua natura debent creari in statu perfecto, & cum perfecta aptitudine ad suum finem consequendum, & ad suas operationes exercendas, ideoque debent creari ornat omnibus speciebus, quas naturaliter possunt habere; sed creati sunt in ordine ad finem supernaturalem, & ad exercendas operationes supernaturales; ergo in prima creatione debuerunt accipere gratiam, per quam essent apti ad finem supernaturalem videndi Deum, & virtutes infusas, per quas essent apti ad operationes supernaturales. Hæc ratio desumpta est ex Basilio, qui verbis relatis supra num. 13. dicit angelos non fuisse creatos velut in infantili statuta, sed statim perfectos.

18. Secunda ratio est. Adamus in primo instanti suæ creationis simul cum natura accepit gratiam sanctificantem, ut cum communi Patrum, & Theologorum sententia dicemus infra suo loco, & confirmabimus ex Scriptura: ergo à fortiori angeli in primo instanti suæ creationis acceperunt gratiam sanctificantem. Magis enim angelis, quam hominibus convenit creari in statu perfecto.

19. Tertia ratio, quam affert Sanctus Thomas hoc art. 3. quæst. 62. est. Ut docet Sanctus Augustinus lib. 8. de Gen. ad lit. cap. 3. & lib. 5. cap. 24. Deus creans naturas inferiores indidit illis rationes, ac virtutes seminales naturalium effectuum, & operationum; ergo creans naturas angelicas, easque ordinans ad finem supernaturalis beatitudinis, indidit illis rationem, & virtutem quasi seminales supernaturalis beatitudinis, & supernaturalium operationum; sed gratia sanctificans, seu gratum faciens ita se habet ad supernaturalem beatitudinem, sicut ratio, seu virtus seminalis ad effectum naturalem, ideoque gratia 1. Io. 3. vocatur semen per illa verba, *omnis, qui natus est ex Deo, peccatura non facit, quia semen ipsius*, hoc est gratia in eo manet: ergo angeli creati sunt cum gratia.

20. Ad 1. iam num. 9. & sequentibus ex Scripturis, & Patribus probatum est omnes angelos creatos fuisse in gratia. Affertur in contrarium Augustinus lib. 2. de Gen. ad litt. dicens, *Angelica natura primo erat informiter creata, & celum dicta; postmodum vero formata est, & lux appellata*. Respondet Sanctus Thomas infortitatem vel posse intelligi per ordinem ad formationem gloriæ, ac sic præcessisse tempore formationem gloriæ, vel posse intelligi per ordinem ad formationem gratiæ, & sic præcessisse non tempore, sed natura. Confirmatur: nam S. Augustinus dicens materiam corporalem prius creatam fuisse informem, deinde fuisse formatam, loquitur de prioritate nature, non temporis; ergo à pari. Aliæ auctoritates afferuntur, & solentur in resp. ad 5.

21. Ad 2. Licet omnes angeli in primo instanti liberè se converterint ad Deum, diligendo ipsum super omnia, tamen in secundo instanti propositum fuit illis novum motum, ex quo potuerunt liberè ab amore Dei recedere, & peccare. Quia vero post secundum instans nullum illis occurrit novum motum, ideo post secundum instans moraliter mutari non possunt. Sed hæc ex professo explicanda sunt infra qu. 188. cum agatur de angelorum peccato, & obstinatione, ubi etiam dicitur præmium beatitudinis, ac pœnam æternæ miseriæ debuisse angelis reddi, non in secundo, sed in tertio instanti.

22. Ad 3. concedo gratiam esse mediam inter naturam, & gloriam, sed nego hinc sequi, quod sicut gratia data fuit prius tempore, quam gloria, sic debuerit dari posterius tempore, quam natura. Rationem disparitatis affert Sanctus Thomas in respons. ad 3. Ideo enim gloria debuit dari post gratiam, quia

506 De dispositione Angelorum ad gratiam.

gloria est finis, & primum operationum exercitarum per gratiam, finis autem, & primum meriti, debet dari post meritum, & post principium meriti: sed gratia non est finis, & primum operationum exercitarum per naturam, cum detur gratis, & non ex meritis; ergo non debet dari post naturam, sed debet dari simul tempore cum natura, ita ut per illam natura constitutur apta ad finem supernaturalem. Neque ex hoc gratia videri potuit naturalis: siquidem hoc ipsum angelis fuit revelatum, quod nimirum per gratiam ordinabantur ad finem supernaturalem videndi Deum.

23. Ad 4. Dum 1. lo. 3. dicitur, *Diabolus ab initio peccat*, non significatur, quod peccarit in primo instanti suae creationis, sed quod cum creatus fuerit à Deo in statu gratiae, statim post primum instans peccauit, & peccando gratiam amisit.

24. Ad 5. nego antecedens. Iam enim num. 9. & sequentibus ex Scripturis, & Patribus probatum est sufficienter angelos etiam, qui peccarunt habuisse gratiam, & charitatem. Sed respondendum est aliquibus testimonijs, quae afferuntur in contrarium.

25. Primo affertur Ioannes Papa capite visis literis, 16. questione 2. ubi de diabolo loquens dicit. *Dolet enim satis, & erubescit, charitatem, quam in celo nequirit habere, homines constantes ex lutea natura tenere in terris.*

Respondet primò Glossa, ex eaque communiter Scholastici, nomine charitatis intelligi charitatem perseverantem, vel charitatem consummatam patriae, quam diabolus habere non potuit, quia noluit, & maxime dolet, quod homines praedestinati utramque obtineant. Addit Vasquez disp. 227. cap. 4. quod in quibusdam codicibus pro *nequirit* praeteriti temporis, legitur *nequit* temporis praesentis, & sic verissimum est, quod diabolus tempore praesenti nequit habere charitatem, ac dolet, quod homines illam habeant.

26. Secundò affertur Gregorius libro 32. Moral. cap. 18. vel 25. ubi explicans de Lucifero locum illum Ezechielis 18. *Tu signaculum similitudinis*, & illa, quae habentur paulo post, *Foramina tua in die, qua conditus es, preparata sunt*, dicit per foramina significari capacitatem charitatis, & concludit loquens de Lucifero. *Habuit ergo foramina, sed per superbia vitium charitatis auro non sunt repleta.*

Respondet Glossa in cap. *Principium*, de Poenitentia, dist. 2. eodem pacto, verba illa intelligenda de charitate perseveranti, & consummata, qua Lucifer repleti potuisset, & non est repletus, quia peccauit peccato superbiae. Dum ergo dicit, quod charitate non est repletus, significat Luciferum sua culpa caruisse charitate plena, hoc est perseverante, & consummata.

27. Tertiò affertur Augustinus lib. de corrupt. & gratia, cap. 10., ubi dicit sic ordinasse Deum angelorum, atque hominum vitam, ut in ea

prius ostenderet, quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset sua gratia beneficium, iustitiaeque iudicium.

Respondeo sensum Augustini esse, quod Deus in Angelis, ac primo homine creato in statu naturae integræ, ostendere voluit, quid posset liberum arbitrium, non quidem sine gratia, sed cum gratia, qua relictum fuit imperfecta indifferentia, & æquilibrio sine inclinatione ad unam, vel alteram partem, ac deinde in statu naturae lapsæ ostendere voluit, quid posset auxilium gratiae in hominibus per concupiscentiam inclinatis ad peccandum, & per gratiam sanantem inclinatum ad bene agendum, et magis explicabitur infra, cum agemus de gratia, in tractatu de statu naturae integræ; ergo ex hoc loco non inferitur angelos, & primum hominem creatos fuisse sine gratia in natura pura.

28. Quarto affertur Rupertus Abbas. Sed fatemur illum secutum fuisse sententiam oppositam.

QVAESTIO CLXXIV.

Virum Angeli in primo instanti creationis liberè se disposuerint ad gratiam, sanctificantem?

S. Th. quaest. 62. art. 7.

1. **V**identur angeli in primo instanti suae creationis non se liberè disposuisse ad gratiam sanctificantem, sed illam accepisse sine vlla sua libera dispositione: primò quia natura humana in Christo accepit gratiam unionis hypostaticae sine vlla sua dispositione: ergo etiam angeli in primo instanti acceperunt gratiam sanctificantem sine vlla sua dispositione, quae prioritate naturae gratiam praecesserit.

2. Secundo si angeli se disposuissent ad gratiam, & charitatem, se disposuissent per actum elicitem ab habitu gratiae, & charitatis; sed repugnat, ut actus elicitus ab habitu, cum supponat habitum, disponat ad eundem habitum primo acquirendum; daretur enim inter actum, & habitum mutua prioritas repugnans: ergo.

3. Respondeo duas esse sententias. Prima Dominici Soti lib. de natura, & gratia, cap. 5. Molinæ 1. par. quaest. 62. artic. 3. ad 1. pro qua etiam citatur Victoria, docet actus supernaturales, quibus angeli in primo instanti suae creationis crediderunt, & sperarunt in Deum, eumque super omnia dilexerunt, non fuisse dispositiones ad acquirendos habitus fidei, spei & charitatis, sed potius fuisse fructus habituum, ut potè ab habitibus efficienter elicitos, & productos.

4. Secunda sententia communior Thomistarum, nimirum Caietani 2. 2. quaest. 24. art. 3. Ferrariensis 3. contra Gentes, cap. 110. & aliorum.

aliorum, quos refert, & sequitur Suarez lib. 5. de Angelis, cap. 8. num. 4. docet omnes Angelos in primo instanti suæ creationis ex auxilijs gratiæ, credendo, sperando, & Deum super omnia diligendo, se liberè disposuisse ad acquirendos habitus fidei, spei, charitatis, & gratiæ, eosque in eodem instanti fuisse eis à Deo infusos. Videtur autem hanc sententiam supponere S. Thomas artic. 2. quæst. 62. Quærens enim, vtrum Angelus indiguerit gratia ad hoc, quod conuerteretur in Deum, in resp. ad 3. dicit: *Tertia conuersio est, per quam aliquis præparat se ad gratiam habendam, & ad hanc non exigitur aliqua habitualis gratia, sed operatio Dei ad se animam conuertentis, per auxilia nimirum gratiæ actualis; ergo supponit Angelos habuisse conuersionem, qua se præpararint, & disposuerint ad gratiam sanctificantem ex auxilijs gratiæ actualis.*

5. Dicendum cum hac secunda sententia: Angeli in primo suæ creationis instanti disposuerunt se ad gratiam sanctificantem per proprios actus fidei, spei, & charitatis. Probatur. Nam Angeli creati sunt in statu perfecto, & non veluti in ætate infantili, sed adulti, vt Basilus docet relatus quæstione antecedenti, num. 9. ergo debuit illis dari gratia eo modo, quo datur adultis, non autem eo modo, quo datur infantibus: sed adultis gratia datur dependenter à propria dispositione: ergo Angelis gratia debuit dari dependenter à propria dispositione. Confirmatur: nam vt dicetur suo loco, Adamus in primo instanti suæ creationis accepit gratiam sanctificantem dependenter à propria dispositione: ergo etiam Angeli.

6. Inferitur cum Suariorum lib. 5. cap. 4. num. 6. omnes Angelos etiam qui deinde peccarunt, in primo instanti meruisse de condigno beatitudinem. Ratio est, quia actus supernaturales præsertim charitatis, si coniungantur cum gratia sanctificante, ab ea dignificantur ita, vt mereantur de condigno beatitudinem: sed Angeli etiam mali, qui deinde peccarunt, in primo instanti elicerunt actus fidei, spei, & charitatis super omnia, & acceperunt gratiam sanctificantem, à qua sunt dignificati: ergo. Docet autem hoc expressè S. Thomas infra, quæst. 64. artic. 5. ad 4. vbi de Angelis loquens dicit. *Omnes in gratia creati in primo instanti meruerunt, sed quidam eorum statim impedimentum præstiterunt suæ beatitudinis, præcedens meritum mortificantes, & idè beatitudine, quam meruerunt, sunt privati.*

7. Ad 1. concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia natura saltem connaturaliter non debet mereri, vt sit potius in hac, vel illa persona, sed prius debet intelligi esse in supposito, ac persona, deinde procedere ad operandum præsertim liberè, & ad merendum, vt dicemus etiam in tractatu de Incarnat. ergo natura humana Christi connaturaliter non debuit per vllum actum meritorium se disponere ad vniõnem

hypostaticam, per quam esset in supposito, & Persona Verbi. At connaturale est, vt suppositum iam constitutum per actus naturales acquirat habitus naturales, & proportionaliter per actus supernaturales se disponat ad habitus supernaturales; ergo Angeli per aliquos actus supernaturales elicitos ex auxilijs gratiæ actualis debuerunt se disponere ad habitum gratiæ, & ad alios habitus supernaturales.

8. Ad 2. nego maiorem. Ex dictis enim num. 3. & ex allato testimonio S. Thomæ conuersio, & actus charitatis, quo Angelus, vel homo se præparat ad gratiam, non procedit efficienter ab habitu gratiæ, sed ab auxilijs gratiæ actualis, ac proinde nulla sequitur mutua prioritas repugnans.

QVÆSTIO CLXXV.

Vtrum Angeli meruerint suam beatitudinem, & post vnum, vel plures actus meriti sint illam consequuti?

S. Tho. quæst. 62. artic. 4. & 5.

1. **V**identur Angeli non meruisse beatitudinem supernaturalem consistentem in visione intuitiva Dei: primò quia si meruissent beatitudinem, maximè meruissent illam actu, quo se conuerterunt in Deum, illum super omnia diligendo: sed tali actu non meruerunt beatitudinem; ergo. Probatur minor: nam nemo meretur adibus naturalibus, præsertim si nullam in ijs exercendis habeat difficultatem: sed Angelis naturale est conuertere in Deum, amando illum super omnia, ac nullam in eo, & in alijs actibus honestis patiuntur difficultatem: ergo.

2. Secundò si Angelus meruisset beatitudinem, vel illam meruisset, antequam illam haberet, vel postquam illam habuit, vel in eodem instanti, in quo illam meruit, illam habuit: nullum ex his dici potest: ergo.

3. Tertio videtur Angelus non statim post vnum meritum beatitudinem obtinuisse: Homines enim, qui cum maiori difficultate actus meritorios exercent, non statim post vnum meritum beatitudinem consequuntur: ergo neque Angeli.

4. Quarto Angeli in primo instanti suæ creationis beatitudinem supernaturalem meruerunt, vt dictum est quæstione superiori, num. 6. ergo si statim beatitudinem obtinuisent, illam habuissent in primo instanti, vel saltem in secundo; sed vtrumque est falsum: nam cum etiam Angeli, qui deinde peccarunt, in primo instanti beatitudinem meruerint, vt dictum est eodem num. 6. sequeretur, quod etiam illi beatitudinem obtinuisent: ergo.

5. Quinto ad multum distantia non perueni-

SSf 2 ueni-

uenitur nisi per plura media; sed natura Angelorum multum distat ab eorum supernaturali beatitudine; ergo Angeli ad beatitudinem supernaturalem non perueniunt, nisi per multa merita.

6. Respondeo cum S. Thoma hoc artic. 4. quæst. 62. Angelos meruisse beatitudinem, ut docuit etiam S. Augustinus lib. de corrept. & grat. cap. 11. dicens: *Angeli Sancti, cadentibus alijs per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi, & huius mansionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certissimum sit semper se in illa esse mansuros.* Probat S. Thomas; nam perfecta beatitudo soli Deo est naturalis, cum in Deo idem sit esse, & beatum esse, immo Deus sit ipsa vita beatissima, & perfectissima, ut dictum est supra quæst. 65. At in creaturis intellectualibus beatitudo perfecta, habet rationem ultimi finis, & debet esse præmium, & corona virtutis, ut docuit etiam Aristoteles lib. 1. Ethic. cap. 9. sed præmium debet dari propter meritum; ergo Angelis perfecta, & supernaturalis beatitudo debuit dari propter meritum. Confirmatur primò; nam beatitudo non debita dignitati substantiali personæ gloriosius habetur, cum habetur propter meritum, quam cum habetur sine merito: ergo si Angeli habuissent beatitudinem sine merito, minus gloriosè habuissent beatitudinem, quam homines, qui illam habent propter merita. Christus gloriosissimè beatitudinem possidet, quia habet illam ut debitam propter dignitatem substantialem personæ. Confirmatur: nam Angeli, qui peccarunt, meruerunt priuationem beatitudinis; ergo qui permanserunt in bono meruerunt beatitudinem. Confirmat S. Thomas in argumento, sed contra: nam Apocal. 21. dicitur, quod in illa cœlesti Hierusalem eadem est mensura hominis, ac Angeli: ergo sicut homines habent beatitudinem commensuratam meritis, sic Angeli.

7. Scholastici licet conueniant cum S. Thoma in hoc, quod Angeli meruerint beatitudinem, tamen non conueniunt in explicando, per quos actus meritorios beatitudinem meruerint, ac possunt diuidi in tres classes. In prima sunt, qui docuerunt Angelos meruisse beatitudinem per actus, quos exercuerunt, postquam illam obtinuerant. In secunda classe sunt, qui docuerunt Angelos beatitudinem meruisse per actus, quos exercuerunt in eodem instanti, sed in priori signu naturæ, in quo beatitudinem receperunt. In tertia classe sunt, qui docuerunt Angelos meruisse beatitudinem per actus, quos exercuerunt, antequam beatitudinem adipiscerentur, ut melius patebit iam, breuiter proponendo, & examinando sententias Scholasticorum.

8. Prima ergo sententia, quam tacito nomine auctorum refert S. Thomas hoc artic. 4. docet, quod Angeli merentur beatitudinem per ea,

quæ iam beati operantur in diuinis ministerijs. Hanc opinionem secutus est Antistodorensis lib. 3. tract. 1. cap. 3. eamque probabilem censuit Albertus in 3. distinct. 18. artic. 4. ac Marsilius tribuit illam Præpositiuo. Existimant ergo isti auctores Angelos beatitudinem meruisse, & adhuc mereri per ministeria, quæ ex Dei obedientia in gratiam hominum exercent.

9. Reijcitur hæc opinio primò ratione, quam affert S. Thomas. Meritum enim habet rationem viæ, & motus ad præmium: ergo meritum beatitudinis debet consistere in actu, quo quis existens in via ad beatitudinem, se mouet ad illam, tanquam ad terminum suæ viæ, ad quem possit peruenire per meritum: sed Angeli iam beati, cum iam sint in termino beatitudinis, per ministeria, quæ exercent, non possunt se mouere ad beatitudinem, quam iam habent: nemo enim potest moueri ad terminum, in quo est, & nemo potest operari, ut obtineat quod iam supponitur habere: ergo. Confirmatur: nam sequeretur, quod etiam homines beati per opera, quæ in statu termini, & beatitudinis exercent, possent mereri augmentum beatitudinis.

10. Secunda sententia Alberti in summa, parte 2. tract. 4. quæst. 19. S. Thomæ Quodlib. 9. quæst. 4. artic. 3. & in 2. distinct. 5. quæst. 2. artic. 2. & eadem distinctione S. Bonauenturæ, artic. 3. quæst. 2. Agydij quæst. 2. artic. 4. Rich. artic. 2. quæst. 1. Marsil. in 2. quæstione 4. artic. 2. Maironij in 3. distinct. 17. quæst. 1. & aliorum, docet Angelos creatos esse in pura natura, ac in secundo instanti beatitudinem meruisse, eamque consequutos, ita ut meritum præcefferit beatitudinem sola prioritate naturæ, non temporis.

11. Reijcitur hæc opinio primò, quia beatitudo supernaturalis consistens in visione Dei non potest coniungi cum proxima peccabilitate, sed reddit subiectum impeccabile, ut cum communi sententia dicitur suo loco; sed Angeli dum meruerunt beatitudinem, habuerunt potentiam proximam peccandi, & liberè non peccarunt, Lucifero, & Angelis eius per liberum arbitrium peccantibus, ut patet ex testimonio S. Augustini allato num. 6. ergo non in eodem instanti temporis, quo beatitudinem meruerunt, illam receperunt. In idem recidit ratio S. Thomæ, qui probat Angelum non in eodem instanti meruisse, & accepisse beatitudinem, ex eo, quia non potest simul informari gratia imperfecta, quæ est principium merendi, & perfecta, quæ est principium fruendi. Gratia enim imperfecta est, quæ coniungitur cum proxima peccabilitate: gratia perfecta excludit proximam peccabilitatem.

12. Reijcitur secundo: nam status viæ, & meriti est status, quo connaturaliter quis mouetur ad terminum beatitudinis motu desiderij: status termini, & beatitudinis est, quo quis quiescit in beatitudine per actum gaudij; sed desiderium beatitudinis non potest coniungi cum gaudio de beatitudine: ergo meri-

meritum beatitudinis saltem connaturaliter non potest coniungi cum beatitudine. Probat minor; nam desiderium est de bono ut non habito, gaudium est de bono ut habito; sed bonum non potest simul tempore haberi, & non haberi; ergo.

Addo rationem S. Thomæ posse reduci etiam ad hanc, sic illam explicando, ut gratia imperfecta, quæ est principium merendi beatitudinem per actus, quibus ad illam moueamur ut non habitam, non possit esse simul cum gratia perfecta, quæ est principium fruendi Deo ut habito, & possesso, qui Deus est nostra beatitudo obiectiua. His argumentis rejicitur relata opinio quomodocumque explicetur; idcirco non est immorandum in referendis variis modis, quibus ab auctoribus explicatur, qui modi videri possunt apud Vasquez 1. par. disput. 229. cap. 5.

13. Tertia sententia Caietani 1. par. qu. 63. artic. 6. agit de via tum bonorum, tum malorum Angelorum, & comparans illas inter se, docet viam bonorum Angelorum durasse vno solum instanti, in quo creati sunt, & beatitudinem meruerunt, sed nondum illam sunt adepti. Addit, quod in secundo instanti suum meritum terminarunt, ac in eodem sunt adepti beatitudinem. Nomine autem instantis in hac materia intelliguntur, non instantia penitus indiuisibilia temporis, sed instantia durationis operationis meritoria, vel demeritoria Angelicæ. Proportionaliter aliqui Thomistæ Caietanum sequentes docent Angelos malos in eodem primo instanti creationis, diligendo Deum super omnia, beatitudinem meruisse, sed in secundo instanti meritum non terminasse, sed abruptisse, peccando, ac in eodem instanti adhuc in cælo manentes punitos fuisse poena damni, hoc est priuatione beatitudinis, quam non peccantes consecuti sunt; in tertio verò instanti ex cælo cecidos, atque ad inferna detrufos, & punitos poena ignis, quæ dicitur poena sensus.

14. Reijcitur hæc opinio: nam Angeli in secundo instanti ita meritum terminarunt, ut potuerint illud peccando abruptere; siquidem de facto Angeli mali illud peccando abrupterunt; ergo in secundo instanti habuerunt potentiam proximam peccandi; sed potentia proxima peccandi non potest coniungi cum visione Dei, & cum perfecta beatitudine, ut dictum est num. 11. ergo Angeli in secundo instanti, in quo suum meritum liberè terminarunt, non sunt adepti perfectam beatitudinem. Confirmatur: nam in instanti, in quo quis potest beatitudinem mereri, & demereri, connaturaliter debet esse sollicitus de eius consecutione; sed beatitudo in eo instanti, in quo habetur, excludit omnem sollicitudinem; ergo connaturaliter in eo instanti, in quo quis potest beatitudinem mereri, vel demereri, non debet illam consequi, & habere; sed Angeli in secundo illo instanti, in quo suum meritum terminarunt, potuerunt illud

peccando abruptere, & sic beatitudinem demereri & amittere; ergo non debuerunt beatitudinem obtinere in secundo instanti, sed post secundum instans.

15. Quarta sententia Capreoli in 2. dist. 4. qu. 1. art. 1. conc. 5. quam secuti sunt aliqui Thomistæ, distinguit in Angelis tria instantia. Primum est, in quo fuerunt creati, & acceperunt gratiam sine ulla sua dispositione, & sine ulla actu libero, ac meritorio, ac proinde beatitudinem non meruerunt. Secundum instans est, in quo Angeli sancti conuerterunt se liberè ad Deum, illum super omnia diligendo, & beatitudinem meruerunt; mali autem Angeli se liberè auerterunt à Deo, & peccando, meruerunt poenam æternam. Tertium est, in quo Angeli sancti consecuti sunt præmium æternæ beatitudinis, demones autem puniti sunt poena æternæ damnationis. Scotus in 2. dist. 5. quæst. 1. consentit Capreolo in reliquis, solum discrepat in eo, quod Capreolus docet Angelos in primo instanti accepisse gratiam, Scotus asserit illos creatos fuisse in pura natura, licet uterque doceat illos in primo instanti caruisse merito, ac demerito.

16. Reijcitur utraque sententia. Nam Scotus supponit Angelos creatos fuisse in pura natura; Capreolus supponit Angelos in primo instanti accepisse gratiam independentem ab omni sua dispositione, ac non meruisse beatitudinem; sed quæst. 174. superiori n. 5. dictum est Angelos creatos fuisse, non in pura natura, sed in statu gratiæ, illamque accepisse dependentem à sua dispositione, ac num. 6. dictum est illos beatitudinem meruisse; ergo. Reliqua circa assignationem trium instantium examinabuntur infra num. 25. & 26.

17. Quinta sententia Ferrariensis 3. contra gentes, cap. 10. docet viam Angelorum durasse solum duobus instantibus, in quorum primo Angeli boni beatitudinem meruerunt, in secundo beatitudinem sunt adepti; & proportionaliter Angelos malos in primo instanti meritos fuisse beatitudinem, in secundo peccasse, & simul in eodem instanti poenam damnationis incurrisse. Addit Angelos sanctos in primo instanti non potuisse peccare; in secundo instanti non potuisse mereri, neque peccare, impotentia consequenti beatitudinem, potuisse tamen peccare, & mereri simpliciter, & potentia antecedenti.

18. Reijcitur hæc opinio. Nam perfecta beatitudo consistens in visione Dei reddit impossibilem simpliciter, & necessitate antecedenti ad non peccandum, ut dictum suo loco, & insinuat num. 11. ideoque beati habent necessitatem antecedentem non peccandi; ergo Angeli sancti nunquam habuissent potentiam peccandi; non in primo instanti, ut fatetur Ferrariensis, nec in secundo ut probatum est. Hinc ulterius sequitur, Deum solis Angelis, qui peccarunt, dedisse potentiam peccandi; quod est inconueniens.

19. Sexta sententia docet in via Angelorum

310 De merito, & consecutione beatitudinis

rum tūm bonorum, tūm malorum assignanda esse tria instantia. Primum est, in quo creati sunt in gratia, & Deum super omnia diligendo, beatitudinem meruerunt. Secundum est, in quo Angeli sancti perseuerarunt in dilectione Dei, & in merito beatitudinis, Angeli autem mali recesserunt à dilectione Dei, & peccando, se auerterunt à Deo, & meruerunt poenam æternæ damnationis. Tertium est, in quo Angeli sancti consecuti sunt præmium æternæ beatitudinis, dæmones autem puniti sunt poena æterna. Hanc sententiam sequitur, & optimè explicat Suarius lib. 5. de Gratia c. 11. num. 5. & sequent, pro eaque affert multos auctores.

20. Septima sententia conuenit cum sexta in reliquis, ac concedit viam omnium Angelorum simul incepisse, & terminatam fuisse, & æqualiter durasse. Addit tamen viam Angelorum malorum distinguendam esse in tria instantia, viam bonorum in duo tantum. Ratio est, quia duratio vnius tantum operationis angelicæ constituit vnum solum instans: at verò successio vnius operationis diuersæ post aliam constituit duo instantia; sed in Angelis malis dilectioni, in qua sunt creati, & meruerunt beatitudinem, successit operatio, qua recedentes à tali dilectione se auerterunt à Deo, & peccando, meruerunt æternam damnationem, ac operationi meritorie damnationis successit ipsa damnatio, cum operationibus damnatis; ergo in via malorum Angelorum, eiusque termino assignanda sunt tria instantia. Primum est instans, quo Deum dilexerunt, & meriti fuerunt beatitudinem. Secundum est instans, quo peccarunt, & meriti fuerunt damnationem. Tertium est, quo fuerunt damnati. At Angeli sancti toto tempore suæ viæ perseuerarunt in prima dilectione Dei, nec illis successit alia operatio: ergo in via sanctorum Angelorum assignanda sunt solum duo instantia. Primum est, in quo dilexerunt Deum, meruerunt, & in tali merito perseuerarunt. Secundum, in quo consecuti sunt beatitudinem. Hanc sententiam docet Vasquez 1. p. disp. 229. cap. 10. & 11.

21. Pro resolutione quæstionis, libet plura puncta, de quibus dubitari potest, per varia quæstia distinguere. Quæritur ergo primo, vtrum in Angelis tempus viæ, & meriti præcesserit adæquatè tempus termini?

Respondeo affirmatiuè. Nam tempus viæ fuit, quo Angeli potuerunt beatitudinem mereri, vel demereri: tempus termini fuit, quo Angeli receperunt præmium beatitudinis, vel poenam damnationis: sed Angeli toto eo tempore, quo potuerunt mereri, vel peccando demereri, non fuerunt beati, nam beatitudo non potest coniungi cum potentia peccandi, & beatitudinem demerendi, vt dictum est num. 11. & 12. ergo in Angelis tempus viæ, & meriti præcessit adæquatè tempus beatitudinis. Rursus Angeli toto tempore, quo potuerunt mereri æternam damnationem, po-

tuerunt sperare se vitaturos æternam damnationem; ergo non fuerunt damnati, cum damnatio non possit in eodem instanti coniungi cum potentia sperandi vitationem damnationis: ergo totum tempus viæ, ac meriti Angelorum præcessit adæquatè tempus termini.

22. Quæres secundo, vtrum via bonorum, & malorum Angelorum durarit æqualiter?

Respondeo affirmatiuè. Nam ex communi PP. sententia angeli creati sunt in gratia, & diligendo Deum, meruerunt beatitudinem: mox Lucifer primus omnium peccauit, aliosque angelos contra Deum prouocauit, ex quibus aliqui consenserunt, alij resisterunt: demum qui resisterunt, & in gratia, ac dilectione Dei perseuerarunt, acceperunt præmium beatitudinis: qui consenserunt, & peccarunt, acceperunt poenam damnationis: sed iuxta hanc doctrinam angelorum via simul incepit, & est terminata: ergo. Ideò Gregorius Hom. 7. in Ezechielem dicit. *Quia cadentibus alijs, sancti angeli in sua beatitudine perstiterunt, hoc acceperunt in munere, vt iam cadere non possent.* Confirmatur: nam Deus in angelis voluit maximè manifestare suam iustitiam in retribuendis præmijs, ac poenis; sed iustitia consistit in quadam æqualitate; ergo voluit exercere quamdam maximam æqualitatem: sed hæc maxima æqualitas exigebat, vt simul illos crearet, ac daret æquale tempus viæ, post quod unicuique retribueret pro meritis præmia, & poenas: ergo.

23. Quæres tertio, vtrum duratio viæ angelorum mensurata fuerit tempore extrinseco, hoc est motu cælorum, & quanto tempore durauerit?

24. Respondeo, quod propriè non mensurata fuit tempore extrinseco, sed potius mensurauit tempus extrinsecum. Ratio est, quia mensuratum dependet à mensura, non autem è conuerso; sed duratio operationum angelicarum non dependet à tempore extrinseco, hoc est numero, seu duratione motus cœlestis, sed potius motus cœlestis, eiusque numerus dependet à duratione angeli, & operationum angelicarum: siquidem angeli per suas operationes mouent cælum, & causant tempus extrinsecum: ergo. Adde quoad nos durationem operationum angelicarum mensurari tempore extrinseco, hoc est motu, seu duratione corporum cœlestium. Ratio est, quia nos durationem minus notam cognoscimus per notioem; sed nobis est notior numerus, seu duratio corporis cœlestis, nimirum dies, horæ, quadrantes, semiquadrantes &c. quàm durationes operationum angelicarum; ergo durationem operationum angelicarum cognoscimus, & mensuramus per tempus extrinsecum, hoc est per durationem corporum cœlestium, ac proindè viam angelorum mensuramus, ac cognoscimus per tempus extrinsecum.

24. Quæ-

24. Quæres quartò, quanto tempore extrinseco durauerit via angelica?

Respondeo esse nobis incertum, ac non posse satis determinari, quantum durauerit primum instans, seu prima mora, in qua omnes angeli perseuerarunt in gratia, & dilectione Dei super omnia, ac proinde in merito beatitudinis, ac quantum durarit secunda mora, in qua demones peccarunt, angeli autem boni perseuerarunt in gratia, & dilectione Dei &c. vtrum durauerit per quadrantem, vel semiquadrantem temporis extrinseci, semihoram, vel horam &c. Probabile est, & satis communiter supponitur angelorum fuisse breuem, quia intellectus, & voluntas angelica, in suis operationibus, & motibus intentionabilibus sunt velocissimi, ac celerissimi.

25. Quæres quintò, vtrum angelis malis sint assignanda tria instantia, duo viæ, seu meriti, ac demeriti, & vnum termini, seu poenæ, ac damnationis?

Respondeo affirmatiuè, quia durationes diuersarum, ac multo magis contrariarum operationum sibi succedentium constituunt diuersa instantia; sed in via malorum angelorum datur prima duratio actus dilectionis Dei super omnia, quem habuerunt in primo creationis instanti cum aliqua mora, quæ constituit primum instans meriti, cui durationi successit duratio contrariæ operationis, & actus contrarij, quo se auerterunt à Deo, & peccarunt, quæ duratio constituit secundum instans, & secundam moram peccati, ac demeriti; post quod successit tertium instans damnationis, ac poenæ in æternum duraturæ: ergo.

26. Quæres sexto, vtrum etiam angelis bonis sint assignanda tria instantia, duo viæ, seu meriti, tertium termini, in quo receperunt præmium beatitudinis in æternum duraturæ?

Respondeo, quod supposito eo, in quo conueniunt Suarez, & Vasquez, nimirum, quod via angelorum sanctorum, tantum durauerit, quantum via demonum, quæstio est parui momenti, ac pene de nomine. Certum est ex dictis, quod via sanctorum angelorum ex vna parte absoluta fuit vnica operatione diligendi Deum super omnia; via malorum angelorum absoluta fuit duplici operatione contraria, altera diligendi, & merendi beatitudinem, alteram peccandi, eamque demerendi. Dicendum nihilominus cum Suariorum viæ etiam angelorum sanctorum assignanda esse duo instantia, meriti, tertium præmij. Ratio est, quia primum instans dilectionis, ac meriti fuit sine tentatione, & nouo motiui peccandi: secundum fuit cum tentatione, ac nouo motiui peccandi, propter quod angeli mali peccarunt de facto; sed perseuerantia in dilectione Dei cum nouo motiui, & tentatione peccandi constituit operationem saltem moraliter diuersam; ergo. Addo talem perseuerantiam valde auxisse meritum primi instantis, ac proinde obtinuisse magnum augmentum præmij, hoc est beatitudinis, & visionis Dei.

27. Quæritur septimò, vtrum angeli sancti post vnum meritum statim obtinuerint beatitudinem, & angeli mali post vnum demeritum statim puniti fuerint poena damnationis æternæ.

Respondeo affirmatiuè cum Sancto Thoma art. 5. huius quæstionis 63. Probat: nam angelus suam naturalem perfectionem non acquirit per discursum, & paulatim, sed statim, vt sepe dictum est supra; sed Deus per gratiam perficit naturam secundum modum ipsius: ergo sicut homines regulariter perducit ad perfectionem beatitudinis supernaturalis per plura merita, & plures operationes, quia hic modus accommodatur modo naturæ humanæ, quæ consequitur suam perfectionem paulatim, & per discursum, sic angelos perduxit ad perfectionem beatitudinis supernaturalis post vnicum meritum, & post vnicam operationem, in qua perseuerarunt, vincendo tentationem, quia hic modus accommodatur naturæ angelicæ. Proportionaliter angelos, qui peccarunt, post vnicum demeritum constituit in termino poenæ, & damnationis æternæ.

28. Ad 1. distinguo maiorem: si angeli meruissent beatitudinem supernaturalem, meruissent illam actu, quo se conuerterunt in Deum, diligendo illum super omnia dilectione naturali, nego: diligendo illum dilectione supernaturali, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Angeli beatitudinem supernaturalem meruerunt, conuertendo se in Deum, non quidem dilectione naturali, sed dilectione supernaturali dignificata per gratiam. Dilectio supernaturalis Dei fuit angelo difficilis, non quia pars sensitua repugnaret intellectui, sicut in nobis, si quidem angeli carent sensu, sed quia ipsa dilectio supernaturalis erat supra naturam angelicam. Difficile autem vnicuique est eleuare se ad operandum supra suam naturam.

29. Ad 2. Angeli meruerunt beatitudinem perfectam consistentem in visione Dei, antequam illam haberent, non autem postquam illam habuerunt, vel in eo instanti, in quo illam habuerunt, vt probatum est, num. 8. & sequentibus, & num. 21. vbi diximus in angelis tempus viæ, & meriti præcessisse adequatè tempus termini, in quo primo fuerunt beati.

30. Ad 3. concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia homines naturaliter consequuntur suam perfectionem paulatim per discursum, angeli autem statim, & sine discursu; ergo non est mirum, quod Deus accommodans se naturæ humanæ, homines regulariter perducit ad perfectionem supernaturalem beatitudinis paulatim, & per multa merita, angelos autem post vnum meritum, in quo perseuerarunt, vincendo tentationem, vt dictum est num. 25.

31. Ad 4. distinguo maiorem: Angeli in primo instanti suæ creationis meruerunt beatitudinem merito consummato per perseuerantiam, & victoriam tentationis, nego: merito

§ 12 De merito, & consecutione beatitudinis

rito non consummato per perseverantiam, & victoriam tentationis, concedo; & nego consequentiam. Ex dictis num. 25, & 26. omnes Angeli in primo instanti suæ creationis meruerunt beatitudinem: in secundo angeli sancti consummarunt suum meritum, perseverando in dilectione Dei, cum victoria tentationis: Angeli autem mali non perseverarunt, sed peccando se auerterunt à Deo, & meriti sunt poenam æternam: in tertio instanti angelis sanctis data est beatitudo in præmium: demones acceperunt poenam damnationis.

32. Ad 5. transeat maior, & distingo minorem: natura angelorum ut habens gratiam, & unum meritum consummatum beatitudinis, multum distat à supernaturali beatitudine, nego: ut non habens gratiam, nec eleuata ad statum supernaturalem, concedo; & nego consequentiam. Natura angelorum ut habens gratiam, & habens unum meritum consummatum beatitudinis, est propinquissima, ac maxime proxima beatitudini, ideoque debet statim illam consequi, ut dictum est num. 27.

QVAESTIO CLXXVI.

Virum Angeli consecuti sine gratiam, & gloriam secundum quantitatem suorum naturalium?

S. Tho. qu. 63. art. 6.

1. **V**identur Angeli non consecuti fuisse gratiam, & gloriam secundum quantitatem suorum naturalium, ita ut qui erant perfectiores in natura, maiorem gratiam in instanti creationis acceperint, magis Deum dilexerint, ac maiorem beatitudinem sint consecuti, quam ij, quo erant imperfectiores in natura: primò quia mensura gratiæ non est natura, sed sola voluntas Dei, qui dat unicuique gratiam, quia vult, & tantam gratiam dat, quantam vult dare; sed si gratia daretur iuxta perfectionem naturæ, mensura gratiæ esset natura: ergo.

2. Secundò propinquiora gratiæ videntur opera naturalia meritoria, quam ipsa natura, siquidem natura per opera naturalia meritoria quodammodo se preparat, ac disponit ad gratiam; sed gratia non datur secundum mensuram operum naturalium meritoriorum, ideoque Apostolus ad Rom. 11. dicit, quod gratia non est ex operibus: ergo multo minus datur secundum mensuram, & perfectionem naturæ.

3. Tertiò hominibus gratia non datur secundum mensuram naturalium: ergo neque angelis. Videtur enim esse eadem ratio.

4. Quartò sententia dicens angelis datam, esse gratiam secundum rationem naturalium, non videtur nisi sufficienti fundamento: ergo.

5. Respondeo certum esse apud Catholi-

cos gratiam non deberi naturæ, nec ab illa exigi, cum sit supra naturam, & supra omnem exigentiam naturæ, sed dari à Deo omnino gratis ex sua liberrima voluntate. Solum ergo quæritur, utrum Deus ex sua liberrima voluntate dederit angelis gratiam, & consequenter gloriam, ac supernaturalem beatitudinem secundum perfectionem naturæ, ita ut angelis perfectioribus dederit maiorem gratiam, & consequenter maiorem gloriam, angelis minus perfectis dederit minorem gratiam, & consequenter minorem gloriam, unicuique secundum proportionem naturalis perfectionis.

6. In hac quæstione Magister in 2. dist. 3. Sanctus Thomas tum in 2. dist. 3. tum art. 6. huius quæstionis 63. quos secuti sunt Caietanus, & omnes Theologi, qui de hac quæstione scripserunt, atque etiam Suarius lib. 5. de Gratia cap. 10. & Vasquez 1. p. disp. 228. cap. 2. & 3. docuerunt angelis datam fuisse gratiam, & gloriam iuxta proportionem suorum naturalium, ita ut qui perfectiorem naturam habuerunt acceperint maiorem gratiam, magis Deum dilexerint, ac maiorem beatitudinem meruerint, & obtinuerint, quam qui erant minus perfecti in natura.

7. Probatur primò hæc sententia ex Patribus. Primò Dionysius lib. de cœlesti hierarchia ordines, & hierarchias Angelorum distribuit secundum mensuram naturalis perfectionis, & cap. 6. loquens de prima hierarchia, quæ secundum naturam est perfectior alijs, dicit nullam esse diuiniorum, & quæ maiori studio diuinis illustrationibus occupetur, & hanc doctrinam à Paulo magistro suo se accepisse testatur: & cap. 7. loquens de prima hierarchia dicit. *Iure igitur, ac merito cœlestium Hierarchiarum prima à summis, excelsissimisque naturis administratur.*

8. Secundò Basilii lib. de Spiritu Sancto, cap. 16. dicit: *Cœlorum virtutes non suapte natura sanctæ sunt, sed iuxta proportionem, qua se inuicem superant, spiritu habent sanctificationis mensuram.*

9. Tertiò Damasc. lib. 2. de fide, cap. 3. dicit. *Per Verbum omnes Angeli creati sunt, ac per Sancti Spiritus sanctificationem omnes perfectionis numeros acceperunt, ita tamen, ut pro sua quisque dignitate, ac classe luminis gratiæ participes sint.*

10. Probat secundò S. Thomas, afferens duas rationes congruentiæ, alteram desumptam ex parte Dei, alteram ex parte ipsorum Angelorum. Prima ergo ratio, & congruentia desumpta ex parte Dei est. Deus Angelicas naturas creauit, non propter beatitudinem naturalem, sed propter gratiam, & beatitudinem supernaturalem; ergo rationale est, quod illos Angelos, quibus dedit perfectiorem naturam, & quos maioribus donis naturalibus ornauit, ad maiorem gradum gratiæ, & beatitudinis ordinaret. Confirmatur, & explicatur exemplo. Artifex preparans lapides ad ædificium, rationale est, ut lapides, quos

quos magis polit, & ornat, destinet ad nobiliorem partem ædificij; ergo.

11. Quia verò posset dici rationem hanc probare quidem Deum Angelis perfectioribus dedisse in creatione maiorem gratiam, sed non probare, quod Angeli in natura minus perfecti melius vtentes minori gratia non fecerint actus perfectiores, quibus maiorem beatitudinem meruerint, & sint adepti, quam Angeli perfectiores, idè Sanctus Thomas assertit secundam rationem desumptam ex parte ipsorum Angelorum. Nam rationabile est, vt qui non habet impedimentum, quo impediat, aut retardetur à suo motu, moueatur omni conatu, & secundum totam suam virtutem; sed Angeli cum sint purè spirituales, & intellectui, non habent naturam sensitivam, à qua impediuntur, & retardentur à motibus spiritualibus, quibus per intellectum, & voluntatem mouentur ad sua objecta; ergo rationabile est, vt toto conatu, & secundum totam suam virtutem conuersi sint ad Deum, illumque dilexerint, ac pròinde vt qui maiorem gratiam acceperunt secundum proportionem suæ naturæ, magis Deum dilexerint, ac maiorem beatitudinem meruerint, & obtinuerint.

12. Quæres, vtum etiam Angeli, qui erant peccaturi, ac deinde peccarunt, in instanti creationis acceperint gratiam secundum perfectionem suæ naturæ, & secundum eandem perfectionem Deum dilexerint, ac beatitudinem meruerint?

Respondeo affirmatiue. Nam Patres, & Theologi loquuntur vniuersaliter, ac rationes probant vniuersaliter de omnibus Angelis.

13. Ad 1. concedo maiorem, ac nego minorem. Vt natura esset mensura gratiæ, debuisse vnique Angelorum dari tanta gratia ad exigentiam naturæ, & perfectionis naturalis, eo pacto, quo natura ignis est mensura caloris, quia tantus calor, puta vt octo datur igni ad exigentiam naturæ ignis: sed Angelis non datur gratia, nec vllus gradus gratiæ ad exigentiam naturæ, & perfectionis naturalis; ergo in Angelis mensura gratiæ non fuit natura, si propriè loquamur, sed Dei liberissima voluntas, qui ex suo beneplacito voluit Angelis distribuere gratiam secundum proportionem perfectionis naturalis, cum potuisset aliter distribuere, ac etiam nullam illis dare gratiam.

14. Ad 2. nego maiorem, si loquamur de propinquitate cuiusdam conuenientiæ. Ratio est, quia gratia debet esse maximè à Deo, non autem à nobis operantibus liberè per vires naturæ; sed si gratia data fuisset secundum proportionem operum naturalium, quæ sunt à nobis liberè operantibus per vires naturæ, gratia esset quodammodo à nobis; ergo. At cum natura non sit à nobis, sed à Deo, ex eo, quod gratia fuerit data Angelis secundum proportionem naturalis perfectionis, non-

sequitur, quod gratia fuerit quodammodo ab Angelis liberè operantibus per vires naturæ.

15. Ad 3. concedo antecedens, & nego consequentiam. Rationes, propter quas Angelis data est gratia secundum proportionem naturalium, non militant in hominibus. Primò enim Angeli cum differant specie, sunt inæquales in perfectione essentiali, homines è conuerso cum differant solo numero, sunt inæquales solum in perfectione naturali accidentali; sed maior ratio fuit distribuendi gratiam secundum perfectionem naturalem essentialem, quam secundum accidentalem; ergo. Secundò Angeli, quia non impediuntur, nec retardantur à natura sensitiva, mouentur suis motibus spiritualibus, & intellectualibus per intellectum & voluntatem toto conatu, & secundum totam suam virtutem, idèque qui præuenti sunt maiori gratia, meruerunt maiorem beatitudinem; homines è conuerso à natura sensitiva impediuntur, & retardantur à suis motibus intellectualibus, & spiritualibus; sed Angelis data est gratia secundum perfectionem naturalium, quia cum careant natura sensitiva, non impediuntur, nec retardantur à suis motibus intellectualibus, vt dictum est numer. 9.; ergo etiam ex hoc capite fuit ratio dandi Angelis gratiam secundum perfectionem naturalium, quæ ratio non militat in hominibus.

16. Ad 4. patet ex dictis sententiam doctorem Angelis datam fuisse gratiam, & gloriam secundum proportionem perfectionis naturalis, niti sufficienti fundamento auctoritatis, nec deesse rationes congruentiæ.

QVÆSTIO CLXXVII.

Vtrum in Angelis beatis remaneat cognitio, ac dilectio naturalis? & vtrum peccare possint saltem venialiter, & in beatitudine essentiali, vel saltem accidentali proficere?

S. Tho. qu. 62. art. 7. 8. & 9.

1. **V**idetur in Angelis beatis non remanere cognitio, ac dilectio naturalis. Nam adueniente cognitione, ac dilectione, perfecta, cessare debet vt potè omnino superflua cognitio, & dilectio imperfecta, iuxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 13. *Cum venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est*: sed cognitio, & dilectio naturalis comparatur ad cognitionem, & dilectionem beatificam, & fructuam, sicut cognitio, & dilectio imperfecta ad perfectam; ergo.

2. Secundò eadem potentia non habet simul duos actus, sicut vna linea non terminatur ex eadem parte duobus punctis; sed Ange-

Itt li

514 De cognitione, & dilectione naturali, &c.

li beati semper sunt in actibus beatificis videndi, & diligendi Deum: nam beatitudo consistit in actu, ut docet Aristot. 1. Ethic. cap. 8. ergo Angeli beati nunquam exercent actus cognitionis, & dilectionis naturalis.

3. Tertiò videntur Angeli beati posse peccare. Nam beatitudo non tollit naturam, ac naturalia; sed posse peccare natura est Angelorum, & natura potentiarum rationalium est, ut sint ad opposita, ut docet Aristoteles 9. Metaphys. tex. 3. ergo Angeli beati potentiam naturalem peccandi retinent, & se deterterminandi ad opposita, nimirum ad bonum, & malum, præsertim cum ad libertatem arbitrii, quæ in Angelis non minuitur, spectet posse eligere bonum, & malum.

4. Quartò videntur Angeli beati mereri augmentum beatitudinis essentialis, hoc est augmentum visionis, ac dilectionis Dei, & sic in illa proficere. Nam ad imperfectionem pertinet, quod ille, qui non est in summo, non possit proficere: sed Angeli non sunt in summo gradu beatitudinis, & habent charitatem, quæ est principium merendi; ergo possunt proficere, ac mereri altiore gradum beatitudinis essentialis.

5. Quintò Augustinus lib. 1. de Doctrina Christiana, cap. 32. dicit: *Deus videtur nobis ad nostram utilitatem, & ad suam bonitatem, & similiter Angelis, quibus videtur in ministerijs spiritualibus, cum sint administratorij spiritus*, ut dicitur ad Heb. 1. 9. sed non videtur angelis ad ipsorum utilitatem, si per ministeria spiritualia, quæ faciunt propter nos, non mererentur augmentum beatitudinis; ergo.

6. Sextò Angeli beati possunt crescere in gaudio, & beatitudine accidentali, iuxta illud Christi Luc. 15. *gaudium est Angelis Dei super uno peccatore penitentiam agente*; ergo possunt mereri augmentum beatitudinis saltem accidentalis.

7. Respondeo in titulo quæstionis proposita esse tria dubia, quæ Sanctus Thomas examinat artic. 7. 8. & 9. huius quæstionis 62. Primum dubium est, utrum in Angelis beatis remaneant cognitio, & dilectio naturalis?

Dicendum cum Sancto Thoma artic. 7. & alijs communiter, quod remanent. Probatur: nam beatitudo non aufert naturam, sed illam perficit; ergo ex proportionali ratione operatio, in qua consistit beatitudo, nimirum visio, & dilectio beatifica, & fructiva Dei, non aufert operationes naturales, hoc est naturalem cognitionem, & dilectionem, quibus Angeli cognoscunt, ac diligunt Deum.

8. Confirmatur: nam in hominibus beatitudo non auferet naturales operationes sensitivas videndi, audiendi, &c. nec operationes naturales imaginationis, multo minus intellectus, & voluntatis; ergo neque in Angelis auferet naturales operationes, quibus naturaliter Deum cognoscunt, ac diligunt.

9. Secundum dubium est, utrum Angeli beati possint peccare saltem venialiter?

Certum est in Angelis beatis remanere potentiam remotam peccandi, siquidem hæc identificatur cum natura. Quæritur, utrum remaneat etiam potentia proxima peccandi, ita ut possint cum beatitudine coniungere peccatum saltem veniale, vel per peccatum beatitudinem amittere.

10. Dicendum cum Sancto Thoma artic. 8. in Angelis beatis non remanet potentia proxima peccandi, ac proinde non possunt cum beatitudine coniungere ullum peccatum, nec possunt peccando beatitudinem amittere.

Probatur primò: nam hæc est natura summi, & infiniti boni continentis eminenter omnia bona, & nullum defectum, ac malum, ut si videatur prout est in se, necessiter ad perfectum amorem sui; sed perfectus amor est perfecta coniunctio voluntatis amantis cum amato, & cum voluntate amati: ergo Deus, qui est summum, & infinitum bonum, cum videtur à beatis prout est in se, necessitat beatos ad perfectum amorem Dei, & ad perfectam coniunctionem voluntatis creatæ cum voluntate diuinæ; sed hæc perfecta coniunctio excludit omne peccatum etiam veniale; siquidem peccans peccando, eo ipso non perfecte consentit voluntati diuinæ: ergo.

11. Dices; licet beatus à visione Dei necessitetur ad amorem perfectum Dei inconiungibilem cum peccato, nihilominus posset peccare in signo priori ad visionem, & amorem beatificum Dei.

Sed contrà: nam tunc peccatum excluderet amorem perfectum Dei, utpotè cum peccato inconiungibilem. Rursus beato Deus proponitur ut primum obiectum causans operationem videndi ut primam omnium operationum, & quæ debeat esse regula cæterarum operationum; ergo saltem connaturaliter repugnat, ut vlla alia operatio præcedat naturam operationem videndi Deum, ac proinde repugnat naturaliter peccatum in priori natura ad visionem Dei; ergo repugnat etiam supernaturaliter; siquidem hoc miraculum esset indignum Deo, ut alibi magis explicabitur.

12. Probatur secundò conclusio: nam natura perfectæ beatitudinis est, ut afferat perfectam securitatem nunquam amittendi illam, ac nunquam peccandi, ut sæpe docet Augustinus; ergo sicut Angeli non possunt beatitudinem amittere, sic non possunt peccare, ideoque S. Augustinus lib. 11. de Gen. ad litt. dicit, *quod illa natura, quæ peccare non potest, in Sanctis Angelis est*.

13. Tertium dubium est, utrum Angeli beati possint mereri augmentum beatitudinis essentialis, vel accidentalis, & sic tale augmentum obtinendo, in beatitudine proficere.

14. Plures sunt sententiæ. Primò Magister in 2. distinct. 11. relatis duabus sententijs oppositis, cap. penultimo eam præfert, quæ asserit

asserit Angelos beatos crescere in merito, & beatitudine essentiali usque ad diem iudicii. Fundamentum fuit, quia dum salutem animarum nostrarum inuigilant, & consulunt, apud Deum plurimum merentur. Innocentius III. cap. cum Martha de celebratione Missarum, refert hanc opinionem, dicens: *Licet plerique reputent non indignum Sanctorum gloriam usque ad iudicium augmentari*: ac nullam ei notam inurit.

15. Reijcitur hæc opinio communiter à Theologis, ex quibus aliqui existimant illam temerariam, & erroneam. Falsitas illius probatur primò: nam animæ Sanctorum iam beatæ licet orent pro nobis, & sint sollicitæ de nostra salute, non merentur augmentum beatitudinis essentialis; ergo neque Angeli beati, licet inuigilent nostræ saluti, merentur augmentum beatitudinis essentialis. Probatur antecedens: nam 2. ad Corinth. 5. dicitur: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sine bonum sine malum*: ergo ut Patres Græci, & Latini communiter interpretantur, homines à Christo iudicabuntur, ac recipient præmium, aut pœnam solum pro ijs, quæ gesserunt in corpore, dum uiuerent, non autem pro ijs, quæ gerunt post mortem, ac proinde non recipient præmium pro ijs, quæ gerunt iam beati: ergo neque Angeli.

16. Confirmatur ex illo Apostoli ad Galatas 6. ergo dum tempus habemus, operemur bonum, quæ verba Hieronymus explicans in Comment. dicit: *Tempus seminis tempus est præsens, & vita, quam currimus. Tempus autem metendi est vita futura, ut ipse Apostolus significat, dicens: bonum autem facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus; ideoque Hieronymus addit: Cum ista vita transierit, seminandi nobis tempus auferitur, & hoc probat ex illo Io. 9. Operamini, dum dies est.*

17. Confirmatur: nam Eccles. 11. dicitur: *Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu prope- ras.* Ecclesiast. 14. *Ante obitum tuum operare iustitiam, quia non est apud inferos inuenire cibum.* Ideo Patres communiter docent homines post mortem non mereri, nimirum Ambrosius, & Theophilactus in illud Luc. 16. *Redde rationem villicationis tuæ: non enim amplius poteris villicare*: Hieronymus quæstione 16. ad Algasia epist. 151. Chrysostomus homil. 2. de Lazaro, & 37. in Matth. & alij; sed proportionalis est ratio de Angelis, ac de hominibus: ergo etiam Angeli, absolute tempore viæ, non merentur augmentum beatitudinis substantialis.

18. Probatur secundo conclusio ratione, quam assert Sanctus Thomas in argumento, *Sed contra*. Nam ad merendum præsertim, præmium substantiale requiritur status viæ, ut docent communiter Theologi, & nos di-

cemus suo loco in tractatu de merito; sed Angeli beati non sunt in via, sed in termino: ergo. Confirmatur: nam beatitudo est status quietis in ultimo fine; sed si beati possent mereri, & consequi beatitudinem maiorem, & maiorem, non quiescerent in ultimo fine, sed motu desiderij mouerentur ad beatitudinem maiorem, & maiorem: ergo.

19. Secunda sententia Alberti, Sancti Bonaventuræ, & Gabrielis docet Angelos, & homines beatos non mereri augmentum præmij, ac beatitudinis substantialis, sed mereri præmium, & gaudium accidentale, illudque quotidie accipere.

20. Tertia sententia Sancti Thomæ hoc artic. 9. quæst. 62. quam sequuntur communiter Theologi, ac inter cæteros Vasquez 1. par. disput. 230. cap. 2. docet beatos posse quidem proficere in gaudio & beatitudine accidentali, at illud non mereri, sed connaturaliter sequi ex beatitudine substantiali: & hanc opinionem existimo veram.

21. Probatur, & explicatur. Nam beati dum fuerunt in via, meruerunt certum gradum beatitudinis substantialis, hoc est visionis, & amoris beatifici, & consequenter meruerunt omnia bona, quæ sequuntur connaturaliter ex illo gradu beatitudinis substantialis; sed ex gradu beatitudinis substantialis sequitur, ut in dies accrescat illis noua beatitudo accidentalis, & nouum gaudium ex pœnitentia peccatorum, ex conuersione populorum, ac gentium, ex propagatione gloriæ diuinæ: nam ex ipso amore beatifico sequitur connaturaliter, ut cum de nouo vident hæc accidere, de his gaudeant, & ut quo magis Deum diligunt, magis gaudeant; ergo beati dum essent in via, meruerunt totum augmentum beatitudinis accidentalis, quod in patria consequuntur, ac proinde non est in eis, pondus nouum meritum in patria. Verum in tractatu de merito examinabo vitrum, & quopacto ad meritum requiratur status viatoris.

22. Ad 1. distinguo maiorem: adueniente cognitione, & dilectione perfecta, cessare debet cognitio, & dilectio imperfecta imperfectæ cognitione opposita, concedo: imperfectæ cognitione opposita, nego: distinguo eodem pacto maiorem: & nego consequentiam. Adueniente cognitione, & dilectione perfecta, cessat cognitio, & dilectio imperfecta imperfectæ cognitione opposita: at si sit imperfecta imperfectæ cognitione opposita, non cessat. Ex gr. adueniente visione beatifica, cessat fides, quia fides est imperfecta imperfectæ cognitione opposita visioni; siquidem fides est de ijs, quæ non videntur, visio autem constituit obiectum visum. Similiter adueniente gaudio beatifico, cessat spes, quia speramus quæ non habemus, gaudemus autem de habitis. At verò in nobis, adueniente iudicio, non cessant apprehensiones, quæ comparantur ad iudicium, sicut cognitio imperfecta ad perfectam: adueniente electione efficaci alicuius obiecti, non cessant simplices motus,

quibus voluntas inclinatur ad idem obiectum: adueniente cognitione intellectiva, non cessat cognitio sensitiva, & imaginativa; ergo adueniente visione, & amore beatifico, non cessat cognitio, & dilectio naturalis Dei, cum talium actuum imperfectio non sit opposita perfectioni cognitionis, & amoris beatifici. Ratio est, quia sicut natura non destruitur, sed perficitur per gratiam, sic natura ut perfecta per suas operationes naturales, per gratiam, & operationes supernaturales non priuatur suis naturalibus operationibus, sed perficitur additione operationum supernaturalium, ac perfectiones naturales non redduntur superfluae, aduenientibus supernaturalibus. Apostolus dicens: *cum aduenierit quoddam perfectum est, euacuabitur quod ex parte est*, loquitur de imperfectis oppositione opposita perfectis, nimirum de fide, & spe, quae habent imperfectiones oppositas visioni, & gaudio beatifico, ut explicatum est.

23. Ad 2. distingo maiorem: eadem potentia non habet simul duos actus ordinatos, nego; non ordinatos, transeat: distingo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Eadem potentia potest habere simul plures actus ordinatos; ex. gr. in eodem intellectu dantur simul apprehensiones, iudicia, & discursus; sed actus supernaturales videndi, & fruendi Deo ordinantur ad perficiendam, & eleuandam naturam ut naturaliter perfectam per suas operationes naturales; ergo.

24. Ad 3. distingo maiorem: beatitudo non tollit naturam, & naturalia secundum sua positiva, transeat; secundum negationes supernaturalium, nego; concedo minorem; & distingo consequens; ergo beatitudo non tollit potentiam remotam peccandi, quae est positiva, & identificatur cum natura, concedo; non tollit potentiam proximam peccandi, in quantum includit negationem supernaturalis impeccabilitatis, nego. Gratia, & beatitudo non auferunt naturam, & naturalia secundum positiva, sed auferunt naturalia, in quantum etiam negationes supernaturalium dicuntur naturales. Hoc posito, naturale est Angelo carere lumine gloriae, impeccabilitate, &c. Beatitudo auferit has naturales negationes, & carentias; & quia proxima impeccabilitas ultra peccabilitatem remotam identificatur cum natura Angelica, & humana addit carentiam impeccabilitatis supernaturalis, ideo beatitudo auferens impeccabilitatem supernaturalem auferit proximam peccabilitatem. Proportionaliter donum incorruptibilitatis, & immortalitatis auferit a beatitudine naturalem corruptibilitatem, & mortalitatem proximam. Liberum arbitrium creatum naturaliter est ad opposita, ita ut possit se determinare ad bonum, & etiam ad malum, peccando: sed proxima potentia peccandi includit negationem supernaturalis impeccabilitatis, ac proinde beatitudo auferens superna-

turalem impeccabilitatem, potest auferre proximam potentiam peccandi quoad talem naturalem negationem. Porro in libero arbitrio per hoc, quod reddatur impeccabile, non minuitur, sed augetur potentia, & perfectio. Ratio est, quia posse peccare est posse moraliter deficere, quod non spectat ad potentiam, sed ad impotentiam, sicut posse physice deficere, & mori non est potentia, sed impotentia. Sicut ergo immortalia, & incorruptibilia potentiora sunt mortalibus, & corruptibilibus, sic liberum arbitrium impeccabile potentius est libero arbitrio peccabili; & sicut nos, cum post resurrectionem erimus immortales, & incorruptibiles, reddemur potentiores, sic liberum arbitrium creatum, cum per beatitudinem reddetur impeccabile, efficietur potentius, hoc est ita potens se determinare ad hoc, vel illud bonum, ut non possit moraliter deficere per electionem mali.

25. Ad 4. distingo maiorem: ad imperfectionem pertinet, quod qui non est in summo, ad quod potuisset ordinari, non possit proficere, nego: ut qui non est in summo, ad quod de facto est ordinatum, non possit proficere, concedo: distingo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Spectat ad imperfectionem rei, quod cum non peruenerit ad summum, ad quod naturaliter, vel supernaturaliter ordinatum est, non possit proficere: eo enim ipso deficit a fine, ad quod est ordinatum. At non pertinet ad imperfectionem rei, quod licet non sit in summo, ad quod potuisset ordinari, non possit proficere, praesertim si potuisset ordinari ad aliquid maius, & maius in infinitum: sed Angeli potuerunt ordinari ad beatitudinem maiorem, & maiorem in infinitum, & unusquisque habet illum gradum beatitudinis, ad quem de facto ordinatus est per diuinam praedestinationem, & possidet bonum excedens incomparabiliter totum bonum illi naturaliter debitum, conueniens, ac proportionatum: ergo non sunt imperfecti ex eo, quod non possint proficere, acquirendo maiorem beatitudinem essentialem.

26. Ad 5. Nego minorem. Ministeria Angelorum sunt utilia Angelis, in quantum perfecta utile est diffundere suam perfectionem, illamque aliis communicare: sed Angeli per sua ministeria, quae exercent erga homines, diffundunt suam perfectionem in homines; ergo. Confirmatur: nam caelo utile est moueri circulariter ad communicandam suam perfectionem inferioribus; ergo a pari.

27. Ad 6. Concedo antecedens, & nego consequentiam. Ex dictis num. 20. & 21. Licet Angeli crescant in gaudio, & beatitudine accidentali, tamen illud non merentur, sed habent ut aliquid consequens beatitudinem, quam meriti sunt, dum adhuc essent viatores.

QVAESTIO CLXXVIII.

Virum Angelus, & qualibet creatura rationalis sit naturaliter peccabilis, vel sit possibilis creatura rationalis impeccabilis naturaliter?

S. Tho. q. 63. art. 1.

1. Videtur, quod in angelis non possit dari malum culpæ, ac proinde quod sint impeccabiles: primò enim entia, quæ non possunt deficere physicè per corruptionem, & mortem, neque possunt deficere moralitèr per peccatum; sed angeli, cum sint formæ subsistentes, & independentes à subiecto, non possunt deficere physicè per corruptionem, & mortem: ergo neque possunt deficere moralitèr per peccatum.

2. Secundo angeli ita se habent ad animam rationalem, sicut corpora cœlestia ad inferiora; sed corpora cœlestia differunt ab inferioribus per hoc, quod non sunt capacia mali corruptionis: ergo angeli debent differre ab anima rationali per hoc, quod non sint capaces peccati, ac corruptionis moralis.

3. Tertio angeli non possunt carere suis naturalibus; sed dilectio Dei est naturalis angelis; ergo angeli non possunt carere dilectione Dei: sed dilectio Dei non potest coniungi cum peccato: ergo in angelis non potest dari peccatum.

4. Quarto voluntas non potest velle nisi bonum verum, vel apparens: sed angeli cum saltem ante peccatum sint incapaces erroris, non possunt velle bonum apparens; ergo non possunt velle nisi bonum verum; sed est impossibile, ut aliquis volens tantum bonum verum peccet: ergo impossibile est, ut angeli peccent.

5. Quinto videntur Angeli non posse peccare saltem circa naturalia. Nam omne peccatum supponit in intellectu errorem, vel ignorantiam; sed angeli cum perfectè cognoscant naturaliter honesta, vel inhonesta, non possunt circa illa habere errorem, neque ignorantiam: ergo.

6. Sexto videtur saltem esse possibilis creatura aliqua rationalis impeccabilis. Nam non potest asserri implicancia, propter quā talis creatura repugnet. Confirmatur ex Augustino, qui ut refert Magister in 2. dist. 44. cap. 2. lib. 11. de Gen. ad litteram, cap. 7. dicit. *Talem Deus potuit hominem fecisse, qui nec peccare posset, nec vellet, & si sic fuisset, quis dubitat eum meliorem fuisse?*

7. Respondeo: de fide est aliquos angelos de facto peccasse, ac proinde potuisse peccare. Job. enim 4. dicitur: *In angelis suis reperit prauitatem*: Ioan. 3. *Diabolus ab initio peccat*: Io. 8. *Chriftus loquens de diabolo dicit: Ille mendax*

est, & pater mendacij. Hinc sequitur etiam illos, qui de facto non peccarunt potuisse peccare, ut docent omnes Patres. Rursus certum est creaturam rationalem per donum aliquod supernaturale, puta per visionem beatificam, posse reddi impeccabilem, ac de facto tū angelos, tū homines beatos esse impeccabiles per visionem beatificam.

8. His suppositis, dubitatur primò, utrum sit possibilis creatura rationalis ex sua natura, impeccabilis circa omnem materiam, tū naturalem, tū supernaturalem?

9. Prima sententia Ochami in 1. dist. 44. quæst. vnica, art. 1. docet posse creari creaturam rationalem, non solum purè spiritualementem, sed etiam compositam ex corpore, & anima spirituali diuersæ rationis ab homine, quæ ex natura sua esset omnino impeccabilis circa quamlibet materiam. Sequuntur hanc sententiam illi recentiores, qui ut retulimus quæstione 25. dixerunt possibilem esse creaturam, cui esset naturalis visio Dei, ex qua sequitur impeccabilitas.

10. Secunda sententia Gabrielis in 2. dist. 23. art. 1. docet posse creari creaturam rationalem non liberam, sed determinatam ad vnum, ac proinde impeccabilem, siquidem peccatum non potest sine libertate committi: at negat posse creari creaturam liberam impeccabilem, siquidem eo ipso, quod est libera, potest se determinare ad bonum, vel malum.

11. Tertia sententia communis asserit implicare creaturam rationalem naturalitèr impeccabilem circa quamlibet materiam. Docent hanc sententiam Sanctus Thomas hoc art. 1. quæst. 63. quem sequuntur omnes Thomistæ: Scotus in 2. dist. 23. quæst. 1. & eadem distinct. Rich. art. 1. quæst. 1. & Egidius qu. 11. art. 14. Carthusianus quæst. vnica. Afferuntur pro eadem opinione S. Bonauentura, in 2. distinct. 23. art. 1. quæst. 1. Alexand. 2. parte, quæst. 91. art. 2. & alij, quos referunt, & sequuntur Suarez lib. 7. de angelis, cap. 3. num. 4. & Vasquez 1. p. disp. 231. cap. 2.

12. Dicendum primò cum hac communis sententia: repugnat creatura rationalis naturalitèr impeccabilis circa quamlibet materiam.

Probatur primò ex Patribus. Hieronymus Epist. 146. ad Damasum de filio prodigo in fine ponderans illa verba psalmi 142. *Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens*, ait. *Non dicit omnis homo, sed omnis viuens, non Euangelista, non Apostolus, non Propheta: ad maiora transeundo, non angeli, non throni, non dominationes, non potestates, ceteræque virtutes. Solus Deus est, in quem peccatum non cadit: cetera cum sint liberi arbitrij, in utramque partem suam possunt flectere voluntatem*. Et in magnis comment. Epist. ad Galatas initio dicit: *Sciens Paulus, excepta Trinitate, omnem creaturam, licet non peccet, tamen peccare posse*. Ambrosius lib. 3. ad Gratianum, cap. 2. post medium probat soli Deo conuenire immortalitatem, quia solus non potest peccare: creatura

turæ verò non conuenire, quia mori potest per peccatum, & concludit: ergo corruptionis, aut mortis, etiam si non moriatur, aut peccet, capax est omnis creatura: ac Hieronymus Epist. 146. supra citatus in hunc sensum explicat illud ad Timotheum 1. vbi solus Deus dicitur immortalis. Eandem explicationem illorum verborum affert Augustinus lib. 3. contra Maximinum, cap. 12. vbi per absolutam Dei immortalitatem intelligit immutabilitatem, quæ soli Deo conuenit. Nam homines, & angeli, peccando, aliquo pacto moriuntur, & concludit. Cuiusque creatura rationali præstatur, ut peccare non possit, non est hoc nature propria, sed gratia Dei; iisdemque verbis utitur Fulgentius lib. de fide ad Petrum, cap. 13. & cap. 23. Eodem pacto explicat Augustinus verba illa Matth. 19. & Luc. 18. Nemo bonus, nisi solus Deus, ita nimirum, ut non possit esse malus: nam creatura peccando, potest esse mala. Gregorius lib. 5. moral. cap. 27. alias 28. dicit. Natura angelica etiam si contemplationi auctoris inhaerendo in statu suo immutabiliter permanet, eo tamen, quo creatura est, in semetipsa vicissitudinem mutabilitatis habet. Loquitur autem de mutabilitate peccabilitatis. Consonat Damasc. lib. 2. de fide cap. 3. vbi loquens de eadem mutabilitate peccabilitatis dicit: Quidquid creatum est mutationi subest necesse est. Id enim unum extra mutationis aleam est, quod nihil habet, à quo sit creatum. Demum Augustinus lib. 12. de Ciuitate, cap. 6. in fine dicit voluntatem malam, non ex eo esse incipere, quod natura est, sed ex eo, quod natura de nihilo facta est. Cum ergo Patres dicant solum Deum esse impeccabilem, creaturam autem eo ipso, quod est creatura, & de nihilo facta est, peccare posse, asserunt impeccabilitatem naturalem non solum non conuenire vlli creaturæ existenti, sed neque vlli creaturæ possibili, siquidem peccabilitas conuenit creaturæ, in quantum est creatura, & facta est ex nihilo.

13. Probatur conclusio ratione. Si enim, esset possibilis creatura rationalis naturaliter impeccabilis, vel talis creatura ideo esset impeccabilis, quia careret libertate, ut docuit Gabriel relatus num. 10. vel quia licet esset libera, tamen haberet libertatem ad eligendum hoc, vel illud bonum honestum, non autem ad eligendum peccatum, & inhonestum; neutrum dici potest: ergo. Probatur prima pars minoris. Nam repugnat natura rationalis non libera: ergo. Probatur antecedens: ratio, & intellectus est adæquata causa libertatis in voluntate: ergo repugnat natura rationalis non libera. Probatur antecedens: nam libertas eligendi in voluntate oritur ex eo, quod intellectus, & ratio proponat plura opposita ut eligibilia ex varijs motiuis; ergo ratio, & intellectus est adæquata ratio libertatis electivæ in voluntate: ideoque videmus de facto quodlibet rationale, seu intellectuum tum creatum, tum increatum esse liberum.

14. Confirmatur argumentum ex Damasceno, qui in creatura rationali infert libertatem

tem ex eo, quod rationalis est, peccabilitatem infert ex eo, quod facta est ex nihilo. Lib. enim 2. de fide, cap. 3. dicit. Rursum id omne, quod ratione utitur, arbitrio quoque libertate præditum est. Angelus igitur ut rationis, & intelligentiæ particeps, liberi arbitrii est: ut autem creatus in ea conditione erat, ut mutationem recipere posset, liberumque ei esset, vel in bonum, vel in malum verti. Et cap. 27. eiusdem libri dicit: Et rationalis, cuiusque, quod rationis est particeps, vis quadam contemplatiua, quodam actiua est. Vis contemplatiua est, quæ considerat, quo pacto se habeant entia. Actiua verò, quæ & consultatiua, quæ definit, ac determinat agendis rationem rectam &c. Omnis igitur, qui consultat, ut electione agendorum in se ipso, suæque potestate existente, consultat, ut quod indicio prælatum fuerit, eligat, &c. cum elegerit, agat. Deinde ex eo, quod angeli sint rationales, infert eos esse liberos, ex eo, quod sint creati, infert esse mutabiles mutabilitate peccabilitatis, dicens. Manifestum, cum angeli rationales sint, libera potestate, & arbitrio esse fretos, & quia creati, mutabiles esse. Quod aperto monstravit indicio Diabolus, qui à conditione bonus factus, mera arbitrii potestate, malitiæ inuentor effectus est, & quæ cum eo apostatiæ, desertricesque virtutes sunt. Reliqui autem angelorum chori in bono permanserunt.

15. Probatur iam secunda pars contra Ochamum relatum num. 9. quod nimirum sit impossibilis creatura rationalis libera, & naturaliter impeccabilis. Nam de facto ideo creaturæ rationales existentes sunt peccabiles, quia possunt per suos actus liberè deficere à prima regula moralitatis, transgrediendo aliquod diuinum præceptum: sed omnis creatura rationalis possibilis naturæ suæ relictæ, posset deficere à prima regula, transgrediendo aliquod diuinum præceptum; ergo. Probatur minor: nam ratio adæquata, cur creaturæ rationales existentes possint deficere à prima regula, est, quia neque sunt ipsa prima regula, neque vident primam regulam prout est in se, ac proinde ab infinita bonitate primæ regulæ non necessitantur ad immobiliter adherendum primæ regulæ per dilectionem super omnia; sed hæc ratio daretur in qualibet creatura rationali possibili: nam neque esset prima regula, neque naturaliter videret intuitu Deum prout est in se, siquidem visio Dei prout est in se non potest esse naturalis vlli creaturæ rationali possibili, ut dictum est supra quæstione 25. ac proinde primam regulam cognosceret solum abstractiue, & cognitione non necessitante ad eam super omnia diligendam: ergo. Solus igitur Deus, qui est ipsa prima regula, cum non possit deficere à se ipso, non potest peccando deficere à prima regula. At omnis creatura rationalis possibilis, cum non sit prima regula, ac naturaliter non videat primam regulam, non necessitatur à prima regula ad amorem efficacem primæ regulæ, ac proinde potest à prima regula peccando deficere, nisi dono aliquo gratiæ reddatur impeccabilis.

16. Hæc

16. Hæc ratio desumpta est ex Sancto Thoma in hoc art. 1. Nec contra eam sic explicatam valet argumentum Scoti desumptum ex eo, quod licet intellectus humanus non sit prima regula, sed habeat pro regula prima principia, tamen non potest deficere, & errare circa prima principia: ergo creatura aliqua, licet non esset prima regula moralis, sed haberet Deum pro prima regula, non posset deficere ab amore efficaci primæ regulæ. Respondendo enim negando consequentiam. Nam eo ipso, quod talis creatura non esset prima regula, ac non videret primam regulam prout est in se, sed solum illam cognosceret abstractiue, posset deficere ab amore efficaci primæ regulæ: siquidem cognitio abstractiua primæ regulæ est adæquata ratio talis naturalis defectibilitatis, in quantum cognoscit primam regulam, non in seipsa, sed in creaturis infinitè distantibus à prima regula, proportionaliter, ac cognitio ineuidens principiorum est sufficiens ratio, cur intellectus possit deficere ab assensu principiorum.

17. Adde per rationem allatam posse explicari rationem Patrum, qua probant omnem creaturam rationalem esse peccabilem ex eo, quod est ex nihilo. Nam quia est ex nihilo, neque est prima regula, neque potest cognoscere primam regulam prout est in se, sed solum abstractiue per creaturas; sed prima regula prout cognita abstractiue per creaturas, non necessitat ad amorem efficacem sui: ergo creatura rationalis eo ipso, quod est ex nihilo, non necessitat naturaliter ad amorem efficacem primæ regulæ, ac proinde potest peccando deficere à prima regula.

18. Dubitatur secundo, vtrum angeli naturaliter sint peccabiles, non solum contra finem supernaturalem, & contra legem, & præcepta supernaturalia, sed etiam contra finem naturalem, & contra legem, & præcepta naturalia, ac proinde vtrum si creati fuissent in pura natura, potuissent peccare? Rursus queritur, vtrum sit possibilis creatura rationalis naturaliter impeccabilis contra finem naturalem, & præcepta naturalia?

19. Prima sententia Durandi in 2. dist. 5. qu. 1. num. 16., & distinct. 23. quæst. 1. nu. 7. & 8. Capreoli in 2. distinct. 2. art. 3. Ad argumenta Durandi: Caiet. 1. p. quæst. 63. art. 1. Ferrarientis 3. contra gentes, cap. 109. ac plurium Thomistarum docet non solum esse possibilem creaturam rationalem naturaliter impeccabilem, sed etiam dari de facto, atque angelum ita esse rectum in naturalibus, vt in eo ordine peccare non possit, ac proinde esse solum liberum ad eligendum hoc, vel illud honestum, non autem ad eligendum honestum, vel inhonestum. Citatur autem pro hac sententia S. Thomas, de cuius opinione agitur num. 22.

20. Secunda sententia asserit angelum esse peccabilem circa naturalia, ac proinde quod etiam si angelus fuisset creatus in pura natura,

potuisset peccare, transgrediendo præcepta naturalia. Addunt aliqui esse impossibilem creaturam rationalem impeccabilem circa naturalia. Docent hanc sententiam Scotus in 2. dist. 23. quæst. vltima, Paludanus, & alij, quos referunt, & sequuntur Suarez lib. 3. de angelis, cap. 7. num. 6. & Vasquez 1. p. disput. 231. cap. 4.

21. Dicendum cum hac secunda sententia: repugnat creatura rationalis naturaliter impeccabilis circa naturalia, ac proinde angeli etiam si creati fuissent in pura natura, potuissent peccare. Probat: nam ex proportionali ratione, ex qua angeli, & qualibet creatura rationalis possibilis potest naturaliter peccare circa supernaturalia, potest etiam peccare circa naturalia: ergo, Probat: antecedens: nam ex dictis num. 15. ideo qualibet creatura rationalis possibilis posset peccare circa supernaturalia, quia cum neque esset prima regula honesti, neque posset videre primam regulam, prout est in se, & in quantum est infinitum bonum continens omne bonum, non necessitaretur naturaliter ad illam amandam super omnia, ac præferendam omnibus bonis inferioribus, ac proinde posset ab eius amore efficaci deficere, & se auertere: sed angelus, & qualibet creatura rationalis possibilis non posset naturaliter videre prout est in se primam regulam honesti naturalis, eiusque infinitam bonitatem, quæ regula est idem Deus, ac proinde non necessitaretur ad illam amandam efficaciter, ac præferendam omnibus alijs bonis: ergo posset ab eius amore efficaci, & prælatiue deficere, ac peccare.

22. Confirmatur primo: nam dæmones de facto quotidie peccant, non solum contra præcepta supernaturalia, & contra primam regulam supernaturalem, sed etiam contra præcepta naturalia, & contra primam regulam naturalem. Confirmatur secundo: nam Deus homines, & angelos eleuat secundum modum suæ naturæ: ergo si angeli naturaliter essent impeccabiles circa naturalia, ac non possent deficere à suo fine naturali, debuissent ita eleuari per dona gratiæ, vt redderet ipsos proportionaliter impeccabiles circa supernaturalia, ita vt nec possent deficere circa supernaturalia. Videtur enim parum congruum diuinæ bonitati, vt Deus naturam aliquam, quæ in puris naturalibus esset impeccabilis, eleuando ad statum supernaturalem, reddat peccabilem. Et quia hoc argumentum probat non solum de angelis, sed de qualibet natura rationali possibili, dicendum repugnare creaturam rationalem naturaliter impeccabilem circa naturalia, ac peccabilem circa sola supernaturalia.

23. Quæres, quænam fuerit opinio Sancti Thomæ in hoc puncto?

Respondeo, quod quandoquidem hoc articulo primo quæstionis 63. probat angelum, & quamlibet creaturam rationalem esse peccabilem ex eo, quod non est prima regula: angeli.

angelus autem, & quælibet creatura possibilis, sicut non est prima regula circa supernaturalia, sic neque est prima regula circa naturalia; dicendum Sanctum Thomam existimasse angelum, & quamlibet creaturam rationalem possibilem esse naturaliter peccabilem, non solum circa supernaturalia, sed etiam circa naturalia. Rationes etiam, quas Sanctus Thomas affert 3. contragentes, cap. 109. & questione 16. de malo probant absolute peccabilitatem angelorum, ut aduertit Suarius lib. 3. de angelis, cap. 7. num. 11. Quia tamen Sanctus Thomas agit de angelis, in quantum de facto ordinati sunt ad finem supernaturalem, explicare solet eorum peccabilitatem per hoc, quod possint deficere a dilectione supernaturali, & a fine supernaturali, ut notat Suarius loco citato.

24. Ad 1. nego maiorem: ideo enim aliqua entia, puta angeli, non possunt deficere physice per corruptionem, & mortem, quia non habent materiam capacem, & susceptiuam plurium formarum substantialium, quarum una afferat priuationem alterius; sed iidem angeli habent potentiam eligendi plura bona opposita, partim honesta, partim inhonesta: ergo possunt eligere non solum bona honesta, & conformia regulæ, sed etiam inhonesta, ac difformia regulæ morali, ac sic peccare. Hinc retorquetur argumentum. Nam sicut eo ipso, quod aliqua includant materiam, quæ sit potentia receptiua formarum substantialium oppositarum, possunt physice mori, vel corrumpi, sic eo ipso, quod aliqua habeant potentiam electiuam bonorum contrariorum honestorum, & inhonestorum, possunt peccando mori, ac corrumpi moraliter; sed angeli, & quælibet creatura rationalis habet talem potentiam electiuam, ut probatum est num. 15. ergo.

25. Ad 2. nego, quod in omnibus angelis ita se habeant ad animam rationalem, sicut corpora cœlestia se habent ad corpora inferiora. Nam ut supponitur in argumento, corpora cœlestia comparantur ad inferiora, sicut corpora physice incorruptibilia ad corpora physice corruptibilia, & tamen anima rationalis est physice immortalis, & incorruptibilis, sicut angeli. Sicut igitur angeli, & anima rationalis, quia conueniunt in hoc, quod sunt formæ substantiales independentes à materia, quæ independentia est causa incorruptibilitatis, & immortalitatis physice, conueniunt in physica incorruptibilitate, & immortalitate: sic quia conueniunt in hoc, quod habent potentiam electiuam bonorum oppositorum, ac non sunt prima regula morali, nec vident naturaliter primam regulam moralem, prout est in se, conueniunt in hoc, quod peccando, possunt deficere à prima regula, & sic moraliter corrumpi, ac mori.

26. Ad 3. distingo minorem: dilectio Dei sub conceptu boni communis includentis proprium est naturalis Angelis, concedo:

dilectio Dei sub cōceptu primæ regulæ prohibentis, quædam bona propria est naturalis Angelis, in quantum naturale opponitur libero, nego minorem: & distingo eodem pacto, consequens. Conformiter ad dicta questione 169. num. 23. in resp. ad 4. Angelus licet necessario saltem necessitate specificationis amet Deum sub conceptu boni communis includentis proprium, tamen dum Deum non videt prout est in se, non necessario amat Deum sub conceptu primæ regulæ prohibentis multa bona propria: ergo potest liberè deficere ab amore primæ regulæ, quo primam regulam præferat omnibus bonis propriis, & sic peccare: siquidem illa altera dilectio Dei ut boni communis includentis bonum proprium potest coniungi cum peccato, quo quis eligat bonum proprium prohibitum per primam regulam.

27. Ad 4. transeat, quod Angeli non possint velle nisi bona vera, possunt tamen velle non solum bona superiora, sed etiam inferiora, non solum honesta, sed etiam prohibita, ac proinde possunt peccare. Bona autem, propter quæ Angeli peccant, sunt vera bona physica, licet sint mala moraliter.

28. Ad 5. Ad peccatum initiale sufficit ignorantia negationis, qua quis non videat primam regulam prout est in se, & prout est infinitum bonum continens omnia alia bona; sed Angelus, & quælibet creatura possibilis naturaliter habet hanc ignorantiam negationis, cum non possit naturaliter videre Deum, qui est prima regula etiam naturalis: ergo Angelus, & quælibet creatura possibilis naturaliter habet ignorantiam sufficientem ad peccandum.

29. Ad 6. patet ex dictis: siquidem nu. 13. & sequent. allata est ratio, propter quam repugnat creatura impeccabilis. Ad locum Augustini respondeo primò cum Vasquez 1. p. disput. 231. cap. 3. num. 24. verba allata à Magistro non haberi apud S. Augustinum loco citato, sed Augustinum ibi solum asserere meliorem esse naturam creatam, quæ nolit peccare, quam illam, quæ non solum potest, sed etiam vult peccare. Addo, quod verba illa: *Talem Deus potuit fecisse hominem, qui nec peccare posset, nec vellet*, sufficienter verificari per hoc, quod Deus fecisset hominem impeccabilem, non per naturam, sed per gratiam.

QVÆSTIO CLXXIX.

Vtrum, & in quo sensu in Angelis possit esse tantum peccatum superbiæ, & inuidiæ?

S. Tho. quæst. 63. art. 2.

1. **V**identur in Angelis non solum posse esse formaliter peccata superbiæ, & inuidiæ, sed etiam alia peccata, nimirum iniuriæ, homicidij, odij contra Deum, & proximum

num, idololatria, quo vnus Angelus deferat alteri honores diuinos, inobedientiæ formalis, ira: primo enim dæmon potest alicui contra ius damnum inferre in bonis externis, sicut de facto dæmon damnum intulit Iob: potest alterum in membris lædere, ac mutilare: potest etiam iniuste occidere: sed in istis casibus peccabit peccatis iniustitiæ, homicidij: ergo.

2. Secundo potest Angelus Deum odisse, ac alium Angelum; ergo potest peccare peccato odij contra charitatem.

3. Tertio potest vnus Angelus alteri Angelo deferre honores diuinos, puta Angeli inferiores possunt diuinos honores deferre Luciferò: sed tunc peccabunt peccato idololatriæ: ergo.

4. Quarto inobedientia specialis est, qua quis vult directè non parere superiori: sed Angeli possunt velle directè non parere Deo: ergo.

5. Quinto dæmones delectantur obscenitatibus peccatorum carnalium, vt docet Augustinus lib. 14. de Ciuit. cap. 3. sed talis delectatio spectat ad peccata luxuriæ: ergo.

6. Sexto non solum superbia, & inuidia, sed etiam auaritia, ira, & accidia sunt peccata spiritualia; sed Angeli sunt capaces omnium peccatorum spiritualium: ergo.

7. Septimo ex Gregorio lib. 31. Moral. cap. 31. ex superbia oriuntur plura vitia, & similiter ex inuidia: ergo sicut Angeli possunt peccare peccatis superbiæ, & inuidiæ, sic peccare possunt peccatis, quæ oriuntur ex superbia, & inuidia.

8. Respondeo cum Sancto Thoma hoc art. 2. quæst. 63. peccatum aliquod posse esse dupliciter in aliquo: primò secundum reatum tantum: secundo non solum secundum reatum, sed etiam secundum affectum: ex. gr. in eo, qui consilio, vel suasionem inducit alterum ad fornicandum, adulterandum, sed ipse non fornicatur, nec adulteratur, peccata fornicationis, & adulterij sunt secundum reatum tantum, cum illi imputentur ad culpam, & poenam, sed non sunt in illo secundum affectum: at in eo, qui ipsemet fornicatur, adulteratur &c. peccata fornicationis, adulterij &c. sunt non solum secundum reatum, sed secundum affectum. Hoc posito, Sanctus Thomas ponit duas conclusiones.

9. Prima conclusio est: in dæmonibus secundum reatum tantum possunt esse omnia peccata. Probatur: nam dæmones possunt inducere, ac de facto suis tentationibus inducunt homines ad committenda omnia peccata etiã carnalia; sed qui inducit alterum ad committendum aliquod peccatum, contrahit reatum, & malitiam illius peccati: ergo omnia peccata possunt dari in dæmonibus secundum reatum tantum.

10. Secunda conclusio est: in Angelis secundum affectum possunt solum esse peccata superbiæ, & inuidiæ. Probatur: nam creatura spiritualis potest per se solum affici, & habere

affectum ad bona conuenientia naturæ spirituali: sed Angeli sunt purè spirituales, & carent omni corpore, & omni sensu materiali: ergo possunt per se affici, & habere affectum solum ad bona conuenientia naturæ spiritualis: sed naturæ spirituali conueniunt solum bona spiritualia, non autem materialia, corporea, & sensibilia; ergo angeli possunt per se affici, & habere affectus ad sola bona spiritualia, non autem ad materialia, corporea, carnalia, & sensibilia; sed in affectu boni spiritualis non potest esse peccatum, nisi in quantum quis vult bonum spirituale, non seruando regulam superioris, & hoc est peccatum superbiæ, quod consistit in hoc, quod quis non vult subesse superiori, cui debet subesse: ergo primum peccatum angeli non potuit esse aliud, quam superbiæ, siue affectus, quo voluit bonum aliquod spirituale, non se subdens regulæ superioris, cui debebat subesse. Ex superbia angelorum potuit in ipsis oriri peccatum inuidiæ. Potuit enim angelus affectare excellentiam singularitatis; sed qui per superbiam appetit excellentiam singularitatis, existimat impedimentum talis boni, si alter habet idem bonum, ideoque non vult alterum peruenire ad illud bonum, & dolet, si perueniat; affectus autem, quo quis dolet de bono alterius vt impediens sibi excellentiam singularitatis est affectus, & peccatum inuidiæ: ergo in angelis potuit etiam dari peccatum, & affectus inuidiæ, quo inuidit homini, ac doluit de bono hominis, ac etiam inuidit Deo, & doluit de excellentia diuina, ac de gloriâ, quæ Deo accidit ex bono, & exaltatione naturæ humanæ: ex hac autem inuidia conatur impedire salutem hominis, & gloriam, quæ Deo prouenit ex salute hominis, & homines inducere ad omnia peccata, & consequenter contrahit reatum omnium peccatorum. Ideo S. Augustinus, quem Sanctus Thomas citat in argumento sed contra, lib. 14. de Ciuit. cap. 3. dicit. *Diabolus non est fornicator, aut ebriosus, neque aliquid huiusmodi: est tamen superbus, & inuidus.*

11. Pro explicatione huius doctrinæ, & solutione obiectionum, debet aduerti plures posse fieri quæstiones. Prima est vtrum angeli possint contrahere reatum omnium peccatorum. Respondet affirmatiuè Sanctus Thomas, vt dictum est num. 9. & probat: nam cum possit inducere ad committenda quælibet peccata, potest contrahere reatum omnium peccatorum.

12. Secunda quæstio est, vtrum angeli non solum possint alios inducere ad omnia peccata, sed etiam possint per se ipsos exercere, & opere consummare omnia peccata. Respondendum negatiuè. Nam cum careant corpore, & sensu, non possunt per se exercere peccata carnalia, quæ exercentur per corpus, & per sensibiles, & carnales delectationes. Non possunt igitur per se ipsos exercere, & opere consummare peccata luxuriæ, & gulæ. Rursus cum peccatum auaritiæ consistat in in-

V u u mo:

522 De peccato Angeli ex superbia, & inuidia.

moderato appetitu rerum temporalium, quæ possunt pecunia æstimari, in quantum veniunt in vsum vitæ humanæ: angeli cum sint incapaces talis vsum humani, materialis, & sensibilis, non possunt per se ipsos exercere, & opere consummare peccatum auaritiæ. Peccatum iræ propriè consistit in hoc, quod quis per vindictam velit inordinatè satisfacere passioni sensibili, quæ causatur ex apprehensione contemptus; sed angeli cum sint incapaces talis passionis sensibilis, non possunt velle illi satisfacere per vindictam; ergo non possunt per se ipsos exercere, & opere consummare peccatum iræ. Accidia est quædam tristitia, qua homo redditur tardus ad spirituales actus, propter corporalem laborem: sed angeli sunt incapaces corporalis laboris; ergo non possunt per se ipsos exercere, & opere consummare peccata accidiæ. Cum igitur angeli ex septem peccatis capitalibus non possint propriè per se ipsos exercere, & opere consummare peccata auaritiæ, luxuriæ, gulæ, iræ, & accidiæ, sequitur, quod possint per se ipsos exercere solum, & opere consummare peccata superbiæ, & inuidiæ, in quantum inuidia, sumitur non pro passione appetitus sensitiui, sed pro affectu, quo voluntas dolet de bono alterius, & conatur illud impedire.

13. Tertia quæstio est, vtrum angeli possint per se ipsos exercere peccata iniustitiæ contra bona externa, contra famam, & contra vitam alterius. Respondendum affirmatiuè. Nam potest dæmon contra ius alterius inferre nocumentum alteri in bonis externis, sicut intulit Iob; potest alterum iniuste infamare, mutilare, occidere; ergo potest opere exercere peccata infamationis, mutilationis, homicidij &c. Potest etiam mentiri mendacio pernicioso, ac de facto, vt dicitur Io. 8. *mendax est, & pater mendacij*, & suo mendacio causauit lapsum, & ruinam primorum parentum, & totius generis humani; ergo potest per se ipsum hæc peccata exercere, & opere consummare.

14. Quarta quæstio est, vtrum angeli possint etiam per se ipsos consummare peccata contra charitatem, odio habendo Deum, & proximum; contra religionem, tribuendo creaturæ, puta alteri angelo honores diuinos?

Respondendum affirmatiuè, non solum, in quantum hæc peccata consummantur per actum internum odij, sed etiam in quantum consummantur opere externo, impediendo bonum proximis, & inferendo illis mala, & impediendo Deo gloriam, quam haberet ex salute hominum. Potest etiam peccare contra religionem, & opere consummare peccatum idololatriæ, tribuendo creaturæ, puta alteri angelo honores diuinos.

15. Quinta denum quæstio est, in quo sensu debeat intelligi, ac verificetur doctrina Sancti Thomæ, quod in Angelis secundum affectum non possint esse alia peccata, quam superbiæ, & inuidiæ.

Respondeo ex Caetano in commentario, quod Sanctus Thomas non negat angelos posse etiam opere perpetrare, & consummare alia peccata odij Dei, & proximi, iniustitiæ, homicidij, mendacij, idololatriæ &c. vt ostensum est num. 14. sed solum asserit, quod hæc peccata non potest committere, nisi ex motiuo superbiæ, & inuidiæ, & ita, vt prima angelorum peccata debeant esse superbiæ, & inuidiæ. Quod hic sit sensus Sancti Thomæ, patet. Nam in corpore articuli concludit: *unde primum peccatum angeli non potest esse aliud, quam superbia, sed consequenter potuit in eis etiam esse inuidia*. Quod autem hoc sit verum, probatur, explicando discursum Sancti Thomæ. Homines enim, quia habent corpus, possunt per se inordinatè affici ad bona corporea, nimirum ad bona temporalia pecunia æstimabilia, quæ veniunt in vsum vitæ humanæ, ad delectationes gustus, & venereas, ad delectationem satisfaciendi passioni sensibili iræ, quæ vt dicit Homerus relictus ab Aristotele 1. Rhetor. cap. 11. & 2. Rhetor. cap. 2. est dulcior melle, & ad corpoream quietem, quæ est contraria labori corporeo: sed hæc sunt motiua auaritiæ, luxuriæ, gulæ, iræ, & accidiæ; ergo homines possunt peccare ex motiuis etiam horum quinque vitiorum capitalium. Angeli è conuerso cum careant corpore, non possunt per se affici ad hæc bona corporea, ac proinde non possunt peccare ex motiuis horum quinque vitiorum capitalium. Possunt ergo solum per se inordinatè affici ad bona spiritualia, & purè intelligibilia ipsorum naturæ conuenientia: sed bonum spirituale eatenus solum mouet inordinatè, quatenus mouet ad non seruandam regulam præscriptam à superiori iure appetendo, & procurando, quod est motiuum superbiæ: ergo angeli ad primo peccandum non possunt moueri, nisi ex motiuis superbiæ, & ex hoc motiuis potest statim oriri inuidia, qua doleant de bono Dei, & aliorum, in quantum impedit ipsis singularitatē, quam ex superbia affectant; ergo licet ex his motiuis, superbiæ, & inuidiæ opere etiam consumment alia peccata, tamen verum est, quod per se primò afficiuntur solum ad motiua superbiæ, & inuidiæ, vt docet Sanctus Thomas.

16. Confirmatur primò: nam Sanctus Thomas supponit septem esse peccata, seu vitia capitalia, ad quorum nimirum motiua ita homines per se afficiuntur, vt ex ijs committant cætera peccata contra varia præcepta, & quærit, vtrum etiam angeli possint per se affici ad talia motiua, ex iisque peccare, ac proinde vtrum talia vitia sint etiam capitalia respectu angelorum, ac respondet, quod potest peccare solum ex motiuis superbiæ, & inuidiæ, non autem ex motiuis aliorum quinque vitiorum, ac proinde quod superbia solum, & inuidia sunt vitia capitalia respectu angelorum. At non negat, quod ex motiuis superbiæ, & inuidiæ possint etiam opere consummare plura peccata specie diuersa contra plu-

res

res virtutes, & plura præcepta, vt dictum est num 12. Sed hæc doctrina magis explicabitur quæst. sequenti 180. dum examinabitur, quodnam fuerit primum peccatum angelorum?

17. Ad 12.3. & 4. concedo in angelis non solum posse esse formaliter, & ita, vt opere consummentur peccata superbiæ, & inuidiæ, sed etiam peccata iniustitiæ, homicidij, odij contra Deum, & proximum, idololatræ, inobedientiæ formalis, sed ita, vt committantur, ex motiuo duorum vitiorum capitalium, nimirum superbiæ, & inuidiæ, vt explicatum est num. 15. & 16.

18. Ad 5. distinguo maiorem: dæmones delectantur obsecrnatibus peccatorum, ita vt afficiantur ad delectationes carnales, nego: ita vt ad illas non afficiantur, sed solum ex inuidia velint, & gaudeant peccatis hominum, in quantum impediunt eorum salutem, & beatitudinem, concedo maiorem: & distincta eodem pacto minori, distinguo consequens: ergo in dæmonibus sunt peccata luxuriæ imputatiue, & quoad reatum, concedo: sunt formaliter, & ita, vt illa opere consumment, & habeant affectum ad motiuum proprium, ipsorum, hoc est ad carnales delectationes, nego consequentiā. Ex dictis in angelis possunt esse omnia peccata quoad reatum, peccata carnalia non possunt esse formaliter, & ita, vt opere compleantur, & consummentur, nec ita, vt angeli afficiantur ad delectationes carnales, quæ sunt proprium eorum motiuum, sed solum ita, vt homines ad ea inducant ex motiuo superbiæ, & inuidiæ, vt explicatum est n. 9. & sequentibus.

19. Ad 6. nego maiorem, quod nimirum peccata avaritiæ, iræ, & accidiæ si propriè sumantur, sint peccata purè spiritualia. Vt enim dictum est num. 12. peccatum avaritiæ propriè consistit in immoderato appetitu rerum temporalium, & pecunia æstimabilem, in quantum deseruiunt vñibus vitæ humanæ: peccatum iræ consistit in immoderato appetitu vindictæ, in quantum satisfacit passioni sensibili causatæ ex apprehensione contemptus: peccatum accidiæ consistit in tristitia, ex qua quis redditur tardus ad spiritualia propter corporalem laborem; sed hæc sunt peccata materialia, ac non purè spiritualia: ergo propriè non possunt esse in angelis. Possunt tamen in ijs esse metaphoricè: puta avaritia, si sumatur pro immoderato appetitu habendi quodcumque bonum creatum etiam spirituale, datur in angelis, & reducitur ad superbiām: ira si sumatur pro appetitu sumendi vindictam, & inferendi malum alteri, quia impedit bonum affectum singularitatis, reducitur ad inuidiam &c.

20. Ad 7. concedo, quod dæmones possunt peccare omnibus peccatis, quæ oriuntur ex superbia, & inuidia, sed dico quod illa reducuntur ad superbiām, & inuidiam,

tanquam ad duo vitia radicalia, seu capitalia, vt explicatum est num 16.

QVÆSTIO CLXXX.

Vtrum primum peccatum Luciferi fuerit superbiæ propriæ, vel potius nimie complacentiæ de se ipso, seu Luxuriæ, spiritualis?

S. Th. quæst. 63. art. 3.

1. **V**idetur primum peccatum Luciferi non fuisse superbiæ propriè dictæ, sed nimie cuiusdam complacentiæ de se ipso, quam Scotus vocat luxuriam spiritualement: primum enim peccatum Luciferi fuit primus actus inordinatus; sed primus actus inordinatus Luciferi non fuit superbiæ propriè dictæ, sed nimia complacentia de se ipso, & nimia æstimatio perfectionis, quam vidit in se: ergo. Probatur minor: nam superbiæ propriè dicta est, per quam quis se præfert alijs, quibus non debet præferre, vel se non subiicit alijs, quibus debet subijcere; nimia autem complacentia de se ipso absolute non est propriè superbiæ, sed luxuria quædam spiritualis; sed primus actus inordinatus Luciferi, non fuit actus, quo se alteri prætulit, vel noluerit subijcere, sed actus, quo se ipsum nimis dilexit, & nimis de sua perfectione, & pulchritudine complacuit: ergo. Probatur minor: nam amor amicitiae, quo quis diligit se ipsum absolute, ac complacet de sua perfectione, est prior amore concupiscentiæ, quo quis vult sibi aliquam excellentiam, & se comparat, ac præfert alijs; sed sicut actus posterior supponit priorem, sic inordinatio actus posterioris supponit inordinationem actus prioris: ergo in Lucifero prior fuit inordinatio, & peccatum in actu amoris amicitiae, quo dilexit se ipsum absolute, & complacuit de sua perfectione, quam in actu amoris concupiscentiæ, quo voluit sibi aliquam excellentiam, ac se prætulit alijs, ac proinde primum peccatum Luciferi non fuit superbiæ propriè dictæ, sed complacentiæ de se ipso, ac cuiusdam luxuriæ spiritualis.

2. Respondeo Scotum in 2. distinctione 6. quæst. 2. docuisse primum peccatum Luciferi fuisse, non superbiæ propriè dictæ, in quantum est peccatum speciale, sed cuiusdam luxuriæ purè spiritualis. Scotus igitur cum censeat angelos carere omni corpore, censeat illos esse incapaces luxuriæ carnalis, qualem in angelis posuerunt aliqui Patres, qui dixerunt illos amore exarisse in filias hominum propter earum pulchritudinē, ex ijsque gigantes genuisse; ac ponit in ipsis luxuriam quandam purè spiritualement, & analogicam, ac proportionalem carnali, quæ consistit in nimio, & inordinato amore, ac complacentia alicuius pul-

Vuu 2 chri;

christudinis spiritualis, non quidem increata (pulchritudo enim diuina non potest nimis diligi, ac nimis placere) sed creata. Lucifer nimirum, cum esset pulcherimus, & ut describitur ab Ezechiele, cap. 28. omni lapide pretioso, hoc est omnibus perfectionibus tum naturalibus, tum supernaturalibus ornatus, nimis, & inordinatè se ipsum dilexit, ac de sua pulchritudine, & perfectione complacuit; sed hoc fuit primum peccatum ipsius, quod videtur à Poetis adumbratum, dum fabulati sunt Narcissum, visa sua pulchritudine, exarsisse in amorem inordinatum sui. Addit Scorus ex hoc inordinato amore amicitiae, & ex hac inordinata complacentia ortum esse in Lucifero inordinatum amorem concupiscentiae, quo sibi concupiuir bonum beatitudinis modo indebito, & hoc censet fuisse secundum ipsius peccatum. Gabriel in 2. distinct. 6. quæst. 1. consentit Scoro in hoc, quod primum peccatum Luciferi fuerit inordinatus amor amicitiae, & complacentiae erga se ipsum, secundum autem peccatum fuerit amor concupiscentiae, quo immoderatè appetiit beatitudinem: sed differt à Scoro, quod peccatum illud nimis amoris, ac complacentiae de se ipso, putat fuisse peccatum superbiae propriè dictæ, & in quantum constituit peccatum speciale, peccatum autem concupiscentiae, qua immoderatè appetiit beatitudinem, fuisse peccatum luxuriæ communiter dictæ, in quantum appetitus immoderatus cuiuscumque delectationis carnalis, aut spiritualis vocatur luxuria. Gabriel igitur & Scorus videntur dissentire solum quoad modum loquendi.

3. Dicendum cum communi sententia Patrum, & Scholasticorum: primum peccatum Luciferi fuit superbiae propriè dictæ. Tradiderunt hanc sententiam Albertus in summa 2. par. tract. 5. quæst. 21. Antistodorensis lib. 2. tract. 2. cap. 2. Sanctus Thomas 1. parte, quæst. 63. art. 1. quem sequuntur Caietanus, & omnes Thomistæ, Alexand. 2. parte quæst. 98. memb. 2. Sanctus Bonauentura in 2. dist. 6. art. 1. quæst. 1. art. 3. & alij, quos referunt, & sequuntur Suarez lib. 7. de Angelis cap. 9. & Vasquez 1. par. disp. 232. cap. 2. & seqq.

4. Probatum primò ex Scriptura. Primo Ecclesiast. 10. dicitur: *Initium omnis peccati est superbia*, cui consonat illud Tob. 5. *superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas*. In ipsa enim initium sumpsit omne peccatum; sed hæc testimonia debent intelligi non solum de peccatis hominum, sed de omnibus peccatis absolutè, cum loquantur vniuersaliter, ac proinde etiam de peccato angelorum, quod fuit absolutè primū, & fuit causa peccati primorum parentum, & consequenter omnium peccatorum ab hominibus commissorum, ideoque communiter à Patribus intelliguntur etiam de peccato angelorum: ergo.

5. Secundo Isai. 14. dicitur: *Quomodo cecidisti de celo Lucifer, qui mane oriebaris, qui dicebas in corde tuo: in celum conscendam: super astra Dei*

exaltabo solum meum, ascendam super altitudinem nubium: similis ero Altissimo: sed licet hæc verba in sensu litterali dirigantur ad Nabuchodonosor Regem Babylonis, tamen in alio sensu litterali, vel mystico à Spiritu Sancto intentio diriguntur etiam ad principem dæmonum, qui ideo vocatus est Lucifer, ac de eo explicantur à pluribus Patribus, & significant illum cecidisse de celo propter peccatum superbiae, quo dixit, *exaltabo solum meum, similis ero Altissimo*: ergo. Patres, qui de Lucifero verba illa interpretantur, sunt Origenes lib. 4. Periarcon, cap. 2. Tertullianus lib. 5. aduersus Marcionem, cap. 17. Euseb. de præparatione Evangelica, lib. 4. cap. 9. Athanas. lib. 1. de passione Christi, & Cruce, Ambros. in illud Psalmi 118. *Increpasti superbos*, & in illud *suscipe verbum tuum in bonum*, Prosper in libro, cui titulus est, *Dimidium temporis*, cap. 1. & 2. Gregor. lib. 1. Ep. 3. quæ ponitur etiam ordine 40. Bernardus in Serm. de Sancto Benedicto, Augustinus lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 73. Hieronymus in illum locum Isai. ac Cyrillus Alexandrinus in eum locum, ubi cum exposuisset illum de Rege Babylonis, concludit: *Adaptare autem quis poterit, & quidem valde merito hæc, quæ dicta sunt historice, capiti eius, qui omnia comminuit, dæmoni inquam Principi malorum*.

6. Tertio Ezechielis 28. habetur: *Tu signaculum similitudinis Dei, plenus sapientia, & perfectus decore: in deliciis paradisi Dei fuisti. Omnis lapis pretiosus operimentum tuum. Tu Cherub extensus, & protegens: posui te in monte sancto Dei: in medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in visibus à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te*: & paulo post explicans genus peccati subdit: *Et eleuatum est cor tuum in decore tuo*: sed hæc licet ad litteram dicantur de quodam rege Tyri, tamen in alio sensu litterali, vel mystico intelligenda sunt de diabolo sub persona regis Tyri figurato, ac de eo explicantur à pluribus Patribus: ergo Lucifer peccauit peccato superbiae, quo eleuatum est cor eius in decore suo. Patres, qui verba illa de Lucifero solum intelligunt, ac non de rege Tyri, sunt Origenes lib. 1. Periarcon, cap. 3. Tertullian. lib. 2. contra Marcionem, cap. 10. ac Gregorius lib. 23. Moral. cap. 18. alias 24. At Ambrosius lib. de paradiso, cap. 2. Hieronymus, ac Theodoretus in eum locum ita explicant de rege Tyri, ut sub eius persona debeant figuratè intelligi de diabolo, quibus consonat Cyrillus Alexandrinus lib. 3. in Ioannem, cap. 39. dicens: *Legimus enim ad principem Tyrorum dictum esse diuinitus, quod & necessaria quadam ratione diabolo accommodare persuademur*.

7. Quarto Luc. 10. Christus dicit: *Videbam Satanam sicut fulgur de celo cadentem*; sed ut explicat Gregorius lib. 23. moral. cap. 7. dixit hæc verba, ad reprimendam quamdam elationem discipulorum, qui gloriabantur, quod expulissent dæmones in nomine Christi: ergo significauit Satanam de celo cecidisse propter peccatum superbiae.

8. Quinto Iob cap. 4. dicitur: *Omne sublimē videt. Ipse est rex super uniuersos filios superbię*; sed licet hæc verba ad litteram dicantur de Leuiathan, hoc est de bellua quadam marina omnium belluarum maxima, tamen dicuntur etiam de diabolo figurato per illam belluam marinam, vt communiter explicant interpretes: ergo dum diabolus vocatur *rex super omnes filios superbię*, significatur illum esse superbissimum, ac primum, & præcipuum eius peccatum fuisse superbiam.

9. Probatur secundo conclusio ex Patribus, tum Græcis, tum Latinis. Ex Græcis Nazianzenus Orat. 27. dicit: *Hæc, nimirum inuidia, Luciferum obscurauit ob mentis elationem prolapsum*. Damascenus lib. 2. de fide, cap. 4. loquens de natura angelica, quæ primo peccauit in *Lucifero*, dicit: *Ex elata est aduersus Deum, qui illam fecit*. Chrysost. hom. 15. in Ioann. dicit: *Quid superbia maius? Non esset è celo eiectus, nec in diabolo rursus cecidisset angelus, nisi hoc se scelere contaminasset*; ergo docet causam lapsus fuisse peccatum superbię; sed primum peccatum angeli fuit causa lapsus angelici: ergo.

10. Ex Latinis Ambrosius lib. 4. Epist. 33. alias 84. dicit: *Sive in lapsu diaboli, sive in prauaricatione hominis initium peccati superbia est*; & in Psalmū 118. in illa verba, *Superbi iniquē agebant*, dicit: *Maximū peccatum in homine superbia est, quando inde manauit nostri origo delicti*, & paulo post: *Et quid de homine dicam? Ipse diabolus per superbiam naturæ suæ amisit gratiam*; sed diabolus gratiam suæ naturæ amisit per primum peccatum: ergo primum peccatum angeli fuit superbia. Augustinus lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 14. & 15. agens de primo peccato angeli dicit fuisse superbiam, idque confirmat ex Ecclesiast. 10. *Initium omnis peccati est superbia*, & cap. 15. concludit: *Hinc diabolus cecidit, qui non amauit pecuniam, sed potestatem*; & lib. 12. de Ciuit. cap. 6. agens de primo peccato angelorum, dicit: *Cum verò causa miserie malorum angelorum queritur, ea merito occurrit, quod ab illo, qui summus est, auersi, ad se ipsos conuersi sunt, qui non summi sunt*; & hoc vitium quid aliud, quam superbia nuncupatur? Et paulo post: *Hic primus defectus, & prima inopia, primumque vitium illius naturæ*; & lib. 14. cap. 11. dicit: *Superbus ille angelus, ac per hoc inuidens, per eandem superbiam à Deo ad se met ipsum conuersus, & quodam quasi tyrannico fastu gaudere subditis, quam esse subditus eligens, de spiritali paradiso cecidit*. Fulgentius lib. 1. ad Monimum, cap. 7. dicit: *Si initium peccati requiritur, nihil aliud, nisi superbia inuenitur*. Dicit enim Scriptura: *initium omnis peccati est superbia*, quæ tunc initium sumpsit, cum angelus aduersus Deum elatus est. Sanctus Leo sermone 4. de collectis, de diabolo loquens, dicit: *Inuentor ille, auctorque peccati, primū superbus vt caderet, deinde inuidus*. Et epist. 93. ad Thuribium, cap. 6. *Quia propria naturæ excellentia malè usus est, in veritate non stetit*. Bernard. serm. 17. in Cant. *Lucifer, qui manē orietatur, præproperè eleuabatur*. Adde testimonia Patrum allata num. 4. & sequent. dum con-

clusionem nostram probaremus ex Scriptura iuxta explicationem Patrum.

11. Probatur tertio conclusio ratione. Primum enim peccatum Luciferi fuit inordinatus amor sui ipsius; sed inordinatio illa fuit inordinatio superbię propriè dictæ; ergo primum peccatum Luciferi fuit superbię propriè dictæ. Probatur maior primo auctoritate S. Augustini. Lib. enim 12. de Ciuit. cap. 6. dicit. *Cum verò causa miserie malorum angelorum queritur, ea merito occurrit, quod ab eo, qui summus est, auersi, ad se ipsos, conuersi sunt, qui non summi sunt*; & lib. 14. cap. 13. dicit initium malæ voluntatis esse sibi nimis placere; sed conuertere se ad se ipsum, auertendo se à Deo, & sibi nimis placere, est inordinatè, ac peruersè diligere se ipsum; ergo ex Augustino primum peccatum angelorum fuit inordinata, & peruersa dilectio sui ipsius. Ideò idem Augustinus lib. 14. de Ciuit. cap. vltimo concludit: *Fecerunt itaque ciuitates duas amores duo: terrestrem scilicet amor sui, vsque ad contemptum Dei, celestem amor Dei vsque ad contemptum sui*; & lib. 11. de Gen. ad litteram, cap. 15. loquens de angelis dicit: *Perversus sui amor priuat sancta societate turgidum spiritum*.

12. Probatur secundo eadem maior ratione. Nam amor est primus actus voluntatis, qui est origo aliorum actuum, quibus vel concupiscimus bonum, vel fugimus malum; ergo inordinatio aliorum actuum oritur ab inordinatione amoris; ergo primum peccatum angelorum fuit amor inordinatus; sed hic amor inordinatus non fuit amor Dei, nec amor alterius angeli, siquidem est impossibile, vt quis amet alium inordinatè, nisi amet inordinatè se ipsum: ergo primū peccatū angelorū, ac præsertim Luciferi fuit amor inordinatus sui ipsius.

13. Probatur iam minor primi argumenti, nimirum, quod inordinatio illa amoris primi angeli fuerit inordinatio superbię propriè dictæ, primò ex S. Augustino, qui lib. 12. de Ciuit. cap. 6. cum dixisset: *cum verò causa miserie malorum angelorum queritur, illa merito occurrit, quod ab illo, qui summus est, auersi, ad se ipsos conuersi sunt, qui non summi sunt*; subdit: *Et hoc vitium quid aliud, quam superbia nuncupatur*; ergo docuit inordinationem illam amoris fuisse inordinationem superbię. Secundo probatur ratione. Primo enim eatenus quis amat se ipsum inordinatè, quatenus non vult suum amorem subijcere primæ regulæ superioris, illumque ordinare iuxta præscriptum primæ regulæ, sed vt libet, ac proinde quodammodo facit se ipsum primam regulam; sed nolle se subijcere primæ regulæ, ac se ipsum quodammodo constituere primam regulam est superbia propriè dicta, vt ex Sancto Thoma art. 1. huius quæstionis diximus præcedente num. 10. ergo. Confirmatur: nam Ierem. 2. 20. superbiæ actus describitur illis verbis: *A Seculo confregisti iugum meum, rupisti vincula mea: dixisti: non seruiam: sed Lucifer se ipsum diligendo, ita vt non voluerit se subijcere primæ regulæ, confregit iugum*.

gum debita sublektionis Deo, qui est prima regula, rupit vincula diuinorum preceptorum, ac dixit, *non seruiam*; ergo commisit peccatum maximæ superbiæ. Secundo vel Lucifer inordinatè dilexit se ipsum, in quantum inordinatè complacuit de perfectionibus, & excellentijs, quas vidit se habere, vel in quantum inordinatè appetijt aliquam excellentiam, quam adhuc non habebat; sed utraque inordinatio fuit superbiæ propriè dictæ; ergo. Probatur prima pars minoris. Complacentia enim de perfectionibus; quas vidit se habere, eatenus solum potuit esse inordinata, quatenus vel complacuit de illis, quasi non accepisset ab alio; hoc est à Deo, vel complacuit de illis tanquam sibi debitis, ac non datis à Deo per gratiam; sed utraque inordinatio spectat ad superbiam propriè dictam, & ad præumptionem, quam Sanctus Gregorius lib. 23. moral. cap. 4. vel 7. primo loco recenset inter modos superbiæ, qua quis extollit se supra se: ergo. Probatur secunda pars. Si enim Lucifer inordinatè dilexit se ipsum, in quantum inordinatè appetijt aliquam excellentiam, & perfectionem, quam non habebat, hæc inordinatio spectat ad superbiam propriè dictam, siquidem superbia, quæ est speciale peccatum, & habet speciale obiectum, à S. Thoma 2. 2. quæst. 162. art. 2. definitur *inordinatus appetitus propriæ excellentiæ*.

14. Concluditur argumentum. Primum peccatum Luciferi fuit amor inordinatus sui; sed ille amor fuit inordinatus, in quantum voluit sibi inordinatè aliquod bonum: ergo Lucifer primo peccauit, in quantum voluit sibi inordinatè aliquod bonum: sed non peccauit, in quantum voluit sibi bona inferiora, & carnalia, cum illa non posset appetere: neque in quantum voluit bona sibi proportionata, & conuenientia, vt habenda modo conuenientiam in tali appetitu nulla fuisset inordinatio, ac nullum peccatum: ergo peccauit, in quantum voluit sibi bona improporcionata per excessum, vel in quantum voluit illa habere modo improporcionato per excessum; sed inordinatio consistens in eo, quod quis velit bona improporcionata per excessum, vel modo improporcionato per excessum, est inordinatio superbiæ propriè dictæ, qua quis se effert supra se: ergo.

15. Superest, vt examinemus doctrinam Scoti, & quasdam eius propositiones. Quæres igitur primo, vtum Scotus verum dicat, in quantum asserit primum peccatum angeli fuisse inordinatum amorem amicitiae, quo dilexit se ipsum?

Respondeo affirmatiuè, vt dictum est num. 10. & probatum ratione, & auctoritate S. Augustini.

16. Quæritur secundo, vtum possit dari amor amicitiae, qui non sit simul concupiscentiae?

Respondeo negatiuè. Ratio est, quia amare est velle bonum, persona autem, cui volu-

mus bonum, dicitur finis *cui*, & amari amore amicitiae; bonum, quod volumus, dicitur finis *qui*, & amari amore concupiscentiae: ergo sicut est impossibile, vt aliquem amemus amore amicitiae, absque eo quod eodem actu velimus illi bonum, sic est impossibile, vt aliquem amemus amore amicitiae, absque eo quod eodem actu velimus illi aliquod bonum amore concupiscentiae.

17. Quæritur tertio, vtum angelus potuerit amare se ipsum, & complacere de se ipso amore, & complacentia amicitiae, absque eo quod amore concupiscentiae vellet sibi aliquod bonum distinctum, vel de aliquo bono distincto complaceret?

Respondeo affirmare aliquos Scotistas, & asserere, quod talis amor esset puræ amicitiae, ac non includeret vllum amorem concupiscentiae, cum non amaret vllum finem *qui* distinctum à fine *cui*, nec de illo complaceret. Ad amorem autem concupiscentiae requiritur, vt amet finem *qui* distinctum realiter à fine *cui*. Existimo contra hanc sententiam esse impossibile, vt angelus, vel alia creatura amet se ipsum vt finem *cui* amore amicitiae, absque eo quod eodem actu velit amore concupiscentiae aliquod bonum distinctum vt finem *qui*, vel de eo complectatur. Ratio est, quia amare se ipsum est velle sibi bonum, quo bene se habeat; sed nulla creatura bene se habet per se ipsam præcisè sine bono distincto: ergo creatura non potest amare se ipsam, absque eo, quod velit sibi aliquod bonum distinctum. Ex opposita ratione Deus videtur posse se ipsum diligere, absque eo quod velit sibi bonum distinctum. Addo, quod quia vt dictum est quæst. 138. num. 20. prima cognitio angelorum est, qua intuentur se ipsos, non nudè sumptos, sed vt ornatos speciebus, angeli non possunt complacere de se ipsis vt nudè sumptis, sed vt ornatis speciebus distinctis. Addo rursus videri quæstionem de nomine, vtum amor, qui velit sibi, vel alteri sola bona realiter identificata, debeat dici puræ amicitiae, an amicitiae in quantum tendit in personam vt finem, *cui* vult bonum, & concupiscentiae, in quantum vult eidem personæ bona identificata vt finem *qui*.

18. Quæritur quarto, vtum amor amicitiae, quo Lucifer amauit inordinatè se ipsum, & de se ipso complacuit, congruè vocetur peccatum luxuriæ spiritualis?

Respondeo negatiuè. Ratio est primo, quia non omnis inordinatus appetitus delectationis, quæ habetur ex sensibilibus, vocatur luxuria; ergo à fortiori inordinatus appetitus delectationis, quæ habetur ex puris intelligibilibus, non vocari debet luxuria spiritualis. Probatur antecedens: nam solus appetitus delectationis ex venereis dicitur luxuria, immoderatus autem appetitus delectationis, quæ habetur ex cibo, & potu, non dicitur luxuria, sed gula: inordinatus appetitus delectationis resultantis ex visu spectaculorum, ex auditu musica-

ficarum, ex odoratu suauium odorum, non vocatur luxuria: ergo multo minus inordinatus appetitus delectationis resultantis ex bonis intelligibilibus dici debet luxuria. Secundò inordinatus appetitus scientiæ non est luxuria, sed curiositas; inordinatus appetitus honoris non est luxuria, sed ambitio; inordinatus appetitus excellentiæ non est luxuria, sed superbia: ergo inordinatus amor, quo Lucifer complacuit de se ipso, ac de sua perfectione, & excellentia, vel suam excellentiam appetiit, non dici debet peccatum luxuriæ, sed superbiæ, præsertim cum nunquam à Scriptoribus, & Patribus tribuatur Lucifero peccatum luxuriæ spiritualis, sæpè illis tribuatur peccatum superbiæ, quod fuerit primum, & causa inuidiæ, & aliorum peccatorum.

19. Ad argumentum in contrarium patet ex dictis. Concedimus enim primum peccatum Luciferi fuisse inordinatum amorem sui, & inordinatam complacentiam de sua pulchritudine, & excellentia, sed dicimus inordinationem talis amoris, & complacentiæ non fuisse inordinationem luxuriæ, sed superbiæ, in quantum noluit subijcere suum amorem primæ regulæ, eumque ordinare iuxta primam regulam, ac voluit inordinatè propriam excellentiam, vel de sua excellentia inordinatè complacuit, tanquam illi debita &c. ut magis explicabitur infra, cum in particulari explicabimus peccatum angelorum. Diximus rursus num. 17. & 18. amorem inordinatum angeli non fuisse amorem solius amicitiae, sed amicitiae simul, & concupiscentiæ &c.

QVÆSTIO CLXXXI.

Utrum Lucifer peccauerit, vel peccare potuerit, appetendo esse ut Deus per aequalitatem, vel per similitudinem?

S. Tho. q. 63. art. 3.

1. **V**idetur Lucifer appetere potuisse aequalitatem cum Deo, ita ut desiderauerit esse æqualis Deo, & esse Deus, & hoc potuisse esse eius primum peccatum. Eatenus enim Lucifer non potuisset appetere esse æqualis Deo, quatenus cognoscebat euidenter hoc esse impossibile; sed possumus appetere aliquid, quod cognoscamus ut euidenter impossibile; ergo.

2. Secundò videtur Lucifer de facto peccasse, appetendo esse ut Deus per aequalitatem. Ut enim dicit Nazianzenus Orat. 17. *Hæc, nimirum inuidia, & Luciferum obscurauit ob mentis elationem prolapsam. Indignum enim, atque intolendum dicebat, se cum diuinus esset, non Deum quoque existimari: & carmine sexto de Lucifero dicit:*

*Corruit amisso, vilis splendore, miserque,
Dum Deus esse cupit.*

Idem etiam docent alij Patres, & in hoc sen-

su explicant illud Isai. 14. *Similis ero Altissimi.*

3. Respondeo tres esse sententias. Prima. Scoti in 2. distinct. 6. quæst. 1. Gabrielis eadem distinct. quæst. 1. artic. 3. dub. 2. Maioris quæst. 1. Bassolis quæst. 1. quos referunt, & sequuntur Suarius lib. 7. de Angelis, cap. 7. num. 15 & sequen. & Vasquez 1. p. disp. 234. cap. 2. docet Luciferum potuisse primo peccare, appetendo absolutam aequalitatem cum Deo, licet cognosceret illam esse impossibilem. Ex auctoribus tamen citatis nullus est, excepto Maiore, qui dixerit Luciferum de facto peccasse, appetendo hanc absolutam aequalitatem; imò Suarius num. 21. dicit id non videri verisimile, nec satis credibile: Vasquez dicit non dari firmum fundamentum ad id affirmandum.

4. Secunda sententia Maioris in 2. dist. 6. quæst. 1. docet Luciferum de facto peccasse, appetendo absolutam aequalitatem cum Deo.

5. Tertia sententia communior docet impossibile fuisse, ut Angelus peccaret, appetendo absolutam aequalitatem cum Deo, quam euidenter cognoscebat esse impossibilem. Docuerunt hanc sententiam Sanctus Thomas hoc art. 3. quæst. 63. quem sequuntur Caicranus, alijque Thomistæ: Alexander 2. part. quæst. 98. memb. 3. Albertus in 3. distinct. 5. artic. 3. Sanctus Bonaventura ibidem quæst. 2. Aegidius quæst. 1. artic. 2. Hervæus quæst. 1. art. 3. Durand. quæst. 1. num. 13. Ferrariensis 3. contra Gētes, cap. 109. Vuillelmus Parisiensis, 1. p. t. 2. cap. 109. & alij.

6. Dicendum cum hæc tertia sententia, impossibile fuit, ut Angelus primo peccaret, appetendo absolutam aequalitatem cum Deo.

Probatur: nam impossibile est, ut angelus primo peccarit, appetendo id, quod euidenter cognoscebat esse impossibile, ac non esse sibi bonum, & conueniens; sed Angelus euidenter cognoscebat esse sibi impossibilem absolutam aequalitatem cum Deo, ac non esse sibi bonam, & conuenientem; ergo. Probatur minor: Angelus enim euidenter cognoscebat implicare contradictionem, ut ipse esset æqualis Deo: rursus cognoscebat euidenter, quod eo ipso, quod esset æqualis Deo, non esset ipse, sed esset aliud ens, imò esset chimæra, & quod non erat sibi bonum non esse id, quod est, sed esse aliud, imò esse Chimæram; ergo.

7. Confirmatur primo: nam eatenus homines aliquando possunt appetere impossibilia, puta esse angelum, vel esse Deum, quatenus vel ex errore putant hæc esse possibilia, ac sibi bona, & conuenientia, vel ex fallaci apprehensione saltem apprehendunt esse sibi bona, & conuenientia; sed Angelus saltem antequam per peccatum præcedens obscuraretur ipsius intellectus, non potuit ex errore putare, vel ex fallaci apprehensione apprehendere hæc esse possibilia, bona, & conuenientia, sed primo

mo intuitu naturaliter, & euidenter cognoscebat, & iudicabat ut impossibile, sibi inconueniens, ac non bonum, sed destructiuum sui esse, & omnis sui boni, esse Deum, & esse æqualem Deo; ergo non potuit hoc appetere. Addo, quod ex diſtis quæst. 162. num. 7. & sequent. Angeli saltem veritates naturaliter euidentes cognoscunt simplici intuitu, nulla præuia simplici apprehensione non iudicatiua; ergo.

8. Confirmatur secundo ex Anselmo, qui lib. de casu diaboli, cap. 4. dicit: *Si Deus cogitari non potest, nisi ita solus, ut nihil illi simile cogitari possit, quomodo potuit diabolus velle, quod non potuit iudicare? Non enim ita obtusa mentis erat, ut nihil aliud simile Deo cogitari posse nesciret?* Licet verò in eo dialogo hoc argumentum proponatur à discipulo, tamen ex responsione, quam affert magister, patet, quod approbatur: siquidem respondet Angelum appetiſſe quandam cum Deo æqualitatem, non in natura, sed alio modo; ergo concedit Angelum non potuisse appetere æqualitatem illam impossibilem.

9. Dices: diabolus de facto post lapsum, ita Deum odit, ut appetat Deum non esse, & vellet Deum destruere, si posset, licet euidenter cognoscat hæc esse impossibilia; ergo etiam potuit primo peccare, ita immoderate diligendo se ipsum, ut vellet esse Deus, ac Deo æqualis, licet euidenter cognosceret hoc esse impossibile.

Respondeo, transeat antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia diabolus cum de facto sit miser, & cruciatus patiatur intolerabiles, existimat, immò euidenter cognoscit, quod melius, vel saltem minus malum sibi esset non esse, quam sic esse miserum per totam æternitatem, iuxta illud Christi de Iuda Matth. 26. 24. *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille*: ergo diabolus sicut iudicat sibi bonum, vel saltem minus malum non esse, quam miserum esse, sic potest iudicare, vel saltem perturbato intellectu apprehendere sibi bonum, Deum non esse, in quantum apprehendit illum, ut causam suæ miseriæ. At antequam peccaret, cum non esset miser, sed potius beatus, ac non haberet intellectum obscuratum, non poterat apprehendere, ac iudicare ut bonum sibi non esse: ergo nec poterat apprehendere, ac iudicare ut sibi bonum esse Deum, vel esse æqualem Deo, cum videret euidentissime hoc esse impossibile, ac destructiuum sui. Consequenter admitti potest diabolus de facto, cum sit in statu miseriæ, ac perturbatum habeat intellectum, posse peccare, desiderando, ut Deus non sit Deus, sed ipse diabolus sit Deus, apprehendendo in hoc aliquam rationem boni, vel minus mali. At non potuit primo peccare, desiderando se esse Deum, vel æqualem Deo. Videtur Sanctus Thomas hoc totum admittere, vel saltem non negare, dum hoc art. 3. quæst. 63. in corpore dicit. *Primo quidem modo, hoc est per æqualitatem, non po-*

uit appetere esse ut Deus, quia sciuit hoc esse impossibile naturali cognitione: nec primum actum peccandi in ipso præcessit vel habitus, vel passio ligans cognoscitivam ipsius virtutem, ut in particulari deficiens, eligeret impossibile, sicut nobis aliquando contingit: ergo tacite concedit, vel saltem non negat, quod de facto, cum post peccatum sit in statu damnationis, habeat perturbatum intellectum, ac desideret non esse, possit appetere hoc impossibile, quod est Deum non esse Deum, sed se diabolum esse Deum, & esse æqualem Deo, ita ut eliciat actum odij proportionaliter contrarium actui illi amoris, qui tribui solet Augustino: Si ergo possem esse Deus, mallem te, quam me esse Deum.

10. Ad 1. distinguo maiorem: eatenus Lucifer non potuisset per primum peccatum appetere æqualitatem cum Deo, quatenus euidenter cognoscebat hanc æqualitatem ut impossibilem, ita ut nec perturbata mente, apprehenderet illam, ut sibi bonam, & conuenientem, concedo; ita ut saltem apprehenderet ut sibi bonam, & conuenientem, nego maiorem: concedo minorem: & nego consequentiam. Nos eatenus possumus appetere esse angelum, vel Deum, quatenus ex errore, & fallaci apprehensione possumus iudicare, vel apprehendere hæc ut possibilia, vel saltem, ut nobis bona, & conuenientia; sed angelus antequam peccaret, non potuit ex errore iudicare, vel ex fallaci apprehensione apprehendere æqualitatem cum Deo esse sibi bonam, & conuenientem: ergo.

11. Ad 2. Allata testimonia Nazianzeni possunt ita intelligi, ut Lucifer voluerit esse Deus per similitudinem, & existimari ut Deus per similitudinem, non per æqualitatem, sicut verba illa, *Et ero similis altissimo*, significant, quod affectarit solam similitudinem, non autem æqualitatem cum Deo. In eodem sensu debent explicari testimonia aliorum Patrum.

QVAESTIO CLXXXII.

Virum diabolus primò peccarit, inordinatè appetendo beatitudinem naturalem, vel supernaturalem, vel unionem Hypostaticam, & quemdam principatum?

S. Th. q. 63. art. 3.

1. **V**idetur primum peccatum diaboli non fuisse inordinatus appetitus beatitudinis naturalis, vel supernaturalis: primo quia non potest explicari, qualis fuerit hæc inordinatio: ergo.

2. Secundo primum peccatum diaboli fuit superbiæ propriè dictæ: sed hic inordinatus appetitus non fuisset peccatum superbiæ propriè dictæ: ergo.

3. Ter-

3. Tercio videtur primum peccatum diaboli non fuisse inordinatus appetitus vnionis hypostaticæ. Per vnionem enim hypostaticam destructa fuisset personalitas, ac persona ipsius Luciferi, ac natura ipsius data fuisset alteri Personæ, nimirum Personæ Verbi vel personæ Patris, aut Spiritus Sancti; sed Lucifer non appetijt destructionem suæ personæ: ergo.

4. Quarto videtur primum peccatum Luciferi non fuisse, quod appetierit esse primus, & caput cæterarum creaturarum. Vt enim infra dicitur, Lucifer de facto erat supremus angelus, ac proinde princeps, & caput cæterarum creaturarum; sed non peccauit, appetendo id, quod habebat: ergo.

5. Respondeo, quod vt docet Sanctus Thomas hoc art. 3. quæst. 53. *Angelus absque omni dubio peccauit, appetendo esse vt Deus*; sed ex dictis quæstione præcedenti non potuit appetere esse vt Deus per æqualitatem, & æquiparantiam, quam videbat esse impossibilem; ergo appetijt esse vt Deus per similitudinem aliquam, quam videbat esse possibilem, ideoque Isa. 14. dixit: *Ero similis Altissimo*; sed si appetijisset esse similis Deo in aliquo, in quo secundum diuinam dispositionem poterat, & debebat Deo assimilari, non peccasset, dummodo talem similitudinem voluisset debito modo consequi, & iuxta leges à Deo præscriptas: ergo peccauit, vel quia appetijt Deo assimilari in aliquo, in quo iuxta diuinam dispositionem non erat aptus assimilari, vel quia licet appetierit assimilari in aliquo, in quo iuxta diuinam dispositionem, aptus erat assimilari, voluit consequi talem similitudinem modo indebito, & non iuxta leges à Deo præscriptas. Quæritur ergo, in quo angelus voluerit assimilari Deo, ita vt peccarit?

6. Plures sunt sententiæ. Prima docet angelum peccasse per hoc, quod ita inordinatè complacuerit de beatitudine naturali, ac de perfectione, quam poterat consequi virtute suæ naturæ, vt in ea posuerit suum vltimum finem, ac se auerterit à beatitudine supernaturali, quam debuisset consequi per gratiam Dei. Voluit ergo angelus assimilari Deo, in quantum sicut vltimus finis Dei est bonum, quod habet virtute suæ naturæ, sic angelus posuit suum finem in eo, quod habere poterat virtute suæ naturæ, non curans beatitudinem supernaturalem, quam debuisset habere per gratiam. Proponit hanc sententiam Sanctus Thomas art. 3. huius quæstionis 63. dicens. *In hoc angelus appetijt esse similis Deo, quia appetijt vt finem vltimum beatitudinis id, ad quod virtute suæ naturæ poterat peruenire, auertens suum appetitum à beatitudine supernaturali, quæ est ex gratia Dei.* Sequuntur hanc opinionem Caietanus in commentario huius art. 3. quæst. 63. Ferrariensis lib. 3. contra gentes, cap. 109. Hervæus, Bassolis, Egidius, & Richardus, licet disconueniant in modo illam explicandi, qui modi videri possunt apud Suarez lib. 7. de angelis, cap. 10.

& Vasquez 1. par. disp. 235. cap. 15.

7. Secunda sententia docet angelum primò peccasse per inordinatum appetitum suæ beatitudinis supernaturalis. Hanc etiam sententiam proponit, & explicat Sanctus Thomas citato art. 3. quæst. 63. dicens. *Vel si angelus appetijt vt vltimum finem illam Dei similitudinem, quæ datur ex gratia, voluit hoc habere virtute suæ naturæ, non ex diuino auxilio secundum Dei dispositionem.* Et hoc consonat dictis Anselmi, qui libro de casu diaboli, cap. 4. dicit, quod appetijt illud, ad quod peruenisset, si sterisset. Addit Sanctus Thomas de duabus propositis opinionibus. *Et hæc duo quodam modo in idem redeunt, quia secundum utramque appetijt finalem beatitudinem per suam virtutem habere, quod est proprium Dei.* Hanc opinionem docuerunt plerique scholastici, licet differant in modo illam explicandi, qui modi videri possunt apud Suarium lib. 7. de angelis cap. 11. & Vasquez 1. par. disputat. 235. cap. 2. & 3. Scholastici autem, qui illam sententiam docuerunt, sunt Antisiodorensis lib. 2. summæ tract. 2. cap. 2. Albertus 2. par. summæ tract. 5. quæst. 21. membr. 1. Alexander 2. par. quæst. 98. membr. 3. Caietanus, & recentiores Thomistæ in hunc art. 3. quæst. 63. Egidius in 2. dist. 5. Quæst. 1. art. 2. & eadem dist. Richardus art. 1. quæst. 3. Duran. quæst. 1. num. 14. Hervæus quæst. 1. art. 3. Argent. in 2. dist. 6. quæst. 1. & eadem distinct. Scotus quæst. 2. Gabriel quæst. 1. art. 2. Ferrariensis 3. contra Gentes, cap. 109. & alij.

8. Tertia sententia docet Luciferum peccasse saltèr consequenter etiam per hoc, quod inordinatè appetierit aliquem principatum super alia habere, ac alijs præferri. Hanc etiam sententiam proponit Sanctus Thomas in hoc art. 3. quæst. 63. vbi post duas relatis sententiis subdit. *Quia verò quod est per se, est principium, & causa eius, quod est per aliud, & hoc etiam consecutum est, quod appetijt aliquem principatum super alia habere, in quo etiam peruersè voluit Deo assimilari.* Hanc sententiam docuerunt plures alij Scholastici, licet non conueniant in modo illam explicandi, nimirum Alexander 2. par. quæst. 98. membr. 3. Sanctus Bonauentura in 2. dist. 5. art. 1. quæst. 2. Lyranus in illud Isa. 14. *In celum ascendam*, & Burgenfis in additione, Vuillelmus Parisiensis 1. par. 2. de vniuerso capite 109. & 110. & alij, quos referunt, Suarius lib. 7. de Angelis, cap. 14. & Vasquez 1. par. disp. 235. cap. 6.

9. Quarta sententia docet Luciferum primò peccasse, inordinatè appetendo vnionem hypostaticam, eamque naturæ humanæ Christi inuidendo. Hanc sententiam docuerunt Catharinus, in opusculo de gloria bonorum angelorum, & de lapsum malorum; & in illud Gen. 3. *Serpens callidior erat*: Iacobus de Valentia in Psalm. 82. in illa verba. *Surge Deus, iudica terram*; Viguerius de Instit. Theologicis, cap. 3. Eandem opinionem vt probabilior sequitur Suarius, ac plures pro ea auctores refert. lib. 7. de angelis, cap. 15. num. 13.

X x x

10. Quin-

10. Quinta demum sententia est Vasquez, qui 1. par. disput. 233. 234. 235. docet Luciferum potuisse peccare omnibus dictis modis, sed esse satis incertum, quo ex dictis modis peccarit.

11. Probabilius existimo Luciferum primo peccasse, inordinate appetendo hæc omnia simul, nimirum vnionem hypostaticam, beatitudinem supernaturalem, principatum, quo ceteris creaturis præset, ac nemini subesset subiectione obedientiæ, & ponendo suum vltimum finem in quadam beatitudine naturali, quam suis viribus potuisset assequi.

12. Vt explicem, & probem hanc sententiam, suppono primo ex dictis supra quæst. 174. num. 16. & dicendis infra quæst. 184. num.

13. Luciferum, & angelos malos in primo instanti non peccasse, sed Deum super omnia dilexisse, ac se disposuisse ad gratiā sanctificantem, ac per actū amoris Dei super omnia per gratiam sanctificantem dignificatum meruisse de condigno supernaturalem beatitudinem, vt diximus quæst. 174. num. 6.

13. Suppono secundo ex dicendis infra quæst. 184. Luciferum & angelos malos peccasse in secundo instanti, occasione noui motiui ad peccandum, quod non fuerat illis propositum in primo instanti.

14. Suppono tertio ex dictis quæst. 157. num. 8. cum Sancto Thoma, aliisque communiter, omnibus angelis in via reuelatum, aliquo pacto fuisse mysterium Incarnationis, vt in Christum, qui debebat esse caput non solum hominum, sed angelorum, crederent, eumque meritorie adorarent.

15. Suppono quarto ex dicendis infra quæst. 185. num. 12. cum Sancto Thoma art. 7. huius quæstionis 63. aliisque satis communiter, Luciferum, qui primus angelorum peccauit, aliosque ad peccandum induxit, fuisse supremum inter angelos.

16. His suppositis, Lucifer in primo instanti vidit se creatum à Deo, eleuatum ad finem supernaturalem, & constitutum supremum inter angelos, & ceteras creaturas, non solum in naturalibus, sed etiam in supernaturalibus, quæ vt cum Sancto Thoma art. 6. quæst. 62. diximus quæst. 176. data sunt angelis iuxta proportionem naturalium, ideoque habuit maximum motiui diligendi Deum super omnia, & vix habuit motiui peccandi, & rebellandi à Deo. Ideo dilexit Deum, super omnia, & meruit de condigno beatitudinem. In secundo instanti Deus Luciferum, & alios angelis dedit certamen fortè, vt vincerent, & sic cum maiori merito consequerentur beatitudinem.

17. Reuelauit nimirum illis naturam humanam per vnionem hypostaticam exaltandam super omnes angelos, ac Christum hominem simul, ac Deum fore principem omnium angelorum, ab iisque adorandum adoratione latriæ, ac per Christum ceteros homines eleuandos ad hoc, vt essent æquales, & ali-

qui superiores angelis in donis supernaturalibus gratiæ, & gloriæ, ac iisdem angelis præcepit, vt in Christum venturum crederent, eumque adorarent adoratione latriæ. Ex hac reuelatione propositum fuit angelis, ac præsertim supremo, nouum, & quidem vehemens motiui peccandi, cum videret sibi, qui hætenus natura, & gratia fuerat supremus inter omnes naturas creatas, naturam humanam in Christo præponi, homines exaltari ad angelorum æqualitatem &c. Lucifer ergo inordinate appetijt vnionem hypostaticam suæ naturæ dari propter eius dignitatem, qua præstabat ceteris naturis, & propter merita præcedentia: indignatus est, quod ipse, & omnes angeli deberent subijci naturæ inferiori in Christo: noluit Christum adorare: appetijt beatitudinem supernaturalem consequi, non secundum ordinem à Deo præscriptum, adorando nimirum Christum, eique se subijciendo, sed ita, vt daretur illi propter dignitatem naturæ, & propter merita præcedentia. Quia verò vidit Deum nolle illi dare supernaturalem beatitudinem propter dignitatem naturæ, noluit in illa constituere suum vltimū finem, sed illum constituit in aliquo bono, quod posset suis viribus consequi, & ad hunc finem, omnes suas operationes ordinauit: inuidit naturæ humanæ Christi vnionem hypostaticam, & alijs hominibus exaltationem ad æqualitatem angelorum quoad dona gratiæ, & gloriæ: appetijt principatum supra ceteros angelos, illosque impulit ad rebellandum à Deo, ac se rebellium principem constituit, nolens vlli subesse per obedientiam, ne ipsi quidem Deo.

18. Hæc sententia sic explicata probatur primo: nam cum Lucifer in primo instanti Deum summè dilexerit, in secundo autem peccauerit peccato superbiæ, & inuidiæ, in secundo instanti habuit aliquod nouum, & vehemens motiui sic peccandi; sed vix potest excogitari aliud nouum, & vehemens motiui, quam iam explicatum, nimirum quod reuelata illi fuerit exaltatio naturæ humanæ per vnionem hypostaticam supra ipsum, & supra omnes naturas angelicas; ergo peccauit, appetendo suæ naturæ vnionem, & illam exaltationem inuidendo Christo, & naturæ humanæ, nolens Christum adorare, & per hanc adorationem, & subiectionem consequi supernaturalem beatitudinem &c.

19. Secundo probatur: nam cum hæc opinio conciliet quodammodo ceteras sententias, suadet rationibus, & fundamentis ceterarum sententiarum simul acceptarum. Primo ergo quod Lucifer peccarit, appetendo inordinate vnionem hypostaticam, illamque inuidendo naturæ Christi, probatur. Nam plures Patres docent diabolum peccasse ex inuidia; sed præcipuum motiui inuidendi fuit vnio hypostatica data naturæ humanæ, non autem angelicæ; ergo præcipuè inuidit naturæ humanæ Christi vnionem hypostaticam; sed inuidia,

dia, qua quis inuidet superiori, oriri solet ex superbia, qua quis appetit excellentiam superioris: ergo peccauit ex appetitu inordinato vnionis hypostaticæ. Quod autem Lucifer peccauit ex inuidia, docent Cyprianus in opusculo de zelo, & liuore, ubi loquens de liuore, seu inuidia dicit. *O quale malum est fratres dilectissimi, quo diabolus cecidit, quo circumueniri, & subuertere alta illa, & præclara sublimitas potuit, & quo deceptus est ipse, qui decipit?* Irenæus lib. 4. aduersus hæreses, cap. 78. dicit. *Ex tunc Apostata est Angelus, & inimicus, ex quo zelauit plasma Dei, & inimicum illum facere Deo aggressus est.* Tertullianus lib. de Patientia cap. 5. dicit diabolum impatienter tulisse, cum vidit hominem à Deo conditum ad sui similitudinem, & ex hac impatientia inuidisse. Idem docent Basilii in concione de inuidia, & Nyssen in oratione Catechetica, cap. 6. Bernardus autem Serm. 17. in cantica dicit loquens de Lucifero. *Potuit enim contingere (si tamen incredibile non putetur) plenum sapientia, & decore, homines præseire futuros, & profecturos in parem gloriam. Sed si præsciuit, in Dei Verbo absque dubio vidit, & in liuore suo inuidit, & molitus est habere subiectos, socios dedignatus. Inferiores sunt, inquit, inferioresque natura: non decet esse comites, nec æquales gloria. Si peccauit, inuidendo homini, cui magis inuidit, quam naturæ humanæ Christi, inuidia orta ex superbia, qua appetijt sibi vnionem hypostaticam? Vt enim dicit Augustinus lib. 2. de Gen. ad litteram, cap. 4. Porro hæc inuidia sequitur superbiam, non præcedit. Non enim causa superbiendi est inuidia, sed causa inuidendi superbia: & rationem reddit, dicens. Cum igitur superbia sit amor excellentiæ propriæ, inuidia vero sit odium felicitatis alienæ, quid unde nascatur, satis in promptu est.* Bernardus etiam Serm. 17. in cant. docet inuidiam Luciferi ortam esse ex superbia, dicens: *ergo in celo concepit dolorem, & in paradiso peperit iniquitatem, prolem malitiæ, matrem mortis, & ærumnarum omnium prima parens superbia.*

20. Secundo, quod angelus peccauit, appetendo inordinatè suam beatitudinem, probatur ex Patribus. Ambrosius enim Epist. 84. dicit. *Aliter inflantur, qui cupiditate excellentiæ singularis omnibus appetunt anteferrî: aliter verò intumescunt, qui Dei auxilium resutantes, quæ fieri sine ipsius opere non possunt, ex sua perfici virtute contendunt, & spem suam à Deo auferunt.* Hæc superbia à diabolo sumpsit exordium, qui quoniam sua, quam à creatore acceperat, potentia, & dignitate sibi placuit, seque auctori suæ gloriæ comparauit, cum ijs Angelis, quos in consensum impietatis suæ traxerat, à cœlesti sublimitate deiectus est. Augustinus lib. 22. de Ciuit. cap. 1. *Qui, scilicet Deus, cum præseret Angelos quosdam per elationem, qua sibi ad beatam vitam sufficere vellent, tanti boni desertores futuros, non eis ademit potestatem.* Gregorius lib. 32. Moralium, cap. 7. alias 14. *Relicto enim, cui debuit adherere, principio, suum sibi appetijt esse principium: relicto eo, qui verè illi sufficere poterat, se sibi sufficere posse indicauit.* Anselmus demum

libro de casu diaboli dicit, *quod diabolus appetijt illud, ad quod peruenisset, si stetit.*

21. Obijcies: angelus cognoscebat euidenter impossibile esse, vt consequeretur beatitudinem supernaturalem per proprias vires: ergo appetijt sibi aliquid manifestè impossibile, quod est absurdum, vt cum Sancto Thoma art. 3. quæst. 63. diximus quæstione præcedenti, num. 6.

22. Respondeo, quod angelus inordinatè appetijt, vt sicut Deus eleuauit ipsum, & cæteros angelos iuxta proportionem perfectionis naturalis, sic daret sibi, & cæteris angelis beatitudinem iuxta proportionem perfectionis naturalis, & actuum naturalium elicitorum, ex viribus naturæ: sed hoc fuit possibile: ergo. Hoc pacto debet intelligi, ne sibi contradicat, Sanctus Thomas dicens hoc art. 3. quæst. 63. *quod angelus beatitudinem supernaturalem, voluit habere per virtutem suam naturam, non ex diuino auxilio secundum Dei dispositionem.*

23. Tertio demum quod Lucifer peccauit, appetendo principatum, quo alijs præfesset, ac nemini, ne ipsi quidem Deo subesset subiectione obedientiæ, probatur ex Patribus. Augustinus lib. 14. de Ciuit. cap. 11. dicit. *Posteaquam superbus ille angelus, ac per hoc inuidus, per eandem superbiam à Deo ad semetipsum conuersus, & quodam quasi tyrannico fastu gaudere subditis, quam esse subditus eligens, de spiritali paradiso cecidit.* Basilii orat. 17. quæ est de humilitate, loquens de diabolo dicit. *Cum se supra homines extulisset, infra homines cecidit.* Gregorius lib. 34. Moralium, cap. 14. alias 17. *Ius peruerse libertatis appetijt, vt præfesset cæteris, nulli subesset.* Bernardus Serm. 17. in Cantic. dicit. *Molitus est habere subiectos, homines nimirum, socios dedignatus. Inferiores sunt, inquit, inferioresque natura. Non decet esse comites, nec æquales in gloria. An forte prodit hanc impiam eius machinationem illa præsumpta ascensio, sessioque significans magisterium? Ascendam, inquit, supra montem excelsum, & sedabo in lateribus aquilonis, quo altissimi quamdam proinde similitudinem obtineret, si quemadmodum ille super Cherubim sedens gubernat omnem Angelicam creaturam, ita & ipse altus sederet, regeretque genus humanum.* Et Serm. 69. loquens de Lucifero, & Adamo dicit. *Ambo iniquitatem meditati sunt, altitudinem affectantes, ille potentia, iste scientia. Confirmatur: nam affectationem cuiusdam principatus, ac regni significant verba illa, quæ Isaiæ 14. dicuntur in persona Luciferi, cuius figura quædam fuit Nabuchodonosor. In cælum conscendam: super astra Dei, hoc est super Angelos, exaltabo solium meum: sedabo in monte testamenti, in lateribus aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Veruntamen ad infernum detraheris, in profundum lacu &c.*

24. Probatur tertio conclusio. Nam, iuxta hanc sententiam omnia benè explicantur, conciliantur dicta Sanctorum Patrum, affertur nouum motum, & quidem vehementer Luciferi propositum in secundo instan-

XXX 2

ti,

ti, propter quod peccauit in secundo instanti, affertur ratio, propter quam ab initio fuerit aduersarius, & inimicus Christi, & primus Antichristus, qui subindè excitat alios Antichristos, hoc est inimicos Christi, ideoque Ioann. 15. Christus ipse Iudæis suis inimicis, & qui eius mortem moliebantur, dixit. *Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis perficere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit*; ergo significat diabolum ab initio fuisse inimicum Christi, & peccasse ex odio, & inuidia Christi; sed signum veritatis est cum omnia congruunt, iuxta illud Aristotelis lib. 1. Ethic. cap. 8. *Cum veris consonant omnia, quæ in re sunt; à falso autem citò dissonant, & discrepant*; ergo tradita sententia est vera.

25. Obijcit Vasquez 1. p. disput. 223. cap. 2. num. 10. Si reuelatio futura Incarnationis fuisset Luciferi occasio peccandi, reuelatio illa fuisset prior natura, quam peccatum Luciferi; sed incarnatio fuisset natura prior reuelatione Incarnationis; ergo Incarnatio à fortiori fuisset prior natura, quam peccatum Luciferi; sed peccatum Luciferi fuit prius natura peccato Adami, siquidem Lucifer ex inuidia tentauit Adamum, eumque ad peccatum induxit; peccatum Adami fuit occasio, & prior natura ipsa Incarnatione, siquidem vt docet Sanctus Thomas 3. par. quæst. 1. art. 3. quam sententiam nos sequemur in Tractatu de Incarnatione, si Adam non peccasset, Verbum non fuisset incarnatum; ergo peccatum Luciferi fuisset prius natura Incarnatione, ac proindè inter Incarnationem, & peccatum Adami data fuisset mutua prioritas repugnans; ergo sententia docens reuelationem Incarnationis fuisse Luciferi occasionem peccandi, licet conciliari possit cum sententia Scoti docentis peccatum Luciferi, & Adami non fuisse occasionem Incarnationis, tamen conciliari non potest cum sententia Sancti Thomæ, & nostra, quæ docet peccatum Luciferi, & Adami fuisse occasionem Incarnationis.

26. Respondeo primo simile argumentum posse fieri ad probandum, datam fuisse mutuam prioritatem inter futurum principatum Iosephi in Ægypto, & peccatum, quo Iosephi fratres ex odio, & inuidia illum venderunt. Nam reuelatio Iosepho per somnium facta de suo futuro principatu in Ægypto, & ab ipso fratribus narrata, fuit occasio, & prior natura peccato, quo fratres ex odio, & inuidia illum venderunt; sed futurus principatus Iosephi fuit prior natura, quam talis reuelatio, & tale somnium; ergo à fortiori principatus Iosephi fuit occasio, & prior natura peccato illo fratrum; sed peccatum, quo fratres Iosephum venderunt, fuit occasio, ac proindè prior natura principatu Iosephi in Ægypto, vt patet ex serie eorum, quæ narrantur cap. 37. & 39. Gen. & sequent. ergo inter principatum Iosephi, & peccatum fratrum data fuit mutua prioritas repugnans.

27. Vt directè respondeam vtrique argu-

mento, aduerto, quod licet Deus non possit dicere, ac reuelare nisi verum, non tamen requiritur, vt semper id, quod Deus dicit, atque reuelat, sit verum prius natura, quam Deus illud dicat, atque reuelet, sed potest contringere, vt locutio, ac reuelatio diuina sit causa, vel occasio suæ veritatis obiectiue, ac res in priori signo naturæ dicatur, in posteriori verificetur. Patet; nam Christus dicens, *Hoc est corpus meum* fecit, vt panis conuerteretur in corpus Christi, & causauit veritatem sui dicti, ac proinde locutio illa Christi fuit causa conuersionis, & prior natura, quam sua veritas obiectiua, & non è conuerso, ac falsum est, quod prius natura hoc esset corpus Christi, deindè Christus id dixerit, sed prius natura Christus dixit *hoc est corpus meum*, deindè verum fuit illud esse corpus Christi.

28. Supposita hac doctrina, Deus vidit, quod si reuelaret principatum Iosephi, reuelatio illa futura erat occasio, vt fratres peccarent peccato, quo ex odio, & inuidia illum venderent, & quod hoc peccatum futurum erat occasio, vt Deo disponente, Ioseph conuerteretur principatum Ægypti, ac proindè verificaretur reuelatio facta Iosepho. Decreuit reuelare, permittere peccatum, ac ita cætera disponere, vt reuelatio verificaretur. Reuelatio proindè fuit occasio, & sic natura prior veritate obiectiua reuelata, nimirum principatu Iosephi vt absolute futuro; peccatum autem Iosephi vt absolute futurum non fuit prius reuelatione. Non ergo sequitur mutua prioritas. Ad argumentum igitur in forma respondeo, concedo, quod reuelatio facta Iosepho de suo principatu fuerit prima occasio, ac proinde natura prior, quam peccatum fratrum, & principatus Iosephi vt absolute futuro, sed nego, quod principatus Iosephi vt absolute futurus fuerit occasio, & natura prior, quam ipsa reuelatio, & peccatum fratrum, & alia, quæ consecuta sunt ex peccato fratrum, ac dico, quod sicut verba consecrationis sunt natura priora, quam conuersio Eucharistica, per quam verificantur, non autem è conuerso, sic reuelatio principatus fuit natura prior principatu, non autem è conuerso.

29. Proportionaliter in casu nostro Deus vidit, quod si reuelaret angelis futuram Incarnationem, talis reuelatio futura erat occasio peccati Luciferi, peccati Adami, & ipsius Incarnationis, per quam verificaretur reuelatio; decreuit reuelare Incarnationem, permittere peccatum Luciferi, & Adami, & sic disponere totam seriem, vt Incarnatio poneretur occasione peccati. Reuelatio ergo Incarnationis fuit occasio, & natura prior peccato Angelorum, peccato Adami, tota serie, ac ipsa Incarnatione. At Incarnatio vt absolute ponenda non fuit mutuo natura prior reuelatione Incarnationis, quam verificauit, ac proindè non fuit prior natura peccato angelorum, & sic non data fuit mutua prioritas repugnans. Ad argumentum igitur in forma

con-

concedo, quod reuelatio incarnationis fuerit occasio, & natura prior peccato Luciferi, peccato Adami, & ipsa incarnatione, per quam verificata fuit reuelatio; sed nego, quod Incarnatio ut absolute futura fuerit natura prior reuelatione, ac peccato Luciferi, ac proinde nego, quod data fuerit mutua prioritas repugnans, & explico hoc allato exemplo consecrationis Eucharistiæ.

30. Ad 1. iam num. 16. explicatum est, qualis fuerit inordinatio in appetitu, quo Lucifer ex motu superbiæ appetijt beatitudinem supernaturalem, & suum vltimum finem constituit in quodam bono, quod posset suis naturalibus viribus consequi.

31. Ad 2. Explicatum etiam est dicto num. 16. quo pacto inordinatus appetitus beatitudinis naturalis, ac supernaturalis ortus fuerit in Lucifero ex motu superbiæ propriè dictæ.

32. Ad 3. distingo maiorem: per vnionem hypostaticam destructa fuisset personalitas, & persona Luciferi secundum id, quod in qualibet persona est præcipuum, nego; secundum, id quod non est præcipuum, concedo; distingo eodem pacto minorem: & nego consequentiam. Persona Petri e. g. est compositum ex anima, corpore, vnione, ac personalitate. Quia vero præcipua pars est anima rationalis, ideo potest Petrus desiderare mortem, per quam amittat corpus, personalitatem &c. ut anima rationalis obtineat beatitudinem, per quam multo melius se habeat, quam si haberet corpus, vnionem, & hanc personalitatem. Licet ergo persona Luciferi esset compositum ex ipsius natura individuali, & personalitate, tamen, quia præcipua pars erat natura capax beatitudinis, quam videbat per vnionem hypostaticam, per subsistentiam Verbi, & per beatitudinem securam ex vnione hypostatica, incomparabiliter melius, & beatius se habituram, quam per propriam personalitatem, potuit appetere vnionem hypostaticam, etiam si per ipsam amissurus esset propriam personalitatem, & propriam personam secundum partem minus principalem personæ.

33. Ad 4. Lucifer licet de facto esset supremus, & quodammodo princeps creaturarum, tamen quia cognouit se debere sybiji naturæ humanæ Christi, eumque adorare adoratione latriæ, appetijt vnionem hypostaticam, per quam obtineret altiorem principatum, ac designatus est Christo subesse, ut explicatum est.

QVÆSTIO CLXXXIII.

Virum aliqui demones, vel angeli sint naturaliter mali, vel habeant aliquam inclinationem naturalem ad malum bono honesto contrarium?

S. Th. q. 63. art. 2.

VIdetur aliqui demones esse naturaliter mali: primo quia eatenus non possent

esse naturaliter mali, quatenus creati sunt à Deo, qui est summè bonus, & non potest facere creaturam malam; sed etiam animalia irrationalia creata sunt à Deo, & tamen habent aliquas naturales malitias: e. g. vulpes naturaliter est subdola, lupus naturaliter est rapax; ergo. Possunt etiam dari aliqui demones naturaliter mali, de quibus videtur intelligi illud Ecclesiast. 39. *Sunt Spiritus, qui ad vindictam creati sunt*; & illud Psalmi 103., quod de Lucifero dictum creditur: *Draco iste, quem formasti ad illudendum ei*, propter naturalem nimium Luciferi malitiā. Ideo Porphyrius apud S. August. lib. 10. de Ciuitate, cap. 11. dicit, *Quoddam est genus demoniorum natura fallax, simulans Deos, & animas defunctorum*.

2. Secundo non solum bruta possunt habere naturaliter aliquam malitiam physicam, sed etiam homines possunt habere naturaliter aliquam malitiam moralem, ideoque Sap. 17. de quibusdam hominibus dicitur: *Erat eorum malitia naturalis*; ergo etiam aliqui angeli, ac demones possunt esse mali malitia morali.

3. Tertio videtur in angelis posse, ac de facto dari aliqua inclinatio naturalis ad bonum contrarium honesto, ac proinde ad malum peccati, ratione talis boni. Talis enim inclinatio dari potest, ac de facto datur in hominibus: ergo dari potest, & datur etiam in angelis.

4. Quarto potestas eligendi aliquid liberè fundatur in aliqua naturali inclinatione ad illud; sed demones possunt liberè eligere bonum oppositum honesto, ac de facto illud peccando elegerunt, & eligunt; ergo.

5. Quinto ideo in demonibus non deberet admitti inclinatio naturalis ad bonum oppositum honesto, quia sequeretur illos naturaliter esse malos; sed hoc non sequeretur, sicut ex eo, quod homines habeant naturalem inclinationem ad bona sensibilia opposita honestati, non sequitur homines esse malos; ergo.

6. Respondeo, quod ut referunt Concilium Bracharense 1. Can. 6. & Sanctus Leo epist. 91. alias 93. ad Turibium, cap. 6. Priscilianista iuxta principia Manichæorum docuerunt diabolum naturæ suæ malum esse, & auctorem omnis mali, nec vnquam fuisse bonum, neque à Deo bono factum, vel ab vlla alia causa efficiente, sed ex Chao, & tenebris emerxisse; atque hoc idem docuerat Manichæus, ut testatur S. Augustinus lib. de hæres. cap. 46. Addit Theodoretus lib. 5. qui inscribitur epitome diuinorum decretorum, cap. de diabolo, Marcionem, Cerdonem, & Manichæos censuisse non solum diabolum principem demoniorum, sed etiam alios demones ipsi subditos esse ingenitos, ac naturæ suæ malos. S. Augustinus lib. 12. de Gen. ad litteram cap. 20. refert quosdam, quos non nominat, asseruisse diabolum, seu principem demonum non libero arbitrio, sed naturæ suæ malum esse, licet à Deo creatum fuisse faterentur. Lactantius autem lib. 2. cap. 14. indicat demones fuisse

ab

ab angelis ex feminis genitos, atque ex vi suæ originis esse spiritus malos, & immundos.

7. Omnes istæ opiniones sunt hæreticæ, ideoque de fide est diabolus, ac dæmones naturæ suæ esse bonos, ac liberè peccando, factos esse malos malitia morali culpæ, ac peccati: de tali enim malo loquimur.

8. Probatur primo hæc veritas ex Scriptura. Nam constat omnia distincta à Deo creata esse à Deo iuxta illud Ioannis 1. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*; sed Gen. 1. dicitur: *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*, & tunc iam fecerat Angelos; ergo. Rursus in epistola Iudæ dicitur: *Angelos, qui non seruauerunt suum principatum, sed reliquerunt suum domicilium, in iudicium magni Dei vinculis æternis sub caligine seruauit*; ergo dæmones creati sunt boni, ac peccando, non seruauerunt suum principatum, & facti sunt mali.

9. Probatur secundo ex Concilijs. In Concilio Carthagin. 4. cap. 1. præcipitur, vt Episcopus creatus interrogetur, *an credat, quod diabolus non per conditionem, sed per arbitrium factus sit malus*? Eandem veritatem docet Concilium Bracharense, & Concilium Lateranense sub Innocentio III. vt refertur cap. firmiter de summa Trinitate in confessione fidei dicit: *Diabolus, & alij dæmones à Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali*.

10. Probatur tertio ex Patribus. Sanctus Leo epist. 93. ad Turibium, cap. 6. dicit: *Fides vera, quæ est Catholica, omnium creaturarum, siue spiritualium, siue corporalium bonam consistit esse substantiam, & mali nullam esse naturam, quia Deus, qui vniuersitatis est conditor, nihil non bonum fecit. Vnde, & diabolus bonus esset, si in eo, quod factus est, permaneret*. Dionysius lib. de diuinis nominibus, cap. 4. dicit: *Dæmones non sunt naturaliter mali*; Chrysostomus homil. 3. de patientia Iob: *Diabolus non natura nomen, sed præsumptionis est &c. non enim diabolus factus ab initio, sed Angelus creatus est*. Augustinus lib. 1. de nuptijs, & concup. cap. 23. *diabolus spiritus immundus est, & vtrique bonum, quod spiritus, & malum, quod immundus, quoniam spiritus est natura, immundus est vitio, quorum duorum illud est à Deo, hoc ab ipso*. Et lib. 19. de Ciuit. cap. 13. *nec ipsius diaboli natura, in quantum natura est, malum est, sed peruersitas eum malum fecit*. Idem docet alijs innumeris locis. Consonant alij Patres Græci, & Latini, quorum aliquos citat Suarius lib. 7. de Angelis, cap. 2. num. 4. & 5. Antiquos autem Patres sequuti sunt omnes Doctores scholastici.

11. Probatur quarto ratione. Nam eatenus dæmones essent naturaliter mali moraliter, quatenus essent naturaliter determinati ad peccandum; sed repugnat aliquid esse naturaliter determinatum ad peccandum: ergo. Probatur minor. Primo enim Deus cum sit optimus non potest esse auctor peccati; sed si creasset aliquid naturaliter determinatum ad peccandum, esset auctor peccati: ergo. Secundo quod operatur conuenienter suæ natu-

ræ non peccat: siquidem peccatum est contra naturam; sed si aliquid naturaliter esset determinatum ad peccandum, peccando, operaretur conuenienter suæ naturæ: ergo peccando, non peccaret, quod est absurdum. Tertio de ratione peccati est, vt fiat liberè, & non ex necessitate, ac determinatione naturæ; sed tale ens peccaret non liberè, sed ex necessitate, ac determinatione naturæ; ergo peccando, non peccaret. Rursus cum peccatum non possit imputari illi, qui operatur ex necessitate, & determinatione suæ naturæ, & debeat alicui imputari, imputaretur Deo, qui creasset naturam determinatam ad peccandum. Possent afferri alia argumenta ad idem probandum.

12. Supposito contra Priscillianistas, & alios hæreticos, nullos Angelos esse naturæ suæ malos moraliter, ac determinatos ad peccandum, quæritur, vtrum saltem aliqui dæmones, vel Angeli sint naturaliter inclinati ad peccandum, licet per liberum arbitrium possint resistere tali inclinationi, ac non peccare? Quia verò certum est, quod nulla inclinatio naturalis, vel libera potest esse ad malum vt malum, siquidem nemo intendens ad malum operatur, ac proinde dæmones non possunt naturaliter inclinari ad peccatum, in quantum est peccatum, & malum, sensus quæstionis est, vtrum saltem aliqui dæmones possint naturaliter inclinari ad aliqua bona coniuncta cum malo peccati, propter quæ naturaliter inclinentur ad peccatum talibus bonis annexum, proportionaliter, ac homines, quia naturaliter per appetitum sensitium inclinatur ad delectationes sensibiles, quæ sæpè sunt peccaminosæ, inclinatur ad peccandum propter sensibiles delectationes.

13. Respondet Sanctus Thomas hoc art. 4. qu. 63. quem sequuntur Vasquez in notationibus circa hunc articulum, & Suarez lib. 7. de Angelis, cap. 2. num. 14. in Angelis, ac dæmonibus non dari talem naturalem inclinationem ad peccandum.

14. Probatur, explicando, ac promouendo rationem Sancti Thomæ. Nam quod secundum suam naturam ordinatur ad bonum vniuersale sub ratione boni, propositis duobus bonis oppositis, naturaliter inclinatur, & propendit ad illud, in quo apparet maior, & excellentior ratio boni, licet per liberum arbitrium possit eligere etiam bonum oppositum; sed natura purè intellectualis, ac prædita solum voluntate, hoc est appetitu rationali, non autem appetitu sensitiuo, ordinatur ad bonum vniuersale sub ratione boni, quod est obiectum voluntatis, seu appetitus rationalis, ac intellectualis: ergo natura intellectualis, ac prædita solum voluntate, siue appetitu rationali, & intellectu, non autem sensitiuo, propositis duobus bonis oppositis, naturaliter inclinatur, & propendit ad illud, in quo apparet maior, & excellentior ratio boni, licet per liberum arbitrium possit eligere etiam bonum oppositum; sed in bono honesto apparet

paret maior, & excellentior ratio boni, quam in bono opposito honestati, ac coniuncto cum malo peccati; ergo natura purè intellectus, proposito bono honesto, & bono opposito, inclinatur ad bonum honestum, non autem ad oppositum honestati, ac proinde non inclinatur, neque propendit ad peccatum, & ad malum morale: sed Angeli habent naturam purè intellectualem, ac præditi sunt sola voluntate, & appetitu rationali, siue intellectuali, accarent appetitu sensitivo: ergo proposito bono honesto, & bono opposito, simpliciter inclinatur, & propendit ad bonum honestum, & conueniens rationi, non autem ad bonum oppositum, & rationi disconueniens, licet possint per liberum arbitrium eligere etiam bonum oppositum honesto, & coniunctum cum malo peccati. Ex opposita ratione nos homines, quia habemus naturam intellectualem simul, & sensitivam, ac præditi sumus non solum voluntate, & appetitu intellectuali, sed etiam sensitivo, possumus inclinari, & propendere ad bonum sensibile, & conueniens naturæ sensitivæ etiam cum est oppositum bono honesto, & conuenienti naturæ rationali, ac proinde possumus naturaliter propendere, & inclinari ad peccatum, & ad malum morale. Hæc autem inclinatio vocatur concupiscentia, quam Deus in primis parentibus, antequam peccarent, ligauerat per donum iustitiæ originalis, ut explicabitur suo loco, si Deus dederit. Probabile autem mihi est, quod Angeli antequam peccarent, propositis motibus pro utraque parte, ad neutrum inclinarentur per actus voluntatis inefficacis, sed remanerent in perfecto quodam æquilibrio, ac proinde haberent liberum arbitrium omnino indifferens ad eligendum hoc, vel illud, in quo perfecto æquilibrio per donum iustitiæ originalis constituti fuerunt etiam primi parentes, ut dicendum est suo loco. Tota ergo inclinatio in Angelis erat ex parte intellectus ad illud bonum, quod proponebatur ut melius, & excellentius opposito.

15. Inferitur inclinationem, qua dæmones de facto inclinatur ad peccandum, non esse naturalem, sed vitiosam, ac ortam ex peccato, ac vitium in ipsis esse alteram quodammodo naturam, ut magis explicabitur infra, cum agemus de obstinatione dæmonum.

16. Adde cum Suario lib. 7. de Angelis, cap. 2. num. 13. quod etiam si in dæmonibus dareretur aliqua inclinatio ad peccandum proportionalis concupiscentiæ, quæ posset esse naturalis homini, tamen dæmon per talem inclinationem non constitueretur formaliter malus, quia talis inclinatio per se esset ad bonum, ac solum per accidens esset ad malum, quod esset coniunctum tali bono, & Angelus per rationem, & liberum arbitrium posset illi resistere, ac se determinare ad electionem honesti. Confirmatur: nam homo etiam si naturaliter in statu naturæ puræ haberet aliquam

quam concupiscentiam, & inclinationem ad malum, & peccatum, non esset malus, ut dicitur suo loco in tractatu de pura natura: ergo à pari.

17. Ad 1. distinguo minorem: animalia irrationalia habent aliquas naturales malitias, quæ sint malitiæ, & vitia respectu ipsorum, nego: quæ dicuntur malitiæ, quia in hominibus sunt malitiæ, & vitia, concedo minorem: & nego consequentiam. Animalia, & vniuersim omnia entia irrationalia ex sua natura per se ordinantur ad aliquod bonum particulare, quod potest coniungi cum aliquo malo particulari, ideoque per accidens possunt nocere alteri enti particulari, & causare aliquod malum: neque ex hoc sequitur, quod sint mala simpliciter, ac respectu vniuersi, sed solum, quod possint per accidens esse mala alteri enti particulari. Ex gr. ignis ordinatur ad bonum calefaciendi, & generandi alium ignem: & quia calefactio non potest dari sine corruptione frigoris, & generatio alterius ignis dari non potest sine corruptione illius, quod conuertitur in ignem, ideo ignis potest causare malum corruptionis, & combustionis, per quod noceat alteri enti particulari, sit illi malus, non autem sit simpliciter, & absolute, vel vniuerso malus. Proportionaliter animalia irrationalia naturaliter ordinantur, & inclinatur ad aliqua bona, quibus coniuncta sunt quedam mala, nec tamen sunt mala simpliciter, & respectu vniuersi, sed secundum quid, & respectu aliquorum entium particularium. Ex gr. vulpes naturaliter ordinatur ad bonum quærendi sagaciter cibum, quo se nutriat, & conseruet. Ex hoc autem sequitur, quod possit alia animalia decipere, & videatur subdola: canis naturaliter ordinatur ad custodiendum dominum, & res illius, & pro ipso pugnam, ex quo sequitur, ut quodam impetu, ac zelo irruat in eos, quos imaginatur ut hostes homini, ac videatur furiosus: lupus ordinatur ad quærendum victum vndique, illumque parandum vi, ideoque videtur rapax: & quia in hominibus esse subdolum, furiosum, rapacem sunt vitia in genere moris, siquidem dedecent naturam rationalem, & liberam, videntur etiam vitia, & malitiæ in brutis, licet in ipsis non sint vitia, cum bruta non sint libera, & non dedeant, sed potius deceant, & conueniant ipsorum naturæ irrationali, ut docet Sanctus Dionysius cap. 4. de diuinis nominibus. At si Angeli purè intellectuales essent determinati, vel naturaliter propensi ad peccandum, essent mali, & talis inclinatio dedecret naturam purè intellectualem, & ordinatam ad bonum vniuersale sub ratione boni: ergo repugnant Angeli naturaliter mali, dolosi, fallaces. Ideo S. Augustinus loco citato reprehendit Porphyrium, quod dixerit aliquos dæmones esse naturaliter fallaces, ac dicit illos esse fallaces, non naturaliter, sed propria voluntate, cum hoc, & alia vitia contraxerint, libere peccando. Addit Sanctus Thomas Porphyrium

536 De dæmonum inclinatione ad malum.

rium existimasse Angelos non solum habere naturam intellectuam, sed etiam sensitiuam, ac esse animalia, ideoque per naturam sensitiuam posse naturaliter inclinari ad malum. Locus ille Ecclesiast. 39. *Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt*, ad litteram potest exponi, non de spiritibus angelicis, sed de spiritibus ventorum, & tempestatum, quos Deus aliquando excitat ad vindictam, qua puniat homines, de quibus ventis etiam Psal. 10. dicitur: *Spiritus procellarum pars calicis eorum*: poena enim in Scripturis vocari solet calix amarus, ac proinde pars calicis est pars poenæ. Secundo si locus hic applicetur dæmonibus, sensus est, quod creati sunt à Deo vidente, ac permittente illos peccaturos, & sic propter peccatum ordinatos ad poenam, & vindictam. Locus ille Psal. 103. *Draco iste, quem formasti ad illudendum ei*, ad litteram intelligitur de Leuiathan, hoc est de Balæna, vel alia bellua marina, quam Deus creauit, vt à piscatoribus dolo posset illudi, & capi. Si autem applicetur diabolo, sensus est, quod Deus illum creauit, videns peccaturum, & propter peccatum exponendum illius etiam hominum.

18. Ad 2. Homines, quia non solum sunt intellectui, sed etiam sensitiui possunt per appetitum sensitiuum esse inclinati ad quædam vitia, puta possunt esse naturaliter iracundi, & in hoc sensu malitia eorum potest dici naturalis. At Angeli cum sint purè intellectui, neque in hoc sensu malitia eorum potest esse naturalis. Addo, quod malitia hominum potest dici naturalis, hoc est ingenerata naturæ vitiatæ, & corruptæ per peccatum originale; potest etiam dici naturalis propter habitus vitiosos, qui sunt altera natura.

19. Ad 3. concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia homines habent naturam non solum intellectuam, & ordinatam ad bonum vniuersale, sed etiam sensitiuam, & ordinatam ad bonum, & delectationem sensibilem, quæ potest esse contraria rationi; ergo per appetitum sensitiuum possunt per accidens inclinari ad aliquid contrarium rationi, ac proinde ad peccandum. Angeli è conuerso cum habeant solam naturam intellectuam, & ordinatam ad bonum vniuersale, non possunt simpliciter per suam naturam inclinari ad bonum contrarium rationi, vt explicatum est num. 13.

20. Ad 3. distinguo maiorem: omnis potest eligendi aliquid liberè fundatur in naturali inclinatione ad illud sub ratione communi boni, & abstrahendo ab hoc, quod proponatur vt oppositum rationi, concedo: sub ratione boni particularis, ac propositi vt oppositi rationi, nego maiorem; concedo minorem: & nego consequentiam. Potentia electiua libera fundatur in naturali inclinatione, qua natura intellectualis ordinatur ad bonum vniuersale sub ratione boni. Ex hac enim inclinatione sequitur, quod possit eligere hoc, vel illud bonum, & ex creaturæ defectibilitate

te oritur, vt possit moraliter deficere, eligendo bonum contrarium rationi, vt dictum est quæst. 178. At non requiritur, vt inclinetur naturaliter ad illud bonum, cum proponitur vt contrarium rationi: imò videtur impossibile, vt natura purè rationalis inclinetur naturaliter ad deficiendum à ratione, licet propter suam defectibilitatem possit deficere. Angeli igitur, cum sint purè intellectuales, possunt quidem eligere malum, & sic deficere, sed non possunt naturaliter inclinari ad malum, quo deficiant à sua natura, hoc est à ratione.

21. Ad 5. nego maiorem. Iam num. 16. dictum est cum Suariorum, quod etiam si Angeli haberent aliquam inclinationem ad malum, cui possent faciliè per liberum arbitrium resistere, non essent mali, ideoque alia ratione num. 13. probatum est ex Sancto Thoma non posse in Angelis dari naturalem inclinationem ad malum.

QVAESTIO CLXXXIV.

Virum Diabolus peccauerit, vel peccare potuerit in primo instanti suæ creationis, vel intercesserit, ac necessario debuerit intercedere aliqua mora inter creationem, & peccatum ipsius?

S. Th. qu. 63. art. 5. 6.

1. **V**idetur, quod diabolus in primo instanti suæ creationis peccauerit: primo quia Ioann. 8. Christus de diabolo dicit: *ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit*; & 1. Io. 3. *Ab initio diabolus peccat*: ergo.

2. Secundo S. Augustinus lib. 11. de Ciuitate cap. 13. dicit: *quod si ab aliquo intelligatur, quod B. Ioannes Apostolus ait, ab initio diabolus peccat, hoc est ex quo creatus est, iustitiam recusauit, quam nisi pia, Deoque subdita voluntas habere non possit, huic sententia quisquis acquiescit, non cum illis hereticis sapit, idest Manicheis, & si quæ alie pestes ita sentiunt, vt suam tanquam propriam, & tanquam ex aduerso quodam principio diabolus habeat naturam mali; ergo S. Augustinus non rejicit opinionem, quæ dicit diabolum in primo instanti peccasse, imò videtur illam sequi, dum lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 23. de diabolo dicit: *Non ab eo, quod acceperat, cecidit, sed ab eo, quod accepisset, si Deo subditus esse voluisset*. Rursus ex Augustino lux simul, ac facta est, diuisa, est à tenebris: sed ex eodem Augustino lib. 2. de Gen. ad litt. cap. 9. nomine lucis intelliguntur angeli boni, nomine tenebrarum angeli mali: ergo angeli boni simul, ac facti sunt, diuisi sunt à malis, ac proinde in primo instanti creationis aliqui angeli fuerunt boni, aliqui peccarunt, & fuerunt mali.*

3. Tertio in Angelis statim post meritum sequitur premium; ergo si diabolus in primo instanti conuersus fuisset ad Deum, statim post pri-

primum instans obtinisset beatitudinem: sed non obtinuit: ergo in primo instanti non se conuertit ad Deum, sed ad se ipsum, & peccauit.

4. Quarto videtur, quod angelus in primo instanti potuerit peccare. Creatura enim corporea in primo instanti potest exercere suam operationem, puta Sol in primo instanti potest illuminare: ergo à fortiori natura angelica in primo instanti potest exercere suam operationem liberam, & meritoriam, ac de facto anima Christi, & Angeli sancti in primo instanti illam exercuerunt: ergo etiam in primo instanti potuerunt liberè peccare.

5. Quia nulla ex rationibus, quibus probatur Angelos in primo instanti non potuisse peccare, est efficax: ergo.

6. Sexto videtur mora aliqua temporis intercessisse inter instans, quo Angeli creati sunt, & inter instans, quo peccarunt. Nam aliud est instans, in quo Angeli peccarunt, ab instanti, in quo sunt creati: sed inter instans, & instans mediat tempus, vt docet Aristoteles pluribus in locis, ac præsertim lib. de lineis infecabilibus, cap. 4. ergo inter instans, quo diabolus est creatus, & instans, quo peccauit, mediare debuit aliquod tempus.

7. Respondeo, quod vt patet ex titulo, & ex obiectionibus, tres quæstiones sūt examinandæ. Prima est, vtum diabolus de facto peccauerit in primo instanti suæ creationis? Secunda est, vtum diabolus, vel alius angelus potuerit peccare in primo suæ creationis instanti? Tertia, vtum inter instans creationis, & instans peccati intercesserit aliqua mora temporis?

8. In prima igitur quæstione duæ sunt sententiae. Prima quorundam, quos tacito nomine refert Sanctus Thomas hoc art. 5. quæst. 63. docet diabolum, aliosque demones in primo instanti suæ creationis peccasse, & fuisse malos. Hanc sententiam secutus est deinde Augustinus Eugubinus lib. 8. de peremni Philosophia, eamque prius vt probabilem defenderat Alexand. 2. par. quæst. 98. num. 11. S. Thomas hoc art. 4. quæst. 63. hac opinione relata, subdit: Cui sententia, vt Augustinus dicit 11. de Ciuit. cap. 13. quisquis acquiescit, non cum illis hæreticis sapit, idest Manicheis, qui dicunt, quod diabolus habet naturam mali. Sed quia hæc opinio auctoritati Scripturæ contradicit: dicitur enim sub figura Principis Babylonis de diabolo Isa. 14. Quomodo cecidisti de celo Lucifer, qui mane oriebaris? Et Ezechiel 28. In delicijs paradisi fuisti dicitur ad diabolum sub persona regis Tyri, idem à Magisteris hæc opinio tanquam erronea reprobata est.

6. Secunda ergo sententia docet Angelos non peccasse in primo in primo instanti. Docuerunt hanc sententiam cum Sancto Thoma hoc art. 4. omnes scholastici in 2. dist. 4. licet eorum aliqui dicant angelos creatos esse in gratia supernaturali, alij creatos in pura natura. Auctores huius opinionis retulimus supra quæstione 173. vbi ostendimus omnes

Angelos etiam qui deinde peccarunt creatos fuisse in statu gratiæ, & Deum super omnia diligendo, meruisse beatitudinem. Sanctus Bonauentura existimat hanc opinionem esse incertam, vt opposita pertineat ad hæresim, ac refert illam damnatam fuisse ab Episcopo Parisensi cum omnibus Theologis illius vniuersitatis: idemque refert Thomas de Argentina.

10. Probatur hæc sententia auctoritatibus Scripturæ, & Patrum, ac rationibus, quibus citata quæst. 173. ostensum est omnes Angelos etiam qui deinde peccarunt creatos esse in gratia: sed peccatum est inconiungibile cum gratia: ergo diabolus, ac demones non peccarunt in primo instanti, sed post. Auctoritatibus ibi adductis addi possunt alia duæ. Prima est Concilij Bracharenfis 1. Can. 7. vbi habetur. Si quis dicit diabolum non fuisse prius Angelum bonum à Deo factum, nec Dei opificium fuisse naturam eius, sed dicit eum à tenebris emerisse, neque aliquem sui habere auctorem, sed ipsum esse principium, atque substantiam mali, sicut Manicheus, & Priscillianus dixerunt, anathema sit. Secunda est Concilij Lateranensis sub Innocentio III. relati cap. Firmiter de summa Trinitate, vbi habetur: Diabolus enim, & alij demones à Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali: ergo diabolus, ac demones, prius à Deo facti sunt boni, deinde peccarunt.

11. Secunda quæstio est, vtum diabolus, vel alia creatura intellectualis potuerit peccare in primo instanti suæ creationis.

Prima sententia affirmat. Sequantur hanc sententiam Scotus in 2. dist. 5. quæst. 5. & in 3. dist. 18. quæst. 1. ad 4. Gregorius in 2. dist. 35. quæst. 1. art. 2. Maior quæstione 3. Gabriel in 2. dist. 4. quæst. 1. art. 3. dubio 1. Marilius in 2. quæst. 5. art. 2. Ex nostris Suarez lib. 7. de Angelis, cap. 20. num. 47. & sequentibus, post reiectas rationes, quibus probatur impossibile esse, vt Angeli peccent in primo instanti, docet id non esse impossibile absolute, sed solum de potentia ordinata Dei, ac iuxta leges, quas diuina prouidentia de facto præscripsit. Vaquez autem 1. par. disput. 236. cap. 3. num. 10. docet non efficaciter probari, quod sit impossibile Angelos peccare in primo creationis instanti, ac rationes, quibus probatur, impugnatur. P. Sparla quæst. 26. de Angelis, art. 2. docet impossibile moraliter, possibile autem physicè fuisse, vt Angeli in primo instanti peccarint, cum habuerint potentiam physicam coniunctam cum morali impotentia peccandi, vt patet ex eo, quod cum essent innumerabiles, nemo peccauit in primo instanti, quod arguit illos habuisse impotentiam moralem peccandi.

12. Secunda sententia negat absolute esse possibile, vt Angeli peccarent in primo suæ creationis instanti. Docuerunt hanc sententiam Hugo Victorinus in summa sententiarum, tit. 2. cap. 2. Alexander 2. p. quæst. 29. num. 1. ad 7. Sanctus Thomas quæst. 16. de malo, art. 4. & hoc art. 5. quæst. 63. ibique Caietanus, alijque

Y y y Tho-

Thomistæ, ac Ferrariensis lib. 3. contra Gentes cap. 109. Albertus in 2. dist. 3. art. 14. & eadem. dist. S. Bonaventura 2. par. distinct. art. 1. qu. 3. Ricchard. art. 2. quæst. 2. Durandus dist. 5. qu. 2. Heruæus quæst. 2. art. 2. Capreol. dist. 4. quæst. 1. art. 1. conc. 4. & in solut. argument. Argentina in 2. dist. 6. quæst. 1. art. 2. Henricus quodlib. 3. quæst. 10. Holcoth in 2. qu. 3. & alij, quibus ex nostris accedunt Arrubal, & Granado.

13. Dicendum cum hac secunda sententia: impossibile absolute fuit, vt Angeli peccarent in primo suæ creationis instanti.

Probatur, explicando, & promouendo rationem Sancti Thomæ, quæ confessione etiam aduersariorum est optima omnium, quæ afferuntur pro hac sententia. Nam licet res in primo instanti sui esse possit operari, tamen operatio primi instantis est à generante: ex.gr. quia ignis statim, ac generatur, incipit moueri sursum, motus sursum inest igni à generante, ideoque si res generetur ab agente deficiente, potest deficere in prima sui actione, puta si tibia generaretur à femine defectuoso, posset generari clauda, & statim claudicare, ac illa ipsa claudicatio esset à generante defectuoso; sed Angeli non possunt procedere ab alio generante, quam à Deo per creationem: ergo si in primo instanti peccarent, peccatum eorum esset à Deo, ac proinde Deus esset causa peccati: sed Deus non potest esse causa peccati: ergo impossibile est, vt Angeli, peccent in primo instanti suæ creationis. Quia verò impossibile est non solum moraliter, sed etiam physice, ac metaphysice, vt Deus sit causa peccati, impossibile est non solum moraliter, sed physice, ac metaphysice, vt Angeli peccent in primo instanti creationis, ac Sanctus Thomas negat id esse possibile non solum moraliter, sed etiam metaphysice, siquidem ratio ab ipso allata probat impossibilitatem metaphysicam.

14. Responderi potest, quod si res in primo instanti sui esse operetur liberè, sufficit, vt prima eius operatio sit à generante, vel tanquam à causa per se, vel tanquam à causa per accidens, & purè permittente, ac non impediante: sed si Angeli peccassent in primo instanti, peccassent liberè; ergo peccatum potuisset esse à Deo, tanquam à causa per accidens, & purè permittente: quod non repugnat, siquidem omnia peccata sunt à Deo, tanquam à causa per accidens, & purè permittente, non autem intendente peccata.

15. Sed contra: nam cum quis permittit peccatum, quando debet illud impedire, tale peccatum illi imputatur, vt omnes fatentur; sed Deus in primo instanti debet impedire peccatum Angelis; ergo peccatum illud Deo imputaretur, & Deus esset causa moralis peccati, quod est absurdum. Probatur minor: nam Deus debet creare res in suo genere bonas, vel saltem non simpliciter malas, licet possit permitttere, vt deinde sua culpa euadant malæ; sed præcipua bonitas naturæ rationalis est, vt careat peccato, per quod constituitur

simpliciter mala: ergo Deus debuit Angelos creare in suo genere bonos, & peccato carentes, ac proinde non potuit permitttere, vt in primo instanti peccarent. Maior videtur ex se sufficienter nota. Nam spectat ad providentiam artificis optimi, & omnipotentis providere, ne opus cum primo ab ipso sit, sit malum. Et confirmatur: nam plures ex aduersariis fatentur Deum saltem debuisse connaturaliter providere, ne Angeli in primo instanti essent mali, ideoque de facto id prouidit: sed indignum est, vt Deus dispenseret in hoc debito connaturali, siquidem talis dispensatio videretur esse in fauorem peccati: ergo Deus non potuit dispensare in hoc debito, ac proinde fuit impossibile metaphysice, vt Angeli in primo instanti suæ creationis peccarent.

16. Potest quæri, quo pacto Deus impedierit, ac debuerit impedire, ne Angeli in primo instanti peccarent?

Respondeo Deum potuisse impedire pluribus modis, qui videntur reduci ad duos. Primo potuit impedire, dando Angelis in illo primo instanti libertatem proximam ad hos, vel illos actus honestos, non autem ad peccandum, qualem libertatem ad solos actus honestos habuit Christus, & habent beati, & quæ sufficit ad meritum Angelis; ergo, qui hac libertate vtentes, & auxilijs gratiæ cooperantes, liberè se determinarunt ad actus perfectiores fidei, spei, & charitatis, se disposuerunt ad maiorem gratiam sanctificantem: qui se determinarunt ad actus imperfectiores, se disposuerunt ad minorem gratiam sanctificantem. In secundo instanti Deus dedit illis libertatem proximam etiam ad peccandum, & aliqui peccarunt, aliqui liberè perseuerarunt in charitate. Confirmatur hic modus. Nam aliqui ex aduersariis dicunt Deum in primo instanti dedisse Angelis libertatem solum physicam, non autem moralem ad peccandum: in secundo instanti dedisse illis potentiam etiam moralem peccandi: ergo possumus proportionally dicere, quod in primo instanti dedit Angelis libertatem solum ad hos, vel illos actus honestos, non autem ad peccandum: in secundo dedit libertatem etiam ad peccandum, vt possent etiam habere illam laudem, & illud meritum quod consistit in hoc: *potuit transgredi, & non est transgressus*, vt dicitur Ecclesiast. 31. Secundo potuit impedire, ne peccarent, dando solum auxilia, cum quibus per scientiam mediam videbat illos non peccaturos.

17. Tertia quæstio est, vtum inter instans, quo demones sunt creati, & instans, quo peccarunt, intercesserit aliqua mora.

Respondeo, quod quia iuxta dicta qu. 175. num. 23, & sequen. Angeli, & eorum operationes propriè non mensurantur tempore extrinseco, cum loquimur de instantibus Angelorum, nomine instantium non intelligimus instantia temporis, ac motus continui, sed instantia operationum Angelicarum, quæ cum sint

sint discretæ, constituunt tempus quoddam discretum. Instans igitur angelicum est duratio operationis angelicæ, ac proinde dum quæritur, vtrum inter instans, quo dæmones sunt creati, & instans, quo peccarunt, intercesserit aliqua mora, quæritur, vtrum inter primam operationem, quam dæmones exercuerunt, dum sunt creati, eiusque durationem, & inter peccatum illorum intercesserit aliqua alia operatio, & duratio alterius operationis. Respondet Sanctus Thomas art. 6. huius quæstionis 63. quod circa hoc duplex est opinio, sed probabilior, & Sanctorum dictis magis consonans est, quod statim post primum instans sue creationis diabolus peccauerit, hoc est, quod post primam operationem, qua dum creatus est, conuersus est ad Deum, eiusque durationem, quæ fuit primum instans angelicum, statim peccauerit, ac operatio peccandi fuerit secundum instans angelicum. Probatur: nam post primum instans creationis successit secundum instans tentationis; ergo si diabolus, & angeli eius in illo secundo instanti non peccassent, & tentationi resistissent, perseverassent in gratia, & per hanc perseverantiam consummascent meritum beatitudinis; sed Angeli post primum meritum consummatum perseverantia, & victoria tentationis, statim consecuti sunt beatitudinem, vt cum S. Thoma art. 3. huius quæst. 63. diximus quæst. 175. num. 27. ergo dæmones si in secundo instanti non peccassent, sed in gratia perseverassent consecuti essent beatitudinem; sed non sunt consecuti beatitudinem; ergo post instans creationis statim peccarunt, & peccando posuerunt impedimentum beatitudini, quam meruerant in primo instanti.

18. Ad 1. Christus Ioannis 8. de diabolo dicens: *Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit*, significat diabolum in veritate, & iustitia creatum fuisse, sed in illa non stetisse, ac perseverasse, siquidem statim in secundo instanti peccauit. Dum ergo dicitur diabolus ab initio peccasse, initium illud non debet sumi metaphysicè, sed moraliter, sicut sumitur moraliter, dum dicitur Adam peccasse ab initio mundi, Cain ab initio mundi fuisse homicida. Audiatur S. Augustinus lib. 11. de Ciuit. cap. 15. *Oportet illud, quod dictum est, in veritate non stetit, sic accipiamus, quod in veritate fuerit, sed non permanserit, & illud, quod ab initio diabolus peccat, non quod ab initio, quo creatus est, peccare putandus est, sed ab initio peccati, quod ab ipso superbia cepit esse peccatum.* Addit alia in eadem sententiam.

19. Ad 2. S. August. lib. 11. de Ciuit. cap. 13. verbis allatis dicit quidem, quod si quis assereret dæmones in primo sue creationis instanti liberè peccasse, ac fuisse malos, non ex natura sua, sed per liberum arbitrium, non incideret in errorem Manichæorum dicentium Angelos ab initio fuisse malos ex sua natura: at illam sententiam non sequitur, imò eodem libro paulo post docet sententiam oppositam, &

explicat, quo pacto sit intelligendum illud 1. Ioann. 3. *Ab initio diabolus peccat*, verbis relatis in resp. ad 1. Dum lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 23. de diabolo dicit: *Non ab eo, quod acceperat, cecidit, sed ab eo, quod accepisset, si Deo subditus esse voluisset*, non loquitur de gratia, sed de perfecta beatitudine, ac docet diabolum non cecidisse à perfecta beatitudine, quam acceperat, siquidem nunquam illam accepit, sed à perfecta beatitudine, quam accepisset, si Deo subditus esse voluisset. Idem S. Augustinus dum dicit Deum, dum creauit lucem, hoc est Angelos bonos, diuississe illam à tenebris, hoc est ab Angelis malis, vt explicat S. Thomas hoc art. 5. in respons. ad 5. loquitur de diuisione secundum præscientiam, ac significat, quod Deus creans Angelos discreuit lucem à tenebris, præuidens aliquos perseveraturos in charitate, & sic futuros in perpetuum lucem, alios peccaturos, & sic futuros in perpetuum tenebras.

20. Ad 3. distinguo antecedens: in Angelis statim post meritum consummatum, resistendo tentationi, & motui peccandi, sequitur præmium, concedo: statim post meritum non consummatum, nego antecedens; & nego consequentiam. In Angelis statim post meritum consummatum, resistendo tentationi, sequitur præmium; sed diabolus, ac dæmones licet in instanti creationis meruerint beatitudinem, tamen in secundo instanti illud non consummarunt, resistendo tentationi, ac motui peccandi, sed peccando, abruperunt, & mortificauerunt; ergo non est mirum, quod non fuerint consecuti beatitudinem.

21. Ad 4. concedo, quod Angeli in primo instanti potuerunt exercere suam operationem liberam, & meritoriam, sed nego, quod potuerint peccare, siquidem Deus non poterat permittere, vt peccarent, cum debuerit condere illos in suo genere bonos, ac proinde sine malitia peccati, qua essent in suo genere, ac simpliciter mali. In primo ergo instanti, vel non habuerunt potentiam antecedentem peccandi, vel non habuerunt potentiam consequentem peccandi, vt explicatum est num. 16.

22. Ad 5. nego antecedens. Iam enim dictum est ratione Sancti Thomæ sufficienter probari Angelos in primo instanti non potuisse peccare, ac Deum non potuisse permittere, vt peccarent, licet potuerit permittere, vt peccarent in alijs instantibus.

23. Ad 6. distinguo minorem: inter instans, & instans temporis continui mediat tempus, concedo: inter instans, & instans temporis discreti mediat tempus, nego; & nego consequentiam. Inter instantia temporis continui mediat tempus, ac de ijs loquitur Aristoteles. At inter operationes angelicas, earumque durationes, quæ constituunt tempus discretum, non debet mediare tempus, sed post primam operationem, eiusque durationem potest succedere immediatè secunda operatio, eiusque duratio, ac

340 Vtrum Lucifer fuerit supremus Angelus

duratio primæ operationis constituit primum instans, duratio secundæ operationis constituit secundum instans talis temporis discreti.

QVAESTIO CLXXXV.

Vtrum Angelus supremus inter peccantes fuerit supremus inter omnes, ac fuerit alijs causa peccandi.

S. Th. q. 63. art. 7. & 8.

1. **V**idetur Lucifer, qui supremus fuit inter Angelos, qui peccarunt, non fuisse supremus inter omnes: primo quia Ezech. 28. sub persona principis Tyriorum dicitur Lucifer: *Tu Cherub extensus, & protegens; sed Cherubim non constituunt primum, & supremum, sed secundum ordinem Angelorum, Seraphim autem constituunt primum; ergo.*

2. Secundo Damascenus lib. 2. de fide cap. 4. loquens de diabolo dicit: *Ex ijs angelicis virtutibus ea, quæ præerat terrestri ordini, & cui à Deo terra custodia commissæ erat & elevata est aduersus Deum, qui illam fecit, rebellare illi volens, & prima prolapsa à bono, in malo constituta; sed Angelus, qui præerat terrestri ordini, non fuit supremus inter Angelos; ergo &c.* Eandem sententiam ante Damascenum docuerunt, vel insinuarunt Epiphanius lib. 2. contra hæreses hæresi 64. ex Proclo, & Methodio: Theodoretus lib. 5. de diuinis decretis, cap. de diabolo, Rufinus in expositione symboli, & quidam alij, quos refert Suarez lib. 7. de Angelis, cap. 14. num. 1.

3. Tercio Isai. 14. Lucifer dicit: *Ascendam in Cælum; ergo Lucifer non erat ex Angelis supremis, qui erant in cælo, sed ex inferioribus, qui præsidebant terræ, & elementis.*

4. Quarto Angeli acceperant gratiam, & charitatem iuxta proportionem naturæ, & naturalium; ergo angelus supremus natura habebat etiam maximam gratiam, & charitatem: sed quo quis habet maiorem gratiam, & charitatem, eo minus est dispositus ad peccandum; ergo supremus angelorum minus, quam quilibet alius angelus, erat dispositus ad peccandum, ac proinde non est verisimile, quod primus omnium peccarit, ac ceteros ad peccandum induxerit. Rursus cum cæteris angelis præesset, minorem occasionem habuit altiore statum appetendi, & sic peccandi ex superbia.

5. Quinto Deus creauerat angelos, ut consequerentur beatitudinem; ergo si supremus angelus peccasset, ac non fuisset consecutus beatitudinem, ordinatio diuina fuisset frustrata in nobilissima creatura, quod est inconueniens.

6. Sexto videtur Lucifer non induxisse alios angelos ad peccandum. Si enim alios ad peccandum induxisset, peccasset prius,

quam cæteri; sed omnes angeli simul peccarunt, ut docet Damascenus lib. 2. de fide, cap. 4. ergo.

7. Septimo si Lucifer induxisset alios angelos ad peccandum, induxisset illos ad hoc, ut vellent potius subesse, & obtemperare ipsi Luciferi, quam Deo; sed superbus vult potius subesse superiori, quam inferiori; ergo cum angeli peccarint ex superbia, non est verisimile, quod à Luciferi induciti fuerint ad peccandum.

8. Octauo maius peccatum est velle alteri subesse contra Deum, quam velle alteri præesse contra Deum; sed alij angeli peccassent, quia voluissent subesse Luciferi contra Deum, Lucifer peccasset, quia voluisset præesse alijs angelis contra Deum: ergo peccatum aliorum angelorum fuisset maius peccato Luciferi, quod repugnat doctrinæ communi, quam tradit etiam Glossa in illud Psal. 108. *Draco iste, quem formasti*, dicens: *qui cæteris in esse erat excellentior, factus est in malitia maior.* Existimatur autem hæc glossa desumpta ex Augustino.

9. Respondeo duas examinandas esse quæstiones. Prima est, vtrum Lucifer, qui peccauit, fuerit primus, & supremus omnium angelorum in natura, ac proinde etiam in gratia, siquidem ut cum Sancto Thoma art. 6. quæst. 62. diximus quæst. 176. Angeli in primo instanti acceperunt gratiam iuxta mensuram naturalium. Secunda est, vtrum Lucifer ceteros angelos ad peccandum, & ad quod peccatum induxerit?

10. In prima quæstione prima sententia Damasceni, & aliorum relatorum num. 2. in secundo argumento docet Luciferum non fuisse supremum omnium angelorum, sed solum fuisse supremum, & principem eius ordinis, qui præerat rebus terrestribus. Sanctus Thomas hoc art. 7. quæst. 63. dicit hanc opinionem consonare principiis Platonico-rum, qui ut refert S. Augustinus lib. 8. de Ciuit. cap. 6. & 7. & lib. 10. cap. 9. 10. & 11. distinxerunt Deos à dæmonibus, ac Deos nominarunt substantias intellectuales, quæ sunt supra globum lunarem, ac dixerunt omnes Deos esse bonos, dæmones autem vocarunt substantias intellectuales, quæ sunt infra globum lunarem, sed sunt superiores hominibus ordine naturæ, & asseruerunt ex dæmonibus aliquos esse bonos, aliquos malos. Idem ferè dicit Durandus in 2. dist. 6. q. 1.

11. Secunda sententia plurium Patrum, quos infra referemus, docet Luciferum fuisse omnium angelorum primum, & supremum in natura, & consequenter etiam in gratia. Hanc opinionem ut probabiliorem sequuntur Sanctus Thomas hoc art. 7. quæst. 63. & plures alij scholastici in 2. dist. 6. nimirum Richard. art. 1. quæst. 1. Egidius qu. 1. art. 1. Durandus qu. 1. ac penè omnes recentiores.

12. Tertia sententia Suarez lib. 7. de Angelis, cap. 16. num. 8. & sequentibus docet Luciferum

ferum fuisse supremum angelorum negatiue, ita vt nullus fuerit illo superior, sed quia existimat in omnibus speciebus angelorum dari plura indiuidua eiusdem speciei, ac proinde æqualia in natura, docet, quod Lucifer non fuerit supremus positiue, ita vt esset perfectior omnibus alijs. Addit, quod si in suprema specie angelorum datur vnicum tantum indiuiduum, Lucifer fuit etiam positiue supremus omnium Angelorum.

12. Dicendum cum secunda, & communiori opinione: probabilius est Luciferum fuisse supremum omnium angelorum, non solum negatiue, sed positiue.

Probatur primo ex Patribus. Tertullianus lib. 2. contra Marcionem, num. 7. de Lucifero dicit: sapientissimus omnium editur, antequam diabolus: paulo post vocat illum eminentissimum Angelorum, Archangelum, hoc est principem angelorum, sapientissimum omnium. Nazianzenus carm. 6. vocat Luciferum primum, dicens:

*Quocirca primus malè sana mente tumescens
Lucifer, eximio nam quod fueretur honore,
Sperabat regale Dei soliumque, decusque
Corruit &c.*

Chrysostomus tom. 1. homil. de Adam, & Eva dicit: vnus angelus primus, qui Sathael dictus est: malignam presumptionem assumens: pono sedem meam in aquilone, & ero similis Altissimo: & ita pro tali presumptione cecidit irreparabiliter, vt angelus primus præcipitatus de culmine angelico diabolus nominaretur. Et homil. de lapu primi hominis dicit: in angelis Sathael principatum tenuit. Hieronymus in Psalm. 23. in fine dicit: diabolus nonem ordines angelorum sub sua habuit dominatione, siue bonos, siue malos. In 40. caput Iob explicans de diabolo illa verba: hic est principium viarum Domini, dicit: hoc in loco hic mihi videtur sensus, quod ad vias Dei ambulandas, & per obedientiam præcepta Domini observanda, hic inter ceteras creaturas primus à Deo sit conditus, & inde dictum sit hic est principium viarum Domini. Nam in Ezechiele propheta in capite lapidum ignitorum refertur, quod primus fuerit omnium angelorum, & corona in manu Domini. Et lib. 2. contra Iovinianum Luciferum vocat altissimam sublimitatem, quæ in veritate non fletit. Cyrillus Alexand. in cap. 14. Iſai. dicit de Lucifero: Erat enim, quod ad gloriam attinet, insignis inter angelos, & superis potestatibus spectabilis, & sane velut inter astra Lucifer. Gregorius Magnus homil. 34. in Euangel. quæ est de centum ouibus, dicit: Primus angelus, qui peccauit, dum cunctis angelorum agminibus prælatus, eorum claritatem transenderet, ex eorum comparatione clarior fuit: lib. 4. Moral. cap. 13. alias 12. Ille enim apostata angelus, qui ita conditus fuerat, vt ceteris angelorum legionibus eminceret: & lib. 9. cap. 2. dicit. Summus ille angelicus spiritus, qui subiectus Deo in culmine stare potuisset: & lib. 32. cap. 18. exponens de Lucifero verba illa Iob 40. dicta de Bohemoth, ipse est principium viarum eius, dicit: principium viarum eius Bohemoth dicitur, quia nimirum cum cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis angelis emi-

nentiorē fecit. Bernardus serm. 1. super missus est, loquens de superbia dicit: non modo angelum, sed angelorum primum in diabolum commutauit.

13. Probatur secundo conclusio ratione. Probabilius enim est, quod ille Angelus primo peccauerit peccato superbiæ, qui maius habuit motuum peccandi tali peccato; sed motuum peccandi est excellentia, quæ maximè inuenta fuit in angelorum supremo; ergo. Confirmatur; nam ex dictis angelus peccauit occasione vnionis hypostaticæ, quam inordinatè appetiuit sibi dari propter excellentiam suæ naturæ, quæ est multo excellentior natura humana, indignans, quod deberet subijci naturæ inferiori, & amittere principatum supra ceteros angelos; sed hoc motuum erat aptum mouere præcipuè Angelum supremum: ergo.

14. Secunda quæstio est, vtrum primus angelus ceteros ad peccandum induxerit?

Respondeo duas esse sententias. Prima Guglielmi Parisiensis l. p. 2. partis principalis de vniuerso, cap. 112. Alberti in 2. dist. 6. art. 3. Alphonsi de Castro contra hæreses verbo peccatum, hæresi 3. docet nullum Angelum inferiorem inducendum fuisse ad peccandum à supremo, sed vnumquemque sine alterius suasionē, vel occasione peccasse.

15. Secunda sententia communis docet angelos inferiores peccasse suasionē primi, hoc est Luciferi. Secuti sunt hanc sententiam Sanctus Thomas hoc art. 8. quæst. 63. & cum eo Caietanus, ac Thomista, S. Bonavent. in 2. dist. 5. art. 2. quæst. 2. & eadem dist. Richard. art. 1. quæst. 2. Egidius in 2. dist. 6. quæst. 1. art. 3. Gabriel quæst. 1. art. 3. dub. 3. Suar. lib. 7. de Angelis, cap. 17. num. 15. Sanderus lib. 4. de visibili Monachia, & alij. Durandus in 2. dist. 6. quæst. 2. & Vafquez 1. par. disp. 237. dicunt rem esse dubiam, quia non est tribuendum angelis, quod nullo sufficienti fundamento potest ostendi.

16. Dicendum cum communi sententia Luciferum induxisse ceteros angelos ad peccandum, non quidem illos cogendo, sed suadendo.

Probatur primo ex Patribus Grecis, & Latinis, quorū testimonia affert Suar. lib. 7. de Angelis, c. 17. n. 16. & 17. Ex Grecis Origen. lib. 1. Periarch. in procemio dicit. Apud multos hæc inualuit opinio, quod diabolus apostata effectus quamplurimos angelos secum declinare persuaferit, qui nunc vsque angeli eius nuncupantur. Euseb. lib. 7. de Præparat. cap. 6. loquens de Lucifero dicit: Quorum primum, qui etiam alijs defectionis causa fuit, draconem, serpentemque Scriptura solet appellare. Nazianz. carm. 6. loquens de Lucifero dicit.

*Haud solus cecidit, verum agmine septus
Ingenti, sceleris cui dux fuit, atque magister.
Nam velut auertit commissum proditor agmen,
Regis ab imperio, multas sic ille cohortes
Regis ab obsequio magni, cætuque piorum
Abducens ad se collegit.*

Cæsa;

542 Vtrum Lucifer fuerit supremus Angelus :

Cæsarius Nazianzeni frater dial. 1. dicit . *Ad malum versus auctor ille mali diabolus secum ad defectionem multos angelorum trahens , non natura, sed voluntate mutatos per ducis suggestionem &c.* Chrysostomus in Psalm. 14. in illa verba . *Domine quis habitabit, dicit . Vnus illuc ciuis, tanquam inquilinus mouit seditionem, & ciectus est tanquam externus, & à Deo alienus, & cum eo qui cum secuti sunt daemones .* Damascenus lib. 2. de fide cap. 4. post descriptum peccatū Luciferi subdit . *Vna porro cum eo auulsa est, eique comitem se adiunxit, simulque corruit innumerabilis subiectorum ipsi angelorum multitudo .*

17. Ex Patribus latinis Ambrosius Epist. 33. ad Demetriadem loquens de diabolo dicit. *cum ijs Angelis, quos in consensum impietatis suæ traxerat, à cælesti sublimitate deiectus est.* Hieronymus in cap. 14. Isai. explicans de Lucifero illa verba : *Tu terram tuam disperdidisti, tu Populum tuum occidisti, & Luciferum alloquens dicit . Eos, quos tibi Deus in correctionem dederat, tu penitus perdidisti .* Idem docent plures alij Patres .

18. Probatur secundo conclusio à Sancto Thoma ex signo deducto ex Scriptura . Nam cæteri daemones subduntur Lucifero, hoc est diabolo, tanquam regi; sed vt dicitur 2. Petri 2. *à quo quis superatus est, huic seruus additus est;* ergo cæteri daemones superati sunt à diabolo, & ad peccandum induciti . Probatur maior . Nam Christus Matth. 25. dicit : *Ite maledicti in ignem æternum, qui parati estis diabolo, & Angelis eius :* Apocalypsis etiam 12. dicitur : *Draco pugnabat, & Angeli eius :* ergo cæteri daemones sequuntur Luciferum, tanquam suum regem, & ducem, & sunt eius angeli, proportionaliter, ac angeli sancti dicuntur angeli domini : ergo superati sunt à Lucifero, & ab initio peccando, cum vt ducem sunt secuti, ideoque de Lucifero figurato per Leuiathan Iob 40. dicitur : *Ipse est Rex super omnes filios superbia .*

19. Confirmatur . Nam Apocal. 12. dicitur : *Factum est prælum magnum in cælo : Michael, & angeli eius præliabantur cum Dracone, & draco pugnabat, & angeli eius, & non præualuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in cælo :* sed licet hic locus intelligatur de prælio, quod pro salute, vel perditione hominum fiet in Ecclesia militante, præsertim circa sæculi consummationem, vt explicat Gregorius Homil. 34. in Euang. & lib. 32. Moral. cap. 12. tamen potest, ac debet intelligi etiam de primo prælio, quod ab initio factum fuit in cælo inter Luciferum, & daemones ex vna parte, & Michaellem, & angelos sanctos ex alia, & hanc explicationem communiter approbant Scholastici cum Magistro in 2. dist. 6. ; ergo ab initio angeli peccarunt secuti Luciferum ducem, & impulsorem . Confirmatur autem hæc explicatio: nam primum tantum prælium factum est in cælo, in eoque draco cum daemonibus ex cælo expulsi sunt, ac de dracone dicitur : *Cauda sua trahabat tertiam partem stella-*

rum, hoc est tertiam partem angelorum; secundum autem prælium non fiet in cælo, sed in terris, & in mundo hoc elementari .

20. Ad 1. Respondet Sanctus Thomas, quod Cherub interpretatur plenitudo scientiæ, Seraphim interpretatur ardens propter charitatem : & quia scientia, non autem charitas potest coniungi cum peccato, ideo diabolus vocatur Cherub, non autem Seraphim; ex quo non arguitur, quod non fuerit ex supremo ordine, ac supremus illius ordinis .

21. Ad 2. Respondeo Damasceno, aliisque paucis Patribus, qui iuxta principia Platoniorum dixerunt Luciferum fuisse supremum eorum tantum angelorum, qui præsidebant terris, præferendos esse plures, & grauiores Patres, qui conformius Scripturis asseruerunt Luciferum fuisse supremum omnium angelorum .

22. Ad 3. Lucifer licet esset in cælo, potuit velle ascendere ad superiorem cœli partem, in qua de facto est Christus, ibique collocare suum solium, & exercere principatum in angelos, quos secum traxisset ad rebellionem à Deo .

23. Ad 4. Vt benè aduertit Sanctus Thomas in corpore huius art. 7. quæst. 63. diabolus peccauit, non ex aliqua pronitate, & dispositione ad peccandum, siquidem nullam habebat ad peccandum dispositionem, pronitatem, atque inclinationem, vt dictum est quæst. 183. num. 13. & 14. sed ex solo libero arbitrio; ergo licet supremus angelus, in quantum habebat maiorem gratiam, & charitatem, haberet maiorem propensionem ad diligendum Deum, & ad non peccandum, quam angeli inferiores, tamen cum excellentia sit motuum superbiæ, ipse, qui erat excellentior cæteris, habuit maius motuum superbiæ, ideoque probabilius est, quod angelus, qui præ cæteris peccauit peccato superbiæ, fuerit supremus . Nec obstat, quod cum haberet maiorem gratiam, & charitatem, haberet maiorem inclinationem ad diligendum Deum, & ad non peccandum, quam cæteri . Nam vt loquitur Sanctus Thomas in resp. ad 3. *quantumque inclinatio ad bonum fuerit in supremo angelo, tamen ei necessitatem non inducebat .* Unde potuit per liberum arbitrium eam non sequi .

24. Ad 5. distinguo antecedens : Deus creauerat Angelos, vt consequerentur beatitudinem, vel vt si ex libero arbitrio ponerent impedimentum suæ beatitudinis, haberet occasionem compensandi eorum perditionem alijs bonis, concedo: sine hac distinctione, nego antecedens: & nego consequentiam . Deus creauerat angelos, vt gratiæ cooperando, consequerentur beatitudinē, vel si per liberum arbitrium gratiæ resisterent, peccarent, ac ponerent impedimentum suæ beatitudini, & incurrerent æternam perditionem, haberet occasionem malum peccati compensandi alijs bonis; ergo diuina intentio non fuit frustrata, nec in angelis, qui beatitudinem obtinuerunt,

runt, nec in diabolo, & dæmonibus, qui peccarunt, præsertim cum perditionem angelorum compensauerit salutem hominum, & Incarnatione, ac gloria, & beatitudine Christi, qui est incomparabiliter magis beatus, quam fuisset beatus Lucifer, si non peccasset.

25. Ad 6. In argumento quæritur, vtrum Lucifer, qui alios angelos ad peccandum induxit, peccauerit non solum prius natura, sed etiam prius tempore, quam alij angeli, qui eius suggestione peccarunt. Sanctus Bonaventura in 2. distin. 5. art. 2. quæst. 2. existimauit prius non solum natura, sed tempore peccasse Luciferum, quam reliquos angelos. Aggidius in 2. dist. 6. Durandus ibidem, quæst. 2. & Argentina quæst. 1. art. 2. censent simul tempore peccasse Luciferum, & alios angelos, eandemque sententiam videtur supponere, Sanctus Thomas art. 8. huius quæst. 63. in resp. ad 2. & hanc secundam sententiam existimo probabiliorē. Iuxta hanc opinionem, ad argumentum, in quo in maiori assumebatur, quod si Lucifer induxisset alios angelos ad peccandum, prius tempore peccasset, quam ceteri angeli, quod est contra Damascenum: nego maiorem. Angelus enim, cum habeat perfectam vim intellectiui, ad intelligendum, eligendum, loquendum intelligibiliter, exhortandum, percipiendam locutionem intelligibilem, eique consentiendum, non indiget mora temporis, sicut homo, qui indiget mora temporis ad perfectè intelligendum, deliberandum, eligendum, & loquendum, vocaliter, exhortandum, percipiendam locutionem, ac de re proposita deliberandum: ergo Lucifer in eodem instanti, in quo peccauit occasione propositæ incarnationis, potuit motiuum, propter quod peccauit, alijs angelis intelligibili locutione exprimere, eosque ad peccandum excitare, illique potuerunt eius suggestioni consentire, ac peccare.

27. Ad 7. distinguo maiorem: si Lucifer induxisset ceteros angelos ad peccandum, induxisset illos ad hoc, vt vellent potius subesse, & obtemperare ipsi Luciferò, quam Deo præcipienti, vt se subicerent naturæ humanæ in Christo, illumque adorarent, & hac subiectione se disponent ad supernaturalem beatitudinem, concedo: non hoc præcipienti, nego maiorem; & distinguo minorem: superbus vult potius subesse superiori, quam inferiori præcipienti, vt se subiciat naturæ inferiori, nego: non hoc præcipienti, transeat minor: & nego consequentiam. Lucifer induxit alios dæmones ad hoc, vt ex motiuo superbiæ nollent obedire Deo præcipienti, vt se subicerent naturæ humanæ Christi inferiori naturæ angelorum, & nollent Christum adorare, & hac subiectione consequi beatitudinem supernaturalem, & vt appeterent vnionem hypostaticam potius Luciferò, quam naturæ humanæ Christi, & vellent subesse, & obtemperare potius Luciferò suadenti, vt ponerent suum vltimum finem in aliquo bono, quod

possent consequi per suas vires naturales unitas cum viribus Luciferi, & aliorum angelorum conspirantium contra Deum, quam in beatitudine supernaturali consequenda per adorationem Christi; sed pater, quod angeli Luciferò inferiores hoc pacto ex motiuo superbiæ potuerint velle potius subesse Luciferò, quam Deo; ergo.

28. Ad 8. distinguo maiorem: maius peccatum est velle alijs subesse contra Deum, quam velle alijs præesse contra Deum, si cetera sint paria, transeat: si cetera non sint paria, nego maiorem: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Lucifer ex pluribus capitibus grauius peccauit, quam ceteri dæmones. Primo grauius peccauit, quia ceteris fuit causa peccandi. Secundo grauius peccauit, quia peccatum voluit actu intensiori voluntatis. Quod autem Lucifer actu intensiori voluntatis voluerit peccare, probat Sanctus Thomas hoc art. 8. in resp. ad 3. dicens. *Sicut supra dictum est, quæst. 62. art. 6. Angelus non habet aliquid retardans, sed secundum totam suam virtutem mouetur in illud, ad quod mouetur, siue in bonum, siue in malum. Quia igitur supremus Angelus maiorem habuit naturalem virtutem, quam inferiores, intensiori motu in peccatum prolapsus est, & ideo factus est in malitia maior.*

QVÆSTIO CLXXXVI.

Vtrum plures, vel pauciores Angeli peccauerint, quam in charitate perseuerauerint? & vtrum peccauerint ex omnibus ordinibus?

S. Tho. q. 63. art. 7.

1. **V**identur plures angeli peccasse, quam in charitate perseuerasse; primo quia vt dicit Aristoteles lib. 2. Ethic. cap. 6. malum est in pluribus, bonum in paucioribus, cui consonat Scriptura Eccles. 1. dicens: *Stultorum infinitus est numerus*: consonat etiam experientia, qua videmus ex hominibus plures esse malos, quam bonos; sed eadem ratio est de angelis: ergo.

2. Secundo videtur, quod non peccauerint angeli ex singulis nouem ordinibus. Scriptura enim licet tribuat dæmonibus nomina, Cherubim, Principatuum, & Potestatum, nunquam illis tribuit nomina Seraphim, & Thronorum: ergo signum est, quod ex ordinibus Seraphim, & Thronorum nullus angelus peccauerit.

3. Tertio Leo 3. vel 9. vt refertur capit. *Hi duo de Consecrat. dist. 1. dicit. Quod nouem hebdomadibus alluia intermitimus, non incongruè per nouem hebdomadas nouem ordines angelorum accipimus, quorum decimus ordo per superbiam corrumpens, angelicum numerum minuit, & à felicitate perturbauit.*

4. Re-

544 De numero Angelorum, qui peccarunt

4. Respondeo de fide est ex clarissimis Scripturæ testimonijs cum diabolo, seu satana peccasse plures alios angelos. Matth. enim 25. Christus de igne inferni dicit. *Qui paratus est diabolo, & angelis eius*: 2. Petri 3. dicitur. *Deus angelis peccantibus non pepercit &c.* In Epist. Iudæ dicitur, *Angelos vero, qui non seruauerunt suum principatum, sed reliquerunt suum domicilium, vinculis æternis sub caligine seruauit.* Apocal. 12. *Draco pugnabat, & angeli eius.* Psal. 77. *Misit in eos iram indignationis sue, immissiones per angelos malos*: Ecclesiast. 39. *Sunt Spiritus, qui in vindictam creati sunt, & in furore suo confirmauerunt tormenta sua.*

5. Hoc supposito, quod est de fide, quaeritur primo, utrum plures, vel pauciores angeli peccauerint, quam in iustitia, & charitate perseuerauerint?

6. Respondet Sanctus Thomas pauciores peccasse, quam perseueraasse, idemque docent Scholastici communiter in 2. dist. 6.

Probatur primo ex Scriptura. Nam 4. Regum 6. Eliseus dixit: *Noli timere: plures enim nobiscum sunt, quam cum illis*, quod Hugo de Sancto Victore lib. 1. de Sacram. part. 5. cap. 31. explicat de bonis angelis, qui sunt nobiscum in auxilium, & de malis, qui nobis aduersantur. Apocal. 12. dicitur de Dracone. *Cauda eius traherat tertiam partem stellarum*, hoc est angelorum, ut plures Patres interpretantur.

7. Probatur secundo ex Patribus. S. August. lib. 11. de Civitate, cap. 23. dicit. *Et quia peccata sunt, non ideo cuncta sunt impleta peccatis, cum bonorum longe maior numerus in celestibus sua natura ordinem seruet.* S. Cyrillus Alexand. lib. 1. in Gen. sub finem, loquens de angelis, qui peccarunt, dicit. *Quid est quæso, quod te vehementer facit tristari, quia forte aliqui ob insolentiam felicitatem amiserunt? At sunt plures, qui meliorem apud Deum obtinent statum, eiusque mansuetudine repleti, longis, assiduisque laudibus eum efferrunt.*

8. Probatur tertio ratione, quam affert S. Thomas hoc art. 9. quæst. 63. Ut enim dictum est quæst. 83. num. 14. cum Sancto Thoma quæst. 63. art. 4. Angeli non habent naturalem inclinationem ad peccandum, sed solum ad operandum secundum rationem, hoc est honestè, & rationabiliter, ac proinde peccatum est contra naturam, & naturalem inclinationem angelorum; sed quæ sunt contra naturam, & contra naturalem inclinationem, non sunt plerumque, sed raro, siquidem natura consequitur suum effectum, vel semper, vel plerumque: e. g. homo semper, vel plerumque generat hominem, raro generat monstrum: ergo.

9. Quæritur secundo, utrum ex omnibus nouem ordinibus aliqui angeli peccauerint?

Respondet Sanctus Thomas hoc art. 9. quæst. 63. in resp. ad 3. quod si Lucifer, seu diabolus fuit ex infimo ordine angelorum,

qui præfuit terrestribus, ut docuit Damascenus relatus quæstione superiori 85. num. 2. & 10. peccarunt soli angeli spectantes ad infimum ordinem, cui Lucifer præsidebat. Si verò, ut nos cum Sancto Thoma censuimus, Lucifer fuit supremus omnium angelorum, probabile est, quod ex omnibus nouem ordinibus aliqui peccarunt. Hanc sententiam secutus est etiam Magister cum Scholasticis in 2. dist. 6. & 9. Indicarunt autem illam Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Gen. circa medium. Cum enim ordines sanctorum angelorum in principio mundi creatos enumerasset, subdit. *Erat etiam inter illos draco ille præuicator, & quæ cum eo erant prauissima potestates, & communes cum cæteris sanctis sedes obtinebant*: & lib. 4. contra Iulianum vers. 6. dicit. *Etenim plurimi olim erant inter Sanctos angelos, & superiorum spirituum choros numerati, qui beatam, & sanctam vivebant vitam, sed ut sacra Scriptura dicit, non seruabant suum principatum, & valedicebant diuino consortio, ad deteriora prolapsi.* Consonat Theodoretus, qui in cap. 6. Epist. ad Ephes. super illa verba *aduersus principes, & potestates*, dicit: *erant ex bonis ordinibus mali demones, sed propter improbitatem ab illo ordine ceciderunt. Habent autem nunc quoque appellationem.*

9. Suaderi potest hæc sententia primo ex Scriptura. Nam agendo de malis angelis tribuitur illis nomen Cherubim Ezechielis 28. Vocantur Principes, & Potestates, ad Eph. 6. dum dicitur: *non est nobis collectatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum*: ergo aliqui sunt demones ex his ordinibus, & a fortiori ex ordinibus inferioribus; sed Lucifer fuit ex supremo; ergo verisimile est, quod ex omnibus nouem ordinibus aliqui peccarint.

10. Suaderetur secundo coniectura, quam affert Sanctus Thomas hoc art. 9. in resp. ad 3. Nam homines assumuntur ad quemlibet ordinem angelorum ad supplendas ruinas angelicas; ergo ex omnibus ordinibus aliqui peccarunt.

11. Suadetur tertio: nam cum omnes angeli præditi essent libero arbitrio, & in singulis ordinibus essent angeli innumerabiles, verisimile est, quod ex singulis ordinibus aliqui per liberum arbitrium peccarint.

12. Quæritur tertio, utrum angeli, qui peccarunt, sint in maximo numero, licet pauciores ijs, qui non peccarunt?

Respondeo affirmatiuè, licet definiri non possit, quot sint. Probatur: nam Patres communiter dicunt ingentem dæmonum turbam inter nos versari, & per aerem discurrere, idque sæpe asserbat Sanctus Antonius, ut in eius vita refert Athanasius. Nazianzenus autem Carm. 6. loquens de Lucifero dicit. *Haud solus cecidit, verum agmine septus ingenti.* Confirmatur: nam Marci. 1. & Luca 8. legitur integram legionem dæmonum vnicum hominem occupasse: ergo signum est dæmones esse in maximo numero.

13. Ad

13. Ac 7. Aristoteles dicens malum esse in pluribus, bonum in paucioribus, loquitur de hominibus præsertim in statu naturæ lapsæ, ac de iisdem Scriptura dicit: *Stultorum infinitus est numerus*, vt etiam ostendit experientia; sed ex hominibus non valet argumentum ad angelos: ergo. Probat minor: nam ideo plerique homines sunt mali, quia per concupiscentiam inclinatur vehementer ad bona sensibilia, quæ sunt illis magis nota, quam bonum rationis, ideoque bonum sensibile magis notum præponunt bono honesto minus noto: sed angeli erant purè intellectuales, & ante peccatum non habebant naturam corruptam, ac nullam habebant inclinationem ad bona sensibilia: ergo.

14. Ad 2. ideo Scriptura nunquam demonibus tribuit nomina Seraphim, & Thronorū, quia Seraphim dicuntur ex ardore charitatis, Troni dicuntur ex eo, quod in illis habitat, ac sedet Deus; sed in demonibus post peccatum non datur charitas, neque in ijs Deus habitat per gratiam; ergo demonibus post peccatum non debent tribui hæc nomina. Illis tamē tribuuntur nomina Cherubim, Principatuū, & Potestatum, quia significant scientiam, & potentiam, quæ bonis, malisque angelis possunt esse communia. Ex hoc, quod demones post peccatum non amplius vocentur seraphim, ac troni, non sequitur, quod ex illis ordinibus nullus peccarit. Leo 9. vel 8. dum dicit decimum ordinem angelorum per superbiam corruisse, vt explicat Magister in 2. dist. 9. cap. 7. ex coque Glossa, non significat, quod essent decem ordines, ex quibus decimus ceciderit, sed quod ex nouem ordinibus tot ceciderunt, vt sufficiant ad constituendum decimum ordinem angelorum malorum distinctum à nouem ordinibus angelorum bonorum. In eodem sensu potest explicari Saloniū Viennensis in Dial. de Ecclesia dicens: *decem sunt ordines angelorum, sed vnus cecidit per superbiam, & ideo boni Angeli semper ad hoc laborant, vt de hominibus numerus impleatur, & perueniat ad perfectum numerum, idest denarium.*

QVÆSTIO CLXXXVII.

Vtrum intellectus demonum sit obtenebratus per priuationem cognitionis omnis veritatis, tum naturalis, tum supernaturalis, tum speculative, tum practice?

S. Th. qu. 64. ar. 3.

1. **V**identur demones propter peccatum priuari fuisse cognitione omnis veritatis etiam naturaliter cognoscibilis ab ipsis: primo quia si aliquam veritatem cognoscerent, maxime cognoscerent se ipsos, aliosque angelos; sed non cognoscunt se ipsos, aliosque angelos: ergo. Probat minor: nam

cognoscere angelos, hoc est substantias separatas spectat ad quamdam beatitudinem, ideoque aliqui ultimam hominis beatitudinem constituerunt in cognitione substantiarum separatarum; sed hæc qualiscumque beatitudo non conuenit demonibus, qui damnati sunt ad summam miseriam: ergo.

2. Secundo Deus est naturaliter cognoscibilis ab angelis cognitione euidenti: sed demones non cognoscunt Deum cognitione euidenti, cum non habeant mundum cor: Deus autem euidenter ab ijs solū cognoscitur, qui habent mundum cor, iuxta illud Christi Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*: ergo.

3. Tertio ex S. Augustino lib. 4. de Gen. ad lit. cap. 22. angeli de rebus habere possunt duplicem cognitionem, matutinam, & vespertinam; sed demones non habent cognitionem matutinam, qua res videntur in Verbo, quia non vident Verbum: nec habeant vespertinam, per quam res in se ipsis cognitæ referant ad laudem creatoris, quia creatorem non laudant, sed blasphemant; ergo.

4. Quarto demones videntur multo magis fuisse priuari omni cognitione veritatum supernaturalium, etiam earum, quæ in statu viæ fuerunt ipsis reuelatæ. Ex dictis enim quæst. 157. n. 9. demonibus antequam peccarent reuelatum fuerat mysterium incarnationis, seu Regni Dei; sed demones cum incitarent Iudæos ad Christum crucifigendum, hoc mysterium non cognouerunt: vt enim dicit Apostolus 1. ad Corinthios 2. *Si cognouissent, nunquam Dominum glorie crucifixissent*: ergo priuari fuerant cognitione incarnationis, ac proinde aliorum mysteriorum supernaturalium.

5. Quinto si demones cognoscerent aliquas veritates naturales, vel supernaturales, vel cognoscerent illas naturaliter, sicut nos cognoscimus prima principia, vel experientia, longi temporis, vel addiscendo ab alijs; sed non cognoscunt naturaliter, quia vt dicitur ad Ephes. 5. *Omnis manifestatio fit per lumen*, demones autem diuisi sunt à beatis angelis, sicut lux à tenebris, vt dicit Augustinus lib. 11. de Ciuit. cap. 19. & 33. non cognoscunt per experientiam longi temporis, quia vt docet Aristoteles lib. 1. Metaph. in proœmio experientia oritur à sensu; neque cognoscunt per reuelationem, qua illas addiscant ab angelis Sanctis, quia non est conuentio lucis ad tenebras, vt dicitur 2. ad Corinthios 6. ergo.

6. Sexto ex alia parte videntur demones habere cognitionem etiam supernaturalem fidei. Vt enim dicitur Iacobi 2. *demones credunt, & contremiscunt*, & vt docet Sanctus Thomas hoc art. 1. quæst. 64. *Cognitio, quæ est per gratiam in speculatione consistens, non est eis totaliter ablata, sed diminuta.*

7. Septimo vt arguit Durandus in 3. distinct. 23. quæst. 9. habitus fidei non amittitur, nisi peccando contra fidem; sed demones in via non peccarunt contra fidem: ergo

Z z z

non

546 De obtenebratione intellectus dæmonum.

non amiserunt habitum fidei supernaturalis, qui habitus remanet in ijs ad eorum malum, ideoque cruciantur de carentia beatitudinis supernaturalis, de qua beatitudine nihil nouerunt, nisi per fidem.

8. Respondeo quod Sanctus Thomas postquam quæst. 63. egit de peccato dæmonum, quæst. 64. agit de eorum pœna: & quia dæmones aliquas pœnas patiuntur in intellectu, aliquas in voluntate, aliquas videntur pati in ipsa substantia, ideo hoc art. 1. agit de pœnis, quas patiuntur in intellectu, illasque omnes comprehendit nomine obtenebrationis, seu excacationis, qua priuantur cognitione veritatis: art. 2. & 3. agit de pœnis, quas patiuntur in voluntate: cap. 4. agit de pœna, quam patiuntur per alligationem ad locum, & ignem inferni, qua fortasse puniuntur in ipsa sua substantia.

9. Supponit Sanctus Thomas cum omnibus Theologis dæmones in intellectu puniri pœna obtenebrationis consistente in priuatione sapientiæ, seu cognitionis veritatis: siquidem Ezech. 28. Luciferus sub persona Principis Tyrionum dicitur: *Perdidisti sapientiam tuam in dolo tuo*, & Damasc. lib. 2. de fide cap. 4. dicit: *dæmon lux à Creatore conditus, bonusque creatus, propria voluntate caligo factus est*. Hoc supposito, quærit, vtrum dæmones priuati sint cognitione omnium, vel aliquarum veritatum. Et quia aliqua veritates cognoscuntur per naturam, aliqua per gratiam, & reuelationem diuinam, ex quibus aliqua sunt speculatiua, aliæ practica, ideo de his omnibus quæstionem instituit, ac respondet tribus conclusionibus.

10. Prima conclusio est: cognitio, quam angeli cognoscunt veritates naturales per naturam, in dæmonibus, nec est ablata, nec diminuta. Probat: nam dæmonibus natura non est ablata; sed natura, & substantia angelorum est simplex, adeoque non potest minui subtractione alicuius partis, eo pacto, quo substantia hominis ut potest constans ex partibus potest minui subtractione, & amputatione partis, puta manus, aut pedis; ergo natura, & substantia angelorum non est diminuta, ac proinde non est diminuta eorum vis cognoscitiua, neque sunt ijs ablata species ipsis connaturales, nec est diminuta naturalis cognitio consequens ex his.

11. Confirmatur ex Patribus, ex quibus Sanctus Thomas desumpsit hanc doctrinam. Dionys. cap. 4. de diuinis nominibus dicit, quod naturalia dona non sunt in dæmonibus propter peccatum diminuta, quia quæ per naturam sunt incorruptibilia, per peccatum non corrumpuntur; sed naturalis vis cognoscitiua, ac species naturales innata sunt naturalia dona, ac per suam naturam incorruptibilia; ergo in angelis non sunt diminuta. Ex opposita ratione quia in hominibus naturalia sunt subiecta corruptioni, & imminutioni, possunt etiam per peccatum imminui. Augustinus toto libro de diuinat. dæmonum, & lib. 2. de Gen. ad litteram

cap. 17. docet, vel supponit dæmones non fuisse priuatos ylla naturali cognitione speculatiua, & iuxta principia Augusti. Isid. lib. 1. sentent. cap. 10. & Bedæ tom. 8. lib. variarum quæstionum, quæst. 9. dicunt. *Prenuatores angeli, sanctitate amissa, non amiserunt viuacem creaturæ angelicæ sensum*.

12. Dices: dæmones de facto circa futura contingentia, & circa secreta cordium, de quibus non habent euidentiam, incidunt in varios errores, in quos non inciderent, si essent in pura natura: ergo per peccatum imminuta est in ijs vis cognoscitiua, quam habuissent in pura natura.

Respondeo, distinguo antecedens: errant ex defectu intellectus, nego; ex solo defectu voluntatis, concedo; & nego consequentiam. In pura natura angeli non proferrent absolutum ac determinatum iudicium de ijs, de quibus non haberent euidentiam, sed solum affirmarent eorum probabilitatem, ideoque non errarent. At post peccatum, quia habent voluntatem deprauatam, de ijs sæpè proferunt iudicium determinatum, ideoque errant, non ex defectu luminis intellectus, sed ex inordinatione voluntatis.

13. Quæritur, vtrum sicut in dæmonibus non est ablata, nec diminuta cognitio naturalis speculatiua, sic non sit ablata, nec diminuta cognitio practica naturalis?

Respondeo cum Suario lib. 8. de Angelis, cap. 6. numer. 11. dæmones priuatos esse omni recto iudicio practico in ordine ad omnes actus moraliter bonos, ita ut nunquam faciant vllum actum moraliter bonum, ut dicitur inferius quæst. 189. Ratio est, quia rectitudo iudicii practici dependet à rectitudine voluntatis, præsertim circa finem; sed dæmones habent voluntatem prauam, præsertim circa vltimum finem, cum illum constituerint in se ipsis, & non in Deo: ergo omne eorum iudicium practicum circa moralia est non rectum. Ex opposita ratione iudicium practicum dæmonum circa artificialia potest esse rectum: siquidem rectitudo iudicii practici circa artificialia non pendet, à rectitudine voluntatis.

14. Secunda conclusio, quam ponit Sanctus Thomas, est: cognitio, quæ est per gratiam in speculatione consistens, non est dæmonibus totaliter ablata, sed diminuta. Probat: nam ut dictum est quæst. 156. dæmones, & damnati per signa euidentia conuincuntur de pluribus mysterijs fidei, & gratiæ, puta de hoc, quod Deus sit trinus, & vnus, quod Christus sit Deus, & homo, quod beati videant Deum: ideoque Iacobi 2. dicitur: *Dæmones credunt, & contremiscunt*, & ad Philipp. 2. de Christo dicitur: *Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genuflectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris*: ergo cognitio mysterij

steriorum supernaturalium non est demonibus penitus ablata, sed diminuta, cum non tot mysteria gratiæ cognoscant, neque tam perfectè, quam Angeli sancti. Videri possunt quæ diximus citata disput. 156. num. 17.

15. Confirmatur ex S. Augustino, qui lib. 9. de Ciuit. cap. 23. loquens de Christo dicit. *Ipsi autem demones hoc ita sciunt, ut eidem Domino infirmitate carnis induto, dixerint: quid nobis, & tibi Iesu Nazarene? venisti ante tempus perdere nos &c. & paulo post. Tantum verò eis innotuit, quantum voluit, tantum autem voluit, quantum oportuit; sed sic innotuit, non sicut Angelis sanctis, qui eius, secundum id, quod Dei Verbum est, participata aternitate perfruantur, sed sicut eis terrendis innotescendum fuit.*

16. Queritur, utrum cognitio, qua demones cognoscunt quædam mysteria gratiæ, sit supernaturalis.

Respondeo ex dictis citata quæst. 156. num. 17. quod est supernaturalis metaphysicè, & præsuppositiue, non theologicè, cum per illam non ordinetur ad finem supernaturalem beatitudinis, ut ibi est explicatum. Sanctus Thomas dum dixit: *Cognitio, quæ est per gratiam in speculatione consistens non est eis totalitèr ablata, sed diminuta, non significat cognitionem illam demonum esse donum supernaturale gratiæ theologicæ, sed solum significat illam cognitionem esse naturæ indebitam, ac solum debitam ordini supernaturali gratiæ, ut ibidem explicatum est. Ex proportionali ratione demones, dum hæc mysteria supernaturalia credunt, & contremiscunt, non credunt illa per fidem piam, & theologicam, & illis viliem ad consequendam supernaturalem beatitudinem, sed ut loquitur Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 5. art. 2. ad 5. *Demonum fides quodammodo coacta ex signorum euidentia.* Confirmatur ex S. Augustino, qui lib. 9. de Ciuit. cap. 21. loquens de notitia, quam demones habuerunt de Christo, ac de mysterio Incarnationis, dicit. *Innotuit ergo demonibus, non per id, quod vita æterna, & lumen incommutabile, quod illuminat pios, cui videndo per fidem, quæ in illo est, corda mundantur, sed per quedam temporalia suæ virtutis effecta, & occultissima signa præsentia, quæ Angelicis sensibus etiam malignorum spirituum potius, quam infirmitati hominum possent esse conspicua.**

17. Tertia conclusio est: demones priuati sunt omnium mysteriorum supernaturalium cognitione practica, hoc est effectiua amoris Dei, & actuum theologicè supernaturalium, & conducentium ad vitam æternam, & supernaturalem beatitudinem. Probat: nam demones, & damnati priuati sunt penitus potentia exercendi actus supernaturales fidei, spei, charitatis, aliarumque virtutum, supernaturalium, ut dicitur quæst. 189. ergo etiam priuati sunt qualibet cognitione practica effectiua talium actuum.

18. Ad 1. concedo maiorem, & nego minorem. Ad probationem distinguo maio-

rem: cognoscere Angelos, hoc est substantias separatas spectat ad quamdam beatitudinem hominum, transeat: ad quamdam beatitudinem Angelorum, nego maiorem; concedo minorem; & nego consequentiam. Quædam felicitas imperfecta naturæ inferioris consistit in hoc, quod vniatur naturæ superiori; sed homines in natura sunt inferiores Angelis; ergo quædam felicitas hominis consistit in hoc, quod intelligibiliter vniatur Angelis, illos cognoscendo in se ipsis, licet perfecta felicitas eiusdem hominis consistat in hoc, ut vniatur intelligibiliter supræ substantiæ separatæ, hoc est Deo. Ex opposita ratione, neque aliquis felicitas Angelorum consistit in hoc, quod cognoscant se ipsos, & alios Angelos, cum quibus conueniunt in ratione substantiæ separatæ, sed in hoc, quod cognoscant Deum, ac proinde demones ex eo, quod retineant naturalem cognitionem sui ipsius, & aliorum Angelorum, non habent ullam felicitatem, ne quidem imperfectam. Adde cognitionem substantiarum separatarum eatenus esse quamdam beatitudinem naturalem, quatenus conducit ad obtinendam, illam cognitionem Dei, in qua consistit naturalis beatitudo; sed cognitio, qua demones cognoscunt se ipsos, & alios Angelos, non conducit ad obtinendam illam contemplationem Dei, in qua in pura natura consisteret naturalis beatitudo, qua contemplatione demones sunt omnino priuati, ut dictum est quæst. 171. num. 14. ergo.

19. Ad 2. concedo maiorem, & distinguo minorem: Deus non cognoscitur euidenter ab Angelis cognitione illa altissima, in qua in pura natura consisteret eorum felicitas, concedo: cognitione aliqua euidenti, quæ in iis, qui non habent mundum cor, potius spectat ad miseriam, quam ad felicitatem, nego minorem; & nego consequentiam. Ut dictum est quæst. 171. num. 14. in pura natura felicitas naturalis hominis, & Angeli daretur illis à Deo in premium bonorum operum, & consisteret præcipue in contemplatione quadam abstractiua quidem, sed altissima Dei supponente rectitudinem voluntatis, & causante gaudium quoddam satiatiuum voluntatis. Hæc contemplatio supponit mundum cor, ideoque illam demones non habent, sicut non habent mundum cor. Solum igitur habent cognitionem Dei euidentem, qua cognoscunt Deum ut ipsis inimicum, ideoque talis cognitio non causat in ipsis gaudium, sed tristitiam, & non spectat ad eorum felicitatem, sed ad miseriam: siquidem miserri- mum est cognoscere Deum optimum, & potentissimum ut sibi inimicum. Adde ex Sancto Thoma, quod ad talem euidentem cognitionem de Deo non requiritur puritas moralis gratiæ, sed sufficit puritas physica naturæ Angelicæ.

20. Ad 3. Sicut præter mane, & vesperam datur nox, sic præter cognitionem matut-

Z z z 2 nam,

nam, & vespertinam datur nocturna. In bonis igitur Angelis datur cognitio matutina, qua cognoscunt res in Verbo, quod est summa lux: datur cognitio, qua cognoscunt creaturas in se ipsis, referendo illas ad gloriam creatoris, quæ cognitio dicitur vespertina, quia sicut vespere ita est tenebrosus, ut aliquid participet de luce Solis, sic cognitio illa in quantum cognoscit creaturas, quæ respectu Dei sunt tenebræ, est tenebrosa, in quantum autem illas refert ad Deum, qui est summa lux intelligibilis, participat lucem diuinam. At in dæmonibus datur solum cognitio nocturna, quia cognitio, qua cognoscunt creaturas in se ipsis, ita est tenebrosa, ut quia creaturas non referunt ad gloriam creatoris, non participet lucem diuinam.

21. Ad 4. Argumentum non probat diabolum nullo pacto cognouisse mysterium incarnationis, ac diuinitatem Christi, sed solum probat, quod ante Christi mortem ita cognouerit Christum esse Deum, ut de hoc dubitauerit, & aliquando inclinaret ad diuinitatem Christi affirmandam, aliquando ad illam negandam. Ideo S. Augustinus lib. 9. de Ciuit. cap. 21. dicit. *Denique quando ea paululum superimenda indicauit, & aliquanto altius latuit, dubitauit de illo dæmonum princeps, eumque tentauit, an Christus esset explorans, quantum tentari permisit.* Proportionaliter quia diabolus ante passionem non cognoscebat euidenter Christum esse Deum, procurauit illum crucifigi à Iudeis, & verificatur, quod si dæmones euidenter illum cognouissent, nunquam Dominum gloriæ per manus hominum crucifixissent.

22. Ad 5. in quo quaeritur, vtrum dæmones veritates cognoscant naturaliter, vel per experientiam longi temporis, vel illas addiscant ab alijs Angelis per reuelationem: respondeo, quod dæmones veritates naturales cognoscunt per lumen naturale intellectus, quod lumen ipsis non est ablatum, ideoque verificatur sufficienter dictum Apostoli, quod *omnis manifestatio fit per lumen*: futura contingentia, & secreta cordium cognoscunt coniecturaliter etiam per experientiam longi temporis. Licet autem in nobis experientia oriatur à sensibus, tamen in angelis acquiritur sine vilo sensuum ministerio, dum per species intelligibiles aliqua cognoscunt ut præsentia, vel præterita, quæ non cognouerunt ut futura, ut dictum est q. 154. n. 11. Demum non est inconueniens, quod aliqua addiscant per reuelationem à sanctis angelis, cum quibus conueniunt in natura intellectuali, licet non conueniant per rectitudinem voluntatis, ideoque verificatur, quod *non est conuentio lucis ad tenebras.*

23. Ad 6. in quo quaeritur, vtrum in dæmonibus detur fides, eiusque actus. Respondeo Durandum in 3. distinct. 23. quæst. 9. docere, quod si dæmones in via habuerunt habitum, & actum fidei, etiam in statu damnationis retinent habitum fidei informis, eiusque actus exercent, eique consentit Salmeron

in Comm. Epist. Iacobi, cap. 2. ad illa verba: *Dæmones credunt, & contremiscunt.* Afferunt autem pro se S. Augustinum, Sanctum Thomam, Alexandrum, & alios, ut videri potest apud Suarez lib. 8. de Angelis, cap. 6. num. 7. Dicendum, quod dæmones, & damnati, cum non possint amplius exercere actus theologicos supernaturales fidei, spei, & charitatis &c. non retinent illos habitus supernaturales Theologicæ, ac proinde nec habitum fidei theologicæ, siquidem tales habitus essent in ijs omnino inutiles: ergo sicut habitus fidei, & spei non remanent in beatis, quia non debent amplius exercere illorum actus, sic neque remanent in damnatis. Dum Iacobus dicit: *Dæmones credunt, & contremiscunt,* loquitur de fide quadam coacta, quæ non est theologica. In eodem sensu intelligendi sunt auctores, quos aduersarij afferunt pro sua sententia.

24. Ad 7. distingo maiorem: in viatoribus habitus fidei non amittitur, nisi peccando contra fidem, concedo: in damnatis nego. In viatoribus habitus fidei remanet, quandiu non peccant contra fidem, ut illo possint uti ad exercendos actus fidei viles, ac necessarios ad obtinendam iustificationem. At damnati, quibus aufertur potestas exercendi illos actus fidei theologicos, & ad iustificationem viles, aufertur etiam habitus fidei.

QVAESTIO CLXXXVIII.

Virum voluntas dæmonum sit obstinata in malo, & causa huius obstinationis sit physica, vel moralis Angelorum immutabilitas in proposito semel concepto, vel subiectio gratia?

1. Videtur voluntas dæmonum non ita esse obstinata in malo, ut non possint retractare suum peccatum: primo quia liberum arbitrium ita est ad bonum, & malum, ut principalius sit ad bonum, quam ad malum; sed dæmones, qui præditi erant libero arbitrio, licet in primo instanti elegerint bonum, & dilexerint Deum super omnia, deinde relicto bono, elegerunt malum, & peccatum: ergo potuerunt etiam, relicto peccato, illudque retractando per penitentiam, redire ad bonum.

2. Secundo ideo homines non sunt immutabiles in malo semel electo, quia præditi sunt libero arbitrio; sed etiam angeli præditi sunt libero arbitrio, & quidē perfectiori, quam homines: ergo.

3. Tertio Angeli saltem occurrente nouo motiuo, possunt retractare propositum semel conceptum, ac de facto dæmones, quia illis in secundo instanti propositum fuit nouum motiuum, retractarunt propositum, quo in primo instanti decreuerant obseruare omnia

nia diuina præcepta; sed motuum peccandi peccato superbiæ Lucifero fuit ipsius excellentia, & post peccatum illa excellentia amissa, habuit nouum motuum retractandi peccatum superbiæ, ac se humiliandi Deo: ergo.

4. Quarto dæmones de facto sæpè mutant propositum: e. g. vt dicitur Io: 13. diabolus misit in cor Iudæ, vt traderet Christum, ac procurauit Christo mortem inferri: deinde vt colligitur ex Matth. 27. mutato proposito, voluit per vxorem Pilati impedire mortem Christi, ideoque per somnium Pilati vxorem mouit, vt Pilato sedenti pro Tribunali scriberet: *nihil tibi, & iusto illi*: in tentandis etiam hominibus sæpè dæmones propositum mutant, & nunc vno modo, nunc alio tentant: ergo dæmones possunt etiam mutare, ac retractare propositum peccandi, ac saltem causa, propter quam dæmones sunt obstinati in proposito peccandi, non est, quia non possunt mutare propositum semel conceptum. Confirmatur: nam Damascenus, Fulgentius, & quidam alij Patres tribuunt dæmonibus mutabilitatem propositi semel concepti.

5. Quinto videtur dæmonibus non statim post peccatum debuisse subtrahi gratia ad illud retractandum per salutarem penitentiam, qua eius remissionem, obtinerent. Vt enim dicit Gregorius, ideo homo per alium reparari potuit, hoc est per Christum, quia per alium cecidit; sed etiam dæmones inferiores ceciderunt per Luciferum, à quo ad peccandum fuerunt inducti: ergo etiam dæmones debuerunt per alium reparari, illisque dari tempus penitentiae, ac proinde non statim post peccatum subtrahi debuit gratia ad retractandum peccatum per salutarem penitentiam.

6. Respondeo, quod vt refert Sanctus Thomas hoc art. 4. quæst. 64. Origenes docuit omnes voluntates creatas propter libertatem arbitrij ita posse flecti de bono ad malum, ac de malo ad bonum, vt sint de facto infinitis vicibus flectendæ, ac proinde beati sint peccaturi, & propter peccatum amissuri beatitudinem, & ruituri in miseriam, & dæmones, ac damnati acturi sint penitentiam, & adepturi beatitudinem, & sic infinitis vicibus per totam æternitatem. Excipit Origenes ab hac vicissitudine peccati, ac penitentiae, beatitudinis, ac miseriæ, solam animam Christi, propter vnionem cum Verbo. Reijcit hunc errorem Sanctus Thomas, dicens. *Sed hæc positio tollit veritatem beatitudinis à sanctis Angelis, & hominibus, quia stabilitas sempiterna est de ratione veræ beatitudinis: vnde, & vita æterna nominatur. Repugnat etiam auctoritati sacræ Scripturæ, quæ dæmones, & homines malos in supplicium æternum mittendos, bonos autem in vitam æternam transferendos pronunciat. Vnde hæc positio tanquam erronea reputanda, & tenendum est firmiter secundum fidem catholicam, quod & voluntas Sanctorum Angelorum confirmata est in bono, & voluntas demonum obstinata in malo. Hunc errorem Origenis retulerat, & reiecerat S. Augustinus pluribus in lo-*

cis, ac præsertim lib. 21. de Ciuit. cap. 17. dicens. *Qua in re misericordior profecto fuit Origenes, qui & ipsum diabolum, atque Angelos eius post grauiora pro meritis, & diuturna supplicia ex illis cruciatibus eruendos; ac sociandos sanctis Angelis credidit. Sed illum propter hoc, & alia nonnulla, & maxime propter alternantes sine cessatione beatitudines, & miseriæ, & statutis seculorum interuallis ab istis ad illas, atque ab illis ad istas itus, ac reditus interminabiles, non immerito reprobauit Ecclesia, quia & hoc, quod misericors videbatur, amisit, faciendo sanctis veras miseriæ, quibus pœnas luerent, & falsas beatitudines, in quibus verum, ac securum, hoc est sine timore certum sempiterni boni gaudium non haberent.*

7. Supposito, quod tum angeli, tum homines beati sint ita confirmati in bono, vt non possint amplius peccare; tum dæmones, ac homines damnati sint ita obstinati in malo, vt non possint amplius à peccato resurgere, & ad Deum conuerti, ac per salutarem poenitentiam remissionem peccatorum obtinere, quæritur, vnde oriatur beatorum impeccabilitas, & damnatorum obstinatio?

8. Dicendum, quod impeccabilitas beatorum oritur ex visione, qua vident summum bonum, prout est in se, à quo necessitantur ad illud super omnia amandum amore inconiungibili cum peccato. Obstinationem dæmonum, ac damnatorum dixerunt aliqui oriri ex grauitate peccati. At illos reijcit Sanctus Thomas hoc art. 4. *Nam omnia mortalia peccata hominum, siue sint magna, siue parua, ante mortem sunt remissibilia, post mortem verò irremissibilia, ac perpetuò manentia; ergo causa obstinationis, & irremissibilitatis non est grauitas peccati, sed conditio status damnationis, qui status postulat, vt damnati priuentur in perpetuū gratia necessaria ad poenitentiam supernaturalē, sine qua non potest obtineri remissio peccati. Et quia, vt dicit Damascenus lib. 2. de fide cap. 4. Quod hominibus mors, hoc Angelis est lapsus: post lapsum enim nō est illis poenitentiae locus, vt neque post mortē hominibus: ideo sicut homines post mortē, sic angeli post lapsum statim priuantur gratia necessaria ad resurgendum per salutarem poenitentiam, & sic remanent obstinati in peccato. Eandem doctrinam, quod Angelis post lapsum non detur locus poenitentiae salutaris, tradiderunt etiam alij Patres. Chrysostomus tom. 1. Homil. de Adam, & Eva loquens de Lucifero dicit: *Et pro tali præsumptione cecidit irreparabiliter, vt Angelus primus præcipitatus de culmine angelico diabolus nominaretur.* Gregorius Magnus lib. 4. moralium, cap. 10. dicit. *Apostata angelus ad restaurationis locum nulla spe veniæ, nulla conuersionis emendatione reuocatur; & 2. moralium, cap. 3. dicit: Deus Apostatam spiritum ad poenitentiam nequaquam reuocat.* Id ipsum colligitur ex illo 2. Petri 2. *Deus Angelis peccantibus non pepercit, & ex illo Iudæ: Angelos, qui non seruauerunt suum principatum, sed reliquerunt suum domicilium, in iudicium magni Dei, vinculis æternis sub caligine reseruant.**

Hinc

9. Hinc oritur præcipua controuersia hoc loco examinanda. Quæritur ergo, quare Deus, qui ut plurimum hominibus etiam post multa, & grauissima peccata dat spatium poenitentiae, nec illis subtrahit gratiam necessariam ad conuersionem, qua obtineant remissionem peccatorum, Angelis statim post primum peccatum ita gratiam suam subtraheret, ut remissionem peccatorum obtinere non possent.

10. Prima sententia docet Deum negasse Angelis spatium poenitentiae, quia voluntas Angeli ita ex se est libera ad electionem, ut ei, quod semel ex plena deliberatione elegerit, immobiliter adharat. Licet ergo Deus de potentia absoluta posset Angelos ad poenitentiam salutarem conuertere, tamen quia dat gratiam secundum naturam subiecti, cum natura Angelorum sit, ut per poenitentiam non mutant propositum, Deus Angelis non dat gratiam ad poenitentiam. E conuerso quia natura hominum est, ut facile per poenitentiam mutant propositum, dat hominibus spatium poenitentiae. Docuerunt hanc sententiam Alexander 3. par. quæst. 1. memb. 1. Sanctus Thomas hoc art. 2. quæst. 64. ac Thomista communiter, Capreol. in 2. dist. 7. quæst. 1. art. 1. Ferrar. 4. contra Gentes, cap. 95. Ex nostris Granados docet Angelos esse solum moraliter, non autem physice immutabiles quoad propositum: P. autem Esparza de Angelis quæst. 28. art. 5. existimat illos ex natura sua, esse saltem moraliter inflexibiles quoad propositum semel conceptum permanentem, dum non apparet nouum motiuum, & art. 9. addit probabilius sibi videri nequidem physicam retractandi potentiam conuenire Angelis sub conditionibus prius obseruatis circa potentiam moralem.

11. Secunda sententia impugnat hanc rationem, ac docet Angelos ex vi suæ naturæ non esse physice, neque moraliter immutabiles in suis electionibus, sed sicut libere eligunt, ita posse etiam libere mutare electiones. Hanc opinionem secuti sunt Scotus in 2. dist. 7. quæstione 1. & eadem dist. Egidius, quæst. 1. art. 2. Durandus quæst. 2. Gregorius, quæst. 1. art. 2. Ocham, & Gabriel in 2. quæst. 19. & Marsil. in 2. quæst. 5. art. 5. & alij, quos ex nostris sequuntur Suarez lib. 3. de Angelis, cap. 10. numer. 5. & Vasquez 1. par. disput. 239. cap. 3. & 4.

12. Dicendum: Angeli naturaliter sunt saltem moraliter immutabiles quoad propositum semel, permanentem, & ex perfecta deliberatione conceptum, consideratis omnibus motiuis, quæ possunt illis occurrere pro statu viæ, ideoque non debuit illis dari locus poenitentiae, cuius naturaliter sunt incapaces.

Probat: nam videmus, quod homines naturaliter constantes, ac non leues, cum aliquid præsertim summi momenti, & spectans ad summam rerum decreuerunt firmiter, & ex perfecta deliberatione, consideratis

omnibus motiuis, difficillimè recedunt à suis decretis, & vix vnquam recedunt, nisi occurrat nouum motiuum, vel motiua ante proposita melius penetrant, & cum quæritur ab illis, cur suas electiones mutarint, semper respondent sibi occurrisse nouum motiuum, vel se motiua prius proposita melius considerasse: videmus etiam tantam in hominibus constantibus, ac non leuibus esse difficultatem recedendi à suis decretis firmiter, & ex perfecta deliberatione conceptis, ut etiam occurrentibus nouis motiuis, difficultè recedant, ac sæpè dicant: *Si ab initio hæc motiua mihi occurrissent, vel sic proposita fuissent, non hoc decreuissim, sed quandoquidem hoc decreui, volo permanere in pristino decreto*: & hoc ipsum, quod est sic decreuisse, est vehemens motiuum ad permanendum in decreto: ergo hæc difficultas recedendi à suis decretis firmiter, & ex perfecta deliberatione conceptis, cum non occurrunt noua motiua, potest esse tanta, ut transeat in quamdam moralem impotentiam, sed Angeli naturaliter, cum decernunt de summa rerum, hoc est vtrum sit perseuerandum in iustitia, in qua fuerunt creati, vel sit peccandum, decernunt, præmissa deliberatione incomparabiliter perfectiore, quam sit qualibet deliberatio humana, & consideratis omnibus motiuis ita perfecte, ut non possint in statu viæ perfectius considerare: decernunt etiam firmitate incomparabiliter maiori, quam homines, & naturaliter non sunt leues, sed constantissimi; ergo ita decernunt, ut moraliter non possint à tali decreto recedere. Probat: minor, & explicatur argumentum. Angeli enim sua obiecta naturalia non cognoscunt paulatim, & per discursum, sed vno simplici intuitu illa perfecte intelligunt: ergo proposito hoc obiecto, vtrum sit permanendum in iustitia, in qua sunt conditi, vno intuitu penetrant omnia motiua ita perfecte, ut in statu viæ non possint illa perfectius penetrare: cum autem procedunt ad electionem, quia nullum illis adeest impedimentum ex parte corporis, & appetitus sensitiui, toto voluntatis impetu procedunt ad electionem, ac bono electo adherent firmitate incomparabiliter maiore, quam homines, ac naturaliter sunt incomparabiliter constantiores hominibus: ergo si homines naturaliter non leues, sed constantes, non occurrente nouo motiuo, tantam habent difficultatem recedendi à suis electionibus, firmiter, & ex perfecta deliberatione conceptis, ut nunquam, vel vix vnquam recedant, angeli habebunt maiorem difficultatem, adeoque impotentiam moralem, per quam nunquam recedent.

13. Hinc sequitur primo, quod si angeli in pura natura peccarent, per peccatum contraherent moralem impotentiam retractandi per poenitentiam peccatum commissum. Probat: nam peccarent ex perfecta deliberatione, & ex perfecta perfectissime omnibus

mo-

motinis, & bono electo adherent firmissimè: ergo cum non posset illis naturaliter occurrere nouum motiuum, nec melior consideratio motiuorum, non posset mutare electionem, & retractare peccatum. Ex proportionali ratione angeli, qui ut dictum est qu. 184. in primo instanti peccare non possent, si in secundo instanti, in quo posset peccare, non peccarent, sed perseverarent in iustitia, acquirerent moralem impotentiam peccandi, ac retractandi propositum liberè conceptum nunquam peccandi.

14. Oppones: quicumque peccat, peccat ex aliqua ignorantia, vel inconsideratione, motiuorum propositorum ad non peccandū; ergo angelus postquam peccauit, posset auferre talem inconsiderationem, & melius considerare motiua, ac melius illa penetrando, retractare per poenitentiam peccatum commissum.

15. Respondeo, quod primum peccatum angeli non potest præcedere ignorantia, vel inconsideratio culpabilis, alioquin primum peccatum non esset primum, cum illud præcederet aliud peccatum. Ignorantia igitur præcedens primum peccatum angeli est purè negatiua, ac consistit in negatione visionis beatificæ, qua videat primam regulam prout est in se. Nam ideo Angelus peccat, auertendo se à prima regula, quia non videt illam, eiusque infinitam bonitatem prout est in se, ut dixi quæst. 178. num. 15.

16. Inferitur secundo, quod si Angeli in pura natura peccarent, statim punirentur æterna priuatione beatitudinis naturalis. Ratio est, quia cum essent naturaliter incapaces poenitentiae, non esset, cur differeretur pœna. Proportionaliter si liberè non peccarent, & in iustitia, in qua fuissent conditi, perseverarent, statim reciperent præmium naturalis felicitatis, quæ consistet in abstractiua, sed altissima quadam, ac delectabilissima contemplatione summi boni.

17. Inferitur tertio, quod etiam in statu eleuationis, & gratiæ Angeli statim post peccatum debuerunt puniri pœna damnationis, non dando illis locum poenitentiae. Ratio est, quia cum Angeli naturaliter sint incapaces poenitentiae, Deus, qui dat gratiam secundum naturam subiecti, non debet dare illis gratiam ad poenitentiam.

18. Inferitur quarto, quod homines ex oppositis rationibus, postquam peccarunt, naturaliter possunt retractare peccatum commissum, licet retractatio purè naturalis ex se sit insufficientis ad obtinendam remissionem peccati. Ratio est, quia ideo Angeli moraliter non possunt retractare peccatum commissum, quia peccant ex perfecta deliberatione, & penetratione motiuorum, ita ut non possint illis occurrere nouum motiuum, nec possint eadem motiua melius penetrare; sed homines, quia intelligunt paulatim, & per discursum, non peccant ex tam perfecta deliberatione, & con-

sideratione omnium motiuorum, ac proinde possunt illis occurrere noua motiua, & possunt etiam eadem motiua melius penetrare: ergo naturaliter possunt retractare peccatum commissum, licet retractatio purè naturalis sit ex se inutilis ad obtinendam remissionem peccati; ergo congruum fuit, ut Deus post peccatum daret hominibus locum poenitentiae, & tribueret illis auxilia supernaturalia ad poenitentiam salutarem, per quam possint obtinere remissionem peccati commissi.

19. Addo præter hanc præcipuam rationem posse ex Patribus afferri alias etiam rationes, propter quas Angeli post peccatum non obtinuerunt gratiam, qua posset resipiscere, & veniam obtinere, sicut homines. Prima est, quia Angelus est purus spiritus, ac proinde peccauit cum perfectiori cognitione, quam homo, qui indutus est carne, & est minus perspicax ad penetrandam malitiam peccati. Hæc ratio desumpta est ex pluribus Patribus. Cassianus Collat. 4. cap. 14. dicit. *Spiritalis namque substantia, nec ulla carnis soliditate deuincta, ut excusationem ex se prauæ non recepit voluntatis, ita veniam malignitatis excludit, quia nulla, sicut nos, ad peccandum impugnatione carnis extrinsecus laesita est, sed vitio solius malæ voluntatis accensa: & ob hoc sine venia peccatum. & languor sine remedio est.* S. Gregorius lib. 4. moralium, cap. 9. dicit *Miserens ergo creator, ut redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetratione culpæ ex infirmitate aliquid constat habuisse, & eo amplius debuit apostatam Angelum repellere, quo cum à persistendi fortitudine corruit, nihil infirmum ex carne gestauit.* Damasc. lib. 2. de fide, cap. 3. dicit. *Inadeptius poenitentia est Angelus, quia incorporalis est. Nam homo propter substantiæ infirmitatem poenitentiam consecutus est.* Idem docet Nyssenus, vel potius Nemesius lib. 1. Philosophiæ, cap. 3. & Isidorus de summo bono, cap. 12. sentent. 11. quos refert Valquez disput. 239. cap. 7. num. 29.

20. Secundam rationem affert Gregorius lib. 4. moralium, cap. 10. dicens. *Est & adhuc aliud, quod perditus homo reparari debuit, & superbus spiritus reparari non possit, quia nimirum Angelus sua malitia cecidit, hominem verò aliena prostrauit.* Contra hanc rationem est difficultas in sententia, quam quæst. 185. secuti sumus, quod cæteri demones à Lucifero inducti fuerint ad peccandum. Ideo Sanctus Thomas quæst. 64. art. 2. ad 4. dicit, quod hæc ratio non affertur ut adæquata.

21. Tertia ratio est, quia in Angelis non est lapsa tota natura. Hanc rationem affert S. Augustinus in Enchir. cap. 29. initio, dicens. *Placuit igitur Deo, ut quoniam non tota multitudo Angelorum, Deum deserendo, perierat, ea, quæ perierat, in perpetua perditione remaneret &c. alia verò creatura rationalis, quæ in hominibus erat, quoniam peccatis, atque supplicijs, & originalibus, & proprijs tota perierat, ex eius parte reparata, quod Angelicæ societatis ruina illa diabolica minuerat, suppleret.* Hanc rationem ex Augustino afferunt etiam Magister in 2. dist. 21. cap. ultimo, & Alexander

552 De obstinatione, & immutabilitate dæmonum.

der 2. par. quæstione 99. membro 7.

22. Quartam rationem affert Cassianus collat. 4. cap. 13. ex eo, quod Angeli peccarint toto voluntatis conatu, dicens de illis. *Quia sicut est animus eorum velox ad excogitandam, sic ad perficiendum pernix, & absoluta substantia, & dum suppeditat eis prona facilitas ea, quæ voluerint, peragendi, conceptum malum nulla intercedens deliberatio salutaris emendat.* Hanc rationem etiam nos insinuauimus num. 10. explicantes rationem S. Thomæ.

23. Ad 1. concedo maiorem, & distingo minorem: dæmones licet in primo instanti elegerint bonum, & dilexerint Deum super omnia, deinde in secundo instanti, relicto bono, elegerunt malum, & peccatum, proposito nouo motiuo, concedo: non proposito nouo motiuo, nego minorem: & nego consequentiam. Dæmones in primo instanti elegerunt bonum, & dilexerunt Deum, & in secundo instanti peccarunt, proposito nouo, & quidem vehementi motiuo Incarnationis, vt explicatum est quæst. 182. num. 16. & 17. Tunc verò considerantur omnia motiua, & perfectè deliberant, ita vt non posset illis in statu viæ nouum motiuum occurrere, ac decreuerunt peccare, atque obiecto electo firmiter, & perfectè adhæserunt, vt explicatum est num. 10. ergo remanserunt saltè moraliter immutabiles in hoc decreto peccandi. Quia verò liberum arbitrium Angelorum non minus est ad bonum, quam ad malum, ideo Angeli, qui in secundo instanti ex perfectà deliberatione, & proposito omnibus motiuis, decreuerunt perseuerare in iustitia, obedientia, ac dilectione Dei, remanserunt saltè moraliter immutabiles in decreto perseuerandi. Addo, quod ex dictis quæst. 184. num. 16. probabile est Angelos in primo instanti non habuisse potentiam proximè liberam ad bonum, & malum, sed solum ad hoc, vel illud bonum honestum: ergo non est mirum, quod dæmones in secundo instanti, in quo acceperunt de nouo potentiam proximè liberam ad bonum, & malum, se determinarint ad malum, & peccatum, determinatione, quam non possint amplius moraliter retractare, quia non proponitur nouum motiuum.

24. Sed dices: quare Angelis in secundo instanti potest occurrere nouum motiuum, ex quo possint moraliter retractare decretum obediendi Deo conceptum in primo instanti, in tertio autem instanti non potest occurrere nouum motiuum, ex quo possint moraliter retractare decretum peccandi conceptum in secundo instanti?

Respondeo rationem esse, quia Deus in primo instanti debet creare Angelos bonos, ac non debet relinquere in eorum libertate, vt sint boni, vel mali, ac de hoc deliberent, vt dictum est quæst. 184. num. 16. in secundo autem instanti debet illis dare libertatem, qua possint vel perseuerare in bono, in quo fuerunt creati, vel peccare, & se constituere ma-

los: sed cum Angeli sint perfectè intellectiui, debent hoc, quod est summi momenti, statuere ex perfectà deliberatione, & consideratione omnium motiuorum, & propter perfectionem sui intellectus possunt statim perfectè considerare omnia motiua: ergo Angelis in secundo instanti debent proponi omnia motiua vt perfectè illa considerantes, perfectè deliberent, & se perfectè determinent ad bonum, vel ad malum; sed eo ipso, quod se determinarint ad bonum, vel malum ex perfectà deliberatione, & consideratione omnium motiuorum, sequitur, quod non possit occurrere nouum motiuum, nec possint eadem motiua melius considerare: ex hoc autem sequitur moralis immutabilitas in eo, quod decreuerint: ergo.

25. Ad 2. distingo maiorem: ideo homines non sunt immutabiles in malo semel electo, quia præditi sunt libero arbitrio, quod secundum conditionem naturæ humanæ debet esse flexibile, & mutabile etiam post electionem, concedo: quia præditi sunt libero arbitrio vtique, nego: distingo minorem: & nego consequentiam. Homines, & Angeli sicut conueniunt in hoc, quod sint creaturæ intellectiue, sic conueniunt in hoc, quod sint præditi libero arbitrio flexibili ad bonum, & malum: sicut autem differunt in hoc, quod diuerso modo intelligant, sic differunt in hoc, quod diuerso modo sint flexibiles ad bonum, & malum. Angeli habent perfectam vim intelligendi, ideoque naturaliter intelligunt sine discursu, & vno instanti possunt sua obiecta perfectè considerare, & intelligere simpliciter quodam intuitu, ideoque vno instanti possunt, ac debent perfectè considerare, & intelligere omnia motiua ad peccandum, vel ad perseuerandum in iustitia, & obedientia, & perfectè deliberare de suo ultimo fine constituendo in Deo, vel in se ipsis, ac perfectè se determinare ad alteram partem; sed ex tali modo se determinandi naturaliter sequitur moralis immutabilitas in determinatione semel concepta, vt probatum est num. 10. ergo. Homines è conuerso habent imperfectam vim intelligendi, ideoque intelligunt paulatim, & per discursum: non possunt vno instanti sua obiecta perfectè considerare, & intelligere: non possunt quidquam decernere ex deliberatione omnium motiuorum ita perfectè, vt non possint post electionem occurrere noua motiua, & melior consideratio, & cognitio eorundem motiuorum: sed ex tali modo eligendi sequitur naturaliter moralis mutabilitas in electione semel suscepta; ergo. Quia verò Deus naturam angelicam, & humanam eleuauit ad deliberandum, & determinandum de fine supernaturali secundum modum suæ naturæ, eleuauit Angelos ad deliberandum, & determinandum in instanti ex perfectà consideratione omnium motiuorum, ac proinde determinatione saltè moraliter immutabili: homines autem eleuauit ad delibe-

berandum ex consideratione motiuorum non ita perfecta, ideoque electione moraliter mutabili. Explicat hoc discrimen inter liberum arbitrium humanum, & Angelicum S. Thomas hoc art. 2. quæst. 64. dicens. *Vnde & voluntas hominis adhæret alicui mobilitèr, quasi potens etiam ab eo recedere, & contrariò adhære: voluntas autem Angeli adhæret fixè, & immobiliter. Et ideo si consideretur ante adhesionem potest liberè adhære huic, & opposito, in his scilicet, quæ naturaliter non vult: sed postquam iam adhæsit, immobiliter adhæret. Et ideo consuevit dici, quod liberum arbitrium hominis flexibile est ad oppositum, & ante electionem, & post: liberum autem arbitrium Angeli est flexibile ad utrumque oppositum ante electionem, sed non post.*

26. Ad 3. Motiuum peccandi Lucifero fuit ipsius excellentia propter dona naturæ, & gratiæ, & propter merita primi instantis, propter quam excellentiam appetijt inordinatè vnionem hypostaticam, vt sibi magis conuenientem, quam naturæ humanæ Christi. Hoc autem motiuum remanet etiam, ablata excellentia supernaturali, siquidem propter illam excellentiam, quam habuit, adhuc appetit vnionem hypostaticam. Idem dic proportionaliter de motiuo, ex quo inferiores angeli peccarunt.

27. Ad 4. Dæmones immutabiliter permanent in proposito opponendi se Deo, & impediendi salutem hominum, siquidem hoc ab initio decreuerunt ex perfecta deliberatione omnium motiuorum, nec occurrunt illis noua motiua hoc propositum retractandi. At quia circa media, quæ eligunt in ordine ad impediendam salutem hominum, identidem occurrunt noua motiua, ideo modo eligunt hoc medium, modo illud, & ex nouo motiuo retractant priorem electionem. Ratio verò, cur occurrant noua motiua, est, quia de ijs, quæ spectant ad futura contingentia, ad secreta cordium, ad mysteria gratiæ, & ad ea, quæ Deus disponit ad salutem hominum, dæmones habent cognitionem imperfectam, & coniecturalem, adeoque accedentibus nouis indiis, & coniecturis, modo hoc, modo illud iudicant opportunum ad suum finem obtinendum, ideoque modo eligunt vnum medium, modo aliud, & dum vnum medium eligunt, non eligunt firmiter, sed cum proposito mutandi electionem, quando aliud motiuum occurrerit. Ideo eligunt imperfectè, & ex imperfecta deliberatione, & ex cognitione coniecturali. Diabolus igitur ab initio decreuit procurare mortem Christi, ideoque misit in cor Iudæ, vt eum traderet, putans mortem Christi fore vtilem ad impediendam salutem hominum. Deinde habuit noua motiua, ex quibus suspicatus est mortem Christi profuturam ad hominum salutem, ideoque mutato proposito, voluit illam impedire. In tentandis etiam hominibus dæmon ex nouis motiuis mutat propositum, & modum tentandi.

28. Ad confirmationem, in qua afferuntur quidam Patres, respondeo explicando testimonia eorum Patrum. Primò affertur Hieronymus, qui epist. 146. ad Damasum, quæ est de filio prodigo, dicit. *Deus solus est, in quem peccatum non cadit. Cetera cum sint liberi arbitrij &c. in utramque partem suam possunt flectere voluntatem.* Respondeo Hieronymum his verbis nihil aliud asserere, nisi quod solus Deus est impeccabilis, & non potest flectere voluntatem ad malum, omnis autem creatura libero arbitrio prædita est peccabilis, ac potest flectere voluntatem ad bonum, & malum, quod vitro fatemur, & probauimus quæst. 178.

29. Secundò affertur Damascenus, qui lib. 2. de fide, cap. 3. dicit. *Est ergo natura Angeli rationalis, & intellectualis, & libera potestate, arbitrioque fulta, vertibilis secundum propositum, siue voluntate mutabilis. Nam omne creatum vertibile, & omne rationale potestate liberum. Intellectualis igitur natura vt rationalis, potestate libera est vt creata verò, vertibilis, potestatem habens manendi, & proficiendi in bono, & in deterius prolubendi. Inadeptius penitentia est Angelus, quia incorporealis est.*

Respondeo, quod Damascenus manifestè in verbis relatis solum tribuit Angelis potestatem manendi, & proficiendi in bono, ac in deterius prolubendi, ac peccandi, & negat potestatem agendi penitentiam de peccato commisso, quia carne carent: ergo manifestè docet nostram sententiam. Hanc ipsam potestatem negat Angelis cap. 4. in fine, dicens: *Quod hominibus mors, hoc Angelis est lapsus. Post lapsum enim non est illis penitentia locus, vt neque post mortem hominibus.*

30. Dices: Damascenus eodem lib. 2. cap. 3. de Angelis dicit: *Agre, diffculterque in malum mobiles, sed non immobiles. Nunc autem immobiles, non natura, sed gratia.*

Respondeo, quod his verbis solum significat Angelos per suam naturam esse propensos ad bonum honestum, non autem ad peccandum, vt nos etiam diximus quæst. 183. num. 14. ideoque diffcultè moueri ad peccandum, moueri tamèn ad peccandum posse, vt patet: nam de facto dæmones peccarunt: Angelos autem sanctos esse omninò impeccabiles, non per naturam, sed per gratiam, & visionem beatificam. At non negat, sed potius supponit Damascenus, quod sicut Angeli, postquam peccarunt, non sunt moraliter capaces penitentia, sic postquam se perfecta deliberatione determinarunt ad perpetuo perseverandum in iustitia, non sunt moraliter capaces peccandi.

31. Tertiò affertur Fulgentius, qui lib. de fide ad Petrum, cap. 3. dicit. *De Angelis quidem hoc disposuit, vt si quis eorum bonitatem voluntatis amittit, nunquam eam diuino munere repararet:* ergo Fulgentius rationem, cur nullus Angelorum post peccatum per penitentiam recuperaret bonam voluntatem, non affert ex eo, quod sint naturaliter incapaces penitentia,

A a a

sed

354 De impotentia damnatorum ad bonum :

sed ex eo, quod Deus subtraheret illis gratiam necessariam ad poenitentiam salutarem.

Respondeo, quod Fulgentius eo loco docet duo. Primum est, quod ad salutarem poenitentiam, & conuersionem, neque in hominibus, neque in Angelis sufficiunt vires naturales, sed necessaria est gratia. Secundum est, quod hanc gratiam, quam Deus concedit hominibus peccantibus, negauit omnibus Angelis. Superest quaestio, quare Deus hanc gratiam, quam concedit hominibus, negarit Angelis. Ad hanc quaestionem, quam Fulgentius eo loco non mouet, respondemus nos cum Sancto Thoma rationem praecipuam desumi ex eo, quod Angeli naturaliter habeant impotentiam moralem retrahendi peccatum commissum, vt explicatum est.

Ad 3. Respondeo cum Sancto Thoma, artic. 4. quaest. 64. ad 4. adequatam causam, cur Deus peccatum hominum voluerit reparari per alium, hoc est per Christum, non esse, quia homo cecidit per alium, hoc est impulsu diaboli, sed quia cecidit per alium, & naturaliter est capax poenitentiae; sed licet ceteri Angeli ceciderint impulsu Luciferi, naturaliter habent impotentiam moralem ad poenitentiam: ergo.

QVÆSTIO CLXXXIX.

Voluntas demonum, & hominum damnatorum sit ita deprauata, vt non possint exercere vllum actum moraliter bonum?

S. Thom. quaest. 64. art. 2.

Videntur daemones, & damnati posse exercere aliquos actus moraliter bonos, & honestos honestate, non quidem supernaturali, sed merè naturali: primò quia tales actus possunt ab Angelis exerceri viribus naturæ; sed demonibus naturalia non sunt ablata, vt docet Dionysius cap. 4. de diuinis nominibus: ergo.

2. Secundò Luc. 16. Anima diuitis epulonis, cum esset in tormentis inferni, rogauit Abrahamum, vt mitteret Lazarum ad fratres suos adhuc viuentes, qui eos moneret, vt abstinerent à peccatis, ne damnarentur; sed hic actus fuit moraliter bonus, & honestus, vt indicat Chrysostomus tom. 2. Homil. 4. de Lazaro dicens: *Vide, quam humanum, quam mansuetam pena illum reddiderit. Qui Lazarum praesentem despiciebat, aliorum absentium nunc curam habet &c.* & alia addit, quibus videtur laudare actum illum vt vndique honestum.

3. Tertiò Sap. 5. tribuuntur damnatis actus, quibus suum errorem agnoscunt, ac de eo dolent; sed illi actus videntur vndique honesti, nec Scriptura refert vllam circumstantiam, ex qua vitentur: ergo.

4. Quarto daemones, & damnati liberè

peccant: ergo possunt liberè abstinere ab omnibus peccatis saltè per puram omissionem, qua suspendant omnes suos actus liberos.

5. Quintò nulla affertur causa sufficiens, ex qua in daemonibus oriatur impotentia physica, vel moralis exercendi aliquos actus moraliter bonos, & abstinerendi à peccatis: ergo.

6. Respondeo duas esse sententias. Prima Scoti in 2. dist. 7. quaest. 1. Durandi eadem, dist. quaest. 2. num. 12. Bassolis ibidem quaest. 1. art. 3. & quorundam aliorum, docet daemones, & damnatos non ita esse obstinatos in malo, & determinatos ad peccandum, vt non possint exercere aliquos actus moraliter bonos, & honestos ex obiecto, & ex omnibus circumstantiis. Scotus, & Bassolis addunt daemones de facto propter eius ingentem malitiam nunquam bene operari. Durandus de hac quaestione facti nihil dicit.

7. Secunda sententia communis docet daemones, & damnatos non posse exercere vllum actum vndique, & ex omni circumstantia bonum, & honestum. Sequuntur hanc sententiam Antisiodorensis lib. 2. Summae, tract. 2. cap. 7. quaest. 1. Sanctus Thomas in 2. dist. 7. quaest. 1. art. 2. & eadem distincta. Sanctus Bonauentura prima parte, art. 1. quaest. 2. Egidius quaest. 1. art. 2. Richardus quaest. 2. art. 2. Gregorius quaest. 1. artic. 2. Capreolus quaest. 1. art. 1. concl. 2. Eandem sententiam Sanctus Thomas docuit etiam in Summa hac quaest. 64. art. 2. ad 5. eumque sequuntur Caietanus, & Thomista, ac Ferrariensis lib. 4. contra gentes, cap. 95. nec non ex nostris Suarez lib. 8. de Angelis, cap. 3. & Vasquez 1. par. disput. 241. cap. 1. num. 2. & alij. Ex citatis authoribus Sanctus Thomas hoc art. 2. ad 5. Sanctus Bonauentura, & Marsilius, dicunt solum daemones nunquam bene operari, quod Scotus non negat. Ceteri, & idem S. Thomas in 2. dicunt daemones nec posse bene operari.

8. Dicendum: daemones, & damnati habent necessitatem moralem peccandi in omnibus suis actibus liberis, & impotentiam moralem faciendi vllum actum moraliter bonum, ac proinde in omnibus suis actibus liberis peccant.

9. Probatur primò ex Scriptura. Ad Gal. 6. dicitur: *Dum tempus habemus, operemur bonum.* Ioan. 9. *Venit nox, in qua nemo potest operari.* Io. 11. *Ambulate, dum lucem habetis, vt non vos tenebrae comprehendant.* Ecclesiast. 9. *Neque opus, neque ratio, neque sapientia, neque scientia erunt apud inferos.* Psalm. 6. *Non est in morte, qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?* Proverb. 18. *Impius cum in profundum venerit, contemnet.* Iob. 10. *Vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Actus autem honesti sunt ordinati. Iob. 41. de diabolo sub figura Bohemoth dicitur: *Cor eius indurabitur, quasi lapis.*

10. Probatur secundò ex Patribus. Fulgentius lib. de fide ad Petrum, cap. 3. dicit: *In quo,*

ni-

nimirum in igne inferni, omnes illi præuicari-
res Angeli, nec mala possunt unquam voluntate ca-
rere, nec pena; & inferius: ex quo ruina illius
merito in hanc inferiorem sunt detrusi caliginem, bo-
nam non poterunt resumere voluntatem: ac non
multo post loquens de bona voluntate dicit:
quam sic amiserunt Angeli, cum haberent, ut amif-
sam deinceps habere non possint: ac demum con-
cludit de omnibus damnatis: etsi ibi erit stimu-
lus penitendinis, nulla tamen ibi erit correctio volun-
tatis. A talibus enim iniquitas sua ita culpabitur, ut
nullatenus possit ab iis diligi, vel desiderari iustitia.
Voluntas enim eorum semper talis erit, ut habeant in
se semper malignitatis sue supplicium, nunquam ta-
men percipere possint bonitatis affectum: quia sicut
qui cum Christo regnabunt, nullas in se mala volunta-
tis reliquias habebunt, ita illi, qui erunt in supplicio
ignis æterni cum Diabolo, & eius Angelis deputati,
sicut nullam ulterius habebunt requiem, sic nullate-
nus bonam habere poterunt voluntatem. Prosper
lib. 3. de Vita Contemplat. cap. 12. dicit:
*Quid est obmutescentes manibus, & pedibus ligari,
nisi in inferno, ubi Deo nemo confitetur, actione pri-
uari? Sicut in exteriores tenebras mitti nihil aliud
erit, nisi à Domino, qui est mentium lumen, expelli.*
Ignatius Martyr Epist. 8. ad Philipp. de Dia-
bolo dicit. *Sapiens est ad malè faciendum: bonum
verò quid sit, ignorat.* Innocentius 3. lib. 3. de
contemptu mundi, cap. 10. dicit. *Voluntas
damnati licet amiserit potestatis effectum, semper ha-
bebit malignitatis affectum: & cap. 7. Tanta erit in
reprobis mentis obliuio, tanta cæcitas animi, tanta
confusio rationis, ut raro, vel nunquam ad cogitan-
dum quicquam de Deo possint assurgere, nedum ad
confitendum valeant aspirare.*

11. Quæritur, ex qua causa oriatur in dæ-
monibus, & damnatis hæc necessitas in om-
nibus suis actibus liberis peccandi, ac nun-
quam exercendi aliquem actum moraliter
bonum ex omnibus circumstantiis.

12. Respondeo plures esse sententias. Pri-
ma docet causam huius necessitatis esse habi-
tum quemdam à Deo dæmonibus, & damna-
tis infusum tam vehementer inclinantem ad
peccandum, ut tali inclinationi resistere non
possint. Hanc opinionem defendit Aureolus
in 2. dist. 7. art. 1. quæst. 1. quem secutus est
Holcot in 2. quæst. 4. eamque probabilem
censuit Maior in 2. distinct. 6. quæst. 1.

13. Secunda sententia Ochami in 2. q. 19.
& quodlib. 1. quæst. 14. ac Gabrielis in 2.
dist. 7. quæst. 1. art. 1. docet Deum necessita-
re dæmones, & damnatos ad odium Dei, pro-
ducendo illud in eorum voluntate passiuè
tantum se habente.

14. Vtrique sententia est absurdissima.
Primo enim sequitur Deum physicè necessi-
tare dæmones, & damnatos ad peccandum,
& ad Deum odio habendum. Secundo sequi-
tur damnatos, odio habendo Deum, non pecca-
re: nemo enim peccat in eo, quod vitare
nequit: ergo si dæmones, & damnati neque
physicè possunt abstinere ab odio Dei, aliis-
que peccatis, odio habendo Deum, non pec-

cant. Confirmatur: nam nemo peccat, actum
aliquem purè recipiendo, & ad illum non
concurrente actiue; sed iuxta Ochamum, &
Gabrielem dæmones, & damnati odium Dei
purè recipiunt à Deo, nec ad illud actiue con-
currunt: ergo. Tertiò sequitur Deum esse
causam, & auctorem peccati, ad illud directè
necessitando damnatos.

15. Tertia sententia docet primum pecca-
tum ab Angelis in via commissum esse suffi-
cientem causam tantæ obstinationis, ut nun-
quam amplius possint bonum opus morale
efficere. Cum enim immobiliter inhæreant
primæ illi intentioni peccaminosæ, qua con-
stituerunt suum vltimum finem in se ipsis,
ac virtute eius intentionis semper operentur,
& cuncta, quæ agunt, ad illum suum finem
referant, semper peccant, ac nullum actum
moraliter bonum exercent, cum omnes infi-
cientur ex circumstantia finis præui. Hanc sen-
tentiam insinuat Sanctus Thomas hoc art. 2.
quæst. 64. in responsione ad 5. & clarius vide-
tur illam docuisse in 2. dist. 7. & in hoc sensu
Sanctum Thomam explicant, & sequuntur
Capreolus in 2. dist. 7. quæst. 1. art. 1. Caietan-
us in comment. huius loci, Ferrariensis in
lib. 4. contra Gentes, cap. 95. ac Thomistæ
communiter. Sed potest opponi. Nam cum
homines fiat mutabiles in proposito semel
concepto, non affertur sufficiens ratio, cur
etiam homines damnati habeant quandam
necessitatem semper peccandi, ac nunquam
honestè operandi. Deberet ergo afferri ali-
qua ratio communis dæmonibus, aliisque
damnatis.

16. Quarta sententia Ægidij, ac Vasquez
1. par. disput. 24. cap. 4. docet causam, cur
dæmones, & damnati non possint exercere
vllum actum moraliter bonum, esse, quia
Deus iusto suo iudicio negat illis gratiam ne-
cessariam ad exercendos actus moraliter bo-
nos, & honestos. Aliter hanc opinionem ex-
plicat Ægidius, aliter Vasquez. Ægidius enim
docet ad actum moraliter bonum requiri, ut
quis non operetur purè propter se ipsum, sed
propter finem altiore se; ad operandum au-
tem propter finem altiore, requiri gratiam,
quam Deus iusto iudicio negat dæmonibus, &
damnatis. Vasquez autem docet ad opus mo-
raliter bonum necessariam esse necessitate
consequenti gratiam efficacem consistentem
in cognitione congrua, quam Deus iuste ne-
gat dæmonibus, & damnatis.

17. Quinta sententia Suarij lib. 8. de An-
gelis, cap. 11. num. 2. docet causam talis im-
potentiæ in dæmonibus, & damnatis esse ita-
tum miserum damnationis coniunctum fra-
gilitati volūtatis creatæ suis viribus relictæ si-
ne vlllo gratuito, vel morali, ut sic loquamur,
Dei iuuamine, cum sola generali influentia,
quasi physica Dei ad operandum.

18. Dicendum primò: Dæmones, & dam-
nati carent omni gratia supernaturali, &
quia ad exercendos actus supernaturales ne-

cessaria est gratia supernaturalis, carent potentia physica exercendi actus supernaturales: quia rursus soli actus supernaturales sunt salutares, & utiles ad obtinendam remissionem peccatorum, ideo carent potentia physica ad actus poenitentiae salutis &c. ac proinde causa, cur non possint exercere actus viros salutariè honestos, est, quia in poenam peccatorum privati sunt omni gratia, & omnibus auxiliis supernaturalibus. Hæc conclusio communiter admittitur, ac videtur certa, cum procedat ex principiis penè certis, & communiter admittis. Sed afferenda etiam est causa impotentiae moralis damnatorum, & damnatorum ad exercendos actus parè naturales moraliter honestos, licet non salutares, ad quos iuxta communem sententiam non requiritur gratia supernaturalis, nec sunt necessaria auxilia supernaturalia.

19. Dicendum secundo cum tertia sententia, quæ ut dixi num. 5. videtur esse Sancti Thomæ: primum peccatum damnatorum, quod ex dictis quæst. 188. propter suam naturalem inflexibilitatem retractare non possunt, est sufficiens causa, propter quam non possunt moraliter exercere ullum actum moraliter bonum, sed in omnibus suis actibus deliberatis peccant. Probatur, & explicatur. Dæmones enim per primum peccatum commissum in via cum plena deliberatione auerterunt se à Deo ultimo fine, & prima regula, conuerterunt se ad se ipsos, & in se ipsos, & in propria voluntate constituerunt ultimum finem, ideoque diabolo, ac dæmonibus applicari potest illud Hieremias 2. 20. *A saculo confregisti iugum meum, rupisti vincula mea, & dixisti, non seruiam: sed in hac voluntate, qua se auerterunt à Deo ultimo fine, & prima regula, ac constituerunt ultimum finem in se ipsis, immutabiliter perseverant, & semper operantur propter finem præconceptum, & omnia ordinant ad se ipsos: ergo nunquam deliberatè operantur ut se conforment primæ regulæ, & Deo ultimo fini, sed omnia ordinant ad se ipsos ut ultimum finem: sed ad hoc, ut actus sit moraliter honestus, requiritur, ut quis amet honestum, quia honestum est, & conforme primæ regulæ: ergo nunquam operantur honestè, sed semper peccant, cuncta ordinando ad se ipsos ut ultimum finem: & sicut habent necessitatem moralem ad perseverandum in prima illa intentione, qua constituerunt ultimum finem in se ipsis, sic habent necessitatem moralem nunquam exercendi actus deliberatos moraliter bonos, sed peccandi per omnes suos actus deliberatos. Ut igitur loquitur Sanctus Thomas hoc art. 2. quæst. 64. agens de actu deliberato dæmonis: *Talis actus semper est malus, quia etsi aliquando aliquod bonum faciat, non tamen bene facit, sicut dum veritatem dicit, ut decipiat, & dum non voluntariè credit, & confitetur, sed rerum evidentia coactus. Alius autem actus dæmonis est naturalis, qui bonus esse potest, & attestatur bonitati naturæ, & tamen tali bono actu abutuntur ad malum.**

20. Dices: sequeretur, quod etiam homo viator, qui peccavit mortaliter, ac proinde se auertit à Deo ultimo fine, & prima regula, ac constituit suum ultimum finem in se ipso, & peccatum adhuc non retractavit, in omnibus suis actibus deliberatis peccaret: siquidem operaretur propter prauum finem præintendum.

21. Respondeo, negando sequelam. Primo homo viator dum peccat, non se auertit totaliter à prima regula, & ultimo fine, neque totaliter ponit in se ipso ultimum finem omnium suarum actionum, sed solum huius actionis: ergo potest aliam actionem ordinare ad ultimum finem, & primam regulam, illamque facere, quia est honesta, & conformis primæ regulæ, & ultimo fini, ac proinde operari honestè. At diabolus, & dæmones per primum peccatum totaliter se auerterunt à Deo ultimo fine, & prima regula, & constituerunt suum ultimum finem in se ipsis, ordinando omnes suas actiones ad talem finem: ergo stante tali actu, quem retractare moraliter non possunt, nullam suam actionem possunt ordinare ad primam regulam, & ultimum finem, prout requiritur ad operandum honestè. Secundo homines viatores sunt moraliter mutabiles: ergo licet se totaliter auertissent ab ultimo fine, & talem actum perfecte non retractarint, tamen illum actum identidem retractant partialiter, & imperfectè, facientes aliqua opera, quia honesta sunt, & conformia primæ regulæ, quod in Angelis moraliter euenire nequit, propter naturalem eorum immutabilitatem.

22. Superest, ut assignemus causam vniuersalem, propter quam non solum dæmones, sed etiam homines damnati carent potentia morali exercendi actus moraliter bonos, & non peccaminosos.

23. Dicendum igitur tertio: status damnationis, ac summa eius miseria est sufficiens causa, ut omnes damnati careant potentia morali exercendi actus honestos, & habeant necessitatem moralem ad semper, & in omnibus suis actibus deliberatis peccandum.

Probatur, & explicatur. Nam qui priuatur suo ultimo fine, & patitur maxima mala, & summos dolores sine spe euadendi, difficillimum est, ut solis viribus naturæ patienter ferat, & non prorumpat in odium illius, quem apprehendit esse sibi causam tanti mali, illumque blasphemet: sed dæmones, & damnati priuantur suo ultimo fine, & patiuntur mala maxima, & summos dolores sine vlla spe euadendi per totam æternitatem, & relinquuntur solis viribus naturæ cum solo concursu generali Dei, sine vilo auxilio gratiæ: ergo difficillimum est, ut patienter ferant, ac cum apprehendant Deum ut inimicum, & causam tanti mali, Deum non oderint, nec blasphement: & hæc summa difficultas causat moralem necessitatem Deum semper odio habendi, & blasphemandi: ergo cum sciant Deum esse primam regulam, moraliter necessitantur ad

ad odio habendam primam regulam; sed qui moraliter necessitatur ad odio habendam primam regulam, habet moralem impotentiam amandi honestum, quia honestum est, & conforme primæ regulæ: ergo dæmones, & damnati habent moralem impotentiam amandi honestum, quia honestum est, & conforme primæ regulæ; sed ad actum moraliter honestum requiritur, ut ametur honestum, quia honestum est, & conforme primæ regulæ: ergo dæmones, ac damnati habent moralem impotentiam faciendi actus moraliter honestos, & habent moralem necessitatem in omnibus suis actibus peccandi, siquidem etiam cum faciunt bona, non faciunt bene, & ex fine recto, sed ex fine pravo, ac proinde peccant. Quod in damnatis ex summa miseria sequatur obstinatissimum odium Dei, docuit Sorus in 4. dist. 54. art. 4. & 5. relatus à Suarez lib. 8. de Angelis, cap. 11. num. 10. Sorus igitur inter alia dicit. *Sicut ex visione Dei sequitur confirmatissimus in beatis ipsius amor, ita in damnatis ex consideratione sue miserie sequitur obstinatissimum odium Dei, quo velut hostem eum perpetuo prosequuntur: & rationem affert, quia damnati semper cogitant Deum ut inimicum, cruciantem, ac summum illis malum inferentem.*

24. Confirmatur: nam qui desperat de fine, est moraliter impossibile, ut ponat media ad talem finem; sed finis actus honesti est, ut reddat bonum, & beatum operantem: damnati autem desperant de hoc, ac vident se non posse per viros actus fieri bonos, & beatos: ergo est moraliter impossibile, ut exercent viros actus honestos.

25. Queritur, utrum dæmones, & damnati habeant necessitatem physicam, vel solum moralem peccandi.

Respondeo aliquos docuisse, quod sicut beati non liberi, sed necessario amant Deum, & non sunt liberi ad bonum, & malum, sed solum ad hoc, vel illud bonum, ad hunc, vel illum actum honestum, sic damnati non liberi, sed necessario odio habent Deum, ac non sunt physice liberi ad bonum, & malum, sed solum ad hunc, vel illum actum malum, & peccaminosum. Videtur verò hanc sententiam docuisse præsertim Ochamus, qui censuit actum odij Dei immitti damnatis à Deo, voluntate eorum purè recipiente, & actiue non concurrente, ut dictum est num. 13. Dicendum contra hanc sententiam, dæmones, & damnatos, non physice, sed solum moraliter necessitari ad odio habendum Deum, ac proinde physice posse Deum non odisse, nec peccare. Ratio est, quia de ratione peccati est, ut possit saltè physice vitari: ergo si physice vitari non posset, peccatum non esset, ac non tam tribueretur peccanti, quam necessitanti ad peccandum. Rursus si Deus damnatos physice necessitaret ad peccandum, Deus esset auctor peccati. Sed hæc suo loco sunt magis explicanda.

26. Existimo igitur dæmones, ac damna-

tos moraliter solum necessitari ad peccandum, ad Deum odio habendum, blasphemandum, & per peccata commissa in via meruisse de condigno poenam, ex qua sequatur talis necessitas. Meruerunt enim summam miseriam, in qua relinquerentur solis viribus naturæ, sine vlla gratia, ac cum solo concursu generali Dei, sed ex his sequitur moralis impotentia faciendi actus honestos, & moralis necessitas semper peccandi: ergo. Deus autem dum hanc poenam infert, ex qua sequitur moralis necessitas peccandi, indirectè tantum, & per accidens causat talem moralem necessitatem, quam dæmones, & damnati, peccando in via, sibi causarunt, & meruerunt. Addo dæmones, & damnatos habere necessitatem metaphysicam consequentem ad semper peccandum: siquidem Deus videt illos cum morali necessitate antecedenti ad peccandum posse quidem physice non peccare, sed semper de facto peccaturos. Necessitas autem consequens non opponitur libertati, ut omnes docent. Potentiam physicam faciendi aliquid, quod nunquam fiet, admittit Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione, cap. 6. & 7. in quibus ex professo probat hominem posse quidem per totam vitam nunquam peccare, sed de facto omnes aliquando peccare. Rationem verò, cur nemo sit, qui nunquam peccet, cap. 3. desumit ex summa difficultate coniuncta cum physica potentia non peccandi, quam summam difficultatem Theologi vocant impotentiam moralem. Verba Augustini loquentis contra Pelagianos sunt. *Acutè autem sibi videntur dicere, quasi nostrum vultus ignoret, quod si volumus, non peccamus, nec præciperet Deus, quod esset humane impossibile voluntati. Sed hoc non vident, quod ad nonnulla desideranda, vel quæ malè cupiuntur, vel quæ malè merentur, magnis aliquando, & totis viribus opus est voluntatis, quas nos non perfecte in omnibus adhibuituros esse prauitæ, qui per Prophetam Psalm. 14. veridice dici voluit: non iustificabitur in conspectu tuo omnis caro.*

27. Ad 1. distinguo maiorem: actus moraliter honesti possunt potentia purè physica ab Angelis constitutis in statu summæ miserie exerceri viribus naturæ cum solo concursu generali Dei, concedo; potentia morali, nego: concedo minorem; & distinguo eodem pacto consequens. Angeli, & qualibet creatura constituta in statu summæ miserie per vires naturæ cum solo concursu generali Dei habent potentiam purè physicam, non autem moralem ad non peccandum, & honestè operandum, ut explicatum est num. 19. & 23.

28. Ad 2. Diues epulo damnatus, dum volebat fratres non damnari, volebat bonum, sed non bene, neque ex amore honestatis, sed ex amore sui ipsius, ne ipsi ex damnatione fratrum augeretur poena, confusio, & infamia, ut communiter docent interpretes. Chrysostomus, dum videtur commendare illum actum ut bonum, dicendum, quod commendat ut bonum

bonum ex obiecto, in quantum volebat bonum, non autem ex omnibus circumstantiis, ac præsertim finis. Non enim dicit, quod volebat bonum ex amore honestatis, ac primæ regulæ.

29. Ad 3. Sapientiæ 5. dum tribuuntur damnatis actus, quibus suum errorem cognoscunt, ac de eo dolent, tribuuntur actus boni ex obiecto; ac non asseritur, quod fuerint boni etiam ex fine, ita ut elicerentur ex amore honestatis, imò suppenitur, quod elicerentur purè ex amore sui ipsius.

30. Ad 4. dæmones, & damnati libere peccant libertate solum physica, non morali, ideoque possunt libere abstinere à peccatis potentia solum physica non morali, cum nunquam abstinébunt. Ad id, quod additur, de abstinence per puram omissionem: respondeo primò puram omissionem esse metaphysicè impossibilem, ut dicam in tractatu de actibus humanis, quæst. 20. Secundo dico, quod dæmones, & damnati licet possent physicè, non tamèn possent moralitèr abstinere ab omnibus peccatis etiam per puram omissionem. Ex summa enim eorum miseria oritur moralis impotentia abstinendi ab omnibus peccatis etiam per puram omissionem. Eadem enim est ratio.

Ad 5. Iam allata est sufficiens ratio, ex qua in dæmonibus, & damnatis oritur moralis necessitas peccandi, & moralis impotentia exercendi actus undique honestos. Addo, quod quia ut cum communi sententia dixi quæstione 45. de gratia, ad merendum, vel demerendum requiritur status viæ, dæmones, & damnati per peccata, quæ committunt in statu termini, & æternæ damnationis, non merentur novam poenam.

QVAESTIO CXG.

Utrum in dæmonibus detur dolor, & tristitia, tum spectans ad poenam sensus, tum spectans ad poenam damni, quique ab ipsis excludat omnino delectationem, & gaudium?

S. Tho. qu. 64. art. 3.

1. **V**idetur in dæmonibus non dari dolor, & tristitia, primò, quia qui dolet de malo ut præsentis, timet malum ut futurum; sed in dæmonibus non est timor mali futuri; nam Job. 16. de diabolo dicitur, factus est, ut nullum timeret: ergo.

2. Secundo dolere de malo bonum est; sed dæmones carent omni bono: ergo non dolent de malo saltem culpæ, ac proinde non habent vermem conscientiæ, qui est dolor de malo culpæ.

3. Tercio videntur dæmones non necessario dolere, ac tristiari. Nam possunt cessare ab

omni actu voluntatis: siquidem ut dicit Augustinus lib. 1. retract. cap. 22. *Nihil tam est in potestate voluntatis, quam ipsum velle; sed dolor, & tristitia sunt actus voluntatis: ergo.*

4. Quarto dolor dæmonum videtur non spectare ad poenam sensus. Nam cum careant sensu, sunt incapaces poenæ sensus.

5. Quinto videtur ex alia parte omnis dolor, & tristitia dæmonum spectare ad poenam sensus. Nam quia cognitione sciam intellectuali dicimus sentire, omne malum pendens ex cognitione etiam intellectuali, cum infligitur in poenam, vocatur poena sensus; sed omnis dolor dæmonum pendet ex cognitione, & illis infligitur in poenam: ergo pertinet ad poenam sensus: poena autem damni consistit præsertim in priuatione beatitudinis, quæ est malum non pendens à cognitione.

6. Sexto videtur dolor, & tristitia dæmonum non esse tanta, ut ab eis omnino excludat delectationem, & gaudium. Ut enim dicit Augustinus lib. de Genesi contra Manichæos, cap. 17. *diabolus potestatem habet in eos, qui Dei præcepta contemunt, & de hac tam infelici potestate letatur.*

7. Respondeo, quod dolor, timor, gaudium &c. in quantum sunt passionibus appetitus sensitivi, non sunt in dæmonibus, cum careant appetitu sensitivo, qui operatur per organum corporeum: ac in quantum sunt actus voluntatis, quæ tristatur de malo, & de priuatione boni, dantur in dæmonibus. Probat primò ex Scriptura. Nam Apocal. 18. dicitur: *quantum se glorificauit, ac in deliciis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum: sed ut arguit Sanctus Thomas hoc art. 3. in argumento, sed contra, dæmones, ac præsertim Lucifer, seu diabolus magis se glorificauit, quam homines; ergo à fortiori debent pati tormentum, & dolorem.* Apocal. 20. dicitur: *Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, & sulphuris, ubi & bestia, & pseudopropheta cruciabuntur die, ac nocte: 2. Petri 2. dicitur: Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos; sed cruciatus includit dolorem: ergo.*

8. Probat secundò: nam sicut in appetitu sensitivo ex cognitione de priuatione boni, & inflictione mali sequitur dolor, sic in appetitu intellectivo, seu voluntate ex cognitione de priuatione boni, & inflictione mali sequitur dolor: sed dæmones cognoscunt se priuari summo bono, hoc est Deo, & beatitudine suo ultimo fine, & sibi infligi maxima mala: ergo in voluntate dæmonum sequitur dolor, & tristitia.

9. Hoc supposito, queritur primò, utrum dolor, & tristitia dæmonum sit ita illis necessaria, ut non possint non dolere, & tristiari.

Respondeo Scotum in 2. dist. 7. quæst. vnica, & in 4. dist. 49. quæst. 7. docuisse probabile esse dæmonem ex propria libertate, posse omnes actus voluntatis suspendere, vel collectiue, vel saltèr diuise: siquidem ut dicit

dicat Augustinus lib. 1. Retractionum, cap. 22. *nihil tam est in potestate voluntatis, quam ipsum velle.* Ex hac opinione Scoti sequitur, daemones posse suspendere dolorem, & tristitiam, cum sint actus voluntatis; sed poena sensus consistit præsertim in dolore, & tristitia: ergo daemones possunt se liberare à præcipua poena sensus: imò cum dolor de privatione summi boni spectet ad poenam damni, ut dicitur num. 13. possunt etiam se liberare partialiter à poena damni: quæ sunt absurdissimæ, & contra rationem poenæ, quæ debet esse inevitabilis ab eo, qui punitur. Scotus ne concedat hanc tam absurdam consequentiam, in 4. distinct. 49. quæst. 7. docet dolorem, & tristitiam non esse actus elicitos à voluntate, sed puras passiones causatas ab obiecto. Verum cum ibidem doceat priorem esse hac passione actum quemdam voluntatis, sine quo passio doloris, ac tristitiæ esse nequit, sequitur daemones, suspendendo talem actum, posse non dolere, ac non tristiari. Ideo Scotus alibi docet actum, quo daemones tristantur, & dolent, à solo Deo produci, ac proinde daemones ab illo cessare non posse. At cum actus doloris, & tristitiæ sint vitales, non possunt produci à solo Deo sine concursu vitali voluntatis, ut docet communis sententia.

10. Dicendum igitur primò dolorem, & tristitiam de privatione perpetua Dei, & æternæ beatitudinis, de sua æterna miseria, ac de cruciatibus, quos patiuntur ab igne, &c. licet sint actus vitales, ac proinde eliciti à voluntate daemones, tamen ita ratione status necessariò, & immutabiliter esse in daemonibus, ut ab illis cessare non possint. Ratio est, quia daemones non possunt cessare, ac se liberare ab actibus, qui habent rationem puræ poenæ, non autem culpæ, ac peccati; sed tales actus, quibus dolent, & tristantur de sua æterna miseria &c. habent rationem puræ poenæ, non autem culpæ: ergo non possunt cessare, ac se liberare à talibus actibus, ac proinde non possunt unquam cessare à cognitione necessaria, præcedente tales actus, quæ cognoscunt se propter sua peccata priuatos esse in æternum summo bono, & esse, ac fore in æternum miseros. Et quia memoria commissorum peccatorum, crucians vocatur vermis conscientia, ideo ut dicitur Isa. 66. *Vermis eorum non morietur*: de quo verbe Bernardus lib. 5. de Considerat. cap. 10. dicit. *Hic est vermis, qui non moritur, memoria præteritorum. Semel iniectus, vel potius innatus per peccatum, hæsit firmiter, nequaquam deinceps auellendus.*

11. Dicendum secundò: dolor, & tristitia includens culpam, & peccatum est daemonibus, & damnatis necessaria, non physicè, sed moraliter, ita ut possint physicè cessare à dolore, & tristitia peccaminosa. Probat: nam dolor, quo ex odio erga Deum, & invidia, erga homines dolent de beatitudine Dei, ac de salute hominum, est gravissimè peccaminosus: sed ex dictis quæst. 189. num. 26. da-

mones, & damnati moraliter solum, ac non physicè necessitantur ad peccandum: ergo moraliter solum, & non physicè necessitantur ad tristitiam, & dolorem peccaminosum. Adde, quod sicut ex dictis eod. n. 26. daemones, ac damnati habent necessitatem consequentem ad semper odio habendum Deum, & peccandum, sic habent necessitatem consequentem, ad semper dolendum de diuina beatitudine, ac de salute hominum.

12. Quæritur secundò, utrum aliquis dolor, & aliqua tristitia daemonum, & damnatorum spectet ad poenam damni, vel omnis eorum dolor, & tristitia spectet ad poenam sensus?

Respondet ex communi doctrina Theologorum poenam damni consistere in æterna privatione ultimi finis, hoc est Dei summi boni, ac æternæ beatitudinis; poenam autem sensus consistere in æterno cruciatu per creaturas illato, ac præsertim per ignem, ac damnatos propter peccata personalia pati utramque poenam. Utramque poenam exprimit Christus in sententia damnationis, qua Matth. 25. dicit: *Ite maledicti in ignem æternum, qui parati estis diabolo, & angelis eius.* Verba illa *ite maledicti* significant æternam privationem Dei, & beatitudinis. Verba sequentia *in ignem æternum*, significant cruciatum æternum inferendum per creaturam, ac præsertim per ignem. Rationem afferunt Theologi: nam peccans per peccatum auertit se à Deo, & se conuertit ad creaturam; ergo propter auersionem à Deo debet puniri poena damni, hoc est æterna privatione Dei summi boni, ac ultimi finis; propter conuersionem ad creaturam puniri debet cruciatu per creaturam illato. Et quia non solum homines, sed etiam daemones, peccando, se auertunt à Deo, & conuertunt ad creaturas, ideo non solum homines, sed etiam daemones puniuntur poena damni, ac sensus, & Christus in sua sententia exprimit etiam daemones dicens: *qui parati estis diabolo, & Angelis eius.* Adde daemones, & damnatos dolere, ac tristiari tum de privatione beatitudinis, ac summi boni, tum de malis, quæ patiuntur ab igne, & ab alijs creaturis: & quia malum eo est maius, quo priuat maiori bono, ac per privationem beatitudinis priuantur Deo, qui est infinitum bonum, per mala, quæ patiuntur ab igne, vel ab alijs creaturis, priuantur solum bonis creatis, & finitis; ideo privatio beatitudinis est malum incomparabiliter maius malis, quæ patiuntur ab igne, & ab alijs creaturis, ac proinde incomparabiliter magis tristantur, ac dolent de privatione beatitudinis, quam de malis, quæ patiuntur ab igne, & ab alijs creaturis, iuxta illud Chrysostomi homil. 13. in Epistolam ad Philippenses. *Tantum mihi malum videtur de tanta gloria decidisse, ut gehennam pro nihilo habeant pro hoc damno, & ruina.*

13. Hoc supposito, quæritur, utrum dolor, quo daemones, & damnati dolent de æterna priua-

privatione summi boni, & æternæ beatitudinis, spectet ad pœnam damni, vel ad pœnam sensus? Vasquez 1. par. disput. 242. cap. 2. docet omnem dolorem, & tristitiam etiam de privatione æternæ beatitudinis spectare ad pœnam sensus, pœnam autem damni consistere in pura privatione æternæ beatitudinis. Pro hac sententia citat Sorum in 4. distinct. 5. art. 4. Pro eadem opinione Suarius lib. 3. de Angelis, cap. 6. num. 1. citat etiam Molinam, & addit, quod eidem videntur favere Sanctus Bonaventura, Durandus, Paludanus, Capreolus, Gabriel, & alij in 4. distinct. 22. dum asserunt in pœna damni non dari magis, & minus, cum consistat in pura privatione. At ipse Suarius citato cap. 5. lib. 3. num. 4. cum alijs Theologis censet dolorem de privatione beatitudinis comprehendere sub pœna damni, sed fatetur quæstionem esse de nomine.

14. Dicendum: dolor de perpetua amissione æternæ beatitudinis spectat ad pœnam damni. Ratio est, quia pœna damni est, quæ correspondet peccato, in quantum est libera, & voluntaria aversio à Deo; sed peccatum in quantum est libera, & voluntaria aversio à Deo, puniatur non solum æterna privatione Dei, sed etiam æterno dolore de hac privatione: ergo. Proportionaliter quia pœna sensus est, quæ correspondet peccato, in quantum est conversio ad creaturam, consistit in malis damnato illatis per creaturas, ac præsertim per ignem, & in dolore, ac tristitia de talibus malis.

15. Hinc potest responderi ad dubium, consequens, in quo queritur, utrum pœna damni in omnibus damnatis sit æqualis. Dicendum, quod est maior in vno, quam in alio. Ratio est, quia qui peccat peccato graviore, puta peccato odij Dei, magis se avertit à Deo, quam qui peccat peccato minori: ergo puniri debet privatione, qua magis privetur Deo, in quantum talis privatio fundatur in maiori peccato, & qua magis doleat, ac proinde pœna damni est maior in vno, quam in alio, non solum ex parte doloris, sed etiam ex parte mali, de quo dolet: siquidem Deo privari propter plura, & graviora peccata est maius malum, ac magis dolendum, quam privari Deo ob peccata pauciora, ac minus gravia.

16. Queritur tertio, utrum dolor, & tristitia dæmonum sint tanta, ut ab ipsis excludant quamlibet delectationem, & quodlibet licet minimum gaudium?

Respondeo duas esse sententias. Prima docet tantum esse dolorem dæmonum, & damnatorum, ac tantam tristitiam, ut ab illis excludat quamlibet etiam minimam delectationem, & gaudium pro tempore etiam minimo. Docuerunt hanc sententiam Ochamus in 2. distinct. 7. quæst. 1. artic. 3. dub. 1. Gabriel in 2. distinct. 7. quæst. 1. ad 7. quos secuti sunt hoc artic. 3. quæst. 64. aliqui Thomistæ, nimirum Banez, Ripa, & Cumel, ac ex nostris Vasquez

1. par. disput. 242. cap. 2.

17. Secunda sententia Suarij lib. 3. de Angelis, cap. 15. docet in dæmonibus dari aliquod genus lætitiæ, seu delectationis minimæ, ac quasi accidentalis. Conatur autem probare hanc opinionem traditam fuisse ab Augustino lib. 3. de Gen. contra Manichæos, cap. 17. & à Sancto Thomæ, tum hoc artic. 3. quæst. 64. ad 1. tum in 4. distinct. 45. quæst. 2. quæstiuncula 1. ad 4. quorum testimonia paulo post afferemus, & explicabimus.

18. Dicendum cum prima sententia: dolor, & tristitia dæmonum, & damnatorum tanta sunt, ut ab illis excludant etiam pro minimo tempore quamlibet delectationem formalem, & quodlibet gaudium formale, licet detur in ipsis aliquod gaudium radicale, & aliqua radicalis delectatio.

Probatur: nam ut constat experientia, & docet Aristoteles 7. Ethic. cap. ultimo, *Voluptas & contraria, & quævis, modo sit vehemens, expellit dolorem*. Rationem offert Sanctus Thomas in commentario, dicens. *Delectatio enim expellit non solum tristitiam contrariam, puta delectatio cibi tristitiam famis, sed si delectatio sit fortis, expellit quandoque omnem tristitiam, quia omnibus tristitijs contrariatur secundum genus, licet non secundum speciem; ergo ex proportionali ratione dolor, & tristitia si sit vehemens, expellit omnem delectationem, quia omnibus delectationibus contrariatur secundum genus, licet non secundum speciem: sed dæmones, & damnati habent dolorem, & tristitiam vehementissimam: ergo expellunt, & impediunt in ipsis omnem delectationem.*

19. Confirmatur primò: nam experimur, quod quando quis habet maximum gaudium, non potest dolere de malo incomparabiliter minore, puta cum quis gaudet de hoc, quod sit electus rex, non potest dolere de amissione parvæ pecuniæ; & proportionaliter qui dolet de maximo malo, puta de hoc, quod sit damnatus ad suspendium, non potest gaudere de minimo bono, puta de parvo lucro; sed dæmones, & damnati dolent vehementissimè de summis malis, quorum comparatione bona, quæ possunt consequi, sunt minima: ergo.

20. Confirmatur secundo: nam beati quia summe gaudent de Deo viso, non possunt dolere de vilo malo amicorum: ergo ex proportionali ratione dæmones, & damnati, quia summe dolent de sua maxima miseria, non possunt formaliter delectari de malis inimicorum, puta de peccatis, & damnatione hominum, quos maximo odio prosequuntur.

21. Addo in beatis posse dari tristitiam, non formalem, sed radicalem, in dæmone, & damnatis posse dari delectationem, non formalem, sed radicalem. Explicatur. Duplex est aversio mali præsentis ut præsentis. Prima est aversio simplex mali præsentis cogniti ut præsentis, non affligens, nec coniuncta cum dolore, qualis est, qua Deus aver-

tur

tur peccata præsentia hominum sine vilo dolore, & qua beati auerfantur peccata, & miseria amicorum, quos diligunt, sine vilo dolore, & auerfantur sua peccata præterita, quia malum est illa commisisse, sine vilo dolore. Hanc auersionem, quæ ex se est apta affligere, & causare dolorem formalem in subiecto non habente impedimentum, vocamus dolorem radicalem, & asserimus in beatis dari tristitiam & dolorem radicalem, dum auerfantur peccata hominum, & desistantur sua præterita peccata, auersione, quæ causaret dolorem, nisi talis dolor in ipsis impediretur à summo gaudio beatifico. Secunda est auersio mali præsentis vt præsentis affligens auerfantem, & coniuncta cum dolore, qualis est, qua nos regulariter auersamur mala nostra, & amicorum, auersione coniuncta cum dolore, ac nos affligente, & hanc vocamus dolorem formalem: & cum per contritionem auersamur peccata commissa, de iis etiam dolemus, & tristamur. Proportionaliter duplex est amplexatio boni veri, vel apparentis cogniti vt præsentis. Prima est simplex amplexatio boni vt præsentis apta delectare subiectum non impeditum, sed non causans delectationem, propter impedimentum; & hanc vocamus delectationem purè radicalem, ac solam admittimus in dæmonibus, & damnatis. Nam amplexantur peccata hominum, eorumque damnationem vt bonum proprium amplexatione, quæ causaret in illis delectationem, nisi impediretur à summa tristitia. Secunda est amplexatio boni præsentis coniuncta cum actuali delectatione, quam vocamus delectationem formalem, ac dicimus à dæmonibus, & damnatis excludi per summam tristitiam, ex proportionali ratione, ex qua à beatis excluditur omnis dolor formalis, iuxta illud Apocal. 21. *Absorget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra.* Sicut ergo Deus per gaudium beatificum impedit in beatis omnem dolorem, sic per tristitiam, & dolorem de carentia summi boni auferet à dæmonibus, & damnatis omnem delectationem. Vide infra quæstionem 208. in qua examinabimus, vtrum angeli custodes possint dolere de malis eorum, quos custodiunt.

22. Ex hac doctrina facillè respondetur ad auctoritates Sancti Thomæ, Sancti Augustini, & Scripturæ, quæ pro contraria sententia afferuntur. Dicimus enim, quod admittunt in dæmonibus, & damnatis dolorem solum radicalem, non autem formalem in sensu explicato, Sanctus igitur Thomas hoc artic. 3. quæst. 64. ad 1. dicens: *Dicendum, quod gaudium, & dolor de eodem sunt opposita, non autem de diuersis. Vnde nihil prohibet vnum simul dolere de vno, & gaudere de altero, ne contradicat sibi ipsi, dum in commen. 7. Ethic. cap. vltimo verbis relatis num. 17. dicit: Si delectatio sit fortis, expellit quandoque omnem tristitiam, quia omnibus*

*tristitijs contrariatur secundum genus: ita est intelligendus, vt asserat posse aliquem vehementer gaudere de vno, & dolere de altero radicaliter, non formaliter. Confirmatur explicatio ista primò ex verbis sequentibus, quibus dicit: & maxime secundum quod dolor, & gaudium important simplices voluntatis actus, quia non solum in diuersis, sed in vna, & eadem re potest esse aliquid, quod volumus, & aliquid, quod nolumus: simplices autem actus sunt, quibus amplexamur bonum vt præsens, & auersamur malum vt præsens, quos actus vocamus gaudium radicale, & radicalem dolorem, cum propter impedimentum non coniunguntur cum formali, vt explicatum est. Confirmatur secundo. Nam idem Sanctus Thomas in 4. distict. 45. quæst. 2. Quæstiunc. 1. ad 4. dicit: *Hoc gaudium (loquitur autem de gaudio dæmonum) non verum, sed phantasticum est, dum impletur, quod desiderant. Gaudium non verum, sed phantasticum vocat, quod nos appellamus purè radicale. Addit de hoc gaudio phantastico dæmonum: Quamuis per hoc eorum pœna nullatenus minuatur, sicut nec minuitur gaudium Angelorum per hoc, quod malis nostris compati dicantur: sed Angeli compatiuntur nostris malis sine formali dolore: ergo dæmones, & damnati solum phantasticè gaudent de peccatis, & damnatione hominum, cum impletur id, quod desiderant, sine formali delectatione. In eodem sensu intelligendus est Augustinus loco citato in 6. argumento.**

23. Suarius lib. 8. de Angelis, cap. 15. num. 7. ad probandum in dæmonibus dari verum, & formale gaudium, affert aliqua loca Scripturæ. Psalmo enim 12. dicitur: *Qui tribulant me inimici mei exultabunt, si motus fuero, ac nomine inimicorum Augustinus, & Hugo Cardinalis intelligunt diabolum, & dæmones. Psalmo enim 29. dicitur: Ne quando gaudeant inimici mei. Psalmo 40. Non gaudebit inimicus meus super me. Ecclesiast. 18. Si præstes animæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Dicendum, quod in Scripturis in eodem sensu dæmonibus tribuitur gaudium, & exultatio de nostris lapsibus, in quo Angelis sanctis, & beatis tribuitur dolor, & fletus, vt cum Isaia 33. dicitur: *Angeli pacis amare flent; sed Angelis beatis tribuitur dolor solum radicalis, non formalis: ergo dæmonibus tribuitur gaudium radicale, non autem formale. Proportionaliter, vt refert Beda lib. 5. Histor. Anglic. cap. 13. dum per quasdam visiones ostensi sunt dæmones animas in infernum ducentes, flentibus animabus, exultantes, & cachinnis crepitantes, signis illis exprimebant suum gaudium radicale propter impletum suum desiderium, licet summa tristitia impediret in illis omnem formalem delectationem.**

24. Addo ex Alensi 2. par. quæst. 100. memb. 4. artic. 1. & ex Suario lib. 8. de Angelis, cap. 15. num. 16. hoc quaecumque gaudium in dæmonibus cessaturum post diem.

B b b b

Iudi.

Iudicii. Ratio est, quia ante diem Iudicii permittitur illis extra infernum vagari, & quasi bellum gerere cum Deo circa salutem hominum, in quo bello, dum homines ad peccata inuadunt, eorumque damnationem obtinent, sua praua desideria complent, ac de hoc lætantur radicaliter. At post diem Iudicii cessabit hæc pugna, & in infernum detrusi manebunt in perpetua desperatione obtinendi aliquid, quod desiderant, ac proinde de nullo amplius gaudebunt. Tunc igitur de dæmonibus, & cæteris damnatis verificabitur illud Bernardi lib. 5. de considerat. cap. 10. *Damnatus in æternum non obtinebit quod vult, & quod non vult in æternum nihilominus sustinebit*, ideoque in æternum dolebit sine ullo gaudio ne quidem radicali.

25. Ad 1. Concedo maiorem, & nego minorem. Dæmones enim, & damnati sicut dolent de malis præsentibus, ita timent mala futura, iuxta illud Iacobi 2. *Dæmones credunt, & contremiscunt*. Credunt igitur dæmones instare diem Iudicii, post quam detrudentur in infernum, atque hæc mala timent ita vehementer, ut contremiscant. Dum Iob. 16. de dia. bolo dicitur: *Factus est, ut nullum timeret*, significatur, quod nullum timet timore salutari, & cohibente à peccato.

26. Ad 2. distinguo maiorem: dolere de malo culpæ dolore honesto, & utili, est bonum ipsi dolenti, & est signum voluntatis bonæ, concedo: dolere de malo pœnæ, ac de malo culpæ propter pœnam dolore purè pœnali, ac non honesto, neque utili, est bonum dolentis, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Dolere de malo culpæ propter se dolore honesto, & utili, est bonum dolentis, & ut loquitur Sanctus Thomas artic. 3. quæst. 64. in respons. ad 2. *Attestatur voluntatis bonitati, cui malum culpæ opponitur*. At dæmon cum perversa sit voluntatis, & obstinata, de malo culpæ propter se non dolet. Dolere de malo pœnæ, vel de malo culpæ propter pœnam, dolore non honesto, neque utili, sed necessario, & quodammodo coacto non est bonum, sed malum dolentis; at bonum est vniuerso, cui bonum est, ut mali puniantur, sint miseri, & patiantur perpetuum dolorem. Adde ex Sancto Thoma in resp. ad 3. quod licet dolor de pœna æterna non sit bonus dolenti, tamen est signum bonitatis naturæ, cui malum pœnæ opponitur. Ideo enim natura dolet de malo, quia bona est. Idcirco Augustinus lib. 19. de Ciuit. cap. 12. dicit. *Dolor amissi boni in supplicio testis est naturæ bonæ*.

27. Ad 3. Nego dæmones posse cessare ab omni actu voluntatis. Aliqui enim actus voluntatis sunt necessarij, à quibus voluntas cessare nequit, eo pacto, quo beati non possunt cessare ab amore beatifico. Dæmones igitur cessare non possunt ab actibus doloris, ac tristitiæ purè pœnalibus, ut dictum est num. 9. August. lib. 1. retract. cap. 22. dicens: *Nihil*

tam est in potestate voluntatis, quam ipsum velle, intelligendus est de volitione electiua, quæ eo ipso, quod est electiua vnius præ alio, est libera, & est in potestate voluntatis, cum actus voluntatis non electiui possint esse necessarij.

28. Ad 4. Licet dæmones careant sensu corporis, tamen non carent sensu mentis, cui etiam tribuitur nomen sensus latius sumpti, ideoque capaces sunt pœnæ sensus, non quidem corporis, sed mentis.

29. Ad 5. Non omne malum dependens ex cognitione dicitur pœna sensus, sed illud solum, quod correspondet peccato, in quantum est conuersio ad creaturam, seu pendeat à cognitione, seu non: & quia peccato, in quantum est conuersio ad creaturam, correspondet omnia mala, quæ dæmones, & damnati patiuntur ab igne, & ab alijs creaturis, seu pendeant à cognitione, seu non, ideo omnia, & sola mala, quæ dæmones, & damnati patiuntur ab igne, & ab alijs creaturis, spectant ad pœnam sensus, seu pendeant à cognitione, seu non. E conuerso non omne malum independens, & antecedens cognitionem spectat ad pœnam damni, sed omnia, & sola mala, quæ correspondent peccato, in quantum est auersio à Deo: sed peccato in quantum est auersio à Deo, correspondet non solum priuatio Dei, & beatitudinis, sed etiam dolor de tali priuatione; ergo.

30. Ad 6. Iam num. 21. & 22. explicatæ sunt auctoritates Sancti Augustini, Sancti Thomæ, &c. quæ tribuunt dæmonibus, & damnatis gaudium, ac dictum est, quod tribuunt gaudium purè radicale, non autem formale.

QVÆSTIO CXCI.

Virum aer iste caliginosus, ac infernus sint loca pœnalia dæmonum?

S. Tho. quæst. 64. artic. 4.

1. **P**rimò videtur nullus dari locus pœnalis dæmonum. Nam natura purè spiritalis non patitur à loco corporeo; sed dæmones habent naturam purè spiritalem; ergo non patiuntur à loco corporeo, ac proinde nullus est locus pœnalis dæmonum.

2. Secundò videtur locus pœnalis dæmonum esse infernus tantum, non autem aer iste caliginosus. Nam locus pœnalis hominum est infernus tantum; sed dæmones non minus peccarunt, quam homines; ergo locus pœnalis dæmonum debet esse infernus tantum.

3. Tertiò dæmones semper patiuntur ab igne; ergo semper sunt in loco pœnali, in quo sit ignis; sed in hoc aere non est ignis; ergo locus pœnalis dæmonum est infernus tantum, in quo est ignis.

4. Respondeo circa locum pœnalem dæmonum,

montum, & damnatorum plura dubia esse examinanda, quæ breuitatis, & claritatis gratia libet per aliqua quæstia proponere.

5. Quæritur ergo primò, vtrum detur aliquis locus certus, & determinatus, qui sit veluti locus exilij, & carceris ad punctionem malorum Angelorum, & hominum deputatus?

6. Respondeo negasse quosdam ex antiquis philosophis. Negarunt etiam Philo lib. de congressu quærendæ eruditionis gratia, ac Origines lib. 2. Periarchon, cui hunc errorem tribuit Hieronymus epist. ad Auitum. In eodem errore dicuntur fuisse Marcionitæ, Albigenses, & Almaricus, qui vt refert Castro, verbo *Infernus*, hæresi 1. dixerunt infernum nihil esse, præter conscientiam peccati, eoque secuti sunt Calvinus, Bucerus, & Beza, quos refert, & impugnat Bellarminus lib. 4. de Christo, cap. 8. & sequenti, & lib. 2. de Purgatorio cap. 6.

7. Contra hos errores de fide est dari vnum locum corporeum, qui est velut locus exilij, & carceris ad pœnam Angelorum, & hominum peccantium deputatus, qui locus in Scripturis vocatur infernus, gehenna, & tartarus.

8. Probatum primò ex Scriptura. Sapient. 5. *Talia dixerunt in inferno hi, qui peccauerunt.* Iob 10. *Antequam vadam ad terram tenebrosam, & operam mortis caligine, terram miseriae, & tenebrarum, ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Ecclesiast. 21. *Via peccantium complanata lapidibus, & in fine illorum inferi, & tenebræ, & pœne.* Lucæ 16. *Mortuus est diues, & sepultus est in inferno, qui paulo post vocatur, locus tormentorum.* 2. Petri 2. *Angelis peccantibus non pepercit Deus, sed inferni rudentibus detrusos in tartarum tradidit cruciandos.* Marci 9. *Bonum est tibi debilem, & claudum intrare in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem.* Luc. 12. *Eum timete, qui habet potestatem mittere in gehennam.*

9. Probatum secundo ex symbolo, Concilij, & Patribus. In symbolo Apostolorum credimus de Christo, quod post mortem descendit ad inferos. Concilium Florentinum in litteris vnionis definit: *Illorum animas, qui in actuali mortali peccato, vel in solo originali decedunt, in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.* Idem docent Patres, ac præsertim Gregorius lib. 9. Moral. cap. 38. lib. 12. capit. 6. lib. 13. cap. 16. & 17. & lib. 4. Dial. capit. 36. & sequentibus, ubi plures refert visiones de inferno: Chrysost. Cyrillus Alexand. Iustinus Martyr, Augustinus, & alij, quos citat Suarius lib. 8. de Angelis, cap. 16. numer. 9.

10. Tertiò probari potest, afferendo rationem congruentiæ. Nam sicut in suprema parte mundi debet dari locus aliquis communis deputatus Angelis, & hominibus beatis, sic in infima mundi parte debuit dari locus aliquis communis exilij, & carceris, deputatus

Angelis, & hominibus damnatis ad supplicium æternum.

11. Quæritur secundo, in qua mundi parte sit infernus, seu locus pœnalis deputatus supplicio malorum Angelorum, & hominum?

Respondeo, quod Augustinus lib. 20. de Ciuit. cap. 10. loquens de igne inferni, dicit: *Cuiusmodi, & in qua mundi parte futurus sit, hominem scire arbitror neminem, nisi forte cui diuinus spiritus ostendit: cui consonat Gregorius lib. 4. Dial. cap. 42. dicens: Hac de re temerè definire non audeo.* Quidam dixerunt infernum esse in villa quadam propè Hierosolimam, quæ vocatur Gehennon, ex qua gehenna est dicta, teste Hieronymo lib. de Traditionibus Hebræorum ad 2. lib. Paralip. cap. 32. Alij dixerunt infernum esse in valle Iosaphat, quam opinionem refert, & fabulosam vocat Chrysostomus homil. 31. in Epist. ad Romanos, dicens. *Nonnulli fabulantes dicunt, quod in valle Iosaphat, quod de bello quodam præterito dictum est, ad gehennam trahentes.* Idem ferè habet tom. 3. Homil. de præmijs Sanctorum, Auctor operis imperfecti in Matth. homil. 53. refert aliam quorundam opinionem, dicens: *Quidam dicunt non tantum infernum esse deorsum, sed extra mundum istum esse aliqua tenebrosissima loca, & ignea, in quibus patiuntur, qui digni sunt.* Alij dixerunt infernum esse in sphaera ignis. Nyssenus in disput. de anima, & resuræct. censuit infernum esse in hoc aere caliginoso. Has duas vltimas opiniones confutat Abulensis lib. de statu animarum, concl. 5. 6. & 7. & Paradox. 5. cap. 9. & sequentibus.

12. Contra has opiniones dicendum cum communi sententia Patrum, & Theologorum, quam late probat Abulensis locis citatis, infernum esse sub terra, ac in profundissimis terræ partibus propè centrum.

Probatum primò ex Scriptura. Nam Matth. 12. Christus dixit. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti, sic erit filius hominis in corde terræ: sed sicut cor est in medio circiter animalis, sic cor terræ est in medio circiter terræ, & propè centrum: ergo infernus, ad quem Christus descendit, est circa centrum terræ; sed infernus, ad quem Christus descendit, fuit sinus Abrahæ, seu limbus Sanctorum Patrum: ergo sinus Abrahæ fuit circa centrum terræ; sed infernus damnatorum est in loco profundiori, vt colligitur ex Lucæ 16. ubi dicitur diuitem sepultum in inferno oculos eleuasse, vt videret Abraham: ergo etiam infernus damnatorum est circa centrum terræ. Confirmatur: nam Paulus ad Ephesios 6. de Christo dicit, *Descendit ad inferiores partes terræ: ergo infernus, ad quem Christus descendit, est in inferioribus partibus terræ, vt explicauit Irenæus lib. 5. cap. 31. Rursus vt docet Isidorus lib. 14. Etymol. cap. vltimo, infernus dicitur, quod infra sit, & in Scriptura vocatur etiam locus profundus. Prouerb. enim 9. dicitur: In profundis inferni conuicia eius: Isa. 7. In profundum inferni, siue in excelsum.**

sum supra: Iob. 11. Deus dicitur profundior inferno: Isa. 7. In profundum inferni; Isa. 14. *Veruntamen in infernum detraberis, in profundum laci*, vbi Hieronymus per laci profunditatem infernorum vltimum designari dicit: sed scriptura loquens cum hominibus manentibus in superficie terræ infernum dicit esse profundum respectu hominum manentium in superficie terræ, respectu quorum nihil est profundum, nisi quod est in visceribus terræ, & propinquius centro: ergo Scriptura significat infernum esse in visceribus terræ, & circa centrum terræ, ideoque Luc. 18. & Apocal. 20. vocatur abyssus.

13. Probatur secundo ex Patribus. Augustinus, qui lib. 2. de Gen. ad litt. cap. 32. 33. & 34. insinuauerat infernum non esse locum corporeum, lib. 2. retractat. cap. 24. id retractans dicit. *De inferis magis mihi videor dicere debuisse, quod sub terris sint, quam rationem reddere, cur sub terris esse credantur, sine dicantur, quasi non ita sit.* Cyrillus Alexandrinus orat. de exitu animæ dicit: *animas, quæ in peccatis moriuntur, in terrarum opaca deduci, in terram tenebrosam, & fuliginosam, in infimas infernorum carcerum partes.* Isidor. lib. 14. Etymol. cap. vltimo dicit: *Sicut cor animalis in medio eius, ita infernus in medio terræ esse perhibetur: unde in Euangelio legimus in corde terræ.* Tertullian. in apolog. cap. 11. infernum vocat *intum tartarum*, & lib. de anima, cap. 55. infernum describit dicens: *Est in fossa terræ, & in alto vastitas, & in ipsis visceribus eius abstrusa profunditas*; idque confirmat ex verbis Christi, in corde terræ.

14. Probatur tertio, afferendo rationem congruentiæ. Nam sicut locus beatorum debet esse in altissima mundi parte, sic locus, & carcer damnatorum debet esse in profundissima parte mundi; sed profundissima pars mundi est circa centrum terræ: ergo.

15. Addo, quod in inferno solent assignari quatuor sinus, ac veluti carceres. Primus est, in quo detenti sunt captiui iusti veteris testamenti, donec liberarentur à Christo, qui ut dicitur ad Ephesios 4. *Captiuam duxit captiuitatem*; & hic Luc. 16. vocatur *sinus Abrahe*. Secundus est, in quo detinentur animæ purgandæ, qui vocatur purgatorium. Tertius est, in quo detinentur qui mortui sunt cum solo peccato originali, & non patiuntur poenam ignis, & vocatur limbus puerorum. Quartus est, qui est carcer dæmonum, & aliorum damnatorum. Dicendum igitur cum communissima sententia carcerem damnatorum esse omnium infimum, & profundissimum, ac circa ipsum centrum terræ constitutum, & à cælo empyreo distantissimum.

16. Quæritur tertio, vtrum omnes, vel aliqui dæmones permittantur manere in hoc aere caliginoso, tamquam in carcere, & loco exilij illis deputato vsque ad diem iudicij?

Respondeo, quod Augustinus lib. 3. de Genesi ad litt. cap. 10. dicit: *Aer caliginosus est quasi carcer dæmonum vsque ad diem iudicij.* Dicitur

autem aer caliginosus, quia subiectus est nebulae, caliginis, pluuiis, procellis &c. Et quidem quod multi dæmones in hoc aere versentur, ad fidem Apostolicam pertinet, ut docet Augustinus lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 2.

17. Probatur ex Scriptura. Ad Ephesios 6. dicitur: *Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus Principes, & Potestates aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitie in caelestibus.* Dicuntur autem dæmones mundi rectores, quia prauos homines regunt: dicuntur tenebrarum harum, ac spirituales nequitie in caelestibus, quia in hoc aere caliginoso, & tenebroso versantur, qui nomine cæli sæpe in Scripturis vocatur. Sic hunc locum explicauit August. lib. de Agone Christiano, cap. 3. & 4. & alij Patres. Rursus idem Apostolus ad Ephes. 2. *diabolum vocat principem potestatis aeris huius.* Idem dicit sub caligine, hoc est sub aere caliginoso reseruari spiritus, qui peccauerunt. 1. Petri 5. dicitur. *Diabolus circuit querens quem deuoret.* Apocal. 12. de eodem diabolo dicitur, quod descendit ad nos habens iram magnam. Confirmatur; nam in Euangelio legitur dæmones inter nos versari, tentasse Christum, vexasse homines, missos in percos, ex corporibus hominum ciectos; ergo.

18. Probatur secundo ex Patribus. Hieronymus in Epist. ad Ephesios, explicans illa verba: *non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates*, dicit. *Hec omnium doctorum opinio est, quod aer iste, qui cælum, & terram medius diuidens inane appellatur, plenus est contrariis fortitudinibus.* Chrysostomus hom. 4. in Epist. ad Ephesios, & Homil. 11. in 1. ad Thessalonicenses dicit: *Nescitis, quam multi sunt dæmones in hoc spatio, quam multa fera, quam multe spirituales nequitie?* Idem docent plerique alij Patres, quos citat Suarius lib. 8. de Angelis, cap. 16. num. 30.

19. Quæritur quarto, propter quem finem tot dæmones permittantur manere in hoc aere caliginoso?

Respondeo cum Sancto Thoma hoc art. 4. quæst. 64. rationem esse, quia homines ad probationem, & augmentum meriti debuerunt exerceri per impugnationem contrarij; sed ordo diuinæ providentiæ postulat, ut bonum inferiorem procuretur per superiora; Angeli autem in natura sunt superiores hominibus: ergo bonum hominis directè debuit procurari per Angelos sanctos, qui homines conducerent ad bonum, & retraherent à malo: indirectè per Angelos malos, permittendo, ut homines tentando exerceant, & probent, ne Angeli mali totaliter post peccatum ab utilitate naturalis ordinis exciderent: ergo dæmonibus debuit permitti, ut vsque ad diem iudicij in hoc caliginoso aere manerent ad homines suis impugnationibus exercendos.

20. Quæritur quinto, vtrum etiam ante diem iudicij aliqui dæmones mancant in inferno?

Respondeo affirmatiuè cum Sancto Thoma,

ma,

ma, qui hoc eodem art. 4. dicit: *Licet eorum aliqui etiam in inferno sint ad torquendum eos, quos ad malum induxerunt, sicut & aliqui boni Angeli sunt cum animabus sanctis in celo.*

21. Queritur sexto, an omnes dæmones aliquando in inferno sint, aliquando in hoc aere, an potius aliqui semper sint in vno loco, alij semper in alio?

Respondeo, quod Melchior Canus relatus à Bannez in comm. huius art. 4. quæst. 64. dub. 4. docuit aliquos dæmones semper manere in inferno, alios semper in hoc aere. Dicebat enim aliquos, qui grauius peccauerunt, iam accepisse consummatam poenam ignis, atque ab initio detrusos esse in inferno, alios, qui minus grauius peccauerunt, relictos in aere caliginoso vsque ad diem iudicii absque poena ignis.

22. Reijcitur hæc sententia, tum quia omnes dæmones etiam qui sunt in hoc aere caliginoso patiuntur poenam ignis; tum quia Lucifer, seu Diabolus, & Satan grauius omniū Angelorum peccauit, vt dictum est quæstione 185, sed Lucifer, seu Diabolus saltem, aliquando fuit in hoc aere extra infernum; ergo. Probat minor: nam Paulus ad Ephesios 2. vocat Diabolum principem aeris huius; sed Hieronymus, alique interpretes communiter putant per diabolum principem aeris huius intelligi Luciferum, seu Satanam; ergo. Rursus communiter creditur Euam, & Christum tentatos fuisse ab ipso Lucifero. Apocal. 12. dum draco, & Angeli eius dicuntur pugnare contra Ecclesiam, nomine Draconis intelligitur Lucifer, qui ibidem vocatur *serpens antiquus, diabolus & Satanas*, & cap. 20. dicitur ad tempus missus in abyssum, & ibi clausus, ac deinde solvendus, & exiturus, vt seducat gentes.

23. Dicendum igitur cum Magistro in 2. dist. 6. Sancto Bonaventura ibi art. 2. quæst. 1. Agidio art. 2. & Alensi in 2. dist. 2. quæst. 20. omnes dæmones alternis vicibus nunc in inferno, nunc in hoc aere morari. Proportionaliter multi docent omnes Angelos nunc manere in celo, nunc in ministerium mitti, siquidem vt Apostolus dicit ad Hebræos 14. *Omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis*, ac de facto ipse Michael Angelorum princeps in Scripturis sæpè legitur missus in terras. Sed de Angelis beatis an omnes mittantur, cum S. Thoma quæst. 112. art. 2. agemus infra quæstione 206.

24. Queritur septimo, vtrum dæmones tentantes iustos, cum ab illis vincuntur, priuentur in perpetuum potestate homines tentandi, ac in infernum detrahantur?

Respondeo, quod Origenes videtur affirmasse. Nam Homil. 15. ad cap. 12. Iosue dicit. *Puto, quia sancti quique repugnantes aduersus illos incentores peccatorum spiritus imminuant exercitum dæmonum; & rationem affert, dicens: quia nequam spiritus, cum vincuntur à sanctis, vel in aby-*

ssum, vel in tenebras exteriores &c. abducuntur. Verum hæc doctrina parum consonat Scripturæ, & Patribus. Nam vt habetur Matth. 4. diabolus, qui censetur fuisse Lucifer, postquam primo, & secundo victus est à Christo, adhuc tertio tentauit, ac deinde vt dicitur Ioh. 13. misit in cor Iudæ, vt Christum proderet, ac vt colligitur ex Apocal. 12. temporibus Antichristi grauius Ecclesiam vexabit. Dæmon, qui tentauit Iob, sæpius victus, adhuc non recessit, & cum demum recessit, non legitur detrusus in infernum. Gregorius lib. 3. Moral. cap. 8. dicit. *Antiquus hostis quo valentius vincitur, eo ab hoc ad insidias ardentius instigatur.* Ambrosius lib. 4. in Lucam loquens de diabolo, qui victus à Christo, vt dicitur Luc. 4. *Recessit ab eo usque ad tempus dicit: Postea non tentaturus, sed aperte pugnaturus aduenit.*

25. Addo primo probabile esse, quod Diabolus, seu Lucifer post passionem Christi detrusus sit in infernum, ibique ligatus permanebit vsque ad tempus propinquum extremo iudicio, quo soluetur, & permittetur grauius impugnare Ecclesiam, & Sanctos. Apocal. enim 20. habetur: *Angelus de celo missus apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est Diabolus, & Satanas, & ligauit illum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit, vt non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni, & post hæc oportebit illum solui modico tempore: & paulo post, cum consummati fuerint mille anni, soluetur Satanas de carcere suo, & exibit, & seducat gentes.* Notat autem Suarius lib. 8. de Angelis, cap. 16. num. 6. per mille annos non significari tempus determinatum, sed totum tempus gratiæ, vsque ad tempora Antichristi, vt docent Patres contra millenarios.

26. Addo secundo probabile esse dæmones, cum primo peccauerunt, & eiekti sunt de celo, detrusos esse in infernum iuxta illud Isaia 14. vbi post illa verba: *quomodo cecidisti de celo Lucifer &c.* subditur. *Detrahta est ad inferos superbia tua, usque ad profundum lacu; & iuxta illud 2. Petri 2. Rudentibus inferni detrahtos in tartarum tradidit cruciandos.* Sexto deinde die creatis primis hominibus, Lucifer permissus est egredi ex inferno, illosque tentare &c. Demum vt dicit Sanctus Thomas hoc art. 4. quæstione 64. *post diem iudicii omnes mali, tum homines, tum Angeli in inferno erunt, boni vero in celo.* Colligitur hoc primo ex sententia Christi Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui parati estis Diabolo, & Angelis eius. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.* Colligitur secundo ex verbis illis Apocal. 20. *Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, & sulphuris, vbi & bestia, & pseudopropheta cruciabantur die, ac nocte in secula seculorum; & paulo post: indicatum est de singulis secundum opera ipsorum, & infernus, & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda.* Ratio est, quia locus poenalis conueniens dæmonibus ratione culpæ est infernus, seu stagnum ignis: aer autem iste caliginosus est locus

cus ipsorum ad exercendos homines per tentationes: sed post diem iudicii homines non debebunt amplius tentationibus exerceri: ergo dæmones detruentur in infernum, & in flagrum ignis, qui idcirco Matth. 25. dicitur: *paratus Diabolo, & Angelis eius.*

27. Quæritur octavo, vitum dæmones, dum extra infernum vagantur in hoc aere caliginoso, patiantur pœnam ignis?

Respondeo affirmatiue. Sed de hoc puncto agendum est ex professo questione sequenti.

28. Ad 1. distinguo maiorem: naturam purè spirituales non patitur à loco corporeo, ita vt alteretur sensibiliter secundum substantiam; concedo: ita vt contristetur secundum voluntatem, nego maiorem; concedo minorem: & nego consequentiam. Angelis, quia naturaliter sunt præcipua, & nobilissima pars mundi; debetur supremus, ac nobilissimus locus mundi, hoc est cælum empyreum: debetur etiam potestas se pro libito transferendi ad omnia loca; ergo detrusio, qua ita alligantur inferno, hoc est infimo mundi loco, tamquam carceri, vt se mouere nequeant, est magna pœna, & valde contristans eorum voluntatem.

29. Ad 2. concedo maiorem, & minorem, ac distinguo consequens; ergo locus pœnalis dæmonum post diem iudicii est infernus tantum, concedo; ante diem iudicii, nego. Homines, quia secundum naturam sunt inferiores Angelis, debent ministerio bonorum Angelorum perfici, ministerio malorum exerceri toto tempore viæ vsque ad diem iudicii: ergo dæmonibus permitti debet, vt vsque ad diem iudicii vagentur in hoc aere caliginoso, & homines per varias tentationes exerceant, ac probeant: sed vna anima non debet exerceri per aliam, cum sint eiusdem naturæ; ergo locus animarum damnatarum est infernus tantum.

30. Ad 3. in quo proponitur quæstio, vitum dæmones, dum extra infernum vagantur in hoc aere caliginoso, patiantur pœnam ignis, respondendum est ex professo questione sequenti.

QVÆSTIO CXCII.

Vtrum, & quo pacto dæmones ab igne corporeo torquantur etiam cum sint extra infernum, & vagantur in hoc aere?

S. Tb. qu. 64. art. 4.

1. **V**identur dæmones, & animæ damnatorum, dum corporibus carent, non torqueri ab igne corporeo: primò quia Scriptura loquens de igne, quo cruciantur dæmones, & animæ damnatorum, debet potius in-

telligi metaphoricè, quam propriè: ergo. Probatur antecedens: nam loquens de damnatis Iai. 66. dicit: *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur;* sed vermis sumitur metaphoricè pro remorsu conscientie: ergo etiam ignis. Rursus Iob. 24. dicitur: *ad nimum calorem transeat ab aquis nium, & vsque ad inferos peccatum illius;* sed dæmones, & animæ non torquentur ab aquis, & niuibz propriè, sed metaphoricè sumptis; ergo. Præterea Luc. 16. anima diuitis sepulta in inferno dicit: *Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma;* sed digitus Lazari, & lingua diuitis debent sumi metaphoricè, cum animæ separate careant digitis, lingua, & membris corporeis; ergo.

2. Secundo plures Patres, nimirum Tertullianus, Origenes, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Gregorius, Damascenus, & alij satis expresse insinuant ignem inferni esse incorporeum, ac diuersæ rationis ab igne nostro; ergo.

3. Tertio impossibile est, quod ignis corporeus cruciet spiritus, ac saltem sine pluribus, & ingentibus miraculis id fieri nequit; sed hæc miracula non sunt multiplicanda; ergo.

4. Quarto explicari non potest, vitum ignis corporeus torquens dæmones sit eiusdem rationis cum nostro, an diuersæ rationis; vitum illos cruciet per solam apprehensionem, an per actionem intentionalem, vel realem; vitum dæmones torqueat per solam alligationem, an producendo in illis calorem materialem, vel qualitatem spirituales sedantem eorum substantiam: vitum dæmones, dum extra infernum in hoc aere vagantur, deferant suum ignem, à quo cruciantur, vel non deferant, & careant pœna ignis, vel torquantur ab igne inferni per actionem in distans: ergo &c.

5. Respondeo plures antiquos philosophos docuisse ignem inferni non esse verum ignem, sed metaphoricum, ac non torquere dæmones per realem actionem, sed solum per apprehensionem. Tribuitur hæc opinio Pythagoræ apud Quidium in Metaph. Epicuro apud Lactantium lib. 7. cap. 7. Senecæ Epist. 24. ad Lucilium, & in Consolatione ad Marciam cap. 19. & 20. Ciceroni in Tusculanis, Plinio lib. 2. Hist. cap. 65. quos secutus est Auicenna lib. 9. Metaph. cap. vltimo, vt refert Sanctus Thomas in 4. dist. 44. quæst. 4. art. 2. qui quæstione 26. de verit. art. 2. refert etiam Algazel. Philo in libro de congressu eruditionis causa existimauit ignem, qui damnatos cruciat, alium non esse, quam vermem, seu remorsum conscientie, quem errorem secuti sunt aliqui ex recentioribus hæreticis; & ex Catholicis Catharinus in libro de premio bonorum, & supplicio malorum, docuit ignem inferni non esse verum ignem sensibilem, atque corporeum, sed esse spirituales pœnam, quæ

quæ metaphoricè, & per analogiam vocatur ignis, ad significandam eius acerbicatem, & ad homines deterrendos.

6. Dicendum cum certa, & catholica sententia omnium penè Scholasticorum, & cum communi sensu fidelium, ignem æternum, qui ut in sua sententia damnatoria dicit Christus Matth. 25. paratus est Diabolo, & Angelis eius ad illos cruciandos, esse verum, proprium, ac corporeum ignem.

7. Probatur primò ex Scriptura, & præsertim ex sententia, quam Christus Matth. 25. proferet in damnatos, dicens: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius*; sed in sententia iudiciali non debent adhiberi verba metaphorica, sed propria, præsertim quibus exprimitur poena: ergo. Accedit, quod Scriptura, dum tam frequenter loquitur de igne inferni, non est veri simile, quod loquatur metaphoricè, ac proinde debet intelligi propriè; præsertim cum iuxta regulam allatam ab Augustino, aliisque Patribus verba Scripturæ debeant intelligi propriè, cum sine absurdo possunt propriè intelligi. Deuter. 32. dicitur: *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima*. Iudith. 16. *Dominus omnipotens vindicabit in eis, in die iudicii visitabit illos. Dabit enim ignem, & vermes in carnes eorum*. Psalm. 10. *Pluet super peccatores laqueos, ignis, sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum*. Ecclesiast. 7. *Vindicta carnis impij ignis, & vermis*. Isa. 33. *Quis poterit de vobis habitare cum igne deuorante? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Matth. 3. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*. Marci 9. *Bonum est tibi debilem introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem*. Apocal. 14. 18. 19. 20. *Infernus vocatur stagnum ignis ardentis &c.*

8. Probatur secundo ex Patribus, Cyprianus in serm. de Ascensione Domini: *Incorruptibiles flammæ nudum corpus allambent; ardebit purpuratus diues &c.* lib. de laudibus martyrij, cap. 5. *Sæuissimus locus, cui gehenna nomen est, magna plangentium murmure, & gemitu, & eructantibus flammis per horrendam spissæ caliginis noctem sæua semper incendia camini fumantis expirat &c.* Cyrillus Alexandrinus orat. de exitu animæ describit locum inferni corporeum, & tenebrosissimum, ac dicit: *Qualis est gehenna ignis inextinguibilis, urentis, neque lucentis*. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 28. interrogatus à Petro, quæ ratione credendum est, quod rem incorpoream tenere ignis corporeus possit, respondet cap. 29. id explicando: & rursus interrogatus, an ignis inferni corporeus sit, respondet: *corporeum esse non ambigo*. Hieronymus Epist. 59. ad Auitum inter errores cauendos Origenis hunc recenset, quod ignis inferni non ponit in supplicijs, sed in conscientia peccatorum. Augustinus lib. 21. de Ciuit. cap. 10. mouet quæstionem, quomodo si ignis est corporalis, cruciet spiritus, & respondet. *Cur non dicamus, quamuis mixtis, tamen veris modis*

dis etiam spiritus incorporeos posse poena corporalis ignis affligi? Et paulo post: *ac verè gehenna illa, quod etiam stagnum ignis, & sulphuris dictum est, corporeus ignis erit, & cruciabit corpora damnatorum, aut hominum, & demonum, solida hominum, aerea demonum; aut tantum hominum corpora cum spiritibus, demones autem spiritus sine corporibus hærentes, sumendo poenam, non impertiendo vitam corporalibus ignibus*. Vnus quippè virisque ignis erit, sicut veritas dicit. Videri possunt alij Patres, quos affert Suarius lib. 8. de Angelis, cap. 12. quos deinde secuti sunt Magister, & Scholastici in 2. dist. 6. & 7. & in 4. distinct. 44. Videri etiam potest Sanctus Thomas opusc. 22. quod est compendium Theologiæ.

9. Probatur tertio, afferendo rationem congruentiæ, propter quam Deus, cum posset uti alijs etiam corporibus ad puniendos demones, & damnatos, voluerit uti igne. Ratio est, quia fuit congruum, ut Deus ad homines puniendos vteretur illa potissimum poena, quæ est aptior ad homines terrendos, ut saltem metu poenæ à peccatis absterneant, & sic quodammodo compellantur ad salutem, & beatitudinem; sed poena ignis est aptissima ad homines terrendos: ergo homines debuerunt puniri poena ignis; sed Angeli, & homines debuerunt puniri poena communi, sicut obtinent præmium commune, nimirum visionem beatificam; ergo tum homines, tum Angeli debuerunt puniri poena ignis.

10. Supposito, quod in inferno sit verus ignis, quaritur, quo pacto demones, cum sint purè spirituales, torqueantur ab igne corporeo. Plures sunt sententiæ. Prima Auicennæ 9. Metaph. cap. ultimo, ac videtur consentire Albertus in 4. dist. 44. art. 34. & quam probabilem putat Sanctus Bonauentura, docet ignem inferni torquere, & affligere demones, non per veram actionem realem, sed per solam apprehensionem, qua apprehendunt illum ut sibi disconuenientem, licet nihil ab illo patiantur.

11. Reijcitur communiter hæc opinio: primò, quia demones quo ad naturalia non possunt decipi, ac proinde si ignis non affert, nec potest illis afferre vllum nocumentum, non possunt decipi, iudicando, vel apprehendendo ignem ut afferentem ipsis magnum nocumentum: ergo. Confirmatur: nam poena sensus in demonibus oriretur ex quadam infania. Sicut enim insaniret homo apprehendens se comburi, cum non comburitur, sic insaniret demon apprehendens se torqueri ab igne, cum verè non torqueatur.

12. Reijcitur secundo: nam Scripturæ, & Patres docent demones, & damnatos verè, & non solum phantasticè, & per quamdam falsam apprehensionem torqueri ab igne: ergo &c. Audiatur Gregorius lib. 9. moralium, cap. 38. ubi dicit: *Relictæ inferni claustra tenebrosa terra nominantur, quia quos puniendos accipiunt, nequaquam poena transitoria, vel phantastica imaginatione, sed ultione solida cruciant*.

13. Dices: idem Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 29. loquens de spiritu, qui cruciatur in inferno, dicit: *Ignem namque eo ipso patitur, quod videtur, & quia cremari se aspicit, crematur: ergo.*

Respondeo, quod Gregorius eo ipso, quod dicit spiritum cremari, quia aspicit se cremari, supponit spiritum pati ab igne aliquid, quod vocat cremationem: neque enim aspiceret id, quod non datur. Supponit rursus in dæmone ex eo, quod aspicit se cremari, & pati ab igne, sequi dolorem in voluntate, quem vocat etiam nomine cremationis. Sicut ergo cum homo comburitur, patitur ab igne combustionem, quam percipit sensu, & sequitur dolor sensibilis, sic iuxta verba Gregorii in dæmonibus præcedit passio, qua spiritus patitur ab igne, ex qua sequitur intelligibilis experientia talis passionis, ex qua experientia oritur dolor intelligibilis, quem vocat cremationem propter eius acerbiteriam. Confirmatur: nam Gregorius subdit spiritum non solum videre, sed etiam experiri passionem illam, quam vocat cremationem, & incendium, dicens. *Colligere ex dictis Evangelicis possumus, quia incendium anima non solum videndo, sed etiam experiendo patitur.*

14. Secunda sententia, quæ tribui solet Algazel lib. 5. physica, cap. 5. docet dæmones, & animas separatas torqueri cognitione alicuius mali, quod verè patiuntur, sed hoc malum non esse aliud, quam priuationem æternæ beatitudinis, quam propter commissa peccata amiserunt. Existimant ergo in dæmonibus, & animabus separatis non dari aliam poenam, quam damni, quæ consistit in priuatione æternæ beatitudinis, ac sensus, quæ consistit in dolore de beatitudine amissa propter peccata, qui dolor, in quantum oritur ex perpetua memoria peccatorum, dicatur vermis, qui non moritur, in quantum oritur ex cogitatione beatitudinis amissæ, dicatur ignis, qui non exstinguitur.

15. Huius opinionis mentionem facit Hieronymus in cap. ultimum Isaia, ubi explicans illa verba: *Vermis eorum non morietur, dicit. Vermis autem, qui non morietur, & ignis, qui non exstinguitur, à plerisque consentientia dicitur peccatorum, quæ torqueat in suppliciis constitutos, quare vitio suo, atque peccato caruerint electorum bono.* Eandem opinionem videtur insinuassee Ambrosius lib. 1. in Lucam, capite 14. ubi dicit: *ergo nec corporaliū fridor aliquis dentium, neque ignis aliquis perpetuus flammarum corporaliū, neque vermis est corporalis &c.* & paulo post: *Ignis est, quem generat mestitia delictorum: vermis est eo, quod irrationabilia anima peccata mentem rei, sensumque impugnant, & quadam exedunt viscera concupiscentiæ.* Innocentius etiam 3. lib. de contemptu mundi, cap. 2. & 6. duo tantum genera poenarum docet esse in inferno, vnum ex memoria peccatorum, alterum ex igne, quod posterius insinuat solum in corpora deriuari.

16. Reijcitur hæc opinio communiter à Scholasticis. Scripturæ enim, & Patres, quos citauimus num. 7. 8. 13. sicut docent verum, & corporeum ignem paratum esse Diabolo, & Angelis eius, sic docent dæmones à tali igne verè torqueri.

17. Tertia sententia Alberti in 4. dist. 44. art. 30. Sancti Bonaventuræ eadem dist. quæstione 2. art. 3. Aegidij quodlib. 2. quæst. 9. & quodlib. 4. quæst. 15. Scoti in 4. dist. 44. quæst. 2. Richard. art. 2. 3. supplementi Gabrielis, quæstione 3. art. 2. controu. 5. Ochami quodlib. 5. quæst. 19. docet dæmones cruciari ab igne per speciem quamdam, vel cognitionem ab ipso igne in eos deriuatam. Richardus censet speciem illam esse adeò vehementem, vt perturbet intellectum dæmonum, & impediat ab aliarum rerum cogitatione, ac determinet ad semper cogitandum de igne, quæ necessitas afferat dæmonibus summam tristitiam. Scotus, Gabriel, & Ocham dicunt dæmones torqueri ab igne, non per impressionem speciei, sed per impressionem cognitionis actualis, quam ignis vt Dei instrumentum in ijs producit, qua determinantur ad semper cogitandum de igne, cum vellent nunc hoc, nunc illud cogitare, ideoque tristantur, & dolent de hac necessitate. Iuxta igitur hanc opinionem ignis cruciat dæmones, non actione reali, qua producat in eis calorem, sed actione intentionali, qua vt instrumentum à Deo eleuatum producit in illis speciem, vel cognitionem vehementissimè contristantem.

18. Reijcitur hæc opinio. Vt enim arguit Sanctus Thomas lib. 4. contra Gentes, cap. 9. dæmones non cruciantur ab igne per hoc, quod in eis producat aliquid naturaliter perfectiū ipsorum; sed species intelligibilis, & cognitio est naturaliter perfectiua intellectus Angelici; ergo non torquentur ab igne per hoc, quod ignis producat in dæmonibus speciem, & cognitionem, sed per hoc, quod in ijs producat aliquid eorum naturæ disconueniens.

19. Respondent primò aliqui Thomistæ dæmones tristiari, quia speciem, & cognitionem aliqui perfectiū recipiunt ab infima natura, qualis est natura ignis. Sed contra est primò: nam non videtur esse motium magnæ tristitiæ, quod quis aliquid perfectiū recipiat à natura inferiori. Secundo posito, quod Deus vratur natura infima ignis ad puniendam naturam supremam Angeli, debet igne vt ad producendum in Angelo aliquid non perfectiū, sed deterioratiū, ac non conueniens, sed disconueniens naturæ Angelicæ: sed species, & cognitio est perfectiua, & conueniens naturæ angelicæ; ergo &c.

20. Respondent secundo alij dæmonem per illam speciem, vel cognitionem impediri à cogitatione saliorum obiectorum, ideoque contristari, & dolere. Sed contra: nam vt docent Dionysius, alijque communiter, dæmones in intelligendo sunt velocissimi, & ad decipien-

capitulum ætissimi, & recordantur præterita, coniectant futura, & retinent suam scientiam naturalem, siquidem ut docet Dionysius cap. 4. de divinis nominibus, naturalia in eis non sunt imminuta: ergo falsum est, quod species, vel cognitio demonibus impressa, per actionem ignis impediatur illos à cognitione aliorum obiectorum, ac per hoc illos contristet.

21. Quarta sententia docet demones torqueri ab igne per solam alligationem. Demones nimirum quibusdam catenis igneis ita sunt alligati ipsi igni, tamquam carceri, ut non possint se ab igne expedire, nec suas operationes liberè, ubi, & quando voluerint exercere: & quia hæc alligatio est disconveniens ipsorum naturæ, causat in illis vehementem dolorem, & tristitiam, præsertim cum sciant se post diem iudicii ita fore alligatos igni inferni, ut per totam æternitatem sint futuri penitus immobiles.

22. Hæc opinio in quantum dicit demones præsertim post diem iudicii, per totam æternitatem passuros ab igne poenam æternæ alligationis, & immobilitatis, communis est, & à nobis tradetur, & explicabitur num. 39. At in quantum asserit illos ab igne pati solam poenam alligationis, existimo illam esse falsam, & eam ut falsam rejiciunt Henricus, quodlib. 8. quæst. 34. Sotus in 4. dist. 50. quæst. 1. art. 2. Angles in 4. parte quæst. ultima Viguerius in institut. cap. 21. Titulo de iudicio Gehennæ, Malonius in 2. distinct. 6. quæst. 20. Iansenius in concord. cap. 45. quos refert, & sequitur Suarius lib. 8. de Angelis, cap. 14. num. 11.

23. Dicendum igitur demones pati, & in æternum passuros ab igne aliam poenam distinctam ab alligatione.

Probatum primò ex Scriptura. Luc. enim 16. dives sepultus in inferno dicebat. *Crucior in hac flamma*: ergo anima divitis patiebatur cruciatum distinctum à poena carceris, & alligationis, ideoque desiderabat illum cruciatum minui: ergo idem dicendum de demonibus. Matth. 8. dicitur: *Mittite illum in tenebras exteriores; ibi erit fletus, & stridor, dentium*; ergo ultra poenam carceris, alligationis, & tenebrarum, damnati patiuntur aliam poenam, ex qua oriatur fletus, & stridor dentium. 2. Petri 2. de demonibus dicitur: *rudentibus inferni detrahtos in tartarum tradidit cruciandos*: ergo significatur, quod ultra poenam alligationis patientur in æternum alios cruciatus.

24. Probatum secundò ex Patribus. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 29. dicit. *Si diabolus, eiusque angeli, cum sint incorporei, corporeo sunt igne cruciandi, quid mirum si animæ, antequam recipiant corpora, possint sentire tormenta*? ergo supponit demones, & animas ultra poenam carceris, & alligationis pati alia etiam tormenta. Cyprianus lib. ad Demetriadem num. 3. dicit. *Manet postmodum carcer æternus, & ignis flamma,*

& poena perpetua: ergo ultra poenam carceris, & alligationis ponit aliam poenam. Denique Patres ita exaggerant poenam ignis, ut incredibile sit illos loqui de sola poena carceris, & alligationis.

25. Probatum tertio ratione. Nam homines in inferno ultra poenam carceris, & alligationis patientur ab igne poenam multo graviores: ergo demones, qui gravius peccaverunt, ultra poenam carceris, & alligationis patientur ab igne poenam multo graviores. Quærimus ergo qualis sit hæc poena?

26. Sexta sententia docet ignem torquere demones, producendo in ipsis calorem mareriale, qui cum maximè cruciet animas, dum sunt in corpore, ut experimur, maximè etiam cruciabit animas separatas, & demones, si in illis divinitus recipiatur. Hanc opinionem indicavit Henricus quodlib. 8. quæst. 34. Sotus autem in 4. dist. 50. quæst. unica docet ignem cruciare demones, non quidem producendo in illis calorem, sed producendo dolorem, & tristitiam similem illi, quæ causatur in animabus corpori coniunctis, dum experiuntur sua corpori comburi.

27. Reijcitur utraque sententia. Et primò reijcitur opinio Henrici docentis ignem torquere demones, producendo in illis calorem, qui est aptissimus ad cruciandum. Ut enim dictum est quæst. 117. de potentia obedientiali, num. 14. non qualibet forma potest recipi in quolibet subiecto, vel saltè non potest cuilibet subiecto tribuere suum effectum formalem: ergo sicut intellectio non potest recipi in igne, vel saltè non potest igni dare effectum formalem intelligentis, sic calor non potest recipi in Angelo, nec illi dare effectum formalem calidi; sed calor vehemens cruciat animal in quantum reddit animal calidum, & tollit temperiem humorum &c; ergo cum nihil horum, posset præstare in angelis, nec in anima separata, non posset cruciare demones, vel animas separatas.

28. Secundò reijcitur opinio Soti dicentis ignem cruciare demones, non quidem producendo in illis calorem, sed producendo tristitiam, & dolorem similem illi, qui causatur in animabus corpori coniunctis, dum experiuntur sua corpora comburi. Primò enim ignis si causat tristitiam, & dolorem, non inferendo antecedentè aliquod nocumentum, de quo quis doleat, causat tristitiam, & dolorem quasi phantasticum, & ortum ex falsa quadam apprehensione: ergo sententia Soti coincidet cum sententia reiecta num. 12. & 13. quæ docet ignem torquere demones per falsam apprehensionem. Secundò tristitia, & dolor ortus ex experientia mali sensibilis causati ab igne in animali non potest esse similis, & eiusdem rationis cum tristitia, & dolore non orto ex tali experientia; sed tristitia, & dolor animæ unitæ corpori, ac sentientis corpus comburi oritur ex experientia sensibilis combustionis; tristitia, & dolor ab igne cau-

Cccc

sa-

jatus in angelo, vel in anima separata non posset oriri ex tali experientia; ergo tristitia, & dolor ab igne causatus in angelo, vel anima separata non posset esse similis, ac eiusdem rationis cum tristitia, & dolore causato ab igne in anima corporis unita, dum experitur sensibilem sui corporis combustionem.

29. Septima sententia Suarii lib. 8. de Angelis, cap. 15. num. 41. docet ignem cruciare dæmones, producendo per potentiam obedientialem in eorum substantia qualitatem aliquam spirituales Angelicæ naturæ disconuenientem, qua faciuntur ita, ut causetur in ipsis vehementissimus dolor, & tristitia. Hanc sententiam existimo partim veram, partim falsam.

30. Dicendum igitur primo cum Suario; ignis cruciat dæmones, producendo in eorum substantia qualitatem aliquam spirituales Angelicæ.

Probat, & explicatur. Nam sicut creatura sensitiva est capax doloris, ac tristitiæ sensibilis, sic natura intellectiva est capax doloris, & tristitiæ intelligibilis; rursus sicut creatura sensitiva est capax qualitatum sensibilibus disconuenientium naturæ sensibili, ex quarum sensibili experientia, ac perceptione dolet, sic creatura intelligibilis est saltem supernaturaliter capax qualitatum intelligibilium disconuenientium naturæ intelligibili, ex quarum intelligibili perceptione, & experientia doleat, & tristetur: ergo Deus cum sit omnipotens, potest in pœnam peccatorum cruciare dæmones, producendo in ipsis qualitates aliquas naturæ Angelicæ disconuenientes, ex quarum intelligibili experientia doleant, ac producendo tales qualitates intensiores, & intensiores, ac magis, & magis disconuenientes, magis, & magis cruciare; sed ut dicitur cum Sancto Thoma 3. parte in tractatu de Sacramentis, Deus potest eleuare, ac de facto eleuat aquam, & alias creaturas corporeas ad physicè producendam instrumentalitèr in anima gratiam spirituales; ergo etiam potest diuinitus eleuare, ac de facto eleuat ignem ad physicè instrumentalitèr producendam in dæmonibus qualitatem spirituales disconuenientem, ex cuius intelligibili perceptione, & experientia vehementissime doleant, & tristentur, ac proinde ad dæmones cruciandos.

31. Dices primò hanc sententiam carere fundamento. Respondeo fundamentum esse, quia cum ex Scripturis, & Patribus satis constet ignem verè cruciare dæmones, & animas separatas, debemus modum cruciandi nobis ignotum explicare per analogiam ad modum notum, quo ignis cruciat hominem; sed ignis cruciat hominem, & alia animalia, producendo in ipsis calorem vehementissimum, ac ita disconuenientem naturæ sensitiuæ, ut ex eius sensibili perceptione summè doleant; ergo debemus dicere, quod ignis cruciat dæmones, producendo in ipsis qualitatem discon-

uenientem, ex cuius intelligibili perceptione summè doleant, & crucientur, quem cruciatum Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 29. vocat analogicè cremationem, dicens de dæmone: quia cremari se aspiciat, crematur.

32. Dices secundo ex Durando in 4. dist. 44. quæst. 11. Qualitas materialis dolorifera non affligit animal ratione illius, quod in ipsis ponit; siquidem receptio formæ non est disconueniens, ac per consequens non est afflictiva; sed quatenus ab animali; expellit dispositiones conuenientes, & sic animal disponit ad corruptionem; sed hæc qualitas non dispo- neret dæmones ad corruptionem, nec ab illis expelleret dispositiones conuenientes; ergo non esset afflictiva dæmonum.

33. Respondeo, negando maiorem. Sicut enim afflictio, & dolor formalis est forma quadam positiua, sic qualitas aliqua materialis potest esse subiecto disconueniens, & per se ipsam afflictiva, & dolorifera, ac de facto calor vehemens, quia per se ipsum est animali disconueniens, per se ipsum est afflictivus animalis; ergo proportionalitèr qualitas aliqua spiritualis potest esse disconueniens angelo, & sic afflictiva angeli.

34. Dicendum secundò contra Suarium; ignis non purè extrinsecè, sed intrinsecè eleuatur per qualitatem superadditam ad cruciandos dæmones, producendo in ipsis qualitatem inconuenientem, ex cuius intelligibili perceptione, & experientia doleant, ac tristentur. Probat, nam ut dictum est q. 117. agendo de potentia obedientiali, nulla res potest extrinsecè eleuari ad producendum aliquid, quod non contingatur in eius adæquato specificatiuo; sed causæ efficientes materiales habent pro adæquato specificatiuo suæ virtutis actiue aliquid materiale, quod proinde non continet qualitatem spirituales cruciativam dæmonum; ergo nulla res materialis potest extrinsecè eleuari ad producendam qualitatem cruciativam dæmonum, ac proinde ignis, ut illam physicè producat, debet eleuari intrinsecè per aliquam qualitatem superadditam, & in ipso receptam. Sicut igitur aqua, quæ ex se est frigida, non potest extrinsecè ab igne eleuari ad calefaciendum, potest eleuari intrinsecè, & de facto cum ab igne calefit, eleuatur ad hoc, ut per calorem in se receptum calefaciat; sic ignis non potest extrinsecè eleuari ad producendam qualitatem cruciativam dæmonum, potest eleuari intrinsecè, hoc est potest à Deo recipere aliquam qualitatem, qua producat qualitatem cruciativam dæmonum, & de facto per talem qualitatem eleuatur, proportionalitèr, ac sacramenta materialia per qualitatem eleuantur ad producendam gratiam sanctificantem, ut dicitur in tract. de Sacramentis.

35. Sed ut magis explicetur hæc doctrina, proponenda sunt aliqua dubia, & aliqua difficultates soluenda.

36. Queritur ergo primò, utrum hæc qualitas

litas recepta in igne sit materialis, vel spiritalis?

Respondeo, quod proculdubio est spiritalis. Ratio est, quia nullum materiale ponitur ex se esse productum alicuius spiritalis; sed qualitas cruciatiua demonum est spiritalis: ergo.

37. Sed oppones: nullum spirituale potest recipi in subiecto materiali: ergo hæc qualitas si esset spiritalis, non posset recipi in igne.

Respondeo, distinguo antecedens: nullum spirituale potest recipi in subiecto materiali, ita ut ab illo educatur, & pendeat, concedo; ita ut non educatur, nec pendeat, nego; & nego consequentiam. Anima rationalis, licet sit spiritalis, potest etiam naturaliter recipi in materia, & in corpore, sed ita, ut non educatur ex potentia materiæ, nec pendeat ex corpore; ergo non est mirum, quod aliqua qualitas spiritalis possit supernaturaliter recipi in corpore, ita tamen, ut non educatur, neque pendeat ex corpore. Sicut verò anima rationalis vnitur corpori per vniionem materialem, & quæ educitur ex potentia corporis, sic hæc qualitas spiritalis vnitur igni per vniionem materialem, quæ educitur ex potentia ignis. Rursus sicut anima rationalis eo ipso, quod non educatur ex potentia subiecti, pendet à solo Deo per actionem creatiuam, sic hæc qualitas, cum non educatur ex potentia subiecti, pendet à solo Deo per actionem creatiuam; quod non est absurdum, cum plurimi auctores dicant gratiam sanctificantem non educi ex subiecto, sed pendere à solo Deo per actionem creatiuam.

38. Dices primò: ex dictis quæst. 117. nullum subiectum potest diuinitus eleuari ad recipiendas formas, quæ non continentur in eius adæquato specificatiuo; sed adæquatum specificatiuum subiecti materialis, & corporei est forma materialis, & corporea; ergo nullum subiectum materiale, & corporeum potest eleuari ad recipiendam qualitatem spiritualementem.

Respondeo, distinguo minorem: adæquatum specificatiuum subiecti materialis ut receptiuum cum influxu eductiuo est forma materialis, concedo; ut receptiuum sine influxu eductiuo, nego; & nego consequentiam. Specificatiuum materiæ ut receptiuum cum influxu eductiuo sunt solæ formæ materiales. At specificatiuum materiæ ut receptiuum sine influxu non eductiuo est forma ut sic comprehendens etiam animam rationalem spiritualementem; ergo non est mirum, quod comprehendat etiam aliquas qualitates spirituales.

39. Dices secundo: quæst. 117. conclusione 3. dictum est subiecta non posse diuinitus eleuari ad recipiendas quaslibet formas, sed solum certas, & determinatas; & formas non posse diuinitus eleuari ad informandum quodlibet subiectum, sed solum certa, & determinata subiecta; ergo ignis non potest di-

uinitus eleuari ad recipiendam qualitatem productiuam qualitatis cruciatiuæ demonum.

Respondeo illam conclusionem esse intelligendam, quod subiecta non possunt recipere cum influxu, at non est negandum, quod possint recipere sine villo influxu. Similiter dum dixi, quod nulla potentia definitur, & specificatur per rationem communem entis, locutus sum de potentia actiua, vel passiva cum influxu. Euidens enim est dari potentias aliquas non influentes, quæ definiuntur per rationem communem entis. Ex gr. quodlibet ens potest temporaliter, vel localiter coexistere cuilibet enti, nisi sit specialis repugnantia; ergo quodlibet subiectum poterit sine influxu vniri cuilibet formæ, nisi sit specialis repugnantia. Confirmatur primò: nam Angeli licet sint formæ spirituales completæ, possunt vniri, & alligari corporibus, & de facto dæmones quadam vniione pœnali alligantur corporibus, puta igni inferni, ut docet communis sententia. Rursus corpus Christi gloriosum in Eucharistia per quamdam vniionem alligatur accidentibus Eucharisticis; Verbum diuinum vnitum est humanitati Christi loco propriæ substantiæ, cum hoc discrimine, quod humanitas puri hominis propriam substantiam recipit cum influxu eductiuo, humanitas Christi recipit substantiam Verbi sine villo influxu: ergo si in rebus creatis, & corporeis datur potentia sine influxu receptiua Verbi diuini infinite spiritalis, quid mirum, quod in igne detur potentia sine influxu receptiua qualitatis productiuæ gratiæ? Ratio est, quia cum ad purè recipiendum sine influxu res debeat solum præstare se ipsam, non est mirum, quod possit præstare se ipsam ad recipiendum quodlibet. Confirmatur secundo: nam licet quodlibet non possit cum influxu eductiuo conuertere in quodlibet, tamen sine influxu eductiuo potest conuertere in quodlibet. De facto in Eucharistia panis sine influxu eductiuo conuertitur in corpus Christi: ergo ex eadem ratione panis, & quodlibet aliud corpus posset conuertere in quodlibet aliud corpus. Addo, quod panis posset etiam conuertere in Angelum Michaellem, & in quemlibet Angelum, si nimirum sub accidentibus panis loco panis poneretur Angelus per quamdam vniionem alligatiuam proportionalem vniioni, qua corpus Christi posuit sub accidentibus Eucharisticis. Ex proportionali ergo ratione licet subiecta non possint recipere cum influxu quamlibet formam, possunt recipere sine influxu.

40. Quæritur secundo, vtrum hæc qualitas sit totalis, vel partialis ratio agendi?

Respondeo, quod est totalis ratio agendi. Ratio est, quia cum aliquid per se nullam habet virtutem, ne incompletam quidem, & inchoatam influendi actiue in aliquem effectum, debet ad illum effectum producendum eleuari per virtutem, quæ sit totalis ra-

tio agendi; sed ignis per se ipsam nullam habet virtutem ne inchoatam quidem influendi in qualitatem spiritualem cruciativam dæmonum; ergo ignis debet eleuari per virtutem, quæ sit totalis ratio agendi, ac producendi hanc spiritualem qualitatem, ita ut ignis concurrat solum *ut quod*. Hinc habetur disparitas, quare lumen gloriæ sit partialis ratio agendi respectu visionis, qualitas ista sit totalis ratio agendi respectu qualitatis cruciativæ dæmonum. Intellectus enim cum eleuatur ad visionem, quæ continetur in adæquato specificatiuo ipsius intellectus, eleuatur ad effectum, ad quem habet ex se potentiam inchoatam, & incompletam; ignis eleuatur ad producendam qualitatem cruciativam, ad quam vtpotè non contentam in adæquato specificatiuo ignis, nullam ex se habet potentiam actiuam, ne inchoatam quidem.

41. Oppones; quod non influit immediate, & *ut quo* saltè partialitèr ad actionem, produciuiam, sed solum recipit ab extrinseco virtutem, quæ adæquatè *ut quo* influit, verè non producit effectum; ergo ignis verè non produceret qualitatem cruciativam.

Respondeo, negando antecedens, quod etiam in philosophia est falsum. Nam aqua calida verè, & propriè calefacit *ut quod*, & tamen calefacit per calorem ab extrinseco receptum, tamquam per totalem virtutem, & rationem agendi; ergo ignis verè, & propriè cruciat dæmones, licet cruciet per qualitatem superadditam ab extrinseco receptam, tamquam per totalem virtutem cruciandi. Ratio est, quia potentia actiua alicuius subiecti eo ipso, quod in tali subiecto recipitur, constituit illud potens agere; sed hæc qualitas est potentia, & virtus actiua instrumentalis subiecti, in quo ponitur; ergo eo ipso, quod ponitur in igne, constituit ignem potentem cruciare dæmones. Confirmatur; nam Thomistæ dicunt intellectum beati vitalitèr producere visionem beatam, licet illam producat per lumen gloriæ ab extrinseco receptum, tamquam per totalem virtutem agendi; ergo à fortiori potest aliquid operari non vitalitèr per qualitatem ab extrinseco receptam, tamquam per totalem virtutem, & rationem agendi.

42. Dices; sequeretur, quod grauia proiecta sursum per virtutem impressam mouerent se ipsa sursum, quod est absurdum, & contra omnes.

Respondeo, negando sequelam. Ut subiectum agat, non sufficit, ut recipiat qualitatem, quæ agit, sed requiritur, ut talis qualitas sit virtus actiua subiecti, ac non sit virtus actiua solius agentis, quod imprimit talem virtutem. Virtus impressa, & impulsus non est virtus subiecti, quod pellitur, sed est virtus solius pellentis, ideoque quod pellitur non mouet seipsum, sed mouetur à pellente per impulsum, seu virtutem impressam. At

calor, frigus &c. sunt virtutes actiue corporum, in quibus recipiuntur. Confirmatur; nam quia virtutes motiue corporum sunt grauitas, & leuitas, dum corpus mouetur per leuitatem ab extrinseco receptam, verè dicitur mouere se ipsum; ergo &c. Probatur antecedens; nam cum aqua à Sole calefacta, rarefit, rarefacta leuifit, leuifacta sursum ascendit, verè dicitur aqua per leuitatem illam sursum se mouere, quia leuitas est virtus motiua corporis, in quo est; ergo ideò projecta, non dicuntur se ipsa mouere, quia impulsus, seu virtus impressa non est virtus subiecti, sed solius pellentis.

43. Queritur tertio, vtrum hæc qualitas sit permanens, vel transiens?

Respondeo, quod est permanens, cum ignis inferni habeat permanentem virtutem cruciandi dæmones.

44. Ad 1. nego antecedens. Scriptura loquens de igne, quo cruciantur dæmones, & animæ damnatorum, debet intelligi propriè, ac non solum metaphoricè, ut probatur est num. 7. & 8. præsertim ex eo, quod in sententia iudiciali Christi exprimitur pœna æterna ignis; sententia autem exprimens pœnam non debet vti metaphoris, sed verbis proprijs. Rursus Patres, cui consonat communis sensus fidelium, intelligunt Scripturam de proprio igne; ex Tridentino autem Scriptura debet intelligi iuxta expositionem Patrum.

45. Dices; Scriptura dum loquitur de vermibus, aquis, ac niuibus inferni, intelligitur metaphoricè; ergo etiam dum loquitur de igne.

Respondeo, transmissio antecedenti, negando consequentiam. Disparitas est, quia Scriptura nō tam frequenter loquitur de vermibus, aquis, niuibus inferni, quam de igne, ac Christus in sua iudiciali sententia exprimit pœnam ignis, non autem vermium, niuium, & aquarum, ac consensus communis Patrum, & fidelium stat pro pœna ignis, non autem pro pœna corporeorum vermium; ergo.

46. Sed quæres primò, vtrum Scriptura loquens de vermibus intelligenda sit de vermibus corporeis, vel de remorsu conscientie?

Respondeo, quod Patres, & Scholastici communiter Scripturam intelligunt metaphoricè de remorsu conscientie. Hieronymus Marci 9. dicit: *Vermis est conscientia sera*. Eodem pacto explicat Ambrosius lib. 7. in Lucam ad cap. 14. in principio. Augustinus lib. 21. de Ciuit. cap. 9. relatis tribus opinionibus, quæstionem non decedit, sed videtur supponere, quod licet vermibus sumatur metaphoricè, ignis debet intelligi propriè. Suarius lib. 8. de Angelis, cap. 12. num. 36. existimat dæmones, & animas separatas non cruciari à corporeis vermibus, at post diem iudicii homines in corpore, & anima damnatos à proprijs, & corporeis vermibus cruciandos. Probat autem; nam Ecclesiast. 7. dicitur: *Vindicta*

diſta

disfla carnis impij ignis, & vermes: Indith. 16. Dabit ignem, & vermes in carnes eorum: Isa. 6. Videbunt cadauera eorum, qui prauaricati sunt in me, & statim subditur, Vermis eorum non moritur: ergo insinuat poenam p. opiorum vermium spectare ad homines præditos corporibus, & caribus, quibus carent dæmones, & animæ separatæ. Ideo Maximus in quâdam Epistola dicit: Homines ad sinistram locati ignem æternum sortientur, & tenebras exteriores, & vigilem vermem, & stridorem dentium.

47. Quæres secundò, vtrum Scriptura, Iob. 24. dicens de damnatis: *ad nimium calorem transeat ab aquis niuium*, intelligenda sit propriè de aquis, & niuib. corporeis, an potiùs metaphoricè?

Respondeo aliquos affirmare, quod sicut in inferno est corporeus ignis, sic & aqua, & nix damnatos alternatim cruciant. Hieronymus enim Matth. 10. explicans nomen *Gebenna* dicit: *Duplicem esse Gebennam, nimirum ignis, & frigoris in Iob plenissimè legimus.* Idem indicat, sed dubitanter Iob 24. explicans verba citata, & Matth. 22. explicans illa verba, *ibi erit fletus, & stridor dentium*, dicit: *ut hic stridor dentium de rigore frigoris oriatur.* Petrus Damianus Serm. de Sancto Nicolao, dicit: *Ille est ignis, qui non extinguitur, vermis, qui non moritur, frigus horrendum.* Innocent. etiam 3. lib. 3. de contemptu mundi, cap. 4. calorem, & frigus numerat inter poenas inferni. Confirmatur hæc opinio quibusdam reuelationibus, & præsertim ex ea, quæ habetur apud Bedam lib. 5. Hist. Anglic. cap. 13.

48. Abulensis Matth. 15. quæst. 555. Sotus in 4. dist. 50. art. 4. Iansen. in Concord. cap. 4. Maldonatus Matth. 8. negant in inferno dari veram aquam, & niuem. Probant: nam Christus poenam ignis vt perpetuam, & irremissibilem, & omnibus damnatis communem comminatur; sed ignis crucians nimio calore excludit cruciatum frigoris; ergo. Rursus Luc. 16. diues desiderauit guttam aquæ; ergo in inferno non est aqua: ac Zacch. 9. dicitur: *Eduxisti eos de lacu, in quo non erat aqua*, adeoque significatur in carceribus inferni aquam non esse. Iob 24. dicens: *Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium, & usque ad inferos peccatum illius*, non videtur loqui de damnatis manentibus in inferno, sed de peccatoribus obstinatis adhuc in hoc sæculo morantibus, quibus propheticè imprecatur, & prædicat transitum ab vno peccato contrario ad aliud contrarium, ab vna tribulatione ad aliã, donec moriantur, & ad infernum transmittantur. Stridorem dentium Patres diuerso modo explicant. Nam Prosper lib. 1. de vita Contemplat. cap. 12. dicit: *Fletus, & stridor dentium acerrimos dolores ostendunt.* Chrysost. epist. 5. ad Theodorum lapsus dicit: *quod significat cruciatibus incredibiles.* Concludit Suarius lib. 8. cap. 12. num. 29. sententiam, quæ docet damnatos non solum cruciari ab igne per nimium calorem; sed etiam ab aquis, & niuib. ni-

mio frigore, esse valde incertam.

49. Quæres tertio, vtrum tenebræ exteriores, ad quas Matth. 8. 22. & 25. dicuntur mitti, & ei qui damnati, intelligenda sint propria, ac materiales consistentes in carentia lucis corporis, an solum metaphoricæ?

Respondeo ex Scriptura, & Patribus colligi infernum esse carcerem propriè obscurum, ac tenebrosum per carentiam penè totalem corporei luminis. Iudas enim in sua Epistola loquens de dæmonibus dicit, quod eos Deus *vinculis æternis sub caligine reseruat*; Iob. 7. infernus dicitur *terra tenebrosa, & operata mortis caligine*. Ideo plures Patres, ac præsertim Basilus in Psalm. 28. docent, quod ignis inferni non illuminat, sed tantum torquet damnatos, & Damasc. lib. 2. Parallelorum, cap. 52. dicit: *Infernus terra tenebrosa, & caliginosa, terra tenebrarum æternarum, ubi non est lumen.* Gregor. lib. 9. Moral. cap. 38. & 39. dicit: *Si ignis ille, qui reprobos cruciat, lumen habere potuisset, is, qui repellitur, nequaquam in tenebras mitti diceretur, ac deinde subiungit: quamuis ignis ille ad consolationem non lucet, tamen ut magis torquet, ad aliquid lucet.* Vocantur autem tenebræ exteriores, quia sunt extra patriam beatorum. Addo verbis illis significari non solum tenebras materiales, sed etiam spirituales mentis, quas tenebras damnati patientur.

50. Ad 2. ex Patribus respondeo, afferendo, & examinando testimonia Patrum. Primò assertur Tertullianus, qui in Apolog. cap. 45. quod est vltimum, loquens de resurrectione corporum in die iudicii dicit: *Ideoque representabuntur & corpora, quia neque pati quicquam potest anima sola sine materia stabili, idest carne.*

Respondeo, quod vt notauit Scholiastes Tertulliani, Tertullianus eo loco, & lib. de testimonio animæ, cap. 4. docet animam sine corpore pati non posse, ac proinde nihil passuram vsque ad diem iudicii, cum rursus corpori vnietur, qui est manifestus error contra fidem, ideoque quoad hoc punctum reiicendus est. Coeterum Tertullianus eo libro admittit vt dogma inter Catholicos commune, sed à Gentilibus derisum, quod detur ignis inferni destinatus ad peccatores puniendos. Paulo enim ante dicit: *Si gebennā cōminamur, quæ est ignis arcani subterraneus ad penā thesaurus, proinde decachinnamur.* Addit Suarius lib. 8. de angelis, cap. 12. num. 39. Tertullianum lib. de Anima, cap. vlt. & lib. de Resurrect. cap. 17. illum errorem retractasse, ac ex professo probasse animas separatas de facto torqueri in inferno ante diem iudicii. At non dicit animam separatam pati ab igne, & fortasse si id admittit, insinuat alium suum errorem, quod censuit animam esse corpoream, ac proinde ab igne corporeo pati posse.

51. Secundo assertur Origenes, qui lib. 2. Periarcho, capit. 20. & hom. 9. in diuersos Matth. locos dicit: *Qui discedunt à Iesu, mittuntur in ignem æternum, qui alterius generis est ab hoc igne, quem habemus in vsu: deinde refert,*

ac non reprobatur sententiam, quæ per ignem conscientiam, & remorsum eius intelligit. Dicendum, quod Origenes quidquid in hac parte dixerit, non est curandus, cum æternitatem etiam pœnarum negauerit.

52. Tertio assertur Augustinus, qui libro 20. de Ciuitate, cap. 16. dicit. *Cuiusmodi ille ignis sit, scire arbitror neminem, nisi cui Deus reuelauerit*: & lib. 22. cap. 10. adducens pro veritate ignis verba illa diuitis, quia crucior in hac flamma subdit: *dicerem utique flammam illam esse corpoream, nisi conuenienter responderi posset, talem esse illam flammam, quales oculi, qualis lingua, qualis digitus, ubi erant sine corporibus animæ*: & addit: *Sic ergo incorporealis illa flamma, & illa guttula, qualia sunt somnia dormientium*; ergo Augustinus dubitauit, utrum ignis inferni sit corporeus, & insinuauit esse phantasticum. Eadem ferè habet lib. 12. de Gen. ad literam, cap. 32. ubi etiam locum gehennæ vocat spiritualement.

Respondeo, quod Augustinus licet hæc dixerit, disputando in utramque partem, tamen lib. 21. de Ciuit. cap. 10. verbis citatis num. 8. concludit: *Gehenna illa, quod etiam stagnum ignis, & sulphuris dicitur, corporeus ignis est*: addit, quod cruciabit homines, ac dæmones, etiam si corporibus carcant, ac caput illud absoluit, dicens: *unus quippè utrisque, hominibus nimirum, & dæmonibus ignis erit, sicut veritas dicit*. Adde verissimè dictum ab Augustino, *cuiusmodi ille ignis sit, scire neminem, nisi cui Deus reuelauerit*, quia licet satis constet illum esse verum, & corporeum ignem, tamen nemo scit, quas habeat qualitates; utrum aliqua materia nutriatur: quo pacto sit inextinguibilis, & agat etiam in spiritus.

53. Quarto opponitur Hieronymus, qui in cap. 66. Isai. explicans illa verba: *Vermis eorum non moritur*, dicit: *Vermis, qui non moritur, & ignis, qui non exstinguitur, à plerisque conscientia accipitur peccatorum, quæ torqueat in supplicijs confutatos, & postea verba quædam Origenis transcribit, & videtur asserere tanquam sua, ut illi obiecit Rufinus*.

Respondeo, quod Hieronymus licet ibi hanc sententiam non reiiciat, tamen Epist. 59. ad Auirum inter alios errores cauendos Origenis recenset hunc, quod ignis inferni non puniit in supplicijs, sed in conscientia peccatorum, ut dixi etiam num. 8.

54. Quinto assertur Damascenus lib. 4. de fide, cap. ultimo, dicens. *Et tradentur diabolus, & dæmones eius, & homo eius, idest Antichristus, & impij, & peccatores in ignem æternum, non materiale, qualis est apud nos, sed qualem nouit Deus*. Gregorius etiam lib. 15. Moral. cap. 17. circa illa verba, *deuorabit eum ignis*, dicit: *Ignis namque corporeus, ut ignis esse valeat, corporis indiget fomentis, qui cum necesse est, ut feruetur, per congesta ligna procul dubio nutritur, nec valet, nisi succensus esse, & nisi refoctus subsistere. At contra ignis Gehennæ cum sit incorporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur, sed creatus semel durat*

inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore non caret.

Respondeo ex Sancto Thoma in 4. dist. 44. quæst. 3. quod Damascenus non negat absolute ignem inferni esse materiale, sed esse materiale, qualis est apud nos, ita ut nimirum debeat adherere alicui materiæ, qua nutriatur, puta lignis, oleo, ceræ, vel alteri corpori combustibili. In eodem sensu Gregorius ignem inferni vocat incorporeum, quia non debet adherere corpori, quo nutriatur. Sixtus senensis lib. 3. Biblioth. Annotat. 141. dicit textum Gregorij esse corruptum, ac pro incorporeus legi debere corporeus, atque ita legere, ac hunc locum citare Sanctum Thomam in 4. dist. 44. quæst. 3. qui Sanctus Thomas addit ex hoc loco non inferni ignem esse alterius naturæ, ac speciei, quam noster, sed solum, quod accidentaliter differt, cum conueniat in substantia, eo pacto, quo nix, & gran-do licet sint substantialiter aqua, tamen accidentaliter differunt ab aqua. Cæterum Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 29. verbis citatis supra num. 8. expresse docet ignem inferni corporeum esse.

55. Sexto assertur Ambrosius, qui lib. 7. in Lucam ad cap. 14. dicit. *Neque corporalium stridor aliquis dentium, neque ignis aliquis perpetuus flammarum corporalium, neque vermis est corporalis*.

Respondeo Ambrosium eo loco locutum iuxta sententiam, quam Hieronymus in cap. 66. Isai. verbis relatis num. 53. dicit eo tempore fuisse à plerisque receptam. Potest etiam pie exponi, dicendo, quod non negat ignem esse corporeum, sed solum asserit ignem non torquere dæmones, & animas, corporeis flammis amplectendo, sicut torquet corpora, sed quodam alio mirabili modo.

56. Ad 3. distinguo minorem: impossibile est, ut ignis corporeus naturaliter cruciet spiritus, concedo: supernaturaliter, & instrumentaliter ut instrumentum à Deo eleuatum cruciet spiritus, nego. Sicut sacramenta naturaliter non possunt animam sanctificare, possunt supernaturaliter, sic ignis non potest naturaliter cruciare spiritus, potest supernaturaliter, & miracula ad utrumque necessaria non admittuntur absque fundamento.

57. Ad 4. In argumento proponuntur aliquæ quæstionculæ, quibus partim iam est responsum, partim est respondendum. Primo quæritur, utrum ignis inferni sit eiusdem rationis, & speciei cum nostro? Respondeo ex Sancto Thoma in 4. dist. 44. quæst. 3. quod substantialiter est eiusdem rationis, sed differt accidentaliter. Sicut ergo corpora beatorum immortalia sunt substantialiter eiusdem rationis cum nostris corporibus mortalibus, sed differunt accidentaliter per qualitates, & dotes immortalitatis, subtilitatis, leuitatis, claritatis &c. sic ignis inferni differt solum accidentaliter à nostro per qualitates inextinguibilitatis &c.

58. Secundo queritur, quo pacto ignis inferni torquet demones. Dictum est, quod non torquet per solam apprehensionem, sed per actionem realem; non per solam alligationem, neque producendo in illis calorem materiale, sed producendo qualitatem spirituales disconuenientem naturæ angelicæ, ac proinde demonum cruciatuam, ad quam qualitatem producendam eleuatur, non purè extrinsecè, sed intrinsecè, vt explicatum est num. 33., & sequentibus.

59. Tercio queritur, vtrum Dæmones, qui extra infernum vagantur in hoc aere, deferant secum suum ignem, & suum cruciatum?

Respondeo, quod vt loquitur Sanctus Thomas hoc art. 4. quæst. 164. aliqui dixerunt vsque ad diem iudicii differri penam sensibilem tam demonum, quam animarum, & similiter beatitudinem sanctorum differri vsque ad diem iudicii, quod est erroneum, & repugnans Apostoli sententiæ, qui 2. ad Corinth. 5. dicit. Si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, domum habemus in celo. Adde post Sanctum Thomam hoc non solum esse erroneum, sed hæreticum. Nam in Concilio Florentino in litteris vnionis definitum est. Illorum animas, qui post baptismum susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ post contractam peccati maculam in suis corporibus, vel ipsam exiit corporibus, sunt purgate, in celum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum, & vnum, sicut est &c. illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere; penis tamen disparibus puniendas. Addit Sanctus Thomas idem dicendum de demonibus, & quod sicut cum angeli beati veniunt ad nos, non minuitur ipsorum gloria, sic cum dæmones vagantur in hoc aere, non minuitur eorum pena. Vnde dicitur in quadam glossa Iacobi 3. quod portant secum ignem gehennæ, quocumque vadant.

60. Sed queri potest, vtrum dum dæmones versantur in hoc aere portent ignem Gehennæ quoad substantiam, vel solum quoad effectum? Aliqui dicunt dæmones semper ferre secum portionem ignis quoad substantiam. Suarius lib. 8. de angelis cap. 16. num. 35. ex Agidio in 2. dist. 6. quæst. 2. art. 2. & Argentina in 4. dist. 44. quæst. vnica art. 4. contra hanc sententiam opponit, quod sequerentur plura miracula. Primò sequitur, quod nos miraculosè impediremur ab illo igne videndo. Secundo, quod ignis miraculosè impediretur ab exercenda sua actione in corpora propinqua. Tercio, quod quandoquidem ignis ille penetratur cum demonibus, penetraretur etiam cum corporibus, cum quibus dæmones penetrantur, & etiam cum corporibus Energumentorum. Suarius ergo existimat dæmones deferre suum ignem, non quoad substantiam, sed quoad effectum, hoc est quoad cruciatum, ac ignem inferni diuinitus eleuari ad agendum in distans, & ad cruciandos dæmones in hoc aere vagantes eodem cruciatu, quo

cruciet, si manerent in inferno. Addit Glossam relatum hoc solum significare. Verba enim eius sunt; *Diabolus ubicumque sit, semper fert tormenta suarum flammarum.* Existimo non esse admittendam talem actionem ignis in distans. Vt enim dæmon deferat secum suum cruciatum, sufficit, vt deferat qualitatem cruciatuam illi impressam ab igne, dum erat in inferno, à qua non potest se liberare.

TRACTATUS XIII.

De Illuminatione, Locutione, Hierarchijs, Ordinibus, Operationibus Angelorum in corpora, missionibus, custodia hominum, ac de impugnationibus, ac tentationibus demonum.

ANCTVS Thomas à quæstio. ac 50. vsque ad 64. inclusiue quindecim quæstionibus egit de angelorum existentia, essentia, loco, motu locali, intellectu, voluntate, creatione in statu naturæ, eleuatione ad

statum gratiæ, & gloriæ, peccato, & pena demonum, quarum quæstionum doctrinam iam examinauimus. Descendit deinde ad agendum de opere sex dierum, quibus Deus mundum creauit, & ordinauit, ac de ijs agit à quæstione 65. vsque ad 74. inclusiue; & quia Deus sexta die fecit hominem, à quæstione 75. vsque ad 102. agit de homine secundum animam, & corpus, ac de duobus primis hominibus in statu innocentie. Expeditis ijs, quæ spectant ad creationem rerum, agit de earum gubernatione; & quia gubernatio versatur etiam circa angelos, ac Deus vtitur angelis ad alias res gubernandas, à quæstione 106. vsque ad 114. inclusiue nouem quæstionibus disputat de gubernatione, qua Deus gubernat angelos, ijsque vt ministris vtitur ad cetera gubernanda. Doctrinam harum nouem quæstionum cum S. Thoma discutimus hoc tractatu, atque agemus de illuminatione, locutione, hierarchijs, ordinibus, & operationibus angelorum in corpora, de missionibus, & custodia angelorum, ac demum de impugnationibus, & tentationibus demonum, & sic absoluemus tractatum de angelis. Tituli quæstionum sequentium videri possunt in indice initio proposito.